

หนังสือเรียน รายวิชาบังคับ

รายวิชา สังคมศึกษา

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (สค21001)

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 36/2557

หนังสือเรียนสาระการพัฒนาลังคม

รายวิชาสังคมศึกษา

(สค21001)

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

ห้ามจำหน่าย

หนังสือเรียนเล่มนี้ จัดพิมพ์ด้วยเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน

ลิขสิทธิ์เป็นของ สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียนสาระการพัฒนาศักยภาพ

รายวิชาสังคมศึกษา (สค21001)

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 36/2557

คำนำ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ดำเนินการจัดทำหนังสือเรียนชุดใหม่นี้ขึ้น เพื่อสำหรับใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา และศักยภาพในการประกอบอาชีพการศึกษาต่อและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัว ชุมชน สังคมได้อย่างมีความสุขโดยผู้เรียนสามารถนำหนังสือเรียนไปใช้ด้วยวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรม รวมทั้งแบบฝึกหัด เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจในสาระเนื้อหา โดยเมื่อศึกษาแล้วยังไม่เข้าใจสามารถกลับไปศึกษาใหม่ได้ ผู้เรียนอาจจะสามารถเพิ่มพูนความรู้หลังจากศึกษาหนังสือเรียนนี้ โดยนำความรู้ไปแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในชั้นเรียน ศึกษาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้และจากสื่ออื่น ๆ

ในการดำเนินการจัดทำหนังสือเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้รับความร่วมมือที่ดีจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องหลายท่านที่ค้นคว้าและเรียบเรียงเนื้อหาสาระจากสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ได้สื่อที่สอดคล้องกับหลักสูตรและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนที่อยู่นอกกระบบอย่างแท้จริง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขอขอบคุณคณะที่ปรึกษา คณะผู้เรียบเรียง ตลอดจนคณะผู้จัดทำทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หวังว่าหนังสือเรียนชุดนี้จะเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนตามสมควร หากมีข้อเสนอแนะประการใด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขออ้อมรับไว้ด้วยความขอบคุณยิ่ง

สำนักงาน กศน.

กันยายน 2557

สารบัญ

หน้า

คำนำ

คำแนะนำ

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา (สค21001)

ขอบข่ายเนื้อหา

บทที่ 1 ภูมิศาสตร์กายภาพทวีปเอเชีย.....	1
เรื่องที่ 1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศ ในทวีปเอเชีย	3
เรื่องที่ 2 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์กายภาพ.....	9
เรื่องที่ 3 วิธีใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์	17
เรื่องที่ 4 สภาพภูมิศาสตร์กายภาพของไทย ที่ส่งผลต่อทรัพยากรต่าง ๆ	23
เรื่องที่ 5 ความสำคัญของการดำรงชีวิตให้สอดคล้อง กับทรัพยากรในประเทศ	29
บทที่ 2 ประวัติศาสตร์ทวีปเอเชีย.....	41
เรื่องที่ 1 ประวัติศาสตร์สังเขปของประเทศในทวีปเอเชีย.....	43
เรื่องที่ 2 เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และประเทศในทวีปเอเชีย.....	62
เรื่องที่ 3 พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย.....	82
บทที่ 3 เศรษฐศาสตร์.....	109
เรื่องที่ 1 ความหมายความสำคัญของเศรษฐศาสตร์มหภาค และจุลภาค.....	110
เรื่องที่ 2 ระบบเศรษฐกิจในประเทศไทย.....	112
เรื่องที่ 3 คุณธรรมในการผลิตและการบริโภค.....	125
เรื่องที่ 4 กฎหมายและข้อมูลการคุ้มครองผู้บริโภค.....	127
เรื่องที่ 5 ระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย.....	130
เรื่องที่ 6 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน.....	135

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 4 การเมืองการปกครอง.....	146
เรื่องที่ 1 การเมืองการปกครองที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ของประเทศไทย	147
เรื่องที่ 2 เปรียบเทียบรูปแบบทางการเมืองการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยและระบบอื่น ๆ	158
แนวเฉลยกิจกรรม	167
บรรณานุกรม	175
คณะผู้จัดทำ	179

คำแนะนำในการใช้หนังสือเรียน

หนังสือสาระการพัฒนาสังคม รายวิชาสังคมศึกษา (สค21001) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหนังสือเรียนที่จัดทำขึ้นสำหรับผู้เรียนที่เป็นนักเรียนนอกกระบวนการศึกษาหนังสือสาระการพัฒนาสังคม รายวิชาสังคมศึกษา (สค21001) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้เรียนควรปฏิบัติ ดังนี้

ศึกษาโครงสร้างรายวิชาให้เข้าใจในหัวข้อและสาระสำคัญ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และขอบข่าย เนื้อหาของรายวิชานั้น ๆ โดยละเอียด

1. ศึกษารายละเอียดเนื้อหาของแต่ละบทอย่างละเอียด และทำกิจกรรมตามที่กำหนด

แล้วตรวจสอบกับแนวตอบกิจกรรมตามที่กำหนด ถ้าผู้เรียนตอบผิดควรกลับไปศึกษาและทำความเข้าใจ ในเนื้อหานั้นใหม่ให้เข้าใจ ก่อนที่จะศึกษาเรื่องต่อ ๆ ไป

2. ปฏิบัติกิจกรรมท้ายเรื่องของแต่ละเรื่อง เพื่อเป็นการสรุปความรู้ ความเข้าใจของเนื้อหา ในเรื่องนั้น ๆ อีกครั้ง และการปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละเนื้อหา แต่ละเรื่อง ผู้เรียนสามารถนำไปตรวจสอบ กับครูและเพื่อน ๆ ที่ร่วมเรียนในรายวิชาและระดับเดียวกันได้

3. หนังสือเรียนเล่มนี้มี 4 บท คือ

บทที่ 1 ภูมิศาสตร์กายภาพทวีปเอเชีย

บทที่ 2 ประวัติศาสตร์ทวีปเอเชีย

บทที่ 3 เศรษฐศาสตร์

บทที่ 4 การเมืองการปกครอง

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา (สค21001)

สาระสำคัญ

การศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพทั้งของประเทศไทยและทวีปเอเชีย วิวัฒนาการความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้ใช้อย่างเพียงพอในการผลิตและบริโภค การใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์เพื่อวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต การเรียนรู้เรื่องการเมืองการปกครอง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

- อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมืองการปกครองที่เกี่ยวข้องกับประเทศในทวีปเอเชีย
- นำเสนอผลการเปรียบเทียบสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมืองการปกครองของประเทศในทวีปเอเชีย
- ตระหนักและวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับประเทศในทวีปเอเชียที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย

ขอบข่ายเนื้อหา

บทที่ 1 ภูมิศาสตร์กายภาพทวีปเอเชีย

- เรื่องที่ 1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศในทวีปเอเชีย
- เรื่องที่ 2 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์กายภาพ
- เรื่องที่ 3 วิธีใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์
- เรื่องที่ 4 สภาพภูมิศาสตร์กายภาพของไทยที่ส่งผลต่อทรัพยากรต่าง ๆ
- เรื่องที่ 5 ความสำคัญของการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับทรัพยากรในประเทศ

บทที่ 2 ประวัติศาสตร์ทวีปเอเชีย

- เรื่องที่ 1 ประวัติศาสตร์สังเขปของประเทศในทวีปเอเชีย
- เรื่องที่ 2 เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและประเทศในทวีปเอเชีย
- เรื่องที่ 3 พระราชนิพนธ์กิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย

บทที่ 3 เศรษฐศาสตร์

- เรื่องที่ 1 ความหมายความสำคัญของเศรษฐศาสตร์มหภาคและจุลภาค
- เรื่องที่ 2 ระบบเศรษฐกิจในประเทศไทย
- เรื่องที่ 3 คุณธรรมในการผลิตและการบริโภค
- เรื่องที่ 4 กฎหมายและข้อมูลการคุ้มครองผู้บริโภค
- เรื่องที่ 5 ระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย
- เรื่องที่ 6 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

บทที่ 4 การเมืองการปกครอง

- เรื่องที่ 1 การเมืองการปกครองที่ใช้อยู่ในปัจจุบันของประเทศไทย
- เรื่องที่ 2 รูปแบบการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยและระบบอื่น ๆ

สื่อประกอบการเรียนรู้

1. หนังสือเรียนรายวิชาสังคมศึกษา สาระการพัฒนาสังคม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรการศึกษานอกระบบและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ เช่น แผนที่ ลูกโลก เข็มทิศ รูปถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายจากดาวเทียม
3. เว็บไซต์
4. หนังสือพิมพ์ วารสาร เอกสารทางวิชาการตามห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดเฉลิมราชกุมารีในท้องถิ่น

บทที่ 1

ภูมิศาสตร์กายภาพทวีปเอเชีย

สาระสำคัญ

ภูมิศาสตร์กายภาพ คือวิชาที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งส่วนที่เป็นธรณีภาค อุทกภาค บรรยากาศภาค และชีวภาค ตลอดจนความสัมพันธ์ทางพื้นที่ (Spatial Relation) ของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น

การศึกษาภูมิศาสตร์ทางกายภาพทวีปเอเชียทำให้สามารถวิเคราะห์เหตุผลประกอบกับการสังเกตพิจารณาสิ่งที่มีแปรเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคต่าง ๆ ของทวีปเอเชียได้เป็นอย่างดี การศึกษาภูมิศาสตร์กายภาพแผนใหม่ต้องศึกษาอย่างมีเหตุผล โดยอาศัยหลักเกณฑ์ทางภูมิศาสตร์หรือหลักเกณฑ์สถิติ ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงจากวิชาในแขนงที่เกี่ยวข้องกันมาพิจารณาโดยรอบคอบ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. อธิบายลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศในทวีปเอเชียได้
2. มีความรู้ทางด้านภูมิศาสตร์กายภาพ สามารถเข้าใจสภาพกายภาพของโลกว่ามีองค์ประกอบและมีการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์อย่างไร
3. สามารถอธิบายการใช้และประโยชน์ของเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ได้
4. อธิบายความสัมพันธ์ของสภาพภูมิศาสตร์กายภาพของไทยที่ส่งผลต่อทรัพยากรต่าง ๆ และสิ่งแวดล้อมได้
5. อธิบายความสัมพันธ์ของการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับทรัพยากรในประเทศไทยและประเทศในทวีปเอเชียได้

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศในทวีปเอเชีย

- 1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต
- 1.2 ลักษณะภูมิประเทศ
- 1.3 สภาพภูมิอากาศ

เรื่องที่ 2 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์กายภาพ

- 2.1 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์กายภาพที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคน

เรื่องที่ 3 วิธีใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์

3.1 แผนที่

3.2 ลูกโลก

3.3 เข็มทิศ

3.4 รูปถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายจากดาวเทียม

3.5 เครื่องมือเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาภูมิศาสตร์

เรื่องที่ 4 สภาพภูมิศาสตร์กายภาพของไทยที่ส่งผลต่อทรัพยากรต่าง ๆ และสิ่งแวดล้อม

เรื่องที่ 5 ความสำคัญของการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับทรัพยากรในประเทศ

5.1 ประเทศไทย

5.2 ประเทศในเอเชีย

สื่อประกอบการเรียนรู้

1. แบบเรียนรายวิชาสังคมศึกษา สาระการพัฒนาสังคม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตร การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ เช่น แผนที่ ลูกโลก เข็มทิศ รูปถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายจากดาวเทียม
3. เว็บไซต์

เรื่องที่ 1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศในทวีปเอเชีย

1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต ทวีปเอเชียเป็นทวีปที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก มีพื้นที่ประมาณ 44,648,953 ล้านตารางกิโลเมตร มีดินแดนที่ต่อเนื่องกับทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา แผ่นดินของทวีปยุโรปกับทวีปเอเชียที่ต่อเนื่องกัน เรียกรวมว่า ยูเรเชีย พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่เหนือเส้นศูนย์สูตรมีทำเลที่ตั้งตามพิกัดภูมิศาสตร์ คือ จากละติจูด 11 องศาใต้ ถึงละติจูด 77 องศา 41 ลิปดาเหนือ บริเวณแหลมเชลยูกิน (Chelyuskin) สหพันธรัฐรัสเซีย และจากลองจิจูดที่ 26 องศา 04 ลิปดาตะวันออก บริเวณแหลมบาบา (Baba) ประเทศตุรกี ถึงลองจิจูด 169 องศา 30 ลิปดาตะวันตก ที่บริเวณแหลมเดซเนฟ (Dezhnev) สหพันธรัฐรัสเซีย โดยมีอาณาเขตติดต่อกับดินแดนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ จรดมหาสมุทรอาร์กติก มีแหลมเชลยูกินของสหพันธรัฐรัสเซียเป็นแผ่นดินอยู่เหนือสุดที่ละติจูด 77 องศาเหนือ

ทิศใต้ จรดมหาสมุทรอินเดีย มีเกาะโรติ (Roti) ของติมอร์-เลสเต เป็นดินแดนอยู่ใต้สุดที่ละติจูด 11 องศาใต้

ทิศตะวันออก จรดมหาสมุทรแปซิฟิก มีแหลมเดซเนฟของสหพันธรัฐรัสเซียเป็นแผ่นดินอยู่ตะวันออกที่สุด ที่ลองจิจูด 170 องศาตะวันตก

ทิศตะวันตก จรดทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและทะเลดำ มีทิวเขาอูราลกั้นดินแดนกับทวีปยุโรป และมีทะเลแดงกับคาบสมุทรไซไน (Sinai) กั้นดินแดนกับทวีปแอฟริกา มีแหลมบาบาของตุรกีเป็นแผ่นดินอยู่ตะวันตกสุด ที่ลองจิจูด 26 องศาตะวันออก

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ ทวีปเอเชียมีลักษณะภูมิประเทศแตกต่างกันหลายชนิดในส่วนของพื้นที่เป็นภาคพื้นทวีป แบ่งออกเป็นเขตต่าง ๆ ได้ 5 เขต คือ

1) เขตที่ราบต่ำตอนเหนือ เขตที่ราบต่ำตอนเหนือ ได้แก่ ดินแดนที่อยู่ทางตอนเหนือของทวีปเอเชียในเขตไซบีเรีย ส่วนใหญ่อยู่ในเขตโครงสร้างแบบหินเก่า ที่เรียกว่า แองการาซีลด์ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบขนาดใหญ่ มีแม่น้ำอ้อบ แม่น้ำเยนิเซและแม่น้ำลีนาไหลผ่าน บริเวณนี้มีอาณาเขตกว้างขวางมากแต่ไม่ค่อยมีผู้คนอาศัยอยู่ ถึงแม้ว่าจะเป็นที่ราบ เพราะเนื่องจากมีภูมิอากาศหนาวเย็นมากและทำการเพาะปลูกไม่ได้

2) เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ ได้แก่ ดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบและมักมีดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ส่วนใหญ่อยู่ทางเอเชียตะวันออก เอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ที่ราบลุ่มฮวงโห ที่ราบลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงในประเทศจีน ที่ราบลุ่มแม่น้ำสินธุ ที่ราบลุ่มแม่น้ำคงคาและที่ราบลุ่มแม่น้ำพรหมบุตรในประเทศปากีสถาน อินเดีย และบังกลาเทศ ที่ราบลุ่มแม่น้ำไทกริส ที่ราบลุ่มแม่น้ำยูเฟรทีสในประเทศอิรัก ที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างในประเทศกัมพูชาและเวียดนาม ที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงในประเทศเวียดนาม ที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในประเทศไทย ที่ราบลุ่มแม่น้ำสาละวินตอนล่าง ที่ราบลุ่มแม่น้ำอิระวดีในประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า

แผนที่แสดงภูมิประเทศทวีปเอเชีย

3) **เขตเทือกเขาสูง** เป็นเขตเทือกเขาหินใหม่ตอนกลาง ประกอบไปด้วยที่ราบสูงและเทือกเขามากมาย เทือกเขาสูงเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาที่แยกตัวไปจากจุดรวม ที่เรียกว่า ปามิร์นอต หรือภาษาพื้นเมืองเรียกว่า “ปามิร์ดุนยา” แปลว่า หลังคาโลกจากปามิร์นอต มีเทือกเขาสูง ๆ ของทวีปเอเชียหลายแนว ซึ่งอาจแยกออกได้ดังนี้

เทือกเขาที่แยกไปทางทิศตะวันออก ได้แก่ เทือกเขาหิมาลัย เทือกเขาอาระกันโยมาและเทือกเขาที่มีแนวต่อเนื่องลงมาทางใต้ มีบางส่วนที่จมหายไปใต้นทะเลและบางส่วนโผล่ขึ้นมาเป็นเกาะในมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก ถัดจากเทือกเขาหิมาลัยขึ้นไปทางเหนือมีเทือกเขาที่แยกไปทางตะวันออก ได้แก่ เทือกเขาคุนลุน เทือกเขาอัลติติก เทือกเขานานซานและแนวที่แยกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ เทือกเขาเทียนชาน เทือกเขาอัลไต เทือกเขาคินแกน เทือกเขายาโบลอนอย เทือกเขาสตาโนวอยและเทือกเขาโกลีมา เทือกเขาที่แยกไปทางทิศตะวันตกแยกเป็นแนวเหนือและแนวใต้ แนวเหนือ ได้แก่ เทือกเขาฮินดูกูช เทือกเขาเอลบูร์ช ส่วนแนวทิศใต้ ได้แก่ เทือกเขาสุไลมาน เทือกเขาซากรอส ซึ่งเมื่อเทือกเขาทั้ง 2 นี้มาบรรจบกันที่อาร์เมเนียนนอตแล้ว ยังแยกออกอีกเป็น 2 แนวในเขตประเทศตุรกี คือ แนวเหนือเป็นเทือกเขาปอนติกและแนวใต้เป็นเทือกเขาเตารัส

4) **เขตที่ราบสูงตอนกลางทวีป** เขตที่ราบสูงตอนกลางเป็นที่ราบสูงอยู่ระหว่างเทือกเขาหินใหม่ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ที่ราบสูงทิเบตซึ่งเป็นที่ราบสูงขนาดใหญ่และสูงที่สุดในโลก ที่ราบสูงยูนนาน ทางใต้ของประเทศจีนและที่ราบสูงที่มีลักษณะเหมือนแอ่งชื่อ “ตากลามากัน” ซึ่งอยู่ระหว่างเทือกเขาเทียนชานกับเทือกเขาคุนลุนแต่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลมากและมีอากาศแห้งแล้งเป็นเขตทะเลทราย

5) **เขตที่ราบสูงตอนใต้และตะวันตกเฉียงใต้** เขตที่ราบสูงตอนใต้และตะวันตกเฉียงใต้ ได้แก่ ที่ราบสูงขนาดใหญ่ทางตอนใต้ของทวีปเอเชีย ซึ่งมีความสูงไม่มากเท่ากับที่ราบสูงทางตอนกลางของทวีปที่ราบสูงดังกล่าว ได้แก่ ที่ราบสูงเดคคานในประเทศอินเดีย ที่ราบสูงอิหร่านในประเทศอิหร่านและอัฟกานิสถานที่ราบสูงอนาโตเลียในประเทศตุรกีและที่ราบสูงอาหรับในประเทศซาอุดีอาระเบีย

1.3 สภาพภูมิอากาศ สภาพภูมิศาสตร์และพืชพรรณธรรมชาติในทวีปเอเชีย แบ่งได้ ดังนี้

1) **ภูมิอากาศแบบป่าดิบชื้น** เขตภูมิอากาศแบบป่าดิบชื้น อยู่ระหว่างละติจูดที่ 10 องศาเหนือถึง 10 องศาใต้ ได้แก่ ภาคใต้ของประเทศไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ มีความแตกต่างของอุณหภูมิระหว่างกลางวันและกลางคืนไม่มากนัก มีปริมาณน้ำฝนมากกว่า 2,000 มิลลิเมตร (80 นิ้ว) ต่อปี และมีฝนตกตลอดปี

พืชพรรณธรรมชาติเป็นป่าดงดิบ ซึ่งไม่มีฤดูที่ผลัดใบและมีต้นไม้หนาแน่น ส่วนบริเวณปากแม่น้ำและชายฝั่งทะเลมีพืชพรรณธรรมชาติเป็นป่าชายเลน

2) **ภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อนหรือร้อนชื้นแถบมรสุม** เป็นดินแดนที่อยู่เหนือละติจูด 10 องศาเหนือขึ้นไป มีฤดูแล้งและฤดูฝนสลับกันประมาณปีละเดือน ได้แก่ บริเวณคาบสมุทรอินเดีย และคาบสมุทรอินโดจีน เขตนี้เป็นเขตที่ได้รับอิทธิพลของลมมรสุม ปริมาณน้ำฝนจะสูงในบริเวณด้านต้นลม (Winward side) และมีฝนตกน้อยในด้านปลายลม (Leeward side) หรือเรียกว่า เขตเงาฝน (Rain shadow)

พืชพรรณธรรมชาติเป็นป่ามรสุมหรือป่าไม้ผลัดใบในเขตร้อน พันธุ์ไม้ส่วนใหญ่เป็นไม้ใบกว้างและเป็นไม้เนื้อแข็งที่มีค่าในทางเศรษฐกิจหรือป่าเบญจพรรณ เช่น ไม้สัก ไม้จันทน์ ไม้ประดู่ เป็นต้น ป่ามรสุมมีลักษณะเป็นป่าโปร่งมากกว่าป่าไม้ในเขตร้อนชื้น บางแห่งมีไม้ขนาดเล็กขึ้นปกคลุมบริเวณดินชั้นล่างและบางแห่งเป็นป่าไผ่หรือหญ้าปะปนอยู่

3) **ภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน** มีลักษณะอากาศคล้ายเขตมรสุม มีฤดูแล้งกับฤดูฝน แต่ปริมาณน้ำฝนน้อยกว่า คือ ประมาณ 1,000 - 1,500 มิลลิเมตร (40 - 60 นิ้ว) ต่อปี อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 21 องศาเซลเซียส (70 องศาฟาเรนไฮต์) อุณหภูมิกลางวันเย็นกว่ากลางวัน ได้แก่ บริเวณตอนกลางของอินเดีย สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าและคาบสมุทรอินโดจีน

พืชพรรณธรรมชาติเป็นป่าโปร่งแบบเบญจพรรณ ถัดเข้าไปตอนในจะเป็นทุ่งหญ้าสูงตั้งแต่ 60 - 360 เซนติเมตร (2 - 12 ฟุต) ซึ่งจะงอกงามดีในฤดูฝน แต่แห้งเหี่ยวตายในฤดูหนาวเพราะช่วงนี้อากาศแห้งแล้ง

4) **ภูมิอากาศแบบมรสุมเขตอบอุ่น** อยู่ในเขตอบอุ่นแต่ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมมีฝนตกในฤดูร้อน ฤดูหนาวค่อนข้างหนาว ได้แก่ บริเวณภาคตะวันตกของจีน ภาคใต้ของญี่ปุ่น คาบสมุทรเกาหลี ฮองกง ตอนเหนือของอินเดียในสาธารณรัฐประชาชนลาวและตอนเหนือของเวียดนาม

พืชพรรณธรรมชาติเป็นไม้ผลัดใบหรือไม้ผสม มีทั้งไม้ใบใหญ่ที่ผลัดใบและไม้สนที่ไม้ผลัดใบ ในเขตสาธารณรัฐประชาชนจีน เกาหลี ทางใต้ของเขตนี้นับเป็นป่าไม้ผลัดใบ ส่วนทางเหนือมีอากาศหนาวกว่าป่าไม้ผสมและป่าไม้ผลัดใบ เช่น ต้นโอ๊ก เมเปิล ถ้าขึ้นไปทางเหนืออากาศหนาวเย็นจะเป็นป่าสนที่มีใบเขียวตลอดปี

5) **ภูมิอากาศแบบอบอุ่นภาคพื้นทวีป** ได้แก่ ทางเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เกาหลีเหนือ ภาคเหนือของญี่ปุ่นและตะวันออกเฉียงใต้ของไซบีเรีย มีฤดูร้อน

ที่อากาศร้อน กลางวันยาวกว่ากลางคืน นาน 5 - 6 เดือน เป็นเขตปลูกข้าวโพดได้ดีเพราะมีฝนตกในฤดูร้อน ประมาณ 750 - 1,000 มม. (30 - 40 นิ้ว) ต่อปี ฤดูหนาวอุณหภูมิเฉลี่ยถึง 7 องศาเซลเซียส (18 องศาฟาเรนไฮต์) เป็นเขตที่ความแตกต่างระหว่างอุณหภูมิมีมาก

พืชพรรณธรรมชาติเป็นป่าผสมระหว่างไม้ผลัดใบและป่าสนลึกเข้าไปเป็นทุ่งหญ้า สามารถเพาะปลูกข้าวโพด ข้าวสาลีและเลี้ยงสัตว์พวกโคนมได้ ส่วนแถบชายทะเลมีการทำป่าไม้บ้างเล็กน้อย

6) ภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้างิ๊งทะเลทรายแถบอบอุ่น มีอุณหภูมิสูงมากในฤดูร้อนและอุณหภูมิต่ำมากในฤดูหนาว มีฝนตกบ้างในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อน ได้แก่ ภาคตะวันตกของคาบสมุทรอาหรับ ตอนกลางของประเทศตุรกี ตอนเหนือของภาคกลางของอิหร่าน ในมองโกเลียทางตะวันตกเฉียงเหนือของจีน

พืชพรรณธรรมชาติเป็นทุ่งหญ้าสั้น (Steppe) ทุ่งหญ้างิ๊งกล่าว มีการชลประทานเข้าถึงใช้เลี้ยงสัตว์ และเพาะปลูกข้าวสาลี ข้าวฟ่าง ฝ้าย ได้ดี

7) ภูมิอากาศแบบทะเลทราย มีความแตกต่างระหว่างอุณหภูมิกลางวันกับกลางคืนและฤดูร้อนกับฤดูหนาวมาก ได้แก่ ดินแดนที่อยู่ภายในทวีปที่มีเทือกเขาปิดล้อม ทำให้อิทธิพลจากมหาสมุทรเข้าไปไม่ถึง ปริมาณฝนตกน้อยกว่าปีละ 250 มม. (10 นิ้ว) ได้แก่ บริเวณคาบสมุทรอาหรับ ทะเลทรายโกบี ทะเลทรายธาร และที่ราบสูงทิเบต ที่ราบสูงอิหร่าน บริเวณที่มีน้ำและต้นไม้ขึ้น เรียกว่า โอเอซิส (Oasis)

พืชพรรณธรรมชาติเป็นอินทผลัม ตะบองเพชรและไม้ประเภทมีหนาม ชายขอบทะเลทรายส่วนใหญ่เป็นทุ่งหญ้าสลับป่าโปร่ง มีการเลี้ยงสัตว์ประเภทที่เลี้ยงไว้ใช้เนื้อและทำการเพาะปลูกต้องอาศัยการชลประทานช่วย

8) ภูมิอากาศแบบเมดิเตอร์เรเนียน อากาศในฤดูร้อน ร้อนและแห้งแล้งในเลบานอน ซีเรีย อิสราเอลและตอนเหนือของอิรัก

พืชพรรณธรรมชาติเป็นไม้ต้นเตี้ย ไม้พุ่มมีหนาม ต้นไม้เปลือกหนาที่ทนต่อความแห้งแล้ง ในฤดูร้อนได้ดี พืชที่เพาะปลูก ได้แก่ ส้ม องุ่นและมะกอก

9) ภูมิอากาศแบบไทกา (กิ่งขั้วโลก) มีฤดูหนาวยาวนานและหนาวจัด ฤดูร้อนสั้น มีน้ำค้างแข็งได้ตลอดเวลาและฝนตกในรูปของหิมะ ได้แก่ ดินแดนทางภาคเหนือของทวีปบริเวณไซบีเรีย

พืชพรรณธรรมชาติเป็นป่าสน เป็นแนวยาวทางเหนือของทวีป ที่เรียกว่า ไทกา (Taiga) หรือป่าสนของไซบีเรีย

10) ภูมิอากาศแบบทุนดรา (ขั้วโลก) เขตนี้มีฤดูหนาวยาวนานมาก อากาศหนาวจัด มีหิมะปกคลุมตลอดปี ไม่มีฤดูร้อน พืชพรรณธรรมชาติเป็นพวกตะไคร่น้ำ และมอสส์

11) ภูมิอากาศแบบที่สูง ในเขตที่สูงอุณหภูมิจะลดลงตามระดับความสูงในอัตราความสูงเฉลี่ยประมาณ 1 องศาเซลเซียสต่อความสูง 10 เมตร จึงปรากฏว่ายอดเขาสูงบางแห่งแม้จะอยู่ในเขตร้อน ก็มีหิมะปกคลุมทั้งปี หรือเกือบตลอดปี ได้แก่ ที่ราบสูงทิเบต เทือกเขาหิมาลัย เทือกเขาคุนลุน และเทือกเขาเทียนชาน ซึ่งมีความสูงประมาณ 5,000 - 8,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล มีหิมะปกคลุมและมีอากาศหนาวเย็นแบบขั้วโลก พืชพรรณธรรมชาติเป็นพวกตะไคร่น้ำ และมอสส์

การแบ่งภูมิภาค

ทวีปเอเชียนอกจากจะเป็นอนุภูมิภาคของทวีปยูเรเชีย ยังอาจแบ่งออกเป็นส่วนย่อย ดังนี้

เอเชียเหนือ หมายถึง รัสเซีย เรียกอีกอย่างว่าไซบีเรีย บางครั้งรวมถึงประเทศทางตอนเหนือของเอเชียด้วย เช่น คาซัคสถาน

เอเชียกลาง ประเทศในเอเชียกลาง ได้แก่

- สาธารณรัฐในเอเชียกลาง 5 ประเทศ คือ คาซัคสถาน อุซเบกิสถาน ทาจิกิสถาน เติร์กเมนิสถาน และคีร์กีซสถาน

- ประเทศแถบตะวันตกของทะเลสาบแคสเปียน 3 ประเทศ คือ จอร์เจีย อาร์เมเนียและอาเซอร์ไบจานบางส่วน

เอเชียตะวันออก ประเทศในเอเชียตะวันออก ได้แก่

- เกาหลีเหนือและญี่ปุ่นในมหาสมุทรแปซิฟิก
- เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้บนคาบสมุทรเกาหลี
- สาธารณรัฐประชาชนจีนและมองโกเลีย

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ประเทศบนคาบสมุทรมาลายู คาบสมุทรอินโดจีน เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วย

- ประเทศต่าง ๆ ในแผ่นดินใหญ่ ได้แก่ สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กัมพูชาและเวียดนาม

- ประเทศต่าง ๆ ในทะเล ได้แก่ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ อินโดนีเซีย บรูไนและติมอร์ตะวันออก (ติมอร์ - เลสเต) ประเทศอินโดนีเซียแยกได้เป็น 2 ส่วน โดยมีทะเลจีนใต้คั่นกลาง ทั้งสองส่วนมีทั้งพื้นที่ที่เป็นแผ่นดินใหญ่และเกาะ

เอเชียใต้ เอเชียใต้อาจเรียกอีกอย่างว่าอนุทวีปอินเดีย ประกอบด้วย

- **บนเทือกเขาหิมาลัย** ได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน เนปาล ภูฏานและบังกลาเทศ
- **ในมหาสมุทรอินเดีย** ได้แก่ ศรีลังกาและมัลดีฟส์

เอเชียตะวันตกเฉียงใต้ (หรือเอเชียตะวันตก) ประเทศตะวันตกโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา มักเรียกภูมิภาคนี้ว่าตะวันออกกลางบางครั้ง “ตะวันออกกลาง” อาจหมายรวมถึงประเทศในแอฟริกาเหนือ เอเชียตะวันตกเฉียงใต้แบ่งย่อยได้เป็น

- **อะนาโตเลีย (Anatolia)** ซึ่งก็คือเอเชียไมเนอร์ (Asia Minor) เป็นพื้นที่ส่วนที่เป็นเอเชียของตุรกี

- **ประเทศตุรกี** 97 % ของตุรกี
- **ที่เป็นเกาะ** คือ ไซปรัส ในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน
- **กลุ่มเลแวนต์หรือตะวันออกใกล้** ได้แก่ ซีเรีย อิสราเอล จอร์แดน เลบานอนและอิรัก

เรื่องที่ 2 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์กายภาพ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์กายภาพ หมายถึง ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งส่วนที่เป็นธรณีภาค อุทกภาค บรรยากาศภาคและชีวมภาค ตลอดจนความสัมพันธ์ทางพื้นที่ของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น

การเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ทั้งภูมิประเทศและภูมิอากาศในประเทศไทยและประเทศในทวีปเอเชีย ส่วนมากเกิดจากปรากฏการณ์ตามธรรมชาติและเกิดผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ รวมทั้งสิ่งก่อสร้างปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มักจะเกิดมีดังต่อไปนี้

2.1 การเกิดแผ่นดินไหว แผ่นดินไหวเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดจากการเคลื่อนที่ของแผ่นเปลือกโลก (แนวระหว่างรอยต่อธรณีภาค) ทำให้เกิดการเคลื่อนตัวของชั้นหินขนาดใหญ่เลื่อนเคลื่อนที่หรือแตกหักและเกิดการโอนถ่ายพลังงานศักย์ผ่านในชั้นหินที่อยู่ติดกัน พลังงานศักย์นี้อยู่ในรูปคลื่นไหวสะเทือน จุดศูนย์กลางการเกิดแผ่นดินไหว (focus) มักเกิดตามรอยเลื่อน อยู่ในระดับความลึกต่าง ๆ ของผิวโลก ส่วนจุดที่อยู่ในระดับสูงกว่า ณ ตำแหน่งผิวโลก เรียกว่า “จุดเหนือศูนย์กลางแผ่นดินไหว” (epicenter) การสั่นสะเทือนหรือแผ่นดินไหวนี้จะถูกบันทึกด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า ไซสโมกราฟ

1) สาเหตุการเกิดแผ่นดินไหว

- **แผ่นดินไหวจากธรรมชาติ** เป็นธรณีพิบัติภัยชนิดหนึ่ง ส่วนมากเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของพื้นดิน อันเนื่องมาจากการปลดปล่อยพลังงานที่สะสมไว้ ภายในโลกออกมาอย่างฉับพลัน เพื่อปรับสมดุลของเปลือกโลกให้คงที่โดยปกติเกิดจากการเคลื่อนไหวของรอยเลื่อนภายในชั้นเปลือกโลกที่อยู่ด้านนอกสุดของโครงสร้างของโลก มีการเคลื่อนที่หรือเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ อยู่เสมอ แผ่นดินไหวจะเกิดขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงมากเกินไป ภาวะนี้เกิดขึ้นบ่อยในบริเวณขอบเขตของแผ่นเปลือกโลกที่แบ่งชั้นเปลือกโลกออกเป็นธรณีภาค (lithosphere) เรียกแผ่นดินไหวที่เกิดขึ้นบริเวณขอบเขตของแผ่นเปลือกโลกนี้ว่า แผ่นดินไหวระหว่างแผ่น (interplate earthquake) ซึ่งเกิดได้บ่อยและรุนแรงกว่า แผ่นดินไหวภายในแผ่น (intraplate earthquake)

- **แผ่นดินไหวจากการกระทำของมนุษย์** ซึ่งมีทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การทดลองระเบิดปรมาณู การทำเหมือง สร้างอ่างเก็บน้ำหรือเขื่อนใกล้รอยเลื่อน การทำงานของเครื่องจักรกล การจรรजर เป็นต้น

2) การวัดระดับความรุนแรงของแผ่นดินไหว โดยปกติจะใช้มาตราริคเตอร์ ซึ่งเป็นการวัดขนาดและความสัมพันธ์ของขนาดโดยประมาณกับความสั่นสะเทือนใกล้ศูนย์กลาง

ระดับความรุนแรงของแผ่นดินไหว

1 - 2.9 เล็กน้อย ผู้คนเริ่มรู้สึกถึงการมาของคลื่น มีอาการวิงเวียนเพียงเล็กน้อยในบางคน
3 - 3.9 เล็กน้อย ผู้คนที่อยู่ในอาคารรู้สึกเหมือนมีอะไรมาเขย่าอาคารให้สั่นสะเทือน
4 - 4.9 ปานกลาง ผู้ที่อาศัยอยู่ทั้งภายในอาคารและนอกอาคาร รู้สึกถึงการสั่นสะเทือน วัตถุห้อยแขวนแกว่งไกว

5 - 5.9 รุนแรงเป็นบริเวณกว้าง เครื่องเรือนและวัตถุมีการเคลื่อนที่

6 - 6.9 รุนแรงมาก อาคารเริ่มเสียหาย พังทลาย

7.0 ขึ้นไป เกิดการสั่นสะเทือนอย่างมากมาย ส่งผลให้อาคารและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เสียหายอย่างรุนแรง แผ่นดินแยก วัตถุบนพื้นถูกเหวี่ยงกระเด็น

3) ข้อปฏิบัติในการป้องกันและบรรเทาภัยจากแผ่นดินไหว

ก่อนเกิดแผ่นดินไหว

1. เตรียมเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น เช่น ถ่านไฟฉาย ไฟฉาย อุปกรณ์ดับเพลิง น้ำ อาหารแห้ง ไว้ใช้ในกรณีไฟฟ้าดับหรือกรณีฉุกเฉินอื่น ๆ
2. จัดหาเครื่องรับวิทยุที่ใช้ถ่านไฟฉายหรือแบตเตอรี่สำหรับเปิดฟังข่าวสาร คำเตือน คำแนะนำและสถานการณ์ต่าง ๆ
3. เตรียมอุปกรณ์นิรภัยสำหรับการช่วยชีวิต
4. เตรียมยารักษาโรคและเวชภัณฑ์ให้พร้อมที่จะใช้ในการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
5. จัดให้มีการศึกษาถึงการปฐมพยาบาล เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรืออันตรายให้พ้นขีดอันตรายก่อนที่จะถึงมือแพทย์
6. จำตำแหน่งของวาล์ว เปิด-ปิดน้ำ ตำแหน่งของสะพานไฟฟ้า เพื่อตัดตอนการส่งน้ำและไฟฟ้า
7. ยึดเครื่องเรือน เครื่องใช้ไม้สอยภายในบ้าน ที่ทำงานและในสถานศึกษาให้มั่นคง แน่นหนา ไม่โยกเยกโคลงเคลงเพื่อไม่ไปทำความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน
8. ไม่ควรวางสิ่งของที่มีน้ำหนักมาก ๆ ไว้ในที่สูง เพราะอาจร่วงหล่นมาทำความเสียหายหรือเป็นอันตรายได้
9. เตรียมการอพยพเคลื่อนย้าย หากถึงเวลาที่จะต้องอพยพ
10. วางแผนป้องกันภัยสำหรับครอบครัว ที่ทำงานและสถานที่ศึกษา มีการชี้แจงบทบาทที่สมาชิกแต่ละบุคคลจะต้องปฏิบัติ มีการฝึกซ้อมแผนที่จัดทำไว้ เพื่อเพิ่มลักษณะและความคล่องตัว ในการปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน

ขณะเกิดแผ่นดินไหว

1. ตั้งสติ อยู่ในที่ที่แข็งแรงปลอดภัย ห่างจากประตู หน้าต่าง สายไฟฟ้า เป็นต้น
2. ปฏิบัติตามคำแนะนำ ข้อควรปฏิบัติของทางราชการอย่างเคร่งครัด ไม่ตื่นตระหนกจนเกินไป
3. ไม่ควรทำให้เกิดประกายไฟ เพราะหากมีการรั่วซึมของแก๊สหรือวัตถุไวไฟ อาจเกิดภัยพิบัติจากไฟไหม้ ไฟลวก ช้ำช้อนกับแผ่นดินไหวเพิ่มขึ้นอีก
4. เปิดวิทยุรับฟังสถานการณ์ คำแนะนำ คำเตือนต่าง ๆ จากทางราชการอย่างต่อเนื่อง
5. ไม่ควรใช้ลิฟต์ เพราะหากไฟฟ้าดับอาจมีอันตรายจากการติดอยู่ในลิฟต์
6. มุดเข้าไปนอนใต้เตียงหรือตั้ง อยู่ภายใต้คานหรือที่ที่มีน้ำหนักมาก

7. อยู่ใต้โต๊ะที่แข็งแรง เพื่อป้องกันอันตรายจากสิ่งปรักหักพังร่วงหล่นลงมา
8. อยู่ห่างจากสิ่งที่ไม่มั่นคงแข็งแรง
9. ให้รีบออกจากอาคารเมื่อมีการสั่งการจากผู้ที่ควบคุมแผนป้องกันภัยหรือผู้ที่รับผิดชอบในเรื่องนี้
10. หากอยู่ในรถ ให้หยุดรถจนกว่าแผ่นดินจะหยุดไหวหรือสั่นสะเทือนหลังเกิดแผ่นดินไหว
11. ตรวจสอบเช็คการบาดเจ็บและทำการปฐมพยาบาลผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ แล้วรีบนำส่งโรงพยาบาลโดยด่วนเพื่อให้แพทย์ได้ทำการรักษาต่อไป
12. ตรวจสอบเช็คระบบน้ำ ไฟฟ้า หากมีการรั่วซึมหรือชำรุดเสียหาย ให้ปิดวาล์วเพื่อป้องกันน้ำท่วมเอ่อ ยกสะพานไฟฟ้าเพื่อป้องกันไฟฟ้ารั่ว ไฟฟ้าดูดหรือไฟฟ้าช็อต
13. ตรวจสอบเช็คระบบแก๊ส โดยวิธีการดมกลิ่นเท่านั้น หากพบว่ามีการรั่วซึมของแก๊ส (มีกลิ่น) ให้เปิดประตูหน้าต่าง แล้วออกจากอาคารแจ้งเจ้าหน้าที่ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนผู้ที่รับผิดชอบได้ทราบในโอกาสต่อไป
14. ไม่ใช่โทรศัพท์โดยไม่จำเป็น
15. อย่าคดน้ำล้างส้วมจนกว่าจะมีการตรวจสอบท่อเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เพราะอาจเกิดการแตกหักของท่อในส้วมทำให้น้ำท่วมเอ่อหรือส่งกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์
16. ออกจากอาคารที่ชำรุดโดยด่วน เพราะอาจเกิดการพังทลายลงมา
17. สวมรองเท้ายางเพื่อป้องกันสิ่งปรักหักพัง เศษแก้ว เศษกระเบื้อง
18. รวมพล ณ ที่หมายที่ได้ตกลงนัดหมายกันไว้และตรวจนับจำนวนสมาชิกว่าอยู่ครบหรือไม่
19. ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการเข้าไปปฏิบัติงานในบริเวณที่ได้รับความเสียหายและผู้ไม่มีหน้าที่หรือไม่เกี่ยวข้องไม่ควรเข้าไปในบริเวณนั้น ๆ หากไม่ได้รับการอนุญาต
20. อย่าออกจากชายฝั่ง เพราะอาจเกิดคลื่นใต้น้ำซัดฝั่งได้ แม้ว่าการสั่นสะเทือนของแผ่นดินจะสิ้นสุดลงแล้วก็ตาม

ผลกระทบต่อประชากรที่เกิดจากแผ่นดินไหว

จากเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งร้ายแรงที่สุดในทวีปเอเชีย ในมณฑลเสฉวน ประเทศจีน เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 มีความรุนแรงอยู่ที่ขนาด 7.9 ริคเตอร์ ที่ความลึก : 19 กิโลเมตร โดยจุดศูนย์กลางการสั่นอยู่ที่ เขตเหวินฉวน มณฑลเสฉวน ทางตะวันตกเฉียงเหนือ ของนครเฉิงตู 90 กิโลเมตร แผ่นดินไหวครั้งนี้สร้างความเสียหายให้กับประเทศจีนอย่างมหาศาล ทั้งชีวิตประชาชน อาคารบ้านเรือน ถนนหนทาง โดยมีผู้เสียชีวิต 68,516 คน บาดเจ็บ 365,399 คน และสูญหาย 19,350 คน (ตัวเลขอย่างเป็นทางการ วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2551)

นอกจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว แผ่นดินไหวก็ยังสามารถรู้สึกได้ในประเทศเพื่อนบ้านของจีน อาทิเช่น ประเทศไทย ประเทศบังกลาเทศ ประเทศอินเดีย ประเทศปากีสถาน

แม้ว่าการเกิดแผ่นดินไหวไม่สามารถป้องกันได้ แต่เราควรเรียนรู้ข้อปฏิบัติในการป้องกันทั้งก่อนการเกิดแผ่นดินไหวและขณะเกิดแผ่นดินไหว เพื่อป้องกันความเสียหายที่เกิดกับชีวิต

2.2 การเกิดพายุ พายุ คือ สภาพบรรยากาศที่ถูกรบกวนแบบใด ๆ ก็ตาม โดยเฉพาะที่มีผลกระทบต่อพื้นผิวโลกและบ่งบอกถึงสภาพอากาศที่รุนแรง เมื่อพูดถึงความรุนแรงของพายุจะกล่าวถึงความเร็วที่ศูนย์กลางซึ่งอาจสูงถึง 400 กม./ชม. ความเร็วของการเคลื่อนตัว ทิศทางการเคลื่อนตัวของพายุและขนาดความกว้างหรือเส้นผ่าศูนย์กลางของตัวพายุ ซึ่งบอกถึงอาณาบริเวณที่จะได้รับความเสียหายว่า ครอบคลุมเท่าใด ความรุนแรงของพายุจะมีหน่วยวัดความรุนแรงคล้ายหน่วยริกเตอร์ของการวัดความรุนแรงแผ่นดินไหว มักจะมีความเร็วเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ประเภทของพายุ พายุแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท คือ

1) พายุฝนฟ้าคะนอง มีลักษณะเป็นลมพัดย้อนไปมาหรือพัดเคลื่อนตัวไปในทิศทางเดียวกัน อาจเกิดจากพายุที่อ่อนตัวและลดความรุนแรงของลมลงหรือเกิดจากหย่อมความกดอากาศต่ำ ร่องความกดอากาศต่ำ อาจไม่มีทิศทางที่แน่นอนหากสภาพการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ของการเกิดฝนเหมาะสมก็จะเกิดฝนตก มีลมพัด

2) พายุหมุนเขตร้อนต่าง ๆ เช่น เฮอริเคน ไต้ฝุ่นและไซโคลน ซึ่งล้วนเป็นพายุหมุนขนาดใหญ่ เช่นเดียวกันและจะเกิดขึ้นหรือเริ่มต้นก่อตัวในทะเล หากเกิดเหนือเส้นศูนย์สูตรจะมีทิศทางการหมุนทวนเข็มนาฬิกาและหากเกิดใต้เส้นศูนย์สูตรจะหมุนตามเข็มนาฬิกา โดยมีชื่อต่างกันตามสถานที่เกิด กล่าวคือ

พายุเฮอริเคน (Hurricane) เป็นชื่อเรียกพายุหมุนที่เกิดบริเวณทิศตะวันตกของมหาสมุทรแอตแลนติก เช่น บริเวณฟลอริดา สหรัฐอเมริกา อ่าวเม็กซิโก ทะเลแคริบเบียน เป็นต้น รวมทั้งมหาสมุทรแปซิฟิกบริเวณชายฝั่งประเทศเม็กซิโก

พายุไต้ฝุ่น (Typhoon) เป็นชื่อพายุหมุนที่เกิดทางทิศตะวันตกของมหาสมุทรแปซิฟิกเหนือ เช่น บริเวณทะเลจีนใต้ อ่าวไทย อ่าวตังเกี๋ย ประเทศญี่ปุ่น

พายุไซโคลน (Cyclone) เป็นชื่อพายุหมุนที่เกิดในมหาสมุทรอินเดียเหนือ เช่น บริเวณอ่าวเบงกอล ทะเลอาหรับ เป็นต้น แต่ถ้าพายุนี้เกิดบริเวณทะเลติมอร์และทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศออสเตรเลียจะเรียกว่า พายุวิลลี - วิลลี (Willy - Willy)

พายุโซนร้อน (Tropical Storm) เกิดขึ้นเมื่อพายุเขตร้อนขนาดใหญ่อ่อนกำลังลงขณะเคลื่อนตัวในทะเลและความเร็วที่จุดศูนย์กลางลดลงเมื่อเคลื่อนเข้าหาฝั่ง มีความเร็วลม 62 - 117 กิโลเมตรต่อชั่วโมง

พายุดีเปรสชัน (Depression) เกิดขึ้นเมื่อความเร็วลดลงจากพายุโซนร้อน ซึ่งก่อให้เกิดพายุฝนฟ้าคะนองธรรมดาหรือฝนตกหนัก มีความเร็วลมน้อยกว่า 61 กิโลเมตรต่อชั่วโมง

3) พายุทอร์นาโด (Tornado) เป็นชื่อเรียกพายุหมุนที่เกิดในทวีปอเมริกา มีขนาดเนื้อที่เล็กหรือเส้นผ่าศูนย์กลางน้อย แต่หมุนด้วยความเร็วสูงหรือความเร็วที่จุดศูนย์กลางสูงมากกว่าพายุหมุนอื่น ๆ ก่อความเสียหายได้รุนแรงในบริเวณที่พัดผ่าน เกิดได้ทั้งบนบกและในทะเล หากเกิดในทะเล จะเรียกว่า นาคเล่นน้ำ (water spout) บางครั้งอาจเกิดจากกลุ่มเมฆบนท้องฟ้าแต่หมุนตัวย่นลงมาจากท้องฟ้าไม่ถึงพื้นดิน มีรูปร่างเหมือนวงช้าง จึงเรียกกันว่า ลมวงช้าง

ความเร็วของพายุ สามารถแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

- 1) **ระดับที่ 1** มีความเร็วลม 119 - 153 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ทำลายล้างเล็กน้อย ไม่ส่งผลต่อสิ่งปลูกสร้าง มีน้ำท่วมขังตามชายฝั่ง
- 2) **ระดับที่ 2** มีความเร็วลม 154 - 177 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ทำลายล้างเล็กน้อย ทำให้หลังคาประตู หน้าต่างบ้านเรือนเสียหายบ้าง ทำให้เกิดน้ำท่วมขัง
- 3) **ระดับที่ 3** มีความเร็วลม 178 - 209 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ทำลายล้างปานกลางทำลายโครงสร้างที่อยู่อาศัยขนาดเล็ก น้ำท่วมขังถึงพื้นบ้านชั้นล่าง
- 4) **ระดับที่ 4** มีความเร็วลม 210 - 249 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ทำลายล้างสูง หลังคาบ้านเรือนบางแห่งถูกทำลาย น้ำท่วมเข้ามาถึงพื้นบ้าน
- 5) **ระดับที่ 5** มีความเร็วลมมากกว่า 250 กิโลเมตรต่อชั่วโมง จะทำลายล้างสูงมาก หลังคาบ้านเรือน ตึกและอาคารต่าง ๆ ถูกทำลาย พังทลาย น้ำท่วมขังปริมาณมาก ถึงขั้นทำลายทรัพย์สินในบ้าน อาจต้องประกาศอพยพประชาชน

ลำดับชั้นการเกิดพายุฝนฟ้าคะนอง

1) **ระยะเจริญเติบโต** โดยเริ่มจากการที่อากาศร้อนลอยตัวขึ้นสู่บรรยากาศ พร้อมกับการมีแรงมากระทำหรือผลักดันให้มวลอากาศยกตัวขึ้นไปสู่ความสูงระดับหนึ่ง โดยมวลอากาศจะเย็นลงเมื่อลอยสูงขึ้น และเริ่มที่จะเคลื่อนตัวเป็นละอองน้ำเล็ก ๆ เป็นการก่อตัวของเมฆคิวมูลัส ในขณะที่ความร้อนแฝงจากการกลั่นตัวของไอน้ำจะช่วยให้อัตราการลอยตัวของกระแสอากาศภายในก้อนเมฆเร็วมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุให้ขนาดของเมฆคิวมูลัสมีขนาดใหญ่ขึ้นและยอดเมฆสูงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จนเคลื่อนที่ขึ้นถึงระดับบนสุดแล้ว (จุดอิ่มตัว) จนพัฒนาเป็นเมฆคิวมูโลนิมบัส กระแสอากาศบางส่วนก็จะเริ่มเคลื่อนที่ลงและจะเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นกระแสอากาศที่เคลื่อนที่ลงอย่างเดียว

2) **ระยะเจริญเติบโตเต็มที่** เป็นช่วงที่กระแสอากาศมีทั้งไหลขึ้นและไหลลงปริมาณความร้อนแฝงที่เกิดขึ้นจากการกลั่นตัวลดน้อยลง ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่หยาดน้ำฟ้าที่ตกลงมามีอุณหภูมิต่ำ ช่วยทำให้อุณหภูมิของกลุ่มอากาศเย็นกว่าอากาศแวดล้อม ดังนั้น อัตราการเคลื่อนที่ลงของกระแสอากาศจะมีค่าเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ กระแสอากาศที่เคลื่อนที่ลงมา จะแผ่ขยายตัวออกด้านข้างก่อให้เกิดลมกระโชกรุนแรง อุณหภูมิจะลดลงทันทีทันใด และความกดอากาศจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและยาวนาน แผ่ออกไปไกลถึง 60 กิโลเมตร ได้ โดยเฉพาะส่วนที่อยู่ด้านหน้าของทิศทาง การเคลื่อนที่ของพายุฝนฟ้าคะนอง พร้อมกันนั้นการที่กระแสอากาศเคลื่อนที่ขึ้นและเคลื่อนที่ลงจะก่อให้เกิดลมเชียร์รุนแรงและเกิดอากาศปั่นป่วนโดยรอบ

3) **ระยะสลายตัว** เป็นระยะที่พายุฝนฟ้าคะนองมีกระแสอากาศเคลื่อนที่ลงเพียงอย่างเดียว หยาดน้ำฝนตกลงมาอย่างรวดเร็วและหมดไปพร้อม ๆ กับกระแสอากาศที่ไหลลงก็จะเบาบางลง

การหลบภัยอันตรายจากพายุฝนฟ้าคะนอง เนื่องจากพายุฝนฟ้าคะนองสามารถ ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและอันตรายต่อชีวิตของมนุษย์ได้ จึงควรหลบภัยจากสาเหตุดังกล่าว คือ

1) **ในขณะที่ปรากฏพายุฝนฟ้าคะนอง** หากอยู่ใกล้อาคารหรือบ้านเรือนที่แข็งแรงและปลอดภัยจากน้ำท่วม ควรอยู่แต่ภายในอาคารจนกว่าพายุฝนฟ้าคะนองจะยุติลง ซึ่งใช้เวลาไม่นานนัก การอยู่ในรถยนต์

จะเป็นวิธีการที่ปลอดภัยวิธีหนึ่ง แต่ควรจัดรถให้อยู่ห่างไกลจากบริเวณที่น้ำอาจท่วมได้ อยู่ห่างจากบริเวณที่เป็นน้ำขึ้นจากเรือ ออกห่างจากชายหาดเมื่อปรากฏพายุฝนฟ้าคะนอง เพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายจากน้ำท่วมและฟ้าผ่า

2) ในกรณีที่อยู่ในป่า ในทุ่งราบหรือในที่โล่ง ควรคุกเข่าและโน้มตัวไปข้างหน้า แต่ไม่ควรนอนราบกับพื้น เนื่องจากพื้นเปียกเป็นสื่อไฟฟ้า และไม่ควรรออยู่ในที่ต่ำ ซึ่งอาจเกิดน้ำท่วมฉับพลันได้ ไม่ควรรออยู่ในที่โดดเดี่ยวหรืออยู่สูงกว่าสภาพสิ่งแวดล้อม

3) อยู่ห่างจากวัตถุที่เป็นสื่อไฟฟ้าทุกชนิด เช่น ลวด โลหะ ท่อน้ำ แนวรั้วบ้าน รถแทรกเตอร์ จักรยานยนต์ เครื่องมืออุปกรณ์ทำสวนทุกชนิด รางรถไฟ ต้นไม้สูง ต้นไม้โดดเดี่ยวในที่แจ้ง ไม่ควรใช้อุปกรณ์ไฟฟ้า เช่น โทรศัพท์ ฯลฯ และควรงดใช้โทรศัพท์ชั่วคราว นอกจากกรณีฉุกเฉิน ไม่ควรใส่เครื่องประดับโลหะ เช่น ทองเหลือง ทองแดง ฯลฯ ในที่แจ้งหรือถือวัตถุโลหะ เช่น ร่ม ในขณะที่ปรากฏพายุฝนฟ้าคะนอง นอกจากนี้ควรดูแลสิ่งของต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพที่แข็งแรงและปลอดภัยอยู่เสมอโดยเฉพาะสิ่งของที่อาจจะหักโค่นได้ เช่น หลังคาบ้าน ต้นไม้ ป้ายโฆษณา เสาไฟฟ้า ฯลฯ

ผลกระทบต่อประชากรที่เกิดจากพายุ

จากกรณีการเกิดพายุไซโคลน “นาร์กีส” (Nargis) ที่สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ถือเป็นข่าวใหญ่ที่ทั่วโลกให้ความสนใจอย่างยิ่ง เพราะมหันตภัยครั้งนี้ ได้คร่าชีวิตชาวพม่าไปนับหมื่นคน สูญหายอีกหลายหมื่นชีวิต บ้านเรือน ทรัพย์สินและสาธารณูปโภคต่าง ๆ เสียหายยับเยิน

“นาร์กีส” เป็นชื่อเรียกของพายุหมุนเขตร้อน มีผลพวงมาจากการเกิดภาวะโลกร้อน มีความเร็วลม 190 กิโลเมตรต่อชั่วโมง พายุ “นาร์กีส” เริ่มก่อตัว เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2551 ในอ่าวเบงกอล ตอนกลางและพัดเข้าบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำอิระวดี ที่นครย่างกุ้งและบาสเซน สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ในเช้าวันที่ 3 พฤษภาคม 2551

ความรุนแรงของไซโคลน “นาร์กีส” จัดอยู่ในความรุนแรงระดับ 3 คือ ทำลายล้างปานกลาง ทำลายโครงสร้างที่อยู่อาศัยขนาดเล็ก น้ำท่วมซังถึงพื้นบ้านชั้นล่างพัดหลังคาบ้านเรือนปลิวว่อน ต้นไม้และเสาไฟฟ้าหักโค่น ไฟฟ้าดับทั่วเมือง ในขณะที่ทางภาคเหนือและภาคใต้ของประเทศไทยก็เจอหางเลขอิทธิพล “นาร์กีส” เล็กน้อย ซึ่งทำให้หลายจังหวัดเกิดฝนตกชุก มีน้ำท่วมซัง

พิบัติภัยธรรมชาติไม่มีทางเลี่ยงได้ ไม่ว่าจะประเทศไหนหรือแผ่นดินใด แต่มีวิธีป้องกันที่ดีที่สุดคือ รัฐบาลต้องมีหน่วยงานซึ่งทำหน้าที่ early warning คือ เตือนประชาชนคนของตนแต่แรกด้วยข้อมูลที่มีประสิทธิภาพและทันการณ์ จากนั้นก็ต้องรีบดำเนินการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เช่น ย้ายผู้คนให้ไปอยู่ในที่ปลอดภัย ทั้งนี้ นับเป็นโชคดีของประเทศไทยที่เมื่อ นาร์กีส มาถึงบ้านเราก็กลดความแรงลงคงมีแต่ฝนเป็นส่วนใหญ่ แม้จะทำความเสียหายแก่พืชไร่ของเกษตรกรไม่น้อยแต่ก็เพิ่มปริมาณน้ำในเขื่อนสำคัญ ๆ แต่อย่างไรก็ตามผลพวงภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นทั้งหมดมาจาก “ภาวะโลกร้อน” ซึ่งก็เกิดจากฝีมือมนุษย์ทั้งสิ้น

ภาพหลังสึนามิ

2.3 การเกิดคลื่นสึนามิ คลื่นสึนามิ (Tsunami) คือ คลื่นในทะเลหรือคลื่นยักษ์ใต้น้ำจะเกิดภายหลังจากการสั่นสะเทือนของแผ่นดินไหว แผ่นดินถล่ม การระเบิดหรือการปะทุของภูเขาไฟที่พื้นท้องสมุทรอย่างรุนแรง ทำให้เกิดรอยแยก น้ำทะเลจะถูกดูดเข้าไปในรอยแยกนี้ ทำให้เกิดภาวะน้ำลดลงอย่างรวดเร็ว จากนั้นแรงอัดใต้เปลือกโลกจะดันน้ำทะเลขึ้นมาก่อพลังคลื่นมหาศาล คลื่นสึนามิอาจจะเคลื่อนที่ข้ามมหาสมุทรซึ่งห่างจากจุดที่เกิดเป็นพัน ๆ กิโลเมตร โดยไม่มีลักษณะผิดสังเกต เพราะมีความสูงเพียง 30 เซนติเมตรเคลื่อนที่ด้วยความเร็ว 600 - 1,000 กิโลเมตรต่อชั่วโมง แต่เมื่อเคลื่อนตัวเข้ามาในเขตน้ำตื้น จะเกิดแรงดันระดับน้ำให้สูงขึ้นอย่างรวดเร็วและมีแรงปะทะอย่างมหาศาลกลายเป็นคลื่นยักษ์ที่มีความสูง 15 - 30 เมตร

สึนามิ ส่วนใหญ่เกิดจากการเคลื่อนตัวของเปลือกโลกใต้ทะเลอย่างฉับพลัน อาจจะเป็นการเกิดแผ่นดินถล่มยุบตัวลงหรือเปลือกโลกถูกดันขึ้นหรือยุบตัวลง ทำให้มีน้ำทะเลปริมาตรมหาศาลถูกดันขึ้นหรือหุดตัวลงอย่างฉับพลัน พลังงานจำนวนมหาศาลก็ถ่ายเทไปให้เกิดการเคลื่อนตัวของน้ำทะเลเป็นคลื่นสึนามิที่เหนือทะเลลึก จะดูไม่ต่างไปจากคลื่นทั่ว ๆ ไปเลย จึงไม่สามารถสังเกตได้ด้วยวิธีปกติ แม้แต่คนบนเรือเหนือทะเลลึกที่คลื่นสึนามิเคลื่อนผ่านใต้ท้องเรือไป ก็จะไม่รู้สึกอะไรเพราะเหนือทะเลลึก คลื่นนี้สูงจากระดับน้ำทะเลปกติเพียงไม่กี่ฟุตเท่านั้นจึงไม่สามารถแม้แต่จะบอกได้ด้วยภาพถ่ายจากเครื่องบินหรือยานอวกาศ

นอกจากนี้แล้ว สึนามิ ยังเกิดได้จากการเกิดแผ่นดินถล่มใต้ทะเลหรือใก้ฝั่งที่ทำให้มวลของดินและหินไปเคลื่อนย้ายแทนที่มวลน้ำทะเลหรือภูเขาไฟระเบิดใกล้ทะเล ส่งผลให้เกิดการโยนสาดดินหินลงน้ำจนเกิดเป็นคลื่นสึนามิได้ ดังเช่น การระเบิดของภูเขาไฟกระกะตัว ในปี ค.ศ. 1883 ซึ่งส่งคลื่นสึนามิออกไปทำลายล้างชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนในเอเชีย มีจำนวนผู้ตายถึงประมาณ 36,000 ชีวิต

คลื่นสึนามิกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การเกิดคลื่นสึนามิกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ในหลาย ๆ ด้าน เช่น เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชายฝั่งในช่วงเวลาอันสั้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำบางประเภท ปะการังถูกทำลาย ประชาชนขาดที่อยู่อาศัย ไร้ทรัพย์สินสิ้นเนื้อประดาตัว กระทบต่ออาชีพไม่ว่าจะเป็นชาวประมง อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการบริการด้านท่องเที่ยว สิ่งปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนเสียหาย ฯลฯ

ผลกระทบต่อประชากรที่เกิดจากคลื่นสึนามิ

จากกรณีการเกิดคลื่นสึนามิ ในวันที่ 26 ธันวาคม 2547 เวลา 0:58:50 น. (UT) หรือเวลา 7:58:50 น. ตามเวลาในประเทศไทย ได้เกิดแผ่นดินไหวขนาด 8.9 ตามมาตราริกเตอร์ ที่นอกชายฝั่งตะวันตกทางตอนเหนือของเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย จุดศูนย์กลางอยู่ลึก 10 กม. ห่างจากเมืองบันดาเอเช่ ประมาณ 250 กม. และห่างจากกรุงเทพฯ 1,260 กม. แผ่นดินไหวนี้เป็นแผ่นดินไหวที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 5 นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1900 และใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่แผ่นดินไหวอลาสกาในปี ค.ศ. 1964 เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดการสั่นสะเทือนรับรู้ได้ในประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์และไทย แรงคลื่นสูงประมาณ 6 เมตร ได้ถาโถมตามแนวชายฝั่งสร้างความเสียหายในวงกว้าง ทำให้เกิดผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก ในประเทศอินเดีย ศรีลังกา มาเลเซียและจังหวัดท่องเที่ยวทางใต้ของประเทศไทย มีผู้เสียชีวิตนับร้อยและมีผู้บาดเจ็บเป็นจำนวนมากในจังหวัดภูเก็ต พังงา ตรังและกระบี่

กิจกรรมที่ 1.2 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์กายภาพ

1) ให้ผู้เรียนอธิบายว่าการเกิดแผ่นดินไหวอย่างรุนแรงจะส่งผลกระทบต่อประชากรและสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) ให้ออกความแตกต่างและผลกระทบที่เกิดต่อประชากรและสิ่งแวดล้อมของพายุฝนฟ้าคะนอง พายุหมุนเขตร้อนและพายุทอร์นาโด

.....

.....

.....

.....

.....

3) คลื่นสึนามิกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากมายหลายอย่าง ในความคิดเห็นของผู้เรียน ผลกระทบด้านใดที่เสียหายมากที่สุด พร้อมให้เหตุผลประกอบ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เรื่องที่ 3 วิธีใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์

เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อตรวจสอบและบันทึกข้อมูลทางด้านภูมิศาสตร์ เครื่องมือภูมิศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่ แผนที่ ลูกโลก เข็มทิศ รูปถ่ายทางอากาศ ภาพถ่ายจากดาวเทียม และเครื่องมือเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาภูมิศาสตร์ ฯลฯ

3.1 แผนที่ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อแสดงลักษณะที่ตั้งของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่บนพื้นผิวโลก ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยการย่อส่วนให้มีขนาดเล็กลงตามที่ต้องการ พร้อมทั้งใช้เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์แสดงลักษณะแทนสิ่งต่าง ๆ ลงในวัสดุพื้นแบนราบ

ความสำคัญของแผนที่ แผนที่เป็นที่รวบรวมข้อมูลประเภทต่าง ๆ ตามชนิดของแผนที่ จึงสามารถใช้ประโยชน์จากแผนที่ได้ตามวัตถุประสงค์ โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางไปเห็นพื้นที่จริง แผนที่ช่วยให้ผู้ใช้สามารถรู้สิ่งที่ปรากฏอยู่บนพื้นโลกได้อย่างกว้างไกล ถูกต้องและประหยัด

ประโยชน์ของแผนที่ แผนที่ที่มีประโยชน์ต่องานหลาย ๆ ด้าน คือ

1. ด้านการเมืองการปกครอง เพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศชาติให้คงอยู่จำเป็นจะต้องมีความรู้ในเรื่องภูมิศาสตร์การเมืองหรือที่เรียกกันว่า “ภูมิรัฐศาสตร์” และเครื่องมือที่สำคัญของนักภูมิรัฐศาสตร์ก็คือ แผนที่ เพื่อใช้ศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์และนำมาวางแผนดำเนินการเตรียมรับหรือแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้

2. ด้านการทหาร ในการพิจารณาวางแผนทางยุทธศาสตร์ของทหาร จำเป็นต้องหาข้อมูลหรือข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิศาสตร์และตำแหน่งทางสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องแน่นอนเกี่ยวกับระยะทาง ความสูง เส้นทาง ลักษณะภูมิประเทศที่สำคัญ

3. ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านเศรษฐกิจ เป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นอยู่ของประชาชนภายในชาติ การดำเนินงานเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละภูมิภาคที่ผ่านมา แผนที่เป็นสิ่งแรกที่ต้องผลิตขึ้นมาเพื่อการใช้งานในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ก็ต้องอาศัยแผนที่เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อให้ทราบทำเลที่ตั้งสภาพทางกายภาพแหล่งทรัพยากร

4. **ด้านสังคม** สภาพแวดล้อมทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอที่เห็นชัดคือสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ซึ่งทำให้สภาพแวดล้อมทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป การศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยแผนที่เป็นสำคัญและอาจช่วยให้การดำเนินการวางแผนพัฒนาสังคมเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง

5. **ด้านการเรียนการสอน** แผนที่เป็นตัวส่งเสริมกระตุ้นความสนใจและก่อให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนดีขึ้น ใช้เป็นแหล่งข้อมูลทั้งทางด้านกายภาพ ภูมิภาค วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สถิติและการกระจายของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ใช้เป็นเครื่องช่วยแสดงภาพรวมของพื้นที่หรือของภูมิภาค อันจะนำไปศึกษาสถานการณ์และวิเคราะห์ความแตกต่างหรือความสัมพันธ์ของพื้นที่

6. **ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยว** แผนที่มีความจำเป็นต่อนักท่องเที่ยวในอันที่จะทำให้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวได้ง่าย สะดวกในการวางแผนการเดินทางหรือเลือกสถานที่ท่องเที่ยวตามความเหมาะสม

ชนิดของแผนที่ แบ่งตามการใช้งานได้ 3 ชนิด ได้แก่

1. **แผนที่ภูมิประเทศ** เป็นแผนที่แสดงความสูงต่ำของพื้นผิวโลก โดยใช้เส้นชั้นความสูงบอกค่าความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง แผนที่ชนิดนี้เป็นพื้นฐานที่จะนำไปทำข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับแผนที่

2. **แผนที่เฉพาะเรื่อง** เป็นแผนที่ที่แสดงลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยเฉพาะ ได้แก่ แผนที่รัฐกิจ แสดงเขตการปกครองหรืออาณาเขต แผนที่แสดงอุณหภูมิของอากาศ แผนที่แสดงปริมาณน้ำฝน แผนที่แสดงการกระจายตัวของประชากร แผนที่เศรษฐกิจ แผนที่ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

3. **เป็นแผนที่ที่รวบรวมเรื่องต่าง ๆ** ทั้งลักษณะทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางด้านประชากร และอื่น ๆ ไว้ในเล่มเดียวกัน

องค์ประกอบของแผนที่ที่มีหลายองค์ประกอบ คือ

1. **สัญลักษณ์** คือ เครื่องหมายที่ใช้แทนสิ่งต่าง ๆ ตามที่ต้องการแสดงไว้ในแผนที่ เพื่อให้เข้าใจแผนที่ได้ง่ายขึ้น เช่น จุด วงกลม เส้น ฯลฯ

2. **มาตราส่วน** คือ อัตราส่วนระยะห่างในแผนที่กับระยะห่างในภูมิประเทศจริง

3. **ระบบอ้างอิงในแผนที่** ได้แก่ **เส้นขนานละติจูด** และ **เส้นลองจิจูด** (เมริเดียน)

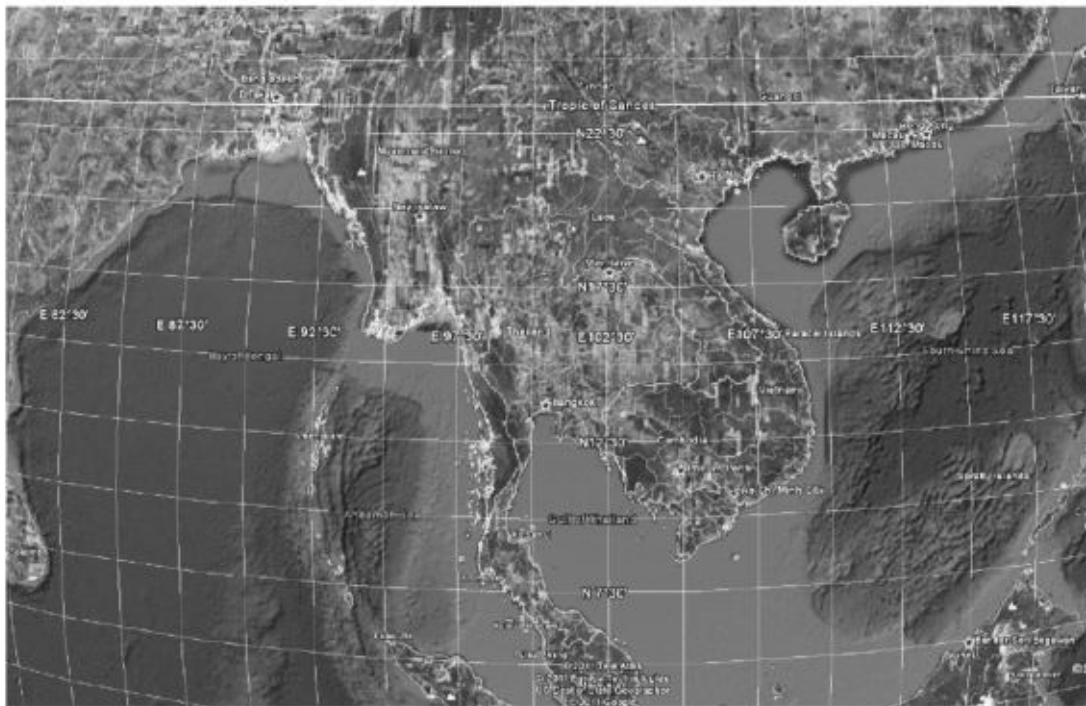
เส้นละติจูด เป็นเส้นสมมติที่ลากไปรอบโลกตามแนวนอนหรือแนวทิศตะวันออก ตะวันตก แต่ละเส้นห่างกัน 1 องศา โดยมีเส้น 0 องศา (เส้นศูนย์สูตร) แบ่งกึ่งกลางโลก เส้นที่อยู่เหนือเส้นศูนย์สูตรเรียกว่า “เส้นองศาเหนือ” เส้นที่อยู่ใต้เส้นศูนย์สูตร เรียกว่า “เส้นองศาใต้” ละติจูด มีทั้งหมด 180 เส้น

เส้นลองจิจูด เป็นเส้นสมมติที่ลากไปรอบโลกในแนวตั้งจากขั้วโลกเหนือไปยังขั้วโลกใต้ แต่ละเส้นห่างกัน 1 องศา กำหนดให้เส้นที่ลากผ่านตำบลกรีนิช กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เป็นเส้น 0 องศา (เมริเดียนปฐม) ถ้านับจากเส้นเมริเดียนปฐม ไปทางตะวันออก เรียกเส้นองศาตะวันออก ถ้านับไปทางตะวันตก เรียกเส้นองศาตะวันตก ลองจิจูด มีทั้งหมด 360 เส้น

พิกัดภูมิศาสตร์ เป็นตำแหน่งที่ตั้งของจุดต่าง ๆ บนพื้นผิวโลก เกิดจากการตัดกันของเส้นขนานละติจูดและเส้นเมริเดียน โดยเส้นสมมติทั้งสองนี้จะตั้งฉากซึ่งกันและกัน

4. **ขอบระวาง** แผนที่ทุกชนิดควรมีขอบระวาง เพื่อช่วยให้ดูเรียบร้อยและเป็นการกำหนดขอบเขตของแผนที่ด้วย ขอบระวางมักแสดงด้วยเส้นตรงสองเส้นหรือเส้นเดียว

5. ระบบอ้างอิงบนแผนที่ คือระบบที่กำหนดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการคำนวณหาตำแหน่งที่ตั้งและคำนวณหาเวลาของตำแหน่งต่าง ๆ บนพื้นผิวโลก ซึ่งแยกได้ดังนี้

ภาพแผนที่ทวีปเอเชียระบุเส้นละติจูดและลองจิจูด

การคำนวณหาตำแหน่งที่ตั้ง จะใช้ละติจูดและลองจิจูดเป็นเกณฑ์ วิธีนี้เรียกว่า การพิกัดภูมิศาสตร์

การคำนวณหาเวลา โดยใช้หลักการว่า 1 นาที = 15 ลิปดา และ 4 นาที = 1 ลองจิจูด หรือ 1 องศา

6. สีที่ใช้ในการเขียนแผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศ

สีดำ หมายถึง สิ่งสำคัญทางวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคาร วัด สถานที่ราชการ

สีน้ำตาล หมายถึง ลักษณะภูมิประเทศที่มีความสูง

สีน้ำเงิน หมายถึง ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นน้ำ เช่น ทะเล แม่น้ำ หนองบึง

สีแดง หมายถึง ถนนสายหลัก พื้นที่ย่านชุมชนหนาแน่น และลักษณะภูมิประเทศสำคัญ

สีเขียว พืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ เช่น ป่า สวน ไร่

3.2 ลูกโลก เป็นเครื่องมือทางภูมิศาสตร์อย่างหนึ่งที่ใช้เป็นอุปกรณ์ในการศึกษาค้นคว้าหรือใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ลูกโลกจำลองเป็นการย่อส่วนของโลกมีลักษณะทรงกลม บนผิวของลูกโลกจะมีแผนที่โลก แสดงพื้นดิน พื้นน้ำ สภาพภูมิประเทศ ที่ตั้งประเทศ เมืองและเส้นพิกัดทางภูมิศาสตร์ เพื่อสามารถบอกตำแหน่งต่าง ๆ บนพื้นผิวโลกได้ ลูกโลกจำลองสร้างคล้ายลูกโลกจริง แสดงสีแทนลักษณะภูมิประเทศต่าง ๆ

องค์ประกอบของลูกโลก ได้แก่

เส้นเมริเดียน เป็นเส้นสมมติที่ลากจากขั้วโลกเหนือไปยังขั้วโลกใต้ ซึ่งกำหนดให้มีค่าเป็น 0 องศาที่เมืองกรีนิช ประเทศอังกฤษ

เส้นขนาน เป็นเส้นสมมติที่ลากไปรอบโลกในแนวนอน ทุกเส้นจะขนานกับเส้นศูนย์สูตร

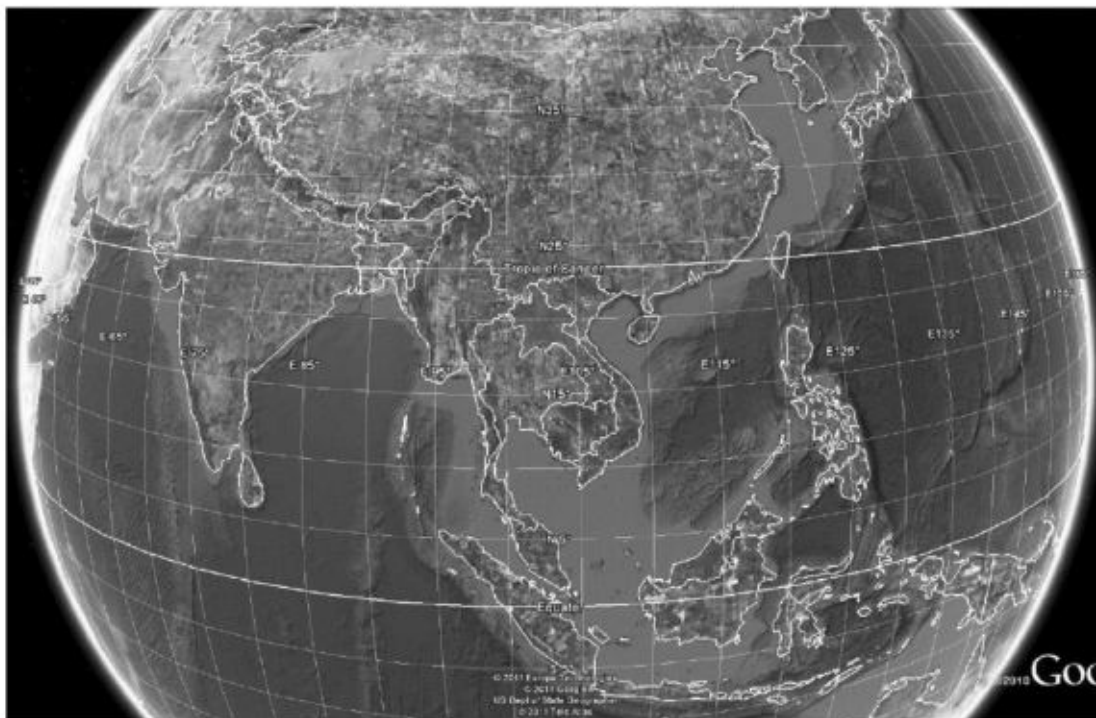
3.3 เข็มทิศ เป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในการหาทิศทางของจุดหรือวัตถุ โดยมีหน่วยเป็นองศาเปรียบเทียบกับจุดเริ่มต้นอาศัยแรงดึงดูดระหว่างสนามแม่เหล็กขั้วโลกกับเข็มแม่เหล็ก ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เข็มแม่เหล็กจะแกว่งไกวอิสระในแนวนอนเพื่อให้แนวเข็มชี้อยู่ในแนว เหนือ - ใต้ ไปยังขั้วแม่เหล็กโลกตลอดเวลา เข็มทิศมีประโยชน์เพื่อใช้ในการเดินทาง ได้แก่ การเดินเรือทะเล เครื่องบิน การใช้เข็มทิศจะต้องมีแผนที่ประกอบและต้องหาทิศเหนือก่อน

3.4 รูปถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายจากดาวเทียม เป็นรูปหรือข้อมูลตัวเลขที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคพื้นดินจากกล้องที่ติดอยู่กับยานพาหนะ เช่น เครื่องบินหรือดาวเทียม

ประโยชน์ของรูปถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายจากดาวเทียม รูปถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายจากดาวเทียมให้ข้อมูลพื้นผิวของเปลือกโลกได้เป็นอย่างดี ทำให้เห็นภาพรวมของการใช้พื้นที่และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตามที่ปรากฏบนพื้นโลกเหมาะแก่การศึกษาทรัพยากรผิวดิน เช่น ป่าไม้ การใช้ประโยชน์จากดิน หินและแร่

3.5 เครื่องมือเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาภูมิศาสตร์ เทคโนโลยีที่สำคัญด้านภูมิศาสตร์ คือ

1) ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) หมายถึง การเก็บ รวบรวมและบันทึกข้อมูลทางภูมิศาสตร์ด้วยระบบคอมพิวเตอร์โดยข้อมูลเหล่านี้สามารถปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องทันสมัย และสามารถแสดงผลหรือนำออกมาเผยแพร่เป็นตัวเลข สถิติ รูปภาพ ตาราง แผนที่และข้อความทางหน้าจอคอมพิวเตอร์หรือพิมพ์ออกมาเป็นเอกสารได้

ภาพดาวเทียมถ่ายทางอากาศ

ประโยชน์ของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) คือช่วยให้ประหยัดเวลาและงบประมาณ ช่วยให้เห็นภาพจำลองพื้นที่ชัดเจนทำให้การตัดสินใจวางแผนจัดการและพัฒนาพื้นที่ที่มีความสะดวกและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่นั้นและช่วยในการปรับปรุงแผนที่ให้ทันสมัย

2) ระบบพิกัดพื้นผิวโลก (GPS) เป็นเครื่องมือรับสัญญาณพิกัดพื้นผิวโลกอาศัยระยะทางระหว่างเครื่องรับดาวเทียม GPS บนพื้นผิวโลกกับดาวเทียมจำนวนหนึ่งที่โคจรอยู่ในอวกาศและระยะทางระหว่างดาวเทียมแต่ละดวง ปัจจุบันมีดาวเทียมชนิดนี้อยู่ประมาณ 24 ดวง เครื่องมือรับสัญญาณ มีขนาดและรูปร่างคล้ายโทรศัพท์มือถือ เมื่อรับสัญญาณจากดาวเทียมแล้วจะทราบค่าพิกัด ณ จุดที่วัดไว้ โดยอาจจะอ่านค่าเป็นละติจูดและลองจิจูดได้ ความคลาดเคลื่อนขึ้นอยู่กับชนิดและราคาของเครื่องมือ

ประโยชน์ของเครื่องมือเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาภูมิศาสตร์ จะคล้ายกับการใช้ประโยชน์จากแผนที่สภาพภูมิประเทศและแผนที่เฉพาะเรื่อง เช่น จะให้คำตอบว่าถ้าจะเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ในแผนที่จะมีระยะทางเท่าใด ถ้าทราบความเร็วของรถจะทราบว่าใช้เวลานานเท่าใด บางครั้งข้อมูลมีความสับสนมาก เช่น ถนนบางช่วงมีสภาพถนนไม่เหมือนกัน คือ บางช่วงเป็นถนนกว้างที่สภาพผิวถนนดี บางช่วงเป็นถนนลูกรัง บางช่วงเป็นหลุมเป็นบ่อ ทำให้การคิดคำนวณเวลาเดินทางลำบากแต่ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จะช่วยให้คำตอบได้

กิจกรรมที่ 1.3 วิธีใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์

1) ถ้าต้องการทราบระยะทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ผู้เรียนจะใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ชนิดใด

.....

.....

.....

.....

.....

2) ภาพถ่ายจากดาวเทียม มีประโยชน์อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3) แผนที่ มีประโยชน์อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4) ถ้าต้องการทราบว่าประเทศไทยอยู่พิกัดภูมิศาสตร์ที่เท่าไร ผู้เรียนจะใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ชนิดใดได้บ้าง

.....

.....

.....

เรื่องที่ 4 สภาพภูมิศาสตร์กายภาพของไทยที่ส่งผลต่อทรัพยากรต่าง ๆ และสิ่งแวดล้อม

ประเทศไทยมีความแตกต่างกันทางสภาพภูมิศาสตร์กายภาพ เนื่องจากมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดลักษณะภูมิประเทศ คือ

1) การผันแปรของเปลือกโลก เกิดจากพลังงานภายในโลกที่มีการบีบอัด ให้อกตัวสูงขึ้นหรือทรุดต่ำลง ส่วนที่ยกตัวสูงขึ้น ได้แก่ ภูเขา ภูเขาไฟ เนินเขา ที่ราบสูง ส่วนที่ลดต่ำลง ได้แก่ หุบเขา ที่ราบลุ่ม

2) การกระทำของตัวกระทำต่าง ๆ เมื่อเกิดการผันแปรแบบแรกแล้ว ก็จะมีการกระทำจากตัวต่าง ๆ เช่น ลม น้ำ คลื่น ไปกัดเซาะพังทลายภูมิประเทศหลัก ลักษณะของการกระทำมี 2 ชนิด คือ การกัดกร่อนทำลาย คือ การทำลายผิวโลกให้ต่ำลง โดย ลม อากาศ น้ำ น้ำแข็ง คลื่นลมและ การสะสมเสริมสร้าง คือ การปรับผิวโลกให้ราบโดยเป็นไปอย่างช้า ๆ แต่ต่อเนื่อง

3) การกระทำของมนุษย์ เช่น การสร้างเขื่อน การระเบิดภูเขา

ด้วยเหตุดังกล่าว นักภูมิศาสตร์ได้ใช้หลักเกณฑ์ความแตกต่างทางด้านกายภาพ เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศของท้องถิ่น มาใช้ในการแบ่งภาคภูมิศาสตร์ จึงทำให้ประเทศไทยมีสภาพภูมิศาสตร์ที่แบ่งเป็น 6 เขต คือ

1. เขตภูเขาและหุบเขาทางภาคเหนือ ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงกว่าภาคใด ๆ และเทือกเขาจะทอดยาวในแนวเหนือใต้สลับกับที่ราบหุบเขา โดยมีที่ราบหุบเขาแคบ ๆ ขนานกันไป อันเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำคลองหลายสาย แควใหญ่อยู่ในภาคเหนือทำให้เกิดที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งอยู่ระหว่างหุบเขา อันอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์และทำเหมืองแร่ นอกจากนี้ทรัพยากรธรรมชาติยังเอื้ออำนวยให้เกิดอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันมาช้านาน ภาคเหนือจะอยู่ในเขตร้อนที่มีลักษณะภูมิอากาศคล้ายคลึงกับภูมิอากาศทางตอนใต้ของเขตตอนบนของประเทศที่มี 4 ฤดู

2. เขตเทือกเขาทางภาคตะวันตก ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่แคบ ๆ ทอดยาวขนานกับพรมแดนประเทศพม่า ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีแหล่งทรัพยากรแร่ธาตุและป่าไม้ของประเทศ มีปริมาณฝนเฉลี่ยต่ำกว่าทุกภาคและเป็นภูมิภาคที่ประชากรอาศัยอยู่น้อย ส่วนใหญ่อยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำและชายฝั่งและมักประกอบอาชีพปลูกพืชไร่และการประมง ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไป มีความแห้งแล้งมากกว่าในภาคอื่น ๆ เพราะมีเทือกเขาสูงเป็นแนวกำบังลม ทำให้อากาศในฤดูร้อนและฤดูหนาวแตกต่างกันอย่างเด่นชัด เนื่องจากแนวเทือกเขาขวางกั้น ทิศทางลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ก่อให้เกิดบริเวณเงาฝนหรือพื้นที่อับลม ฝนจะตกด้านตะวันตกของเทือกเขามากกว่าด้านภาคตะวันออก

3. เขตที่ราบของภาคกลาง ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำอันกว้างใหญ่ มีลักษณะเอียงลาดจากเหนือลงมาใต้ เป็นที่ราบที่มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดเพราะเกิดการทับถมของตะกอน เช่น ที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และท่าจีน เป็นแหล่งที่ทำกรเกษตร (ทำนา) ที่ใหญ่ที่สุด มีเทือกเขาเป็นขอบของภาค ทั้งด้านตะวันตกและตะวันออก

4. เขตภูเขาและที่ราบบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงและ

ที่ราบ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ราบลูกฟูกและมีแม่น้ำที่ไหลลงสู่อ่าวไทย แม่น้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนมากเป็นแม่น้ำสายสั้น ๆ ซึ่งได้พัดพาเอาดินตะกอนมาทิ้งไว้ จนเกิดเป็นที่ราบแคบ ๆ ตามที่ลุ่มลักษณะชายฝั่งและมีลักษณะภูมิประเทศเป็นเกาะ อ่าว และแหลม ลักษณะภูมิอากาศ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีชายฝั่งทะเลและมีเทือกเขาเป็นแนวยาว เปิดรับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากอ่าวไทยอย่างเต็มที่ จึงทำให้ภาคนี้มีฝนตกชุกหนาแน่นบางพื้นที่ได้แก่ พื้นที่รับลมด้านหน้าของเทือกเขาและชายฝั่งทะเล อุณหภูมิของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีค่าสม่ำเสมอตลอดทั้งปีและมีความชื้นค่อนข้างสูง เหมาะแก่การทำสวน

5. เขตที่ราบสูงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงขนาดต่ำทางบริเวณตะวันตกของภาคจะมีภูเขาสูง ทางบริเวณตอนกลางของภาคมีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ เรียกว่า “แอ่งที่ราบโคราช” มีแม่น้ำชีและแม่น้ำมูลไหลผ่าน ยังมีที่ราบโล่งอยู่หลายแห่ง เช่น พุทอง ร่องไห้ พุทองหาว ซึ่งสามารถทำนาได้แต่ได้ผลผลิตต่ำและมีแนวทิวเขาภูพานทอดโค้งยาวค่อนไปทางตะวันออกเฉียงเหนือของภาคถัดเลยจากแนวทิวเขาภูพานไปทางเหนือมีแอ่งทรุดต่ำของแผ่นดิน เรียกว่า “แอ่งสกลนคร”

6. เขตคาบสมุทรภาคใต้ ลักษณะภูมิประเทศเป็นคาบสมุทรยื่นไปในทะเล มีเทือกเขาทอดยาวในแนวเหนือใต้ ที่เป็นแหล่งทับถมของแร่ดีบุก และมีความสูงไม่มากนักเป็นแกนกลางบริเวณชายฝั่งทะเล ทั้งสองด้านของภาคใต้เป็นที่ราบ มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น ภาคใต้ได้รับอิทธิพลความชื้นจากทะเลทั้งสองด้าน มีฝนตกชุกตลอดปี และมีปริมาณฝนเฉลี่ยสูง เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชผลเมืองร้อน ที่ต้องการความชื้นสูง ลักษณะภูมิอากาศได้รับอิทธิพลของลมมรสุมทั้งสองฤดู จึงเป็นภาคที่มีฝนตกตลอดทั้งปี ทำให้เหมาะแก่การปลูกพืชเมืองร้อนที่ต้องการความชุ่มชื้นสูง เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น

องค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของไทย ที่สำคัญมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกันและมีผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

1) ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะของเปลือกโลกที่เห็นเป็นรูปแบบต่างๆ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ลักษณะภูมิประเทศหลัก ไม่เปลี่ยนรูปร่าง ได้แก่ ที่ราบ ที่ราบสูง ภูเขา และเนินเขา ลักษณะภูมิประเทศรองเปลี่ยนแปลงรูปร่างได้ง่าย ได้แก่ หุบเขา ห้วย เกาะ อ่าว แม่น้ำ สันดอนทราย แหลม ทะเลสาบ

2) ลักษณะภูมิอากาศ หมายถึง ค่าเฉลี่ยของลมฟ้าอากาศที่เกิดขึ้นเป็นประจำในบริเวณใด บริเวณหนึ่ง ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งมีปัจจัยควบคุมอากาศ เช่น ตำแหน่งละติจูด

3) ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรแร่ธาตุ ทรัพยากรธรรมชาติ แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

- ทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปไม่สามารถเกิดมาทดแทนใหม่ได้ เช่น น้ำมัน แร่ธาตุ
- ทรัพยากรที่ใช้แล้วสามารถสร้างทดแทนได้ เช่น ป่าไม้ สัตว์บก สัตว์น้ำ
- ทรัพยากรที่ใช้แล้วไม่หมดไป เช่น น้ำ อากาศ เป็นต้น

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า และให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของมนุษย์ หมายถึง การใช้ประโยชน์สูงสุด และรักษาสมดุลของธรรมชาติไว้ด้วย โดยใช้เทคโนโลยีที่ทำให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด

2. เพื่อรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพสมดุล โดยไม่เกิดสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ (Pollution) จนทำให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

1) ทรัพยากรดิน ดินเกิดจากการสลายตัวของหิน แร่ธาตุและอินทรีย์วัตถุต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการกระทำของลม ฟ้า อากาศและอื่น ๆ ส่วนประกอบที่สำคัญของดิน ได้แก่ อนินทรีย์วัตถุหรือแร่ธาตุ

ปัญหาของการใช้ทรัพยากรดิน เกิดจาก

1. การกระทำของธรรมชาติ เช่น การสึกกร่อนพังทลายที่เกิดจากลม กระแสน้ำและการชะล้างแร่ธาตุต่าง ๆ ในดิน

2. การกระทำของมนุษย์ เช่น การทำลายป่าไม้ การปลูกพืชชนิดเดียวซ้ำซาก การเผาป่าและไถนา ทำให้สูญเสียหน้าดิน ขาดการบำรุงรักษาดิน

การอนุรักษ์ทรัพยากรดิน โดยการปลูกพืชหมุนเวียน การปลูกพืชแบบขึ้นบันไดป้องกันการชะเซาะของน้ำ ปลูกพืชคลุมดิน ป้องกันการชะล้างหน้าดิน ไม่ตัดไม้ทำลายป่าและการปลูกป่าในบริเวณที่มีความลาดชัน เพื่อป้องกันการพังทลายของดิน

แผนที่ภูมิประเทศไทย

2) **ทรัพยากรน้ำ** น้ำเป็นทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิต ใช้แล้วไม่หมดสิ้นไป แบ่งเป็น

- น้ำบนดิน ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ ปริมาณน้ำ ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝน
- น้ำใต้ดิน หรือน้ำบาดาล ปริมาณน้ำขึ้นอยู่กับน้ำที่ไหลซึมลงไปจากพื้นดิน และความสามารถ

ในการกักน้ำในชั้นหินใต้ดิน

- น้ำฝน ได้จากฝนตก ซึ่งแต่ละบริเวณจะมีปริมาณน้ำแตกต่างกัน ซึ่งในประเทศไทยเกิดปัญหาวิกฤติการณ์เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ คือ เกิดภาวะการขาดแคลนน้ำและเกิดมลพิษทางน้ำ เช่น น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม

การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ โดยการ

1. การพัฒนาแหล่งน้ำ ได้แก่ การขุดลอกหนอง คลองบึงและแม่น้ำที่ตื้นเขิน เพื่อให้สามารถกักเก็บน้ำได้มากขึ้น ตลอดจนการสร้างเขื่อนและอ่างกักเก็บน้ำ
2. การใช้น้ำอย่างประหยัด ไม่ปล่อยให้น้ำสูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์และสามารถนำน้ำที่ใช้แล้วกลับมาหมุนเวียนใช้ได้ใหม่อีก เช่น น้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม
3. การควบคุมรักษาต้นน้ำลำธาร ไม่มีการอนุญาตให้มีการตัดต้นไม้ทำลายป่าอย่างเด็ดขาด
4. ควบคุมมิให้เกิดมลพิษแก่แหล่งน้ำ มีการดูแลควบคุมมิให้มีการปล่อยสิ่งสกปรกลงไปในแหล่งน้ำ

3) **ทรัพยากรป่าไม้** ป่าไม้มีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ช่วยรักษาสภาพดิน น้ำ อากาศ บรรเทาความรุนแรงของลมพายุและยังได้รับผลิตภัณฑ์จากป่าไม้หรือใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจได้ ป่าไม้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. **ป่าไม้ไม่ผลัดใบ** เช่น ป่าดงดิบ หรือป่าดิบเป็นป่าไม้บริเวณที่มีฝนตกชุก พบมากทางภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ป่าดิบเขา พบมากในภาคเหนือ ป่าสนเขา พบทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ป่าชายเลนน้ำเค็ม เป็นป่าไม้ตามดินเลน น้ำเค็มและน้ำกร่อย
2. **ป่าไม้ผลัดใบ** เช่น ป่าเบญจพรรณ เป็นป่าผลัดใบผสม พบมากที่สุดภาคเหนือ ป่าแดง ป่าโคก ป่าแพะ เป็นป่าโปร่งพบมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ป่าชายหาด เป็นต้นไม้เล็ก ๆ ขึ้นตามชายหาด ป่าพรุ หรือป่าบึง เป็นป่าไม้ที่เกิดตามดินเลน

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สามารถทำได้โดยการออกกฎหมายคุ้มครองป่าไม้ คือ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 การป้องกันไฟไหม้ป่า การปลูกป่าทดแทนไม้ที่ถูกทำลายไป การป้องกันการลักลอบตัดไม้และการใช้ไม้ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด

4) **ทรัพยากรแร่ธาตุ** แร่ธาตุ หมายถึง สารประกอบเคมีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แบ่งออกเป็น

- แร่โลหะ ได้แก่ เหล็ก ทองแดง สังกะสี ดีบุก ตะกั่ว
- แร่อโลหะ ได้แก่ ยิปซัม ฟลูออไรด์ โปแตช เกลือหิน
- แร่เชื้อเพลิง ได้แก่ ลิกไนต์ หินน้ำมัน ปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ

เรื่องที่ 5 ความสำคัญของการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับทรัพยากรในประเทศ

5.1 ความสำคัญของการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับทรัพยากรของประเทศไทย

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ประเทศไทยมีความแตกต่างกันทางด้านกายภาพ เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศของท้องถิ่น จึงทำให้แต่ละภาคมีทรัพยากรที่แตกต่างกันตามไปด้วย ส่งผลให้ประชากร ในแต่ละภูมิภาคประกอบอาชีพต่างกันไปด้วย เช่น

ภาคเหนือ ในภาคเหนือมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จากการที่ลักษณะภูมิประเทศของภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นทิวเขาและมีที่ราบหุบเขาสลับกันแต่พื้นที่ราบมีจำกัด ทำให้ประชากรตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่นตามที่ราบลุ่มแม่น้ำ ทรัพยากรที่สำคัญ คือ

- 1) ทรัพยากรดิน ทั้งดินที่ราบหุบเขา ดินที่มีน้ำท่วมถึง และดินที่เหลือค้ำจากการกัดกร่อน
- 2) ทรัพยากรน้ำ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. **น้ำบนผิวดิน** ได้แก่ แม่น้ำลำธาร หนองบึงและอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ แม้ว่าภาคเหนือจะมีแม่น้ำลำธาร แต่บางแห่งปริมาณน้ำก็ไม่เพียงพอ เนื่องจากเป็นแม่น้ำสายเล็ก ๆ และปัจจุบันปริมาณน้ำในแม่น้ำลำธารในภาคเหนือลดลงมาก ทั้งนี้เนื่องจากการตัดไม้ทำลายป่าในแหล่งต้นน้ำ แต่อย่างไรก็ตามยังมีแม่น้ำหลายสาย เช่น แม่น้ำปิง วัง ยม น่าน แม่น้ำปิงจังหวัดเชียงใหม่และแม่น้ำกกจังหวัดเชียงรายที่มีน้ำไหลตลอดปี แม้อินฤดูแล้งก็ยังมีน้ำที่ทำการเกษตรได้บ้าง นอกจากนี้ ยังมีบึงน้ำจืดขนาดใหญ่ คือ กว๊านพะเยา จังหวัดพะเยา บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์

2. **น้ำใต้ดิน** ภาคเหนือมีน้ำใต้ดินที่อยู่ในรูปของน้ำบ่อและบ่อบาดาล จึงสามารถใช้บริโภคและทำการเกษตรได้

- 3) **ทรัพยากรแร่** มีเหมืองแร่ในทุกจังหวัดของภาคเหนือ แร่ที่สำคัญได้แก่ ดีบุก ทั้งสแตน พลวง ฟลูออไรด์ ดินขาว ถ่านลิกไนต์และน้ำมันปิโตรเลียม

- 4) **ทรัพยากรป่าไม้** ภาคเหนือมีอัตราพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ทั้งหมดมากกว่าทุกภาค จังหวัดที่มีป่าไม้มากที่สุด คือ เชียงใหม่ ป่าไม้ส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณและป่าแดง ไม้ที่สำคัญคือ ไม้สัก

- 5) **ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว** ภาคเหนือมีธรรมชาติที่สวยงาม สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาชมวิวยิวทัศน์ มีทั้ง น้ำตก วนอุทยาน ถ้ำ บ่อน้ำร้อน เช่น ดอยอินทนนท์จังหวัดเชียงใหม่ ภูชี้ฟ้าจังหวัดเชียงราย

ประชากร ภาคเหนือเป็นภาคที่ประชากรอาศัยอยู่เบาบาง เนื่องจากภูมิประเทศ เต็มไปด้วยภูเขา ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่หนาแน่นตามที่ราบลุ่มแม่น้ำ ส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากไทยล้านนา นิยมเรียกคนภาคเหนือว่า “คนเมือง” ประชากรในภาคเหนือสามารถรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้อย่างเหนียวแน่น เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทานสลากหรือตานก๋วยสลาก ประเพณีลอยกระทง

ภาพความอุดมสมบูรณ์ป่าไม้ไทย

นอกจากนี้ยังมีชาวไทยภูเขาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น เผ่าม้ง มูเซอ เย้า ลีซอ อีก้อ กะเหรี่ยง ฯลฯ จังหวัดที่มีชาวเขามากที่สุด คือ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอนและเชียงราย การอพยพของชาวเขาเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมากทำให้เกิดปัญหาติดตามมา คือ ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อทำไร่เลื่อนลอย ปัญหาการปลูกฝิ่น รัฐบาลได้แก้ไขปัญหา โดยหามาตรการต่าง ๆ ที่ทำให้ชาวเขาหันมาปลูกพืชเมืองหนาว เช่น ท้อ กาแฟ สตรอเบอร์รี่ บัวย อะโวคาโด และดอกไม้เมืองหนาว ฯลฯ นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังได้จัดการศึกษาเพื่อให้ชาวเขาได้เรียนภาษาไทย ปลูกจิตสำนึกความเป็นคนไทย เพื่อให้เข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ การเป็นพลเมืองไทยคนหนึ่ง

การประกอบอาชีพของประชากรในภาคเหนือ ประชากรในภาคเหนือจะมีอาชีพทำนา ซึ่งปลูกทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว ในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เนื่องจากมีดินอุดมสมบูรณ์และมีการชลประทานที่ดี จึงสามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง แต่ผลผลิตรวมยังน้อยกว่าภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ ยังประกอบอาชีพทำไร่ (ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง หอม กระเทียม อ้อย) การทำสวนผลไม้ (ลิ้นจี่ ลำไย) อุตสาหกรรม (โรงบ่มใบยาสูบ การผลิตอาหารสำเร็จรูปและอาหารกระป๋อง) อุตสาหกรรมพื้นเมือง (เครื่องเงิน เครื่องเงิน การแกะสลักไม้สัก การทำร่มกระดาษ) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเนื่องจากภาคเหนือโดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ มีทัศนียภาพที่สวยงาม มีโบราณสถานมากมายและมีวัฒนธรรมที่เก่าแก่ดั้งเดิม

ภาคตะวันตก เนื่องจากทิวเขาในภาคตะวันตกเป็นทิวเขาที่ทอดยาวมาจากภาคเหนือ ดังนั้นลักษณะภูมิประเทศจึงคล้ายกับภาคเหนือ คือ เป็นทิวเขาสูงสลับกับหุบเขาแคบ ซึ่งเกิดจากการเซาะของแม่น้ำ ลำธาร

อย่างรวดเร็ว ทิวเขาส่วนใหญ่เป็นหินค่อนข้างเก่า ส่วนใหญ่เป็นหินปูน พบมากที่จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี ภูเขาหินปูนเหล่านี้จะมียอดเขาหยักแหลมตะปุ่มตะป่ำ นอกจากนี้ยังมีหินดินดาน หินแกรนิตและ หินทราย และมีที่ราบในภาคตะวันตก ได้แก่ ที่ราบลุ่มแม่น้ำแควใหญ่ ที่ราบลุ่มแม่น้ำแควน้อย ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองมีทรัพยากรที่สำคัญคือ

1) **ทรัพยากรดิน** ดินในภาคตะวันตกส่วนใหญ่เกิดจากการผุพังของหินปูน ดินจึงมีสภาพเป็นกลางหรือด่าง ซึ่งถือว่าเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะกับการเพาะปลูก

2) **ทรัพยากรน้ำ** ภาคตะวันตกเป็นภาคที่มีฝนตกน้อยกว่าทุกภาคในประเทศ เพราะอยู่ในพื้นที่อัปสแลน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. **น้ำบนผิวดิน** ได้แก่ แม่น้ำ ลำธาร หนองบึงและอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ แม้ว่าจะมีฝนตกน้อย เพราะมีทิวเขาตะนาวศรีและทิวเขาถนนธงชัยขวางลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ดังนั้นฝนจึงตกมากบนภูเขา ซึ่งในภาคตะวันตกมีป่าไม้และแหล่งต้นน้ำลำธารอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ต้นน้ำลำธารมีน้ำหล่อเลี้ยงอยู่เสมอ เช่น แม่น้ำแควใหญ่ แม่น้ำแควน้อย และแม่น้ำแม่กลอง นอกจากนี้ลักษณะภูมิประเทศในภาคตะวันตก มีลักษณะเป็นหุบเขาจำนวนมาก จึงเหมาะอย่างยิ่งในการสร้างเขื่อน เช่น เขื่อนภูมิพล เขื่อนศรีนครินทร์ เขื่อนวชิราลงกรณ์ เขื่อนเขาแหลม เขื่อนแก่งกระจาน และเขื่อนปราณบุรี

2. **น้ำใต้ดิน** ภาคตะวันตกมีการขุดบ่อบาดาล ปริมาณน้ำที่ขุดได้ไม่มากเท่ากับน้ำบาดาลในภาคกลาง

3) **ทรัพยากรแร่** ภาคตะวันตกมีหินอัคนีและหินแปร มีดีบุกซึ่งพบในหินแกรนิต ทั้งสแตน ตะกั่ว สังกะสี เหล็ก รัตนชาติ และหินน้ำมัน

4) **ทรัพยากรป่าไม้** ภาคตะวันตกมีความหนาแน่นของป่าไม้รองจากภาคเหนือ จังหวัดที่มีป่าไม้มากที่สุด คือ จังหวัดกาญจนบุรี

5) **ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว** สถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นภูเขา ถ้ำ น้ำตก เขื่อน อุทยานแห่งชาติ ฯลฯ

ประชากร ภาคตะวันตกเป็นภาคที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุด จังหวัดที่มีประชากรหนาแน่นที่สุด คือ จังหวัดราชบุรี เพราะมีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ

การประกอบอาชีพของประชากร ภาคตะวันตกมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาคล้ายกับภาคเหนือ และมีพื้นที่ราบคล้ายกับภาคกลาง ประชากรส่วนใหญ่จึงอาศัยในพื้นที่ราบและมีอาชีพเกษตรกรรม อาชีพที่สำคัญคือการทำไร่อ้อย (โดยเฉพาะที่จังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรี) ปลูกสับปะรด ข้าวโพด มันสำปะหลัง ฝ้าย อุ่น การทำนา ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำ การเลี้ยงโคนม การทำโอ่งเคลือบดินเผา ทำนาเกลือ อาชีพการประมง การทำเครื่องจักสาน นอกจากนี้ยังมี การทำเหมืองแร่ดีบุก ทั้งสแตน ตะกั่ว สังกะสี เหล็ก รัตนชาติและหินน้ำมัน

ภาคกลาง ภูมิประเทศในภาคกลางเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เพราะแม่น้ำหลายสายไหลผ่านทำให้เกิดการทับถมของตะกอนและมีภูเขาชายขอบ พื้นที่แบ่งได้เป็น 2 เขตย่อย คือ ภาคกลางตอนบน เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบลูกฟูก มีเนินเขาเตี้ย ๆ สลับเป็นบางตอน ในเขตภาคกลางตอนล่าง คือตั้งแต่บริเวณจังหวัด

นครสวรรค์ลงมาจนถึงอ่าวไทย มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงและเป็น ลานตะพักลำน้ำ (Stream Terrace) ทรัพยากรที่สำคัญคือ

1) **ทรัพยากรดิน** ภาคกลางมีดินที่อุดมสมบูรณ์กว่าภาคอื่น ๆ เพราะเกิดจากการทับถมของโคลน ตะกอนที่มากับแม่น้ำประกอบกับมีการชลประทานที่ดี จึงทำการเกษตรได้ดี เช่น การทำนา

2) **ทรัพยากรน้ำ** ภาคกลางเป็นภาคที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. **น้ำบนผิวดิน** มีแม่น้ำที่สำคัญหล่อเลี้ยง คือ แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งจะมีน้ำไหลตลอดทั้งปี เนื่องจากมีแม่น้ำสายเล็ก ๆ จำนวนมากไหลลงมาสู่แม่น้ำเจ้าพระยา มีการชลประทานที่ดี เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง นอกจากนี้ยังมีทะเลสาบขนาดใหญ่ คือ บึงบอระเพ็ด ซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดในโลก

2. **น้ำใต้ดิน** เนื่องจากภาคกลางมีลักษณะเป็นแอ่งขนาดใหญ่ จึงมีบริเวณน้ำบาดาลมากที่สุดของประเทศ

3) **ทรัพยากรแร่** หินในภาคกลางส่วนใหญ่เป็นหินเกิดใหม่ที่มีอายุน้อย มีหินอัคนีซึ่งเป็นหินเก่าพบได้ทางตอนเหนือและชายขอบของภาคกลางและมีน้ำมันที่จังหวัดกำแพงเพชร

4) **ทรัพยากรป่าไม้** ภาคกลางมีพื้นที่ป่าไม้น้อยมาก จังหวัดที่มีป่าไม้มากคือจังหวัดที่อยู่ทางตอนบนของภาค คือ จังหวัดเพชรบูรณ์ พิษณุโลก อุทัยธานี สุโขทัยและกำแพงเพชร

5) **ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว** สถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นน้ำตกและแม่น้ำ ซึ่งปัจจุบันแม่น้ำหลายสายจะมีตลาดน้ำให้นักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชมมีวนอุทยาน ห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี นอกจากนี้ยังมีโบราณสถานที่เป็นมรดกโลก เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประชากร ภาคกลางเป็นภาคที่มีประชากรมากเป็นอันดับสองรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรส่วนใหญ่จะหนาแน่นมากในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เพราะความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก จังหวัดที่ติดกับชายทะเลก็จะมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น นอกจากนี้ภาคกลางจะมีอัตราการเพิ่มของประชากรรวดเร็วมาก เนื่องจากมีการอพยพเข้ามาหางานทำในเมืองใหญ่กันมาก

การประกอบอาชีพของประชากร ภาคกลางมีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งทรัพยากรดิน และน้ำ นับเป็นแหล่งอยู่อาศัยของประเทศไทย ในภาคกลางตอนบนประกอบอาชีพทำนาข้าวและทำไร่ (ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง) รองลงมาคือ อุตสาหกรรม ภาคกลางตอนล่างจะมีอาชีพปลูกข้าวในบริเวณราบลุ่มแม่น้ำ เนื่องจากที่ดินเป็นดินเหนียวมีน้ำแช่ขังและมีระบบการชลประทานดี จึงสามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง นับเป็นแหล่งปลูกข้าวที่ใหญ่ที่สุดในประเทศและมีการทำนาเกลือตากุ้ง ในแถบจังหวัดชายทะเล

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่เล็กที่สุด ตอนเหนือของภาคมีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มเกิดจากการเคลื่อนไหวและการบีบอัดตัวของเปลือกโลก ทำให้ตอนกลางของภาคโค้งตัวเป็นทิวเขาไปจนถึงด้านตะวันออกเฉียงใต้ ขณะเดียวกันตอนเหนือของภาคเกิดการทรุดตัวเป็นแอ่งกลายเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำและเกิดการทับถมของโคลนและตะกอน ตอนกลางของภาคเป็นทิวเขา ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นหุบเขาแคบ ๆ

มีที่ราบตามหุบเขา เรียกว่า ที่ราบดินตะกอนเชิงเขาตอนใต้ของภาคเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก มีทรัพยากรที่สำคัญ คือ

1) **ทรัพยากรดิน** ดินส่วนใหญ่ไม่ค่อยสมบูรณ์ เพราะเป็นดินร่วนปนทรายและน้ำฝน จะชะล้างดิน เหมาะแก่การปลูกพืชสวน เช่น ทุเรียน เงาะ ฝรั่ง สละ มังคุด ฯลฯ และใช้ปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ฯลฯ การทำนาก็มีบ้างบริเวณตอนปลายของแม่น้ำบางปะกง

2) **ทรัพยากรน้ำ** ภาคตะวันออกมีน้ำอย่างอุดมสมบูรณ์ แต่เนื่องจากแม่น้ำในภาคตะวันออกเป็นแม่น้ำสายสั้น ๆ ทำให้การสะสมน้ำในแม่น้ำมีน้อย เมื่อถึงช่วงหน้าแล้งมักจะขาดแคลนน้ำจืด เพราะเป็นภูมิภาคที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก นอกจากนี้ในหน้าแล้งน้ำทะเลเข้ามาผสมทำให้เกิด น้ำกร่อย ซึ่งไม่สามารถใช้บริโภคหรือเพาะปลูกได้ การสร้างเขื่อนก็ไม่สามารถทำได้เพราะสภาพภูมิประเทศไม่อำนวย

3) **ทรัพยากรแร่** ภาคตะวันออกมีแร่อยู่บ้าง เช่น เหล็ก แมงกานีส พลวง แต่มีแร่ที่มีชื่อเสียงคือ แร่รัตนชาติ เช่น พลอยสีแดง พลอยสีน้ำเงินหรือไพลินและพลอยสีเหลือง โดยผลิตเป็นสินค้าส่งออกไปขายยังต่างประเทศ

4) **ทรัพยากรป่าไม้** ป่าไม้ในภาคตะวันออกจะเป็นป่าดงดิบและป่าชายเลน แต่ก็ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว เพราะมีการขยายพื้นที่การเกษตร สร้างนิคมอุตสาหกรรม ฯลฯ

5) **ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว** เป็นภาคที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวมากมาย โดยเฉพาะจังหวัดที่อยู่ชายทะเล เกาะต่างๆ น้ำตก ฯลฯ

ประชากร ภาคตะวันออกเป็นอีกภาคหนึ่งที่มีการเพิ่มของประชากรค่อนข้างสูง เนื่องจากมีการย้ายมาทำมาหากิน การเจริญเติบโตของเขตอุตสาหกรรม รวมทั้งการท่องเที่ยวเป็นเหตุจูงใจให้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้น

การประกอบอาชีพของประชากร มีอาชีพที่สำคัญ คือ

1. **การเพาะปลูก** มีการทำนา ทำสวนผลไม้ ทั้งเงาะ ทุเรียน มังคุด ฝรั่ง สละ สวนยางพารา ไร่อ้อย และมันสำปะหลัง
2. **การเลี้ยงสัตว์** เป็นแหล่งเลี้ยงเป็ดและไก่ โดยเฉพาะที่จังหวัดชลบุรีและฉะเชิงเทรา
3. **การทำเหมืองแร่** ภาคตะวันออกเป็นแหล่งที่มีแร่รัตนชาติมากที่สุด เช่น ทับทิม ไพลิน บุขราคัม ส่งผลให้ประชากรประกอบอาชีพเจียรนัยพลอยด้วย โดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรีและตราด
4. **อุตสาหกรรมในครัวเรือน** เช่น การผลิตเสื้อจันทบุรี เครื่องจักสาน
5. **การท่องเที่ยว** เนื่องจากมีทัศนียภาพที่สวยงามจากชายทะเลและเกาะต่าง ๆ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงสร้างรายได้ให้กับภูมิภาคนี้เป็นอย่างมาก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่ เป็นที่ราบสูงแอ่งกระทะและยังมีที่ราบลุ่มแม่น้ำชี และแม่น้ำมูลที่เรียกว่า แอ่งโคราช ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มขนาดใหญ่ที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะมีแม่น้ำมูลและแม่น้ำชีไหลผ่าน จึงมักจะมีน้ำท่วมเมื่อฤดูน้ำหลาก มีทรัพยากรที่สำคัญ คือ

1) **ทรัพยากรดิน** ดินในภาคนี้มักเป็นดินทราย ไม่อุ้มน้ำ ทำให้การเพาะปลูกได้ผลน้อย แต่ก็สามารถแบ่งได้ตามพื้นที่ คือ

บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ แม่น้ำชี แม่น้ำมูลและแม่น้ำโขง จะมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างมาก นิยมปลูกผักและผลไม้ ส่วนที่เป็นน้ำขังมักเป็นดินเหนียว ใช้ทำนา

บริเวณลำตะพักลำน้ำ ส่วนใหญ่เป็นดินทราย ใช้ทำนาได้แต่ผลผลิตน้อย เช่น พุงกุลา ร่องให้ บริเวณที่สูงกว่านี้ นิยมปลูกมันสำปะหลัง

บริเวณที่สูงและภูเขา เนื้อดินหยาบเป็นลูกรัง ที่ดินนี้มักเป็นป่าไม้

2) **ทรัพยากรน้ำ** ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีปัญหาในเรื่องของน้ำมากกว่าภาคอื่น ๆ แม้ว่าฝนจะตกหนัก แต่ในหน้าแล้งจะขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรและการบริโภค น้ำในภาคนี้ จะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

น้ำบนผิวดิน ได้แก่ น้ำในแม่น้ำชี แม่น้ำมูลและแม่น้ำสายต่าง ๆ ในฤดูฝน จะมีปริมาณน้ำมาก แต่ในฤดูแล้งน้ำในแม่น้ำจะมีน้อย เนื่องจากพื้นดินเป็นดินทราย เมื่อฝนตกไม่สามารถอุ้มน้ำได้ ส่วนน้ำในแม่น้ำลำคลองก็มีปริมาณน้อย เพราะน้ำจะซึมลงพื้นทราย แต่ภาคนี้ถือว่าโชคดีที่มีเขื่อน อ่างเก็บน้ำและฝายมากกว่าทุก ๆ ภาค

น้ำใต้ดิน ปริมาณน้ำใต้ดินมีมาก แต่มีปัญหา น้ำกร่อยและน้ำเค็ม การขุดบ่อต้องขุดใกล้แหล่งแม่น้ำเท่านั้น หรือต้องขุดให้ลึกจนถึงชั้นหินแข็ง

3) **ทรัพยากรแร่** ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแร่โพแทชมากที่สุด จะมีอยู่มากบริเวณตอนกลางและตอนเหนือของภาค นอกจากนี้ยังมีแร่เกลือหินมากที่สุดในประเทศไทย

4) **ทรัพยากรป่าไม้** ป่าไม้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นป่าแดง ซึ่งเป็นป่าผลัดใบเป็นป่าโปร่ง ป่าแดงขอบดินลูกรังหรือดินทราย เช่น ไม้เต็ง รัง พลวง พะเยา ฯลฯ

5) **ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว** มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น วิเวทวิทัศน์ (ภูกระดึง) เขื่อน ผาหิน (จังหวัดอุบลราชธานี) หลักฐานทางโบราณคดี (จังหวัดอุดรธานี)

ประชากร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชากรหนาแน่นอาศัยอยู่ตามแอ่งโคราชบริเวณที่ราบลุ่มของแม่น้ำชีและแม่น้ำมูล

การประกอบอาชีพของประชากร ประชากรประกอบอาชีพที่สำคัญ คือ

- การเพาะปลูก เช่น การปลูกข้าว การทำไร่ (ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ปอ ยาสูบ)
- การเลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ และการประมงตามเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ
- อุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น โรงสีข้าว

โรงงานมันสำปะหลังอัดเม็ด โรงงานทำโซดาไฟ (จากแร่เกลือหิน และแร่โพแทช)

ภาคใต้ ลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้เป็นคาบสมุทร มีทิวเขาสูงทอดยาวจากเหนือจรดใต้ มีทะเลขนานทั้ง 2 ด้าน ทิวเขาที่สำคัญ คือ ทิวเขาภูเก็ต ทิวเขานครศรีธรรมราชและทิวเขาสันกาลาศรี และมีแม่น้ำตาปีซึ่งเป็นแม่น้ำที่ยาวและมีขนาดใหญ่ที่สุดของภาคใต้ ที่เหลือจะเป็นแม่น้ำสายเล็กๆ และสั้น เช่น แม่น้ำปัตตานี แม่น้ำสายบุรี และแม่น้ำโก-ลก มีชายฝั่งทะเลทั้งทางด้านอ่าวไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นชายฝั่งแบบยกตัวเป็นที่ราบชายฝั่งที่เกิดจากคลื่นพัดพาทรายมาทับถม จนกระทั่งกลายเป็นหาดทรายที่สวยงาม และมีชายฝั่งทะเลด้านทะเลอันดามันที่มีลักษณะเว้าแหว่งเพราะเป็นฝั่งทะเลที่จมน้ำและมีป่าชายเลนขึ้นอย่างหนาแน่น

1) **ทรัพยากรดิน** ลักษณะดินของภาคใต้จะมี 4 ลักษณะ คือ

1. บริเวณชายฝั่ง เป็นดินทราย ที่เหมาะแก่การปลูกมะพร้าว
2. บริเวณที่ราบ ดินบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ เกิดจากการทับถมของตะกอนเป็นชั้นๆ

ของอินทรีย์วัตถุ นิยมทำนา

3. บริเวณที่ตอนยังไม่ได้บอกลักษณะดิน นิยมปลูกปาล์มน้ำมัน และยางพารา

4. บริเวณเขาสูง มีลักษณะเป็นดินที่มีหินติดอยู่ จึงไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก

2) **ทรัพยากรน้ำ** แม่น้ำส่วนใหญ่ในภาคใต้เป็นสายสั้น ๆ แต่ก็มีน้ำอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากมีฝนตกเกือบตลอดปี แต่บางแห่งยังมีการขุดน้ำบาดาลมาใช้

3) **ทรัพยากรแร่** แร่ที่สำคัญในภาคใต้ ได้แก่ ดีบุก (จังหวัดพังงา) ทังสแตน เหล็ก ฟลูออไรต์ ยิปซัม ดินขาว ถ่านหินลิกไนต์

4) **ทรัพยากรป่าไม้** ป่าไม้ในภาคใต้เป็นป่าดงดิบและป่าชายเลน

5) **ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว** มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวมาก เช่น ทิวทัศน์ตามชายฝั่งทะเล เกาะ และอุทยานแห่งชาติทางทะเล น้ำตก สุสานหอยล้านปีจังหวัดกระบี่

ประชากร ประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นตามที่ราบชายฝั่งตั้งแต่จังหวัดนครศรีธรรมราชลงไปถึงจังหวัดปัตตานี เพราะเป็นที่ราบผืนใหญ่

การประกอบอาชีพของประชากร อาชีพที่สำคัญ คือ

- การทำสวน เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมันและสวนผลไม้
- การประมง ทำกันทุกจังหวัดที่มีชายฝั่งทะเล
- การทำเหมืองแร่ดีบุก

- **การท่องเที่ยว** ภาคใต้มีภูมิประเทศที่สวยงาม ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติมากมายหลายแห่ง เช่น ทิวทัศน์ชายฝั่งทะเล เกาะแก่งต่าง ๆ ฯลฯ สามารถทำรายได้จากการท่องเที่ยวมากกว่าภาคอื่น ๆ

5.2 ความสำคัญของการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับทรัพยากรของประเทศในเอเชีย

ลักษณะประชากรของทวีปเอเชีย เอเชียเป็นทวีปที่ใหญ่และมีประชากรมากเป็นอันดับ 1 ของโลก ถือเป็นทวีปแหล่งอารยธรรม เพราะเป็นดินแดนที่ความเจริญเกิดขึ้นก่อนทวีปอื่น ๆ ประชากรรู้จักและตั้งถิ่นฐานกันมาก่อน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่หนาแน่นบริเวณชายฝั่งทะเลและที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ เช่น ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียง ลุ่มแม่น้ำแดงและลุ่มแม่น้ำคงคา ส่วนบริเวณที่มีประชากรเบาบางจะเป็นบริเวณที่แห้งแล้งกันดารหนาวเย็นและในบริเวณที่เป็นภูเขาซับซ้อน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณกลางทวีป

ประชากรในเอเชียประกอบด้วยหลายเชื้อชาติ ดังนี้

1) **กลุ่มมองโกลอยด์** มีจำนวน 3 ใน 4 ของประชากรทั้งหมดของทวีป มีลักษณะเด่น คือ ผิวเหลือง ผมดำเหยียดตรง นัยน์ตาริ่ จมูกแบน อาศัยอยู่ในประเทศ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี และไทย

2) **กลุ่มคอเคซอยด์** เป็นพวกผิวขาว หน้าตารูปร่างสูงใหญ่เหมือนชาวยุโรป ตา ผมสีดำ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเอเชียตะวันตกเฉียงใต้และภาคเหนือของอินเดีย ได้แก่ ชาวอาหรับ ปากีสถาน อินเดีย เนปาล

3) **กลุ่มนิกรอยด์** เป็นพวกผิวดำ ได้แก่ ชาวพื้นเมืองภาคใต้ของอินเดีย พวกเงาะซาไก มีรูปร่างเล็ก ผมหยิก นอกจากนี้ยังอยู่ในศรีลังกาและหมู่เกาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

4) **กลุ่มโพลีเนเซียน** เป็นพวกผิวดำ อาศัยอยู่ตามหมู่เกาะแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ชนพื้นเมืองในหมู่เกาะของประเทศอินโดนีเซีย

ประชากรของทวีปเอเชียจะกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ความเจริญทางด้านวิชาการในการนำเทคโนโลยีมาใช้กับทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและทำเลที่ตั้งของเมืองที่เป็นศูนย์กลาง ส่วนใหญ่จะอยู่กันหนาแน่นบริเวณตามที่ราบลุ่มแม่น้ำใหญ่ ๆ ซึ่งที่ดินอุดมสมบูรณ์ พื้นที่เป็นที่ราบเหมาะแก่การปลูกข้าวเจ้า เขตประชากรที่อยู่กันหนาแน่น แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. เขตหนาแน่นมาก ได้แก่ ที่ราบลุ่มแม่น้ำฮวงโห แม่น้ำแยงซีเกียง ชายฝั่งตะวันออก ของจีน ไต้หวัน ปากแม่น้ำแดง (ในเวียดนาม) ที่ราบลุ่มแม่น้ำคงคา (อินเดีย) ลุ่มแม่น้ำพรหมบุตร (บังคลาเทศ) ภาคใต้ของเกาะซอนชู เกาะคิวชู เกาะชิโกกุ (ในญี่ปุ่น) เกาะชวา (ในอินโดนีเซีย)

2. เขตหนาแน่นปานกลาง ได้แก่ เกาหลี ภาคเหนือของหมู่เกาะญี่ปุ่น ที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงในเวียดนาม ที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ราบปากแม่น้ำอิระวดีในพม่า คาบสมุทรมณฑลในอินเดีย ลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติสในอิรัก

3. เขตบางเบามาก ได้แก่ เขตไซบีเรียในรัสเซีย ทะเลทรายโกบีในมองโกเลีย แคว้นซินเกียงของจีน ที่ราบสูงทิเบต ทะเลทรายในคาบสมุทรอหรับ ซึ่งบริเวณแถบนี้จะมีอากาศหนาวเย็นแห้งแล้งและทุรกันดาร

ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

ประชากรส่วนใหญ่ อาศัยอยู่หนาแน่นบริเวณชายฝั่งทะเลและที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ เช่น ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียง ลุ่มแม่น้ำแดงและลุ่มแม่น้ำคงคา และในเกาะบางเกาะที่มีดินอุดมสมบูรณ์ เช่น เกาะของประเทศฟิลิปปินส์ อินโดนีเซียและญี่ปุ่น ส่วนบริเวณที่มีประชากรเบาบาง จะเป็นบริเวณที่แห้งแล้ง ทุรกันดาร หนาวเย็นและในบริเวณที่เป็นภูเขาซับซ้อน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณกลางทวีป มีเพียงส่วนน้อยที่อาศัยอยู่ในเมือง เมืองที่มีประชากรอาศัยเป็นจำนวนมาก ได้แก่ โตเกียว บอมเบย์ กัลกัตตา โซล มะนิลา เชียงไฮ้ โยะโกะฮะมะ เตหะราน กรุงเทพมหานคร เป็นต้น

ลักษณะทางเศรษฐกิจ ประชากรของทวีปเอเชียประกอบอาชีพที่ต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ได้แก่ ความเจริญในด้านวิชาการ เทคโนโลยี การปกครองและขนบธรรมเนียมประเพณี แบ่งได้ 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1) เกษตรกรรม

การเพาะปลูก นับเป็นอาชีพที่สำคัญในเขตร้อนเอเชีย ได้แก่ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ ทำการเพาะปลูกประมาณร้อยละ 70 - 75 % ของประชากรทั้งหมด เนื่องจากทวีปเอเชียมีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มน้ำอันกว้างใหญ่หลายแห่ง มีที่ราบชายฝั่งทะเล มีภูมิอากาศที่อบอุ่น มีความชื้นเพียงพอ นอกจากนี้ยังมีกรนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วย หลายประเทศกลายเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของโลก จะทำในที่ราบลุ่มของแม่น้ำต่าง ๆ พืชที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ยางพารา ปาล์ม ป่าน ปอ ฝ้าย ชา กาแฟ ข้าวโพด ส้ม มันสำปะหลัง มะพร้าว

การเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงมากในชนบท มีทั้งแบบฟาร์มขนาดใหญ่และปล่อยเลี้ยงตามทุ่งหญ้า ขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศและความนิยม ซึ่งเลี้ยงไว้ใช้เนื้อและนมเป็นอาหาร ได้แก่ อูฐ แพะ แกะ สุกร โค กระบือ ม้าและจามรี

ภาพจามรี

การทำป่าน้ำมัน เนื่องจากเอเชียตั้งอยู่ในเขตป่าดงดิบ มรสุมเขตร้อนและเขตอบอุ่น จึงได้รับความชื้นสูง เป็นแหล่งป่าไม้ที่ใหญ่และสำคัญของโลกแห่งหนึ่ง มีทั้งป่าน้ำมันเนื้ออ่อนและป่าน้ำมันเนื้อแข็ง

การประมง นับเป็นอาชีพที่สำคัญของประชากรในเขตริมฝั่งทะเล ซึ่งมีหลายประเภท ได้แก่ ประมงน้ำจืด ประมงน้ำเค็ม การงมหอยมุกและเลี้ยงในบริเวณลำคลอง หนองบึงและชายฝั่งทะเล

2) อุตสาหกรรม ได้แก่

1. การทำเหมืองแร่ ทวีปเอเชียอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุและแร่เชื้อเพลิง ได้แก่ แร่เหล็ก ถ่านหิน ปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติ ซึ่งจีนเป็นประเทศที่มีการทำเหมืองแร่มากที่สุดในทวีปเอเชีย ส่วนถ่านหินเอเชียผลิตถ่านหินมากที่สุดในโลก แหล่งผลิตสำคัญคือ จีน อินเดีย รัสเซีย และเกาหลี แร่เหล็ก ผลิตมากในรัสเซีย อินเดียและจีน ส่วนน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติ เอเชียเป็นแหล่งสำรองและแหล่งผลิตน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติมากที่สุดในโลก ซึ่งมีมากบริเวณอ่าวเปอร์เซีย ในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ อิหร่าน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ อิรัก คูเวต โอมาน กาตาร์ ประเทศที่ผลิตน้ำมันดิบมาก คือ ซาอุดีอาระเบียและจีน นอกจากนี้ยังพบในอินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน ปากีสถาน พม่า อุซเบกิสถาน เติร์กเมนิสถาน อาเซอร์ไบจาน

2. อุตสาหกรรมทอผ้า ผลิตภัณฑ์จากไม้และหนังสัตว์ ซึ่งอุตสาหกรรมเหล่านี้ หลายประเทศในเอเชียเริ่มจากอุตสาหกรรมในครัวเรือน แล้วพัฒนาขึ้นเป็นโรงงานขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมอาหารสำเร็จรูป เครื่องจักรกล ยานพาหนะ เคมี

3) พาณิชยกรรม ได้แก่ การส่งสินค้าออกและสินค้านำเข้าประเทศ สินค้าที่ผลิตในทวีปเอเชียที่เป็นสินค้าออกส่วนมากจะเป็นเครื่องอุปโภคบริโภคและวัตถุดิบ ได้แก่ ข้าวเจ้า กาแฟ ชา น้ำตาล เครื่องเทศ ยางพารา ฝ้าย ไหม ปอ ป่าน ขนสัตว์ หนังสัตว์ ดีบุก ฯลฯ ญี่ปุ่นและจีนมีปริมาณการค้ากับต่างประเทศมากที่สุดในทวีป

สินค้าออก จะเป็นประเภทเครื่องจักร ประเทศที่ส่งออกมาก คือ ญี่ปุ่น ส่วนประเภทอาหาร เช่น ข้าวเจ้า ข้าวโพด ถั่วเหลือง ได้แก่ ไทย พม่าและเวียดนาม

ส่วนสินค้านำเข้าประเทศ ส่วนมากจะสั่งซื้อจากยุโรปและอเมริกา ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรม เครื่องโลหะสำเร็จรูป เช่น เครื่องจักร เครื่องยนต์ เครื่องไฟฟ้า เคมี เคมีภัณฑ์ เวชภัณฑ์ต่าง ๆ

กิจกรรมที่ 1.5 ความสำคัญของการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับทรัพยากรในประเทศ

1) ให้ผู้เรียนอธิบายว่าในภาคเหนือของไทย ประชากรจะอาศัยอยู่หนาแน่นในบริเวณใดบ้าง พร้อมให้เหตุผล ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

บทที่ 2

ประวัติศาสตร์ทวีปเอเชีย

สาระสำคัญ

ทวีปเอเชียประกอบด้วย ประเทศสมาชิกหลายประเทศ ในที่นี้จะกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของประเทศในแถบเอเชียที่มีพรมแดนติดและใกล้เคียงกับประเทศไทย ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน อินเดีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และประเทศญี่ปุ่น โดยสังเขป นอกจากนี้ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในประเทศไทยและประเทศในทวีปเอเชียที่น่าสนใจ เช่น ยุคล่าอาณานิคม และยุคสงครามเย็น เป็นต้น

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

หลังจากผู้เรียนเรียนเรื่องประวัติศาสตร์ทวีปเอเชียจบแล้ว ทำให้ผู้เรียนสามารถ

1. บอกถึงประวัติศาสตร์โดยสังเขปของสาธารณรัฐประชาชนจีน อินเดีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์และประเทศญี่ปุ่นได้
2. บอกเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและประเทศในทวีปเอเชียได้

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 ประวัติศาสตร์สังเขปของประเทศในทวีปเอเชีย ได้แก่

- 1.1 ประวัติศาสตร์ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน
- 1.2 ประวัติศาสตร์ประเทศอินเดีย
- 1.3 ประวัติศาสตร์สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- 1.4 ประวัติศาสตร์ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า
- 1.5 ประวัติศาสตร์ประเทศอินโดนีเซีย
- 1.6 ประวัติศาสตร์ประเทศฟิลิปปินส์
- 1.7 ประวัติศาสตร์ประเทศญี่ปุ่น

เรื่องที่ 2 เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและประเทศในทวีปเอเชีย

- 2.1 ยุคล่าอาณานิคม
- 2.2 ยุคสงครามเย็น

สื่อประกอบการเรียนรู้

สื่อที่ผู้เรียนสามารถใช้ในการศึกษาเรียนรู้ประกอบด้วย

1. สื่อแบบเรียน หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. หนังสือพิมพ์ วารสาร เอกสารทางวิชาการตามห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดเฉลิมราชกุมารีในท้องถิ่น
3. เครื่องข่ายอินเทอร์เน็ต

การวัดผลการเรียนรู้

1. ศึกษาจากหนังสือเรียนหมวดวิชาการพัฒนาสังคมและชุมชน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ทำกิจกรรมท้ายบทที่กำหนดให้
3. ทดสอบปลายภาคเรียน

เรื่องที่ 1 ประวัติศาสตร์สังเขปของประเทศในทวีปเอเชีย

1.1 ประวัติศาสตร์สังเขปของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ประเทศจีนหรือสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรือง และมีอารยธรรมยาวนานที่สุดประเทศหนึ่งของโลก โดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สามารถค้นคว้าที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายสวยงาม ได้บ่งชี้ว่าอารยธรรมจีนที่บ่งบอกถึงความเจริญงอกงามของจีนโบราณ ตั้งแต่ช่วง 2,500 - 2,000 ปี ก่อนคริสตกาล เริ่มจากสมัยราชวงศ์ต่าง ๆ มาจนถึงจีนยุคใหม่คือยุคปัจจุบัน ปี ค.ศ. 2009 รวมมีอายุยาวนานถึง 4,000 - 5,000 ปี

ประเทศจีน เป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออก มีประชากรมากที่สุดในโลก คือมีประชากรกว่า 1.3 พันล้านคน หรือประมาณหนึ่งในห้าของประชากรโลก โดยประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮั่น มีพื้นที่กว้างใหญ่มีขนาดเป็นอันดับ 3 ของโลก เป็นรองเพียงรัสเซียและแคนาดา เป็นประเทศที่คิดค้นเข็มทิศ การผลิตกระดาษ ดินปืน ระบบการพิมพ์ ระบบชลประทาน การก่อสร้างกำแพงเมืองจีน และการขุดคลองขุ่น ถือเป็นโครงการด้านวิศวกรรมอันยิ่งใหญ่แต่โบราณกาลที่มีมากกว่า 2000 ปี ด้วยเหตุนี้ ประเทศจีน

จึงเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งทางศิลปะ วัฒนธรรมที่ชาวจีนได้ผ่านประวัติศาสตร์รูปแบบสังคมแบบต่าง ๆ ทั้งสังคมแบบยุคมนุษย์หิน สังคมทาส สังคมศักดินา สังคมกึ่งศักดินา สังคมกึ่งเมืองขึ้น จนเข้าสู่สังคมนิยมในปัจจุบัน

ประเทศจีนมีพรมแดนติดกับ 15 ประเทศ คือ เวียดนาม ลาว พม่า อินเดีย ภูฏาน สิกขิม เนปาล ปากีสถาน อัฟกานิสถาน ทาจิกิสถาน คีร์กีซสถาน คาซัคสถาน รัสเซีย มองโกเลีย และเกาหลีเหนือ

ตั้งแต่ก่อตั้งสาธารณรัฐเมื่อปี พ.ศ. 2492 ประเทศจีนอยู่ภายใต้การปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ประเทศจีนอ้างอธิปไตยเหนือเกาะไต้หวัน เฝิงหู เอ๋อหมิงและหมาจู่ แต่ไม่ได้ปกครองโดยที่เกาะเหล่านี้ปกครองโดยสาธารณรัฐจีน ซึ่งมีเมืองหลวงอยู่ที่กรุงไทเป ฐานะทางการเมืองของสาธารณรัฐจีนนั้น ยังเป็นที่โต้แย้งกันอยู่

คำว่า “จีนแผ่นดินใหญ่” ใช้เรียกส่วนของจีน ที่อยู่ภายใต้การปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน (ยกเว้นเขตบริหารพิเศษ 2 แห่ง คือ ฮองกง และมาเก๊า) นิยมเรียกสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า “จีนแดง” (Red China) ปัจจุบันประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศญี่ปุ่นเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชีย มีเศรษฐกิจและกำลังทางทหารใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชีย

ในด้านภาษาในการติดต่อสื่อสารนั้น จีนใช้ภาษาจีนกลาง หรือภาษาธรรมดา เป็นภาษาประจำชาติ ซึ่งเป็นภาษาหนึ่งในห้าภาษาทางการที่ใช้ในองค์การสหประชาชาติ ประเทศจีนมีชนเผ่าต่าง ๆ 56 ชนเผ่า ซึ่งส่วนใหญ่จะมีภาษาประจำเผ่าของตัวเอง ภาษากวางตุ้ง เป็นหนึ่งในภาษาถิ่นที่ใช้พูดในทางใต้ของประเทศ สำหรับภาษาเขียนนั้น ภาษาจีนมีมากกว่า 6,000 ปีแล้ว

จากชนเผ่าทั้งหมด 56 เผ่า มีชนเผ่าฮั่น เป็นชนเผ่าที่ใหญ่ที่สุด มีจำนวนประชากรถึง 91.02 % ของประชากรทั้งหมด ที่เหลืออีก 8.98 % เป็นชนกลุ่มน้อยซึ่งประกอบไปด้วย 55 เผ่า โดยทุกชนเผ่ามีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย

รากฐานทางอารยธรรมที่สำคัญของจีนคือ การสร้างระบบภาษาเขียน ในยุคราชวงศ์ฉิน (ศตวรรษที่ 3 ก่อน ค.ศ.) และการพัฒนาแนวคิดลัทธิขงจื้อ เมื่อประมาณ ศตวรรษที่ 2 ก่อน ค.ศ. ประวัติศาสตร์จีนมีทั้งช่วงที่เป็น ปีกแผ่นและแตกเป็นหลายอาณาจักรสลับกันไป ในบางครั้งก็ถูกปกครองโดยชนชาติอื่น วัฒนธรรมของจีน มีอิทธิพลอย่างสูงต่อชาติอื่น ๆ ในทวีปเอเชีย ซึ่งถ่ายทอดด้วยการอพยพของประชากร การค้าและการยึดครอง

1.2 ประวัติศาสตร์สังเขปของประเทศอินเดีย

ประเทศอินเดีย หรือมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า สาธารณรัฐอินเดีย ตั้งอยู่ในทวีปเอเชียใต้ เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของอนุทวีปอินเดีย มีประชากรมากเป็นอันดับที่สองของโลก และเป็นประเทศประชาธิปไตย ที่มีประชากรมากที่สุดในโลก โดยมีประชากรมากกว่าหนึ่งพันล้านคน มีภาษาพูดประมาณแปดร้อยภาษา

ในด้านเศรษฐกิจอินเดียมีอำนาจการซื้อมากเป็นอันดับที่สี่ของโลก โดย

อาณาเขตทางทิศเหนือติดกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เนปาล และภูฏาน

ทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดปากีสถาน

ทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า

ทิศตะวันออกเฉียงใต้และตะวันตกเฉียงใต้จรดมหาสมุทรอินเดีย

ทิศตะวันออกติดบังกลาเทศ

อินเดีย มีพื้นที่ 3,287,590 ตารางกิโลเมตร ซึ่งใหญ่กว่าไทยประมาณ 6 เท่า

ประวัติศาสตร์อินเดียเริ่มต้นเมื่อ 3,000 ปีก่อนคริสตกาล หลักฐานทางโบราณคดี ที่พบในแคว้น ปัญจาบและแคว้นคุชราตของอินเดียบ่งบอกถึงความรุ่งเรืองของสังคมเมืองและอารยธรรมลุ่มน้ำสินธุในยุคสมัยนั้น ในศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาล ชาวนเผ่าอินโด-อารยันที่ปกครองอินเดียอยู่ในขณะนั้น ได้ตั้งอาณาจักร ที่ปกครองโดยกษัตริย์นักรบขึ้นเป็นผู้ปกครองดินแดนที่ราบลุ่มแม่น้ำคงคา (Ganges plain) มีชนเผ่าต่าง ๆ เป็นบริวารอยู่รอบ ๆ ต่อมามีการต่อต้านความมีอำนาจของพวกพราหมณ์ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของ ชาวอินเดีย ส่วนใหญ่พวกที่ไม่เห็นด้วยต่างพากันแสวงหาศาสนาใหม่ เป็นบ่อเกิดของศาสนาใหม่ ๆ ความเชื่อ ใหม่ ๆ ขึ้น จึงทำให้เกิดศาสนาสำคัญขึ้น 2 ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ (Buddhism) กับศาสนาเชน (Jainism) ในขณะที่ศาสนาฮินดูรุ่งเรืองและมีอิทธิพลอย่างมากอยู่ในอินเดีย พวกมคธ (Magodh) มีอำนาจปกครองอยู่ใน แถบที่ราบตอนเหนือ พระเจ้าจันทรคุปต์แห่งราชวงศ์โมริยะ (Chandragupta Maurya) เป็นกษัตริย์องค์สำคัญ ในประวัติศาสตร์ของอินเดีย พระเจ้าจันทรคุปต์ทรงตั้งเมืองปาฏะลีบุตร (Pataliputra) เป็นเมืองหลวงของ อินเดีย ซึ่งกล่าวกันว่าเมืองปาฏะลีบุตรเป็นเมืองใหญ่ที่สุดของโลกในเวลานั้น

ต่อมาพระเจ้าจันทรคุปต์หันไปนับถือศาสนาเชนและบำเพ็ญทุกกรกิริยา ด้วยการอดอาหารตาม ความเชื่อของศาสนาเชนจนกระทั่งสิ้นพระชนม์ จากนั้นราชวงศ์โมริยะซึ่งเจริญรุ่งเรืองมากที่สุด ในยุคสมัยของ พระเจ้าอโศกมหาราช ผู้แผ่อิทธิพลและขยายอาณาจักรอินเดียออกไปไกลจนทิศเหนือจรดแคว้นกัศมีร์หรือ แคชเมียร์ (Kashmir) ด้านทิศใต้จรดไมเซอร์ (Mysore) ทิศตะวันออกจรดโอริสสา(Oriassa) เมื่อขึ้นครองราชย์ ใหม่ ๆ พระเจ้าอโศกมหาราชทรงใช้วิธีปราบปรามผู้ต่อต้านพระองค์ อย่างโหดเหี้ยม ทรงขยายอาณาจักรด้วย กองทัพที่เกรียงไกร เช่นฆ่าผู้คนล้มตายเป็นไปไม่ร่วง แต่ภายหลังเมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชหันมานับถือพุทธ ศาสนา ทรงเปลี่ยนวิธีการขยายอาณาจักรด้วยกองทัพธรรมเผยแผ่ศาสนาพุทธโดยส่งสมณทูตไปทั่วโลก

โดยเฉพาะประเทศในเอเชีย และประเทศไทยนับเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่อย่างกว้างขวาง

ต่อมาได้มีการรวมพลังกันต่อสู้เพื่ออิสรภาพของอินเดีย มีการตั้งพรรคการเมืองชื่อพรรค National Congress ขึ้น จุดประสงค์มิได้เล่นการเมือง แต่มุ่งไปที่การหาทางปลดปล่อยอินเดียให้เป็นเอกราช มีการรณรงค์ให้ความรู้และปลุกกระตมความเป็นชาตินิยมขึ้นในอินเดีย นำโดยมหาบุรุษ คนสำคัญของอินเดีย คือ ท่านโมหันทาสการามจัน คานธี (Mohandas Karamchand Gandhi) ซึ่งชาวอินเดียเรียกด้วยความยกย่องว่า “มหาตมะ” (Mahatma แปลว่า Great Soul) ผู้ใช้วิธีอหิงสา (nonviolence) ต่อสู้กับ ผู้ปกครองอังกฤษอย่างเจียบๆ มหาตมะ คานธี เป็นผู้นำชาวอินเดียทั้งประเทศทำการประท้วงอย่างสันติในปี ค.ศ. 1922 และได้ นำชาวอินเดียต่อต้านกฎหมายเรียกเก็บภาษีเกลือของอังกฤษในปี ค.ศ. 1930 และเดินขบวนครั้งใหญ่เรียกร้องให้อังกฤษปลดปล่อยอินเดีย ในปี ค.ศ. 1942 มีการก่อการจลาจลกลางเมืองจนถึงขั้นนองเลือดเกิดขึ้นในหลายเมืองของอินเดีย

เหตุการณ์เหล่านี้บีบบังคับให้อังกฤษต้องทำความตกลงยอมยกอำนาจการปกครองประเทศให้อินเดีย ในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1947 ซึ่งชาวอินเดียถือว่าเป็นวันประกาศอิสรภาพ และวันหยุดราชการของประเทศด้วย ในปี ค.ศ. 1947 อินเดียได้เอกราชจากอังกฤษแต่อินเดียต้องแบ่งประเทศออกเป็น 2 ประเทศ คือ อินเดียที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นประเทศสาธารณรัฐอินเดีย อินเดียส่วนน้อยที่มีประชาชนเป็นมุสลิมแยกตัวไปตั้งประเทศใหม่เป็นรัฐอิสลามชื่อ ปากีสถาน

ประชากรอินเดียมีประมาณ 1,000 ล้านคน โดยมีเชื้อชาติอินโด-อารยัน ร้อยละ 72 دراวิเดียน ร้อยละ 25 มองโกลอยด์ ร้อยละ 2 และอื่น ๆ ร้อยละ 1 อัตราการเพิ่มของประชากร ร้อยละ 1.8 พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999) และอัตราการรู้หนังสือ ร้อยละ 52.1

ประชากรกว่า 1,000 ล้านคนเหล่านี้ มีความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม มีภาษาหลักใช้พูดถึง 16 ภาษา เช่น ภาษาฮินดี ภาษาอังกฤษ ภาษาเบงกาลี ภาษาอูรดู เป็นต้นและมีภาษาถิ่นมากกว่า 100 ภาษา ภาษาฮินดี ถือว่าเป็นภาษาประจำชาติ เพราะคนอินเดียกว่าร้อยละ 30 ใช้ภาษานี้ คนอินเดียที่อาศัยอยู่รัฐทางตอนเหนือและรัฐทางตอนใต้ นอกจากจะใช้ภาษาที่แตกต่างกันแล้วการแต่งกาย การรับประทานอาหารก็แตกต่างกันออกไปด้วย

1.3 ประวัติศาสตร์สังเขปของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ลาวหรือสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นประเทศหนึ่งที่สืบเชื้อสายบรรพบุรุษเดียวกับชาวไทย แต่ลาวประกอบด้วยชนกลุ่มน้อยมากมายหลายเผ่า ลาวแท้ ๆ มีเพียง 50 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ริมน้ำโขงบนที่ราบ ส่วนชาวเขานิยมอยู่บนเทือกเขา

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์เมื่อประมาณ 4,000 - 5,000 ปีก่อน กลุ่มชนที่พูดภาษาไต ได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศลาวและที่ราบสูงในภาคอีสาน รวมถึงพวกไท-กะได ม้ง-เมี่ยนที่เป็นบรรพบุรุษของชาวลาวลุ่ม และพวกม้ง-เย้าที่อพยพจากตอนใต้ของประเทศจีน แรกเริ่มกลุ่มชนเหล่านี้ไม่มีการตั้งหลักแหล่งที่แน่นอน ต่อมาเมื่อชนเผ่าต่าง ๆ ทั้งไทย พม่า และเวียดนามอพยพลงมา ในเขตเทือกเขาและหุบเขาของดินแดนเอเชีย

อาณาจักร ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของชนชาติมอญ-เขมร ความจำเป็นในการสร้างบ้านเรือนก็เริ่มมีขึ้นจนพัฒนาต่อมา เป็นเมืองเกษตรกรรม และตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณหุบเขาและที่ราบลุ่มภายใต้อำนาจของอาณาจักรเขมร

ต่อมาในปี พ.ศ.1896 พระเจ้าฟ้าจัม ทรงทำสงครามตีเอานครเวียงจันทน์ หลวงพระบางหัวเมืองพวน ทั้งหมด ตลอดจนหัวเมืองอีกหลายแห่งในที่ราบสูงโคราชเข้าร่วมเป็นอาณาจักรเดียวกันภายใต้ การช่วยเหลือของกษัตริย์เขมร ก่อตั้งเป็นอาณาจักรล้านช้างขึ้นบนดินแดนที่ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างลุ่มแม่น้ำโขงกับเทือกเขาอินทนา มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเชียงตุง-เชียงทอง เป็นอาณาจักรที่รุ่งเรืองในทุกด้าน หลังจากสถาปนาเมืองเชียงตุง-เชียงทองแล้ว พระเจ้าฟ้าจัมทรงรับพุทธศาสนาเถรวาทลังกาวงศ์ จากราชสำนักเขมรมาเป็นศาสนาประจำชาติ และได้อัญเชิญพระบางเป็นพระพุทธรูปศิลปะสิงหลจากราชสำนักเขมรมายังล้านช้าง เจ้าฟ้าจัมทรงเปลี่ยนชื่อเป็น “เมืองหลวงพระบาง”

เมื่อพระเจ้าฟ้าจัมสิ้นพระชนม์ พระยาสามแสนไทไตรภูวนาถ โอรสของพระเจ้าฟ้าจัมได้ขึ้นครองราชย์ อาณาจักรล้านช้างเริ่มเสื่อมลง เพราะสงครามแย่งชิงอำนาจและกบฏต่าง ๆ นานนับ ร้อยปี จนถึง พ.ศ. 2063 พระโพนสีราชเจ้าเสด็จขึ้นครองราชย์ และรวบรวมแผ่นดินขึ้นใหม่ให้เป็นปึกแผ่น ทรงโปรดให้ย้ายเมืองหลวงของอาณาจักรล้านช้างไปอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ เพื่อให้ไกลจากการรุกรานของสยาม และสร้างความเจริญให้กับอาณาจักรล้านช้างเป็นอย่างมากและทรงมีสายพระเนตรยาวไกล ทรงโปรดให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชพระราชโอรสไปครองอาณาจักรล้านนา เพื่อเป็นการคานอำนาจพม่า ครั้นเมื่อพระเจ้าโพนสีราชเจ้าเสด็จสวรรคต พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเสด็จกลับมาล้านช้าง และทรงอัญเชิญ พระแก้วมรกตจากเชียงใหม่ไปยังเวียงจันทน์ ในรัชสมัยของพระองค์พระพุทธรูปที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ทรงสร้างวัดพระธาตุหลวง หรือที่เรียกว่า “พระธาตุเจดีย์โลกจุฬามณี” และสร้างวัดพระแก้วขึ้นเพื่อประดิษฐานพระแก้วมรกต

หลังแผ่นดินพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช อาณาจักรล้านช้างมีกษัตริย์ปกครองสืบทอดกันมาหลายรัชกาล เจริญสูงสุดในรัชกาลพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ถือว่าเป็นยุคทองแห่งอาณาจักรล้านช้าง พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่ตั้งมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรมและเป็นที่นับถือของประชาชน หลังสมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชสวรรคตแล้ว ล้านช้างแตกออกเป็น 3 อาณาจักร คือ อาณาจักรล้านช้าง หลวงพระบาง อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ และอาณาจักรล้านช้างจำปาศักดิ์ โดยตกอยู่ภายใต้การยึดครองของประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งจีน เวียดนาม และสยาม กองทัพสยามพิชิตหัวเมืองลาวตอนเหนือลงได้ จึงได้ผนวกหลวงพระบางเข้าเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของตน ราชวงศ์เวียงจันทน์ของเวียดนามแผ่อำนาจยึดครองลาวทางตอนกลางของแม่น้ำโขงรอบ ๆ นครเวียงจันทน์ จนถึง พ.ศ. 2322 กองทัพสยามเข้ายึดครองแผ่นดินล้านช้างที่แตกแยกออกเป็น 3 อาณาจักรได้ทั้งหมด ครั้นถึงปี พ.ศ. 2365 เจ้าอนุวงศ์ แห่งเวียงจันทน์วางแผนก่อกบฏเพื่อกอบกู้เอกราชแต่ไม่สำเร็จถูกตัดสินโทษประหารชีวิต กองทัพสยามในรัชกาลที่ 3 ยกมาตีนครเวียงจันทน์ได้รื้อทำลายกำแพงเมืองเอาไฟเผาราบทั้งเมือง ทรัพย์สินถูกปล้นสะดม ผู้คนถูกกวาดต้อน วัดในนครเวียงจันทน์เหลืออยู่เพียงวัดเดียวที่ไม่ถูกไฟไหม้ คือ วัดสี่สะเกด อาจมีสาเหตุสำคัญจากสถาปัตยกรรมของวัดสี่สะเกดแห่งนี้สร้างตามแบบอย่างของสถาปัตยกรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2428 พวกจีนฮ่อจากมณฑลยูนนาน ยกทัพมารุกรานลาวและตีเมืองต่าง ๆ ไหล่จากทางตอนเหนือไล่มาถึงนครเวียงจันทน์ตอนใต้ รัชกาลที่ 5 ทรงแต่งตั้งให้กรมหมื่นประจักษ์ - ศิลปาคม เป็นข้าหลวง

ใหญ่มาประจำอยู่หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ และยกกองทัพข้ามแม่น้ำโขงมาตีฮ่อที่เวียงจันทน์ พวกจีนฮ่อพ่ายแพ้หนีขึ้นไปเชียงขวาง ไทยตามตีจนถึงเมืองเชียงขวาง จนพวกฮ่อแตกพ่ายไปหมด จนถึงปี พ.ศ. 2436 ไทยต้องเสียดินแดนแถบฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส หลังจากที่ได้ปกครองลาวมาถึง 114 ปี

เมื่อมหาอำนาจตะวันตกเริ่มแผ่อิทธิพลเข้าสู่อินโดจีน ฝรั่งเศสได้ใช้สนธิสัญญา ที่ไม่เป็นธรรมปีบสยามให้ยกดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงทั้งหมดให้กับตน (ประเทศลาวในปัจจุบัน) ฝรั่งเศสปกครองลาวแต่ละแขวงโดยมีคนฝรั่งเศสเป็นเจ้าของหรือข้าหลวง คอยควบคุมเจ้าเมืองที่เป็นคนลาวอีกต่อหนึ่ง ซึ่งต้องเก็บส่วยตัวเลขจากชายฉกรรจ์ให้ข้าหลวงฝรั่งเศส ตลอดเวลาที่ลาวตกเป็นเมืองขึ้นนั้น ฝรั่งเศสไม่รักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยรื้อสร้างเป็นถนนไม่ได้สนใจกับวัฒนธรรมของประเทศลาวเท่าไรนัก เพราะถือว่าเป็นดินแดนบ้านป่าหลังไม่มีค่าในเชิงเศรษฐกิจ

ต่อมาในสงครามโลกครั้งที่สอง เยอรมันมีชัยเหนือประเทศฝรั่งเศสและก่อตั้งคณะรัฐบาลขึ้นที่เมืองวิซี คณะข้าหลวงฝรั่งเศสในอินโดจีนให้การหนุนหลังรัฐบาลวิซี และตกลงเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ครั้นถึงปี พ.ศ. 2484 รัฐบาลภายใต้การนำของพลตรีหลวงพิบูลสงครามเริ่มดำเนินการต่อต้านอำนาจของฝรั่งเศสที่เริ่มเสื่อมถอย ด้วยการยึดแขวงไชยบุรีและจำปาศักดิ์กลับคืนมา ญี่ปุ่นให้ลาวประกาศเอกราช แต่กองทัพฝรั่งเศสก็ย้อนกลับคืนมาอีกครั้งหลังสงครามยุติได้ไม่นาน ลาวหันมาปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดภายใต้การควบคุมดูแลของฝรั่งเศส

พ.ศ. 2492 สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรฯ (อังกฤษ) ขบวนการลาวอิสระล่มสลาย แนวรักร่วมชาติได้พัฒนาเป็นขบวนการคอมมิวนิสต์ประเทศลาว ในเวลาต่อมาโดยได้รับการสนับสนุนจากโฮจิมินห์และพรรคคอมมิวนิสต์ของเวียดนาม

พ.ศ. 2495 ลาวในหัวเมืองด้านตะวันออกเฉียงเหนือเริ่มก่อการจลาจลต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศสภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาลกรุงฮานอย

เมื่อฝรั่งเศสแพ้สงครามที่ค่ายเดียนเบียนฟู ลาวจึงได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์ ฝรั่งเศสถอนกำลังออกจากประเทศลาวซึ่งแตกแยกออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายสนับสนุนระบบกษัตริย์ในเวียงจันทน์ (ฝ่ายขวา) กับฝ่ายขบวนการประเทศลาว (ฝ่ายซ้าย)

พ.ศ. 2498 ลาวได้รับการยอมรับให้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ

พ.ศ. 2500 เจ้าสุววรรณา ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำรัฐบาลผสมในนครเวียงจันทน์

พ.ศ. 2506 รัฐบาลคอมมิวนิสต์เวียดนามหันมาใช้เส้นทางโฮจิมินห์ในภาคตะวันออกของลาว เป็นเส้นทางหลักในการส่งกำลังพลไปปราบปรามพวกต่อต้านคอมมิวนิสต์ในเวียดนามใต้ กองกำลังอเมริกันเริ่มเข้ามาปฏิบัติการลับในลาว พ.ศ. 2516 สหรัฐอเมริกาถอนตัวออกจากสงครามเวียดนาม “การทำสงครามหลังฉาก” ในประเทศลาวจึงต้องเลิกราไปด้วย

พ.ศ. 2518 หลังจากรัฐบาลคอมมิวนิสต์มีชัยเหนือเวียดนามทั้งประเทศได้ไม่นาน โดยยึดกรุงพนมเปญเป็นแห่งแรก ต่อมาได้ชิงอ่อน ขบวนการประเทศลาวยึดอำนาจได้ทั้งหมดในเดือนธันวาคม เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวัฒนาถูกปลดออกจากราชบัลลังก์ ตามมาด้วยการสถาปนาประเทศใหม่ชื่อว่า “สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” หรือ สปป.ลาว เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518

ระยะ 5 ปี หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ลาวใช้นโยบายคอมมิวนิสต์ปกครองอย่างเข้มงวด ควบคุมพุทธศาสนา ตัดสัมพันธ์กับประเทศไทย ประชากรชนกลุ่มน้อย ราษฎรหลายหมื่นคนถูกจับ ส่งผลให้ ปัญญาชนและชนชั้นกลางจำนวนมากหลบหนีออกนอกประเทศ เจ้าสว่างวัฒนาและพระญาติวงศ์สิ้นพระชนม์ อยู่ในค่ายกักกัน ชาวบ้านยากจนลง

พ.ศ. 2535 นายโกสอน พมวิหาร ประธานประเทศผู้เชื่อมั่นในระบอบคอมมิวนิสต์ถึงแก่อสัญกรรม นายหนุฮัก พุมสะหวัน ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน การจำกัดเสรีภาพค่อย ๆ ถูกยกเลิกไป ชาวลาวที่อพยพไปอยู่ ต่างประเทศได้รับการเชื้อเชิญให้กลับคืนสู่บ้านเกิดเมืองนอน ลาวเริ่มเปิดประเทศต้อนรับนักท่องเที่ยวและฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศไทย

พ.ศ. 2537 มีพิธีเปิด “สะพานมิตรภาพ” ข้ามแม่น้ำโขงเชื่อมลาว-ไทย เข้าด้วยกัน ส่งผลให้ไทย มีอิทธิพลต่อลาวมากขึ้น ทั้งในด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ และการที่ประธานหนุฮัก พุมสะหวัน ได้เดินทางมา เยือนไทยอย่างเป็นทางการและเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) การปฏิรูปเหล่านี้ ทำให้ลาวได้รับการยอมรับเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนในปี พ.ศ. 2540

พ.ศ. 2548 ลาวครบรอบ 30 ปี การสถาปนาประเทศใหม่เป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาว (สปป.ลาว) และในปีเดียวกันนี้เอง สะพานมิตรภาพไทย - ลาว ก็ได้เปิดใช้อีกเป็นแห่งที่สองที่จังหวัดเลย

1.4 ประวัติศาสตร์สังเขปของประเทศพม่าหรือสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ประวัติศาสตร์ของพม่านั้นยาวนาน มีประชาชนหลายเผ่าพันธุ์เคยอาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้ เผ่าพันธุ์เก่าแก่ที่สุดที่ปรากฏได้แก่ มอญ ต่อมาราวศตวรรษที่ 13 ชาวพม่าได้อพยพลงมาจากบริเวณพรมแดนระหว่างจีนและทิเบต เข้าสู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำอิระวดี และกลายเป็นชนเผ่าส่วนใหญ่ที่ปกครองประเทศในเวลาต่อมา

ประวัติศาสตร์ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า มีความเกี่ยวข้องกับชนชาติต่าง ๆ หลายเชื้อชาติ ได้แก่ มอญ พยู รวมถึงมีการเกี่ยวพันกับอาณาจักรและราชวงศ์ต่าง ๆ เช่น

มอญ เป็นชนเผ่าแรกที่สามารถสร้างอารยธรรมขึ้นเป็นเอกลักษณ์ของตนได้ ชาวมอญได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้เมื่อราว 2400 ปีก่อนพุทธกาล และได้สถาปนาอาณาจักรสุวรรณภูมิ ขึ้นเป็นอาณาจักรแห่งแรกในราวพุทธศตวรรษที่ 2 ณ บริเวณใกล้เมืองท่าตอน (Thaton) ชาวมอญได้รับอิทธิพลของศาสนาพุทธผ่านทางอินเดียในราว พุทธศตวรรษที่ 2 ซึ่งเชื่อว่ามาจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช บันทึกรักของชาวมอญส่วนใหญ่ถูกทำลายในระหว่างสงคราม วัฒนธรรมของชาวมอญเกิดขึ้นจากการผสมผสานกับวัฒนธรรมจากอินเดีย จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของตนเองเป็นวัฒนธรรมลักษณะลูกผสม ในราวพุทธศตวรรษที่ 14 ชาวมอญได้เข้าครอบครองและมีอิทธิพลในดินแดนตอนใต้ของพม่าและได้เกิดอาณาจักรใหม่ขึ้น เรียกว่า อาณาจักรสุธรรมวดี ที่เมืองพะโค (หงสาวดี)

ปยู : พยู : เพียว

ชาวปยูหรือพยูหรือเพียว คือ กลุ่มชนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 4 และได้สถาปนานครรัฐขึ้นหลายแห่ง เช่นที่ พินนาคา (Binnaka) มงกะมอ (Mongamo) ศรีเกษตร (Sri Ksetra) เปียทะโนมโย (Peikthanomyo) และหะลินยี (Halingyi) ในช่วงเวลาดังกล่าว ดินแดนพม่าเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางการค้าระหว่างจีนและอินเดียจากเอกสารของจีนพบว่ามีเมืองอยู่ภายใต้อำนาจปกครองของชาวปยู 18 เมือง และชาวปยูเป็นชนเผ่าที่รักสงบ ไม่ปรากฏว่ามีสงครามเกิดขึ้นระหว่างชนเผ่าปยู ข้อขัดแย้งมักยุติด้วยการคัดเลือกตัวแทนให้เข้าประลองความสามารถกัน ชาวปยูสวมใส่เครื่องแต่งกายที่ทำจากฝ้าย อาชญากรรมมักถูกลงโทษด้วยการโบยหรือจำขัง เว้นแต่ได้กระทำความผิดอันร้ายแรงจึงต้องโทษประหารชีวิต ชาวปยูนับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท เด็ก ๆ ได้รับความศึกษาที่วัดตั้งแต่อายุ 7 ขวบจนถึง 20 ปี

นครรัฐของชาวปยูไม่เคยรวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่นครรัฐขนาดใหญ่มักมีอิทธิพลเหนือนครรัฐขนาดเล็ก ซึ่งแสดงออกโดยการส่งเครื่องบรรณาการให้นครรัฐที่มีอิทธิพลมากที่สุด ได้แก่ ศรีเกษตร ซึ่งมีหลักฐานเชื่อได้ว่า เป็นเมืองโบราณที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ไม่ปรากฏหลักฐานว่าอาณาจักรศรีเกษตรถูกสถาปนาขึ้นเมื่อใด แต่มีการกล่าวถึงในพงศาวดารว่ามีการเปลี่ยนราชวงศ์เกิดขึ้นในปีพุทธศักราช 637 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาณาจักรศรีเกษตรต้องได้รับการสถาปนาขึ้นก่อนหน้านั้น มีความชัดเจนว่า อาณาจักรศรีเกษตรถูกละทิ้งไปในปีพุทธศักราช 1199 เพื่ออพยพย้ายขึ้นไปสถาปนาเมืองหลวงใหม่ทางตอนเหนือ แต่ยังไม่ทราบอย่างแน่ชัดว่าเมืองดังกล่าวคือเมืองใด นักประวัติศาสตร์บางท่านเชื่อว่าเมืองดังกล่าวคือเมืองหะลินยี อย่างไรก็ตามเมืองดังกล่าว ถูกรุกรานจากอาณาจักรน่านเจ้าในราวพุทธศตวรรษที่ 15 จากนั้นก็ไม่ปรากฏหลักฐานกล่าวถึงชาวปยูอีกเลย

อาณาจักรพุกาม

ชาวพม่าเป็นชนเผ่าจากทางตอนเหนือที่ค่อย ๆ อพยพแทรกซึมเข้ามาตั้งสมอทธิพลในดินแดน สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าทีละน้อย กระทั่งปีพุทธศักราช 1392 จึงมีหลักฐานถึงอาณาจักรอันทรงอำนาจ ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมือง “พุกาม” (Bagan) โดยได้เข้ามาแทนที่ภาวะสุญญากาศทางอำนาจภายหลังจากการเสื่อมสลายไปของอาณาจักรชวาพยู อาณาจักรของชาวพุกามแต่แรกนั้นมีได้เติบโตขึ้นอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กระทั่งในรัชสมัยของพระเจ้าอโนรธา (พ.ศ. 1587 - 1620) พระองค์จึงสามารถรวบรวมแผ่นดินพม่าให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสำเร็จ และเมื่อพระองค์ทรงตีเมืองท่าตอนของชวามอญได้ในปีพุทธศักราช 1600 อาณาจักรพุกามก็กลายเป็นอาณาจักรที่เข้มแข็งที่สุดในดินแดนพม่า อาณาจักรพุกามมีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้ากยันสิทธา (พ.ศ. 1624 - 1655) พระเจ้าอลองสิทธุ (พ.ศ. 1655 - 1710) ทำให้ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 17 ดินแดนในสุวรรณภูมิเกือบทั้งหมดถูกครอบครอง โดยอาณาจักรเพียงสองแห่ง คือ เขมร (เมืองพระนคร) และพุกาม

อำนาจของอาณาจักรพุกามค่อย ๆ เสื่อมลง ด้วยเหตุผลหลักสองประการ ส่วนหนึ่งจากการถูกเข้าครอบงำโดยคณะสงฆ์ผู้มีอำนาจ และอีกส่วนหนึ่งจากการรุกรานของจักรวรรดิมองโกล ที่เข้ามาทางตอนเหนือ พระเจ้านราธิหบดี (ครองราชย์ พ.ศ. 1779 - 1830) ได้ทรงนำทัพสู้ยุนนานเพื่อยับยั้งการขยายอำนาจของมองโกล แต่เมื่อพระองค์แพ้สงครามในปีพุทธศักราช 1820 ทัพของอาณาจักรพุกามก็ระส่ำระสายเกือบทั้งหมด พระเจ้านราธิหบดีถูกพระราชโอรสปลงพระชนม์ในปีพุทธศักราช 1830 กลายเป็นตัวเร่งที่ทำให้อาณาจักรมองโกลตัดสินใจรุกรานอาณาจักรพุกามในปีเดียวกันนั้น ภายหลังสงครามครั้งนี้ อาณาจักรมองโกลก็สามารถเข้าครอบครองดินแดนของอาณาจักรพุกามได้ทั้งหมด ราชวงศ์พุกามสิ้นสุดลงเมื่อมองโกลได้แต่งตั้งรัฐบาลหุ่นขึ้นบริหารดินแดนพม่าในปีพุทธศักราช 1832

อังวะและหงสาวดี

หลังจากการล่มสลายของอาณาจักรพุกาม พม่าได้แตกแยกออกจากกันอีกครั้ง ราชวงศ์อังวะ ซึ่งได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอาณาจักรพุกามได้ถูกสถาปนาขึ้นที่เมืองอังวะในปีพุทธศักราช 1907 ศิลปะและวรรณกรรมของพุกามได้ถูกฟื้นฟูจนยุคนี้กลายเป็นยุคทองแห่งวรรณกรรมของพม่า แต่เนื่องด้วยอาณาเขตที่ยากต่อการป้องกันการรุกรานจากศัตรู เมืองอังวะจึงถูกชาวไทใหญ่เข้าครอบครองได้ในปีพุทธศักราช 2070

สำหรับดินแดนทางใต้ ชวามอญได้สถาปนาอาณาจักรของพวกตนขึ้นใหม่อีกครั้งที่เมืองหงสาวดี โดยกษัตริย์ธรรมเจดีย์ (ครองราชย์ พ.ศ. 1970 - 2035) เป็นจุดเริ่มต้นยุคทองของมอญ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนานิกายเถรวาทและศูนย์กลางทางการค้าขนาดใหญ่ในเวลาต่อมา

อาณาจักรตองอู

หลังจากอาณาจักรพุกามถูกรุกรานจากไทใหญ่ ชาวอังวะได้อพยพลงมาสถาปนาอาณาจักรแห่งใหม่ โดยมีศูนย์กลางที่เมืองตองอูภายใต้การนำของพระเจ้ามิงคยिनโย ในปีพุทธศักราช 2074 พระเจ้าตะเบงชเวตี้ (ครองราชย์ พ.ศ. 2074 - 2093) ซึ่งสามารถรวบรวมพม่าเกือบทั้งหมดให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อีกครั้ง

ในช่วงระยะเวลาี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่เกิดขึ้นในภูมิภาค ชาวไทใหญ่มีกำลังเข้มแข็งเป็นอย่างมากทางตอนเหนือ การเมืองภายในอาณาจักรอยุธยาเกิดความไม่มั่นคง ในขณะที่โปรตุเกสได้เริ่มมีอิทธิพลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสามารถเข้าครอบครองมะละกาได้ ในการเข้ามาของบรรดาพ่อค้าชาวยุโรป พม่ากลายเป็นศูนย์กลางทางการค้าที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง การที่พระเจ้าตะเบงชเวตี้ได้ย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่เมืองหงสาวดี เหตุผลส่วนหนึ่งก็เนื่องด้วยทำเลทางการค้า พระเจ้าบุเรงนอง (ทรงครองราชย์ พ.ศ. 2094 - 2124) ซึ่งเป็นพระเทวีน (พี่เขย) ของพระเจ้าตะเบงชเวตี้ ได้เสด็จขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระเจ้าตะเบงชเวตี้ และสามารถเข้าครอบครองอาณาจักรต่างๆ รายรอบได้ อาทิ มณีปุระ (พ.ศ. 2103) อยุธยา (พ.ศ. 2112) การทำสงครามของพระองค์ทำให้พม่ามีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาลที่สุด อย่างไรก็ตาม ทั้งมณีปุระและอยุธยาต่างก็สามารถประกาศตนเป็นอิสระได้ภายในเวลาต่อมาไม่นาน

เมื่อต้องเผชิญกับการก่อกบฏจากเมืองขึ้นหลายแห่ง ประกอบกับการรุกรานของโปรตุเกส กษัตริย์แห่งราชวงศ์ตองอูจำเป็นต้องถอนตัวจากการครอบครองดินแดนทางตอนใต้ โดยย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่เมืองอังวะ พระเจ้าอะนอคะเพตลุน (Anaukpetlun) พระนัดดาของพระเจ้าบุเรงนอง สามารถรวบรวมแผ่นดินพม่าให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอีกครั้งในพุทธศักราช 2156 พระองค์ตัดสินใจ ที่จะใช้กำลังเข้าต่อต้านการรุกรานของโปรตุเกส พระเจ้าธารุน (Thalun) ผู้สืบทอดราชบัลลังก์ได้ฟื้นฟูหลักธรรมศาสตร์ของอาณาจักรพุกามเก่า แต่พระองค์ทรงใช้เวลากับเรื่องศาสนามากเกินไป จนละเลยที่จะใส่ใจต่ออาณาจักรทางตอนใต้ ท้ายที่สุดหงสาวดีที่ได้รับการสนับสนุนจากฝรั่งเศสซึ่งตั้งมั่นอยู่ในอินเดีย ก็ได้ทำการประกาศเอกราชจากอังวะ จากนั้นอาณาจักรของชาวพม่าก็ค่อยๆ อ่อนแอลงและล่มสลายไปในปีพุทธศักราช 2259 จากการรุกรานของชาวมอญ

ราชวงศ์อลองพญา

ราชวงศ์อลองพญา ได้รับการสถาปนาขึ้นและสร้างความเข้มแข็งจนถึงขีดสุดได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว อลองพญาซึ่งเป็นผู้นำที่ได้รับความนิยมจากชาวพม่า ได้ขับไล่ชาวมอญที่เข้ามาครอบครองดินแดนของชาวพม่าได้ในปี พ.ศ. 2296 จากนั้นก็สามารถเข้ายึดครองอาณาจักรมอญได้ อีกครั้งในปี พ.ศ. 2302 ทั้งยังสามารถกลับเข้ายึดครองกรุงมณีปุระ ได้ในช่วงเวลาเดียวกัน พระองค์สถาปนาให้เมืองย่างกุ้งเป็นเมืองหลวงในปี พ.ศ. 2303 หลังจากเข้ายึดครองตะนาวศรี (Tenasserim) พระองค์ได้ยাত্রาทัพเข้ารุกรานอยุธยา แต่ต้องประสบความล้มเหลวเมื่อพระองค์ทรงสวรรคตในระหว่างสงคราม พระเจ้าสินบุหชิน (Hsinbyushin , ครองราชย์ พ.ศ. 2306 - 2319) พระราชโอรส ได้นำทัพเข้ารุกรานอาณาจักรอยุธยาอีกครั้งในปี พ.ศ. 2309 และประสบความสำเร็จในปีถัดมา ในรัชสมัยนี้ แม้จีนจะพยายามขยายอำนาจเข้าสู่ดินแดนพม่า แต่พระองค์ก็สามารถยับยั้งการรุกรานของจีนได้ทั้งสิ้นครั้ง (ในช่วงปี พ.ศ. 2309 - 2312) ทำการขยายพรมแดนของจีนทางด้านนี้ถูกยุติลง ในรัชสมัยของพระเจ้าโบดอ-พญา (Bodawpaya ครองราชย์ พ.ศ. 2324 - 2362) พระโอรสอีกพระองค์ของพระเจ้าอลองพญา พม่าต้องสูญเสียอำนาจที่มีเหนืออยุธยาไป แต่ก็สามารถผนวกดินแดนยะไข่ (Arakan) และตะนาวศรี (Tenasserim) เข้ามาไว้ได้ ในช่วงเดือนมกราคมของปี พ.ศ. 2366 ซึ่งอยู่ในรัชสมัยของพระเจ้าบากยิดอว์ (Bagyidaw) ขุนนางชื่อมหาพันธุละ (Maha Bandula) เข้ารุกรานแคว้นอัสสัมได้สำเร็จ ทำให้พม่าต้องเผชิญหน้าโดยตรงกับอังกฤษที่ครอบครองอินเดียอยู่ในขณะนั้น

สงครามกับอังกฤษและการล่มสลายของราชอาณาจักรพม่า

สงครามระหว่างพม่าและอังกฤษครั้งที่หนึ่ง (พ.ศ. 2367-2369) ยุติลงโดยอังกฤษเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ ฝ่ายพม่าจำต้องทำสนธิสัญญายันดาโบ (Yandaboo) กับอังกฤษ ทำให้พม่าต้องสูญเสียดินแดนอัสสัม มณีปุระ ยะไข่ และตะนาวศรีไป ซึ่งอังกฤษก็เริ่มต้นตักตวงทรัพยากรต่าง ๆ ของพม่า นับแต่นั้น เพื่อเป็นหลักประกันสำหรับวัตถุดิบที่จะป้อนสู่อังกฤษ สร้างความแค้นเคืองให้กับทางพม่าเป็นอย่างมาก กษัตริย์องค์ต่อมาจึงทรงยกเลิกสนธิสัญญายันดาโบ และทำการโจมตีผลประโยชน์ของฝ่ายอังกฤษ เป็นต้นเหตุให้เกิดสงครามระหว่างพม่าและอังกฤษครั้งที่สอง ซึ่งก็จบลงโดยชัยชนะเป็นของอังกฤษอีกครั้ง หลังสิ้นสุดสงครามครั้งนี้ อังกฤษได้ผนวกหงสาวดีและพื้นที่ใกล้เคียงเข้าไว้กับตน โดยได้เรียกดินแดนดังกล่าวเสียใหม่ว่าพม่าตอนใต้ สงครามครั้งนี้ก่อให้เกิดการปฏิวัติครั้งใหญ่ในพม่า เริ่มต้นด้วยการเข้ายึดอำนาจโดยพระเจ้ามินดง (Mindon Min) จากพระเจ้าปะกัน (Pagin Min) ซึ่งเป็นพระเชษฐาต่างพระชนนี พระเจ้ามินดงพยายามพัฒนาประเทศพม่าเพื่อต่อต้านการรุกรานของอังกฤษ พระองค์ได้สถาปนากรุงมณฑลทะเลย์ ซึ่งยากต่อการรุกรานจากภายนอก ขึ้นเป็นเมืองหลวงแห่งใหม่ แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะหยุดยั้งการรุกรานจากอังกฤษได้

รัชสมัยต่อมา พระเจ้าธิบอ (Thibow) ซึ่งเป็นพระโอรสของพระเจ้ามินดง ทรงมีบารมีไม่พอที่จะควบคุมพระราชอาณาจักรได้ จึงทำให้เกิดความวุ่นวายไปทั่วในบริเวณชายแดน ในที่สุดพระองค์ได้ตัดสินใจพระทัยยกเลิกสนธิสัญญากับอังกฤษที่พระเจ้ามินดงได้ทรงกระทำไว้ และได้ประกาศสงครามกับอังกฤษเป็นครั้งที่สามในปีพุทธศักราช 2428 ผลของสงครามครั้งนี้ทำให้อังกฤษสามารถเข้าครอบครองดินแดนสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าส่วนที่เหลือเอาไว้ได้

พม่าตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษในปี พ.ศ. 2429 และระยะก่อนการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เล็กน้อย ญี่ปุ่นได้เข้ามามีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตะขึ้นเป็นกลุ่มนักศึกษาหนุ่มที่หัวรุนแรงมีองชาน นักชาตินิยม และเป็นผู้นำของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยอย่างกึ่ง พวกเขาคิดว่าญี่ปุ่นจะสนับสนุนการประกาศอิสรภาพของพม่าจากอังกฤษ แต่เมื่อญี่ปุ่นยึดครองพม่าได้แล้ว กลับพยายามหน่วงเหนี่ยวมิให้พม่าประกาศเอกราช

ดังนั้นองชานได้ก่อตั้ง องค์การสันนิบาตเสรีภาพแห่งประชาชนต่อต้านฟาสซิสต์ (Anti-Fascist Peoples Freedom League : AFPEL) เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นอย่างลับ ๆ และได้กลายเป็นพรรคการเมืองชื่อพรรค AFPEL เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว พรรค AFPEL ได้เจรจากับอังกฤษโดยอังกฤษยืนยันที่จะให้พม่ามีอิสรภาพปกครองตนเองภายใต้เครือจักรภพ และมีข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำพม่าช่วยให้คำปรึกษา แต่พรรคการเมือง AFPEL ต้องการเอกราชอย่างสมบูรณ์ อังกฤษได้พยายามสนับสนุนพรรคการเมืองอื่น ๆ ขึ้นแข่งอำนาจพรรค AFPEL ขององชานแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ จึงยินยอมให้พรรค AFPEL ขึ้นบริหารประเทศ

องชานมีนโยบายสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และต้องการเจรจากับรัฐบาลอังกฤษโดยสันติวิธี จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกับฝ่ายนิยมคอมมิวนิสต์ในพรรค AFPEL องชานและคณะรัฐมนตรีอีก 6 คน จึงถูกลอบสังหาร เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2490 ขณะเดินทางออกจากที่ประชุมสภา ต่อมาตะซึนุหรืออนุ ได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทนและมีการประกาศใช้ รัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2490 โดยอังกฤษได้ มอบเอกราชให้แก่พม่าแต่ยังรักษาสีทธิทางการทหารไว้ จนกระทั่งในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2491 อังกฤษจึงได้ มอบเอกราชให้แก่พม่าอย่างสมบูรณ์

พระเจ้านันทบุเรงผู้สร้างราชวงศ์มังฆะเลย์ ราชธานีสุดท้ายของพม่า

ปัจจุบันประเทศพม่าปกครองในคณะรัฐบาลทหารที่มาจากการเลือกตั้ง และยังมีปัญหาการสู้รบกันในชนเผ่าน้อยอยู่ตลอดเวลา

1.5 ประวัติศาสตร์สังเขปของประเทศอินโดนีเซีย

อินโดนีเซีย (Indonesia) หรือชื่อทางการคือ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Republic of Indonesia) เป็นหมู่เกาะที่ใหญ่ที่สุดในโลก ตั้งอยู่ระหว่างคาบสมุทรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทวีปออสเตรเลียและระหว่างมหาสมุทรอินเดีย และแปซิฟิก มีพรมแดนติดกับประเทศมาเลเซียบนเกาะบอร์เนียว (อินโดนีเซีย : กาลิมันตัน), ประเทศปาปัวนิวกินีบนเกาะนิวกินี (อินโดนีเซีย : อีเรียน) และประเทศติมอร์ตะวันออกบนเกาะติมอร์

อินโดนีเซียประกอบด้วยหมู่เกาะที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาช้านาน แต่ต่อมาต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของเนเธอร์แลนด์อยู่นานประมาณ 300 ปี ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2485 ซึ่งเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นบุกอินโดนีเซีย และทำการขับไล่เนเธอร์แลนด์เจ้าอาณานิคมของอินโดนีเซียออกไปได้สำเร็จ จึงทำให้ผู้นำอินโดนีเซียคนสำคัญ ๆ ในสมัยนั้นให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่น แต่ไม่ได้ให้ความไว้วางใจกับญี่ปุ่นมากนัก เพราะมีเหตุเคลือบแคลง คือ เมื่อมีผู้รักชาติชาวอินโดนีเซียจัดตั้งขบวนการต่าง ๆ ขึ้นมา ญี่ปุ่นจะขอเข้าร่วมควบคุมและดำเนินงานด้วย

เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามและประกาศยอมจำนนต่อฝ่ายพันธมิตร อินโดนีเซียได้ถือโอกาสประกาศเอกราชในวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2488 แต่เนเธอร์แลนด์เจ้าอาณานิคมเดิมไม่ยอมรับการประกาศเอกราชของอินโดนีเซีย จึงยกกองทัพเข้าปราบปราม ผลจากการสู้รบปรากฏว่าเนเธอร์แลนด์ ไม่สามารถปราบปรามกองทัพของชาวอินโดนีเซียได้ อังกฤษซึ่งเป็นพันธมิตรกับเนเธอร์แลนด์จึงเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ย เพื่อให้ยุติความขัดแย้งกัน โดยให้ทั้งสองฝ่ายลงนามในข้อตกลงลิงกัตยาตี (Linggadjati Agreement) เมื่อ พ.ศ. 2489 โดยเนเธอร์แลนด์ยอมรับอำนาจอธิปไตยของอินโดนีเซียในเกาะชวาและ สุมาตรา ต่อมาภายหลังเนเธอร์แลนด์ได้ละเมิดข้อตกลง โดยได้นำทหารเข้าโจมตีอินโดนีเซีย ทำให้ประเทศอื่นๆ เช่น ออสเตรเลียและอินเดีย ได้ยื่นเรื่องให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เข้าจัดการ สหประชาชาติได้เข้าระงับข้อพิพาท โดยตั้ง

คณะกรรมการประกอบด้วย ออสเตรเลีย เบลเยียม และสหรัฐอเมริกา เพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนีประนอม และได้เรียกร้องให้มีการหยุดยิง แต่เนเธอร์แลนด์ได้เข้าจับกุมผู้นำคนสำคัญของอินโดนีเซีย คือ ซูการ์โนและฮัตตาไปกักขัง ต่อมาทหารอินโดนีเซียนำตัวผู้นำทั้งสองออกมาได้ ในระยะนี้ทุกประเทศทั่วโลกต่างตำหนิการกระทำของเนเธอร์แลนด์อย่างยิ่ง และคณะมนตรีความมั่นคงได้กดดันให้เนเธอร์แลนด์มอบเอกราชแก่อินโดนีเซีย

ในวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2492 อินโดนีเซียได้รับเอกราช และปกครองระบบประชาธิปไตยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศแต่ความยุ่งยากยังคงมีอยู่ เนื่องจากเนเธอร์แลนด์ไม่ยินยอมให้รวมดินแดนอิเรียนตะวันตกเข้ากับอินโดนีเซีย ทั้งสองฝ่ายจึงต่างเตรียมการจะสู้รบกันอีก ผลที่สุดเนเธอร์แลนด์ก็ยอมโอนอำนาจให้สหประชาชาติควบคุมดูแลดินแดนอิเรียนตะวันตก และให้ชาวอิเรียนตะวันตกแสดงประชามติว่าจะรวมกับอินโดนีเซียหรือไม่ ผลการออกเสียงประชามติ ปรากฏว่าชาวอิเรียนตะวันตกส่วนใหญ่ต้องการรวมกับอินโดนีเซีย สหประชาชาติจึงโอนอิเรียนตะวันตกให้อยู่ในความปกครองของอินโดนีเซียเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2506

1.6 ประวัติศาสตร์สังเขปของประเทศฟิลิปปินส์

ฟิลิปปินส์ (the Philippines) หรือชื่อทางการคือ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (Republic of the Philippines) เป็นประเทศที่ประกอบด้วยเกาะจำนวน 7,107 เกาะตั้งอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิก ห่างจากเอเชียแผ่นดินใหญ่ทางตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 100 กม. และมีลักษณะพิเศษคือ เป็นประเทศเพียงหนึ่งเดียวที่มีพรมแดนทางทะเลที่ติดต่อกันยาวมากที่สุดในโลก นิวสเปน (พ.ศ. 2064 - 2441) และสหรัฐอเมริกา (พ.ศ. 2441 - 2489) ได้ครองฟิลิปปินส์เป็นอาณานิคมเป็นเวลา 4 ศตวรรษ และเป็นสองอิทธิพลใหญ่ที่สุดต่อวัฒนธรรมของฟิลิปปินส์

ฟิลิปปินส์เป็นชาติเดียวในเอเชียที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ และเป็นหนึ่งในชาติที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมากที่สุด เป็นการผสมผสานกันระหว่างตะวันตกและตะวันออกที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะ อาร์โนลด์ โจเซฟ ทอยน์บี (Arnold Joseph Toynbee) นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ ได้กล่าวไว้ในงานของเขาว่า ประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศลาตินอเมริกาที่ถูกพัดพาไปยังตะวันออก โดยคลื่นทะเลยักษ์

หลักฐานทางโบราณคดีและโบราณชีววิทยาบ่งบอกว่ามีมนุษย์โฮโมเซเปียนส์ เคยอาศัยอยู่ในเกาะปาลาวันตั้งแต่ประมาณ 50,000 ปีก่อน คนเผ่าที่พูดภาษาในตระกูลออสโตรนีเซียได้เข้ามาตั้งรกรากในฟิลิปปินส์ และจัดตั้งเส้นทางเครือข่ายการค้ากับเอเชียอาคเนย์ส่วนที่เหลือทั้งหมดตั้งแต่ 5,000 ปีก่อนคริสตกาลภาษาที่ชาวฟิลิปปินส์ใช้พูดคือ ภาษาตากาล็อก

เฟอร์ดินันด์ มาเจลลัน มาถึงหมู่เกาะฟิลิปปินส์ในปี ค.ศ. 1521 (พ.ศ. 2064) มีเกล โลเปซ เดเลกัสปี มาถึงฟิลิปปินส์ในปี ค.ศ. 1565 (พ.ศ. 2108) และตั้งชุมชนชาวสเปนขึ้น ซึ่งนำไปสู่การตั้งอาณานิคมในเวลาต่อมา หลังจากนั้น นักบวชศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกได้ทำให้ ชาวเกาะทั้งหมดให้หันมานับถือศาสนาคริสต์ ในช่วง 300 ปีนับจากนั้น กองทัพสเปนได้ต่อสู้กับเหตุการณ์กบฏต่าง ๆ มากมาย ทั้งจากชนพื้นเมืองและจากชาติอื่นที่พยายามเข้ามาครอบครองอาณานิคม ซึ่งได้แก่ อังกฤษ จีน ฮอลันดา ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และโปรตุเกส สเปน สูญเสียไปมากที่สุดในช่วงที่อังกฤษเข้าครอบครองเมืองหลวงเป็นการชั่วคราวในช่วง

สงครามเจ็ดปี (Seven Years' War) หมู่เกาะฟิลิปปินส์อยู่ใต้การปกครองของสเปนในฐานะอาณานิคมของสเปนใหม่ (New Spain) นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1565 (พ.ศ. 2108) ถึงปี ค.ศ. 1821 (พ.ศ. 2364) และนับจากนั้นฟิลิปปินส์ก็อยู่ใต้การปกครองของสเปนโดยตรง การเดินเรือมะนิลาแกลเลียน (Manila Galleon) จากฟิลิปปินส์ไปเม็กซิโก เริ่มต้นขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 16 และหมู่เกาะฟิลิปปินส์เปิดตัวเองเข้าสู่การค้าโลกในปี ค.ศ. 1834 ปัจจุบันประเทศฟิลิปปินส์ปกครองด้วยระบบประชาธิปไตยมีประธานาธิบดีเป็นผู้นำประเทศ

1.7 ประวัติศาสตร์สังเขปของประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่น (Nihon/Nippon นิฮง/นิปปง) มีชื่อทางการคือ **ประเทศญี่ปุ่น** (Nihon-koku/Nippon-koku-นิฮงโกะกุ/นิปปงโกะกุ) เป็นประเทศหมู่เกาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ตั้งอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิกทางตะวันตกติดกับคาบสมุทรเกาหลี และสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีทะเลญี่ปุ่นกั้น ส่วนทางทิศเหนือ ติดกับประเทศรัสเซีย มีทะเลโอค็อตสค์ เป็นเส้นแบ่งแดน ตัวอักษรคันจิของชื่อญี่ปุ่นแปลว่าถิ่นกำเนิดของดวงอาทิตย์ จึงทำให้บางครั้งถูกเรียกว่าดินแดนแห่งอาทิตย์อุทัย

ญี่ปุ่นมีเนื้อที่กว่า 377,835 ตารางกิโลเมตร นับเป็นอันดับที่ 62 ของโลกหมู่เกาะญี่ปุ่นประกอบไปด้วยเกาะน้อยใหญ่กว่า 3,000 เกาะ เกาะที่ใหญ่ที่สุดก็คือเกาะฮนชู ฮกไกโด คิวชู และชิโกกุ ตามลำดับ เกาะของญี่ปุ่นส่วนมากจะเป็นหมู่เกาะภูเขา ซึ่งในนั้นมีจำนวนหนึ่งเป็นภูเขาไฟ เช่นภูเขาไฟฟูจิ ภูเขาที่สูงที่สุดในประเทศ เป็นต้น ประชากรของญี่ปุ่นนั้นมีมากเป็นอันดับที่ 10 ของโลก คือ ประมาณ 128 ล้านคน เมืองหลวงของญี่ปุ่นคือกรุงโตเกียว ซึ่งถ้ารวมบริเวณปริมณฑลเข้าไปด้วยแล้ว จะกลายเป็นเขตเมืองที่ใหญ่ที่สุดในโลกที่มีประชากรอยู่อาศัยมากกว่า 30 ล้านคน

สันนิษฐานว่ามนุษย์มาอาศัยในญี่ปุ่นครั้งแรกตั้งแต่ยุคหินเก่า การกล่าวถึงญี่ปุ่นครั้งแรกปรากฏขึ้นในบันทึกของราชสำนักจีนตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 1 ญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลจากจีนในหลายด้าน เช่น ภาษา การปกครองและวัฒนธรรม แต่ในขณะเดียวกันก็มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นเอกลักษณ์ของตนเองจึงทำให้ญี่ปุ่นมีวัฒนธรรมที่โดดเด่นมาจนปัจจุบัน อีกหลายศตวรรษต่อมา ญี่ปุ่นก็รับเอาเทคโนโลยีตะวันตกและนำมาพัฒนาประเทศจนกลายเป็นประเทศที่ก้าวหน้าและมีอิทธิพลมากที่สุดในเอเชียตะวันออก หลังจากแพ้สงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นก็มีการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองโดยการใช้รัฐธรรมนูญใหม่ใน พ.ศ. 2490

ญี่ปุ่นเป็นประเทศผู้นำทางเศรษฐกิจ โดยมีจีดีพีสูงเป็นอันดับสองของโลก ญี่ปุ่นเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ จี 8 โออีซีดี และเอเปค และมีความตื่นตัวที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของต่างประเทศ ญี่ปุ่นมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดี และยังเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีเครื่องจักรและรถยนต์

ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นเริ่มต้นด้วย **ยุคยะโยอิ** เริ่มเมื่อประมาณ 300 ปีก่อน คริสต์ศักราช เป็นยุคที่ผู้คนเริ่มเรียนรู้วิธีการปลูกข้าว การตีโลหะ ซึ่งได้รับความรู้มาจากผู้อพยพชาวจีนแผ่นดินใหญ่ การกล่าวถึงญี่ปุ่นครั้งแรกปรากฏขึ้นในบันทึกของราชสำนักจีนสมัยราชวงศ์ฮั่น โฮ่วฮั่นชู ในปี 57 ก่อนคริสตกาล ซึ่งเรียกชาวญี่ปุ่นว่า **วะ** ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 8 อาณาจักรที่ทรงอำนาจมากที่สุดในญี่ปุ่นคือ ยะมะโตะโคะกุ ปกครองโดยราชินีฮิมิโกะ ซึ่งเคยส่งคณะทูตไปยังประเทศจีนผ่านทางเกาหลีด้วย

ยุคโตะฮง ซึ่งตั้งชื่อตามสุสานที่นิยมสร้างขึ้นกันในยุคดังกล่าวเริ่มต้นตั้งแต่ประมาณ พุทธศตวรรษที่ 9 จนถึง 12 เป็นยุคที่ญี่ปุ่นเริ่มมีการปกครองแบบราชวงศ์ ซึ่งศูนย์กลางการปกครองนั้นอยู่บริเวณเขตคันไซ ในยุคนี้พระพุทธรูปได้เข้ามาจากคาบสมุทรเกาหลีสู่หมู่เกาะญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลมาจากจีนเป็นหลัก เจ้าชายโชโตะกุทรงส่งคณะราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับจีน ญี่ปุ่นจึงได้รับนวัตกรรมใหม่ ๆ จากจีน นอกจากนี้ยังทรงตรารัฐธรรมนูญสิบเจ็ดมาตรา ซึ่งเป็นกฎหมายญี่ปุ่นฉบับแรกอีกด้วย และในที่สุดพระพุทธรูปก็ได้รับการยอมรับมากขึ้นตั้งแต่สมัยอะซึกะ ซึ่งตั้งชื่อตามสุสานที่นิยมสร้างขึ้นกันในยุคดังกล่าวเริ่มต้นตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 9 - 12 เป็นยุคที่ญี่ปุ่นเริ่มมีการปกครองแบบราชวงศ์ ซึ่งศูนย์กลางการปกครองนั้นอยู่บริเวณเขตคันไซ ในยุคนี้พระพุทธรูปได้เข้ามาจากคาบสมุทรเกาหลีสู่หมู่เกาะญี่ปุ่น แต่พระพุทธรูปและพุทธศาสนาในประเทศญี่ปุ่นหลังจากนั้นได้รับอิทธิพลจากจีนเป็นหลัก เจ้าชายโชโตะกุทรงส่งคณะราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับจีน ญี่ปุ่นจึงได้รับนวัตกรรมใหม่ๆ จากแผ่นดินใหญ่มาเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังทรงตรารัฐธรรมนูญสิบเจ็ดมาตรา ซึ่งเป็นกฎหมายญี่ปุ่นฉบับแรกอีกด้วยและในที่สุดพระพุทธรูปก็ได้รับการยอมรับมากขึ้นตั้งแต่สมัยอะซึกะ

ยุคนะระ (พ.ศ. 1253 - 1337) เป็นยุคแรกที่มีการก่อตัวเป็นอาณาจักรที่เข้มแข็ง มีการปกครองอย่างมีระบบให้เห็นได้อย่างชัดเจน โดยการนำระบอบการปกครองมาจากจีนแผ่นดินใหญ่ ศูนย์กลางการปกครองในขณะนั้นก็คือเฮโจเคียวหรือจังหวัดนะระในปัจจุบัน ในยุคนะระเริ่มพบการเขียนวรรณกรรม เช่น โคจิกิ (พ.ศ.1255) และนิฮงโชเกกิ (พ.ศ. 1263) เมืองหลวงถูกย้ายไปที่นะระโอะกะเกียว เป็นช่วงเวลาสั้น ๆ และถูกย้ายอีกครั้งไปยังเฮอังเกียว ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของยุคเฮอัง

ระหว่าง พ.ศ. 1337 จนถึง พ.ศ. 1728 ซึ่งเป็นยุคเฮอังนั้น ถือได้ว่าเป็นยุคทองของญี่ปุ่น เนื่องจากเป็นยุคสมัยที่วัฒนธรรมของญี่ปุ่นเองเริ่มพัฒนาขึ้น สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดมากที่สุด คือการประดิษฐ์ตัวอักษร อิรารานะ ซึ่งทำให้เกิดวรรณกรรมที่แต่งโดยตัวอักษรนี้เป็นจำนวนมาก เช่น ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 16 ได้มีการแต่งนวนิยายเรื่องนิทานเกนจิขึ้น ซึ่งเป็นนิยายที่บรรยายเกี่ยวกับการใช้ชีวิต การปกครองของตระกูลฟูจิวาระ และบทกลอนที่ถูกใช้เป็นเนื้อเพลงของเพลงชาติญี่ปุ่น คิมิงะโยะ ก็ถูกแต่งขึ้นในช่วงนี้เช่นเดียวกัน

ยุคคักคินา ญี่ปุ่นเริ่มต้นจากการที่ผู้ปกครองทางการเมืองเริ่มมีอำนาจขึ้น พ.ศ.1728 หลังจากการพ่ายแพ้ของตระกูลไทระ มินะโมะโตะ โนะ โยริโตะโมะ ได้แต่งตั้งตนเองเป็นโชกุน และสร้างรัฐบาลทหารในเมืองคะมะกุระ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของยุคคะมะกุระ ซึ่งมีการปกครองแบบคักคินา แต่รัฐบาลคามากุระก็ไม่สามารถปกครองทั้งประเทศได้ เพราะพวกราชวงศ์ยังคงมีอำนาจอยู่ในเขตตะวันตก หลังจากการเสียชีวิตของโชกุน โยริโตะโมะ ตระกูลโฮโจ ได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้สำเร็จราชการให้โชกุน รัฐบาลคะมะกุระสามารถต่อต้านการรุกรานของจักรวรรดิมองโกลใน พ.ศ. 1817 และ พ.ศ. 1824 โดยได้รับความช่วยเหลือจากพายุคามิกาเซ่ ซึ่งทำให้กองทัพมองโกลประสบความเสียหายมาก

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลคะมะกุระก็อ่อนแอลงจากสงครามครั้งนี้ จนในที่สุดต้องสูญเสียอำนาจให้แก่จักรพรรดิโกไดโอะ ผู้ซึ่งพ่ายแพ้ต่ออะซึกะวะ ทากาอูจิ ในเวลาต่อมาไม่นานอาชิกางะ ทากาอูจิ ย้ายรัฐบาลไปตั้งไว้ที่มิโระมะจิ จังหวัดเกียวโต จึงได้ชื่อว่ายุคมุโระมะจิ ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 20 อำนาจของโชกุน

เริ่มเสื่อมลงและเกิดสงครามกลางเมืองขึ้น เพราะบรรดาเจ้าครองแคว้นต่างทำการสู้รบเพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่ ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นเข้าสู่ยุคสงครามที่เรียกว่ายุคเซ็งโงกุ

ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21 มีพ่อค้าและมิชชันนารีจากโปรตุเกสเดินทางมาถึงญี่ปุ่นเป็นครั้งแรก และเริ่มการค้าขายและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างญี่ปุ่นกับโลกตะวันตก

สงครามดำรงอยู่หลายสิบปีจนโอะตะ โนบุ나가เออาชนะเจ้าครองแคว้นอื่นหลายคน โดยใช้เทคโนโลยีและอาวุธของยุโรปและเกือบจะรวมประเทศญี่ปุ่นให้เป็นปึกแผ่นได้แล้วเมื่อเขาถูกลอบสังหารใน พ.ศ. 2125 โทพโยะโตะมิ อิเดะโยะชิ ผู้สืบทอดเจตนาารมณ์ต่อมาสามารถปราบปรามบ้านเมืองให้สงบลงได้ ใน พ.ศ. 2133 อิเดะโยะชิรุกรานคาบสมุทรเกาหลีถึง 2 ครั้ง แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ จนเมื่อเขาเสียชีวิตลงใน พ.ศ. 2141 ญี่ปุ่นก็ถอนทัพ

หลังจากอิเดะโยะชิเสียชีวิต โทะกุงะวะ อิเอะยะซุ แต่งตั้งตนเองขึ้นเป็นผู้สำเร็จราชการให้แก่ลูกชายของอิเดะโยะชิ โทพโยะโตะมิ อิเดะโยะริ เพื่อที่จะได้อำนาจทางการเมืองและการทหาร อิเอะยะซุเออาชนะไต่เมียวต่าง ๆ ได้ในสงครามเซะกิงะฮะระ ใน พ.ศ. 2143 จึงขึ้นเป็นโชกุนใน พ.ศ. 2146 และก่อตั้งรัฐบาลใหม่ที่เมืองเอะโตะ ยุคเอะโตะจึงเริ่มต้นขึ้น รัฐบาลใช้วิธีหลายอย่าง เช่น บุกโฆฮัตโต เพื่อควบคุมไต่เมียวทั้งหลาย ในปีพ.ศ. 2182 รัฐบาลเริ่มนโยบายปิดประเทศและใช้นโยบายนี้อย่างไม่เข้มงวดนัก ต่อเนื่องถึงประมาณสองร้อยห้าสิบปี ในระหว่างนี้ญี่ปุ่นศึกษาเทคโนโลยีตะวันตกผ่านการติดต่อกับชาวต่างชาติที่สามารถเข้ามาที่เกาะเดจิมะ (ในจังหวัดนงะซะกะกิ) เท่านั้น ความสงบสุขจากการปิดประเทศเป็นเวลานานทำให้ชนที่อยู่ใต้อำนาจปกครองอย่างเช่นชาวเมืองได้มีโอกาสที่จะประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาในทางของตนเอง ในยุคเอะโตะนี้ยังมีการเริ่มต้นการให้ศึกษาประชาชนเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่นอีกด้วย

แต่ญี่ปุ่นก็ถูกกดดันจากประเทศตะวันตกให้เปิดประเทศอีกครั้ง ในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2394 นาวาเอะ (พิเศษ) แมทธิว เพอร์รี่ และเรือดำน้ำของกองทัพเรือสหรัฐอเมริกาบุกมาถึงญี่ปุ่น เพื่อบังคับให้เปิดประเทศด้วยสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีกับประเทศสหรัฐอเมริกา หลังจากนั้นญี่ปุ่นก็ต้องทำสนธิสัญญาแบบเดียวกันกับประเทศตะวันตกอื่น ๆ ซึ่งสนธิสัญญาเหล่านี้ทำให้ญี่ปุ่นประสบปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง เพราะการเปิดประเทศและให้สิทธิพิเศษกับชาวต่างชาติทำให้ชาวญี่ปุ่นจำนวนมากไม่พอใจต่อรัฐบาลเอะโตะ และเกิดกระแสเรียกร้องให้คืนอำนาจอธิปไตยแก่องค์จักรพรรดิ (ซึ่งมักเรียกว่าการปฏิรูปเมจิ) จนในที่สุดรัฐบาลเอะโตะก็หมดอำนาจลง

ในยุคเมจิ รัฐบาลใหม่ภายใต้การปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดิเมจิได้ย้ายฐานอำนาจขององค์จักรพรรดิมายังเอะโตะ และเปลี่ยนชื่อเมืองหลวงจากเอะโตะเป็นโตเกียว มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองตามแบบตะวันตก เช่น บังคับใช้รัฐธรรมนูญใน พ.ศ. 2443 และก่อตั้งสถานิติบัญญัติแห่งชาติโดยใช้ระบบสองสภา นอกจากนี้ จักรวรรดิญี่ปุ่นยังสนับสนุนการรับเอาวิทยาการจากประเทศตะวันตก และทำให้มีความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก จักรวรรดิญี่ปุ่นเริ่มมีความขัดแย้งทางทหารกับประเทศข้างเคียงเมื่อพยายามขยายอาณาเขต หลังจากที่ได้ชัยชนะในสงครามจีน - ญี่ปุ่น ครั้งที่หนึ่ง (พ.ศ. 2437 - 2438) และสงครามรัสเซีย - ญี่ปุ่น (พ.ศ. 2447 - 2448) ญี่ปุ่นก็ได้อำนาจปกครองไต้หวัน เกาหลี และตอนใต้ของเกาะซาคาลิน

ญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2

สงครามโลกครั้งที่หนึ่งทำให้ญี่ปุ่นซึ่งอยู่ฝ่ายไตรภาคี ผู้ชนะสามารถขยายอำนาจและอาณาเขตต่อไปอีก ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายขยายดินแดนต่อไป โดยการครอบครองแมนจูเรียใน พ.ศ. 2474 และเมื่อถูกนานาชาติประณามในการครอบครองดินแดนนี้ ญี่ปุ่นก็ลาออกจากสันนิบาตชาติในสองปีต่อมา ในปี 1936 ญี่ปุ่นลงนามในสนธิสัญญาต่อต้านองค์การคอมมิวนิสต์สากลกับนาซีเยอรมนี และเข้าร่วมกับฝ่ายอักษะในปี 1941

ในยุคสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นได้เสริมสร้างอำนาจทางการทหารให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น หลังจากญี่ปุ่นถูกกีดกันทางการค้าจากสหรัฐอเมริกา ต่อมาจึงได้เปิดฉากสงครามในแถบเอเชียแปซิฟิก (ซึ่งรู้จักกันทั่วไปในชื่อ สงครามมหาเอเชียบูรพา) ในวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 โดยการโจมตีฐานทัพเรือสหรัฐอเมริกาที่อ่าวเพิร์ลและการยাত্রาทัพเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นดินแดนอาณานิคมของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักรและเนเธอร์แลนด์ ตลอดสงครามครั้งนั้น ญี่ปุ่นสามารถยึดครองประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ทั้งหมด แต่หลังจากญี่ปุ่นพ่ายแพ้ให้แก่สหรัฐอเมริกาในการรบทางน้ำในมหาสมุทรแปซิฟิกหลังจากยุทธนาวีแห่งมิดเวย์ (พ.ศ. 2485) ญี่ปุ่นก็ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ก็ยังไม่ยอมแพ้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตรโดยง่าย เมื่อต้องเผชิญหน้ากับระเบิดปรมาณูของสหรัฐอเมริกา ซึ่งถูกทิ้งที่เมืองฮิโรชิมาและนางาซากิ (ในวันที่ 6 และ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ตามลำดับ) และการรุกรานของสหภาพโซเวียต (วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2488) ญี่ปุ่นจึงประกาศยอมแพ้อย่างไม่มีเงื่อนไขในวันที่ 15 สิงหาคม ปีเดียวกัน สงครามทำให้ญี่ปุ่นต้องสูญเสียพลเมืองนับล้านคนและทำให้อุตสาหกรรมและโครงสร้างพื้นฐานของประเทศเสียหายอย่างหนัก ฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งนำโดยสหรัฐอเมริกาได้ส่งพลเอกดักลาส แมกอาร์เธอร์เข้ามาควบคุมญี่ปุ่นตั้งแต่หลังสงครามจบ

ใน ปี พ.ศ. 2490 ญี่ปุ่นเริ่มใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งเน้นเรื่องประชาธิปไตยอิสระการควบคุมญี่ปุ่นของฝ่ายสัมพันธมิตรสิ้นสุดเมื่อมีการลงนามในสนธิสัญญาซานฟรานซิสโกใน พ.ศ. 2499 และญี่ปุ่นได้เป็น

สมาชิกสหประชาชาติในปี 1956 หลังจากสงครามญี่ปุ่นสามารถพัฒนาทางเศรษฐกิจด้วยอัตราการเจริญเติบโตที่สูงมากจนกลายเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับสองของโลก

บรรยากาศในตอนกลางคืนและ อาคารโตเกียวทาวเวอร์ ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยมีสมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นประมุข แต่พระจักรพรรดิไม่มีพระราชอำนาจในการบริหารประเทศ โดยมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งญี่ปุ่นว่าสัญลักษณ์แห่งรัฐและความสามัคคีของชนในรัฐ อำนาจการปกครองส่วนใหญ่ตกอยู่กับนายกรัฐมนตรีและสมาชิกอื่น ๆ ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ อำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของชาวญี่ปุ่น พระจักรพรรดิทรงทำหน้าที่เป็นประมุขแห่งรัฐในพิธีการทางการทูต พระองค์ปัจจุบันคือ จักรพรรดิอะกิฮิโตะ ส่วนรัชทายาทคือมกุฎราชกุมารนะรุฮิโตะ

องค์กรนิติบัญญัติของญี่ปุ่น คือ **สภานิติบัญญัติแห่งชาติ** หรือที่เรียก “ไดเอ็ต” เป็นระบบสองสภา ประกอบด้วย **สภาผู้แทนราษฎร** (อังกฤษ : House of Representatives) เป็นสภาล่าง มีสมาชิกสี่ร้อยแปดสิบคนซึ่งมีวาระดำรงตำแหน่งสี่ปี และ **มนตรีสภา** (อังกฤษ : House of Councillors) เป็นสภาสูง มีสมาชิกสองร้อยสี่สิบสองคนซึ่งมีวาระดำรงตำแหน่งหกปี โดยมีการเลือกตั้งสมาชิกมนตรีสภาจำนวนครึ่งหนึ่งสลับกันไปทุกสามปี สมาชิกของสภาทั้งสองมาจากการเลือกตั้งทั่วประเทศ ส่วนผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้นมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์เป็นต้นไป พรรคเสรีประชาธิปไตยเป็นพรรครัฐบาลมาโดยตลอดตั้งแต่ก่อตั้งพรรคใน พ.ศ. 2498 ยกเว้นช่วงสั้น ๆ ใน พ.ศ. 2536 ที่เกิดรัฐบาลผสมของพรรคฝ่ายค้าน ทั้งนี้แกนนำฝ่ายค้านคือพรรคประชาธิปไตยญี่ปุ่น

สำหรับอำนาจบริหารนั้น พระจักรพรรดิทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือก โดยสมาชิกด้วยกันเองให้เป็นหัวหน้ารัฐบาล นายกรัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งรัฐมนตรีและให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง

นโยบายต่างประเทศและการทหาร

ญี่ปุ่นรักษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและทางทหารกับสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นพันธมิตรหลัก โดยมีความร่วมมือทางความมั่นคงระหว่างสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นเป็นเสาหลักของนโยบายต่างประเทศ ญี่ปุ่นเป็นสมาชิกของสหประชาชาติตั้งแต่ปี 1956 ได้เป็นสมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติรวม 9 ครั้ง (ล่าสุดเมื่อปี 2005 - 2006) และยังเป็นหนึ่งในกลุ่ม G4 ซึ่งมุ่งหวังจะเข้าเป็นสมาชิกถาวรในคณะมนตรีความมั่นคง ญี่ปุ่นซึ่งเป็นสมาชิกของ G8 และเอเปค มีความตื่นตัวที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของต่างประเทศและกระชับความสัมพันธ์ทางการทูต กับประเทศคู่ค้าที่สำคัญทั่วโลก นอกจากนี้ยังเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) รายใหญ่ของโลก โดยบริจาค 7.69 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2007 จากการสำรวจของปีซีพบว่านอกจากประเทศจีนและเกาหลีใต้แล้ว ประเทศส่วนใหญ่มองอิทธิพลของญี่ปุ่นที่มีต่อโลกเชิงบวก

ญี่ปุ่นมีปัญหาข้อพิพาทเรื่องสิทธิในดินแดนต่าง ๆ กับประเทศเพื่อนบ้าน เช่นกับรัสเซีย เรื่องเกาะคูริลกับเกาหลีใต้เรื่องหินลิอังคอร์ท (หรือทะเลชิมา ในภาษาญี่ปุ่น) กับจีนและไต้หวันเรื่องเกาะเซงกากุกับจีน เรื่องเขตเศรษฐกิจจำเพาะรอบ ๆ โอะกิโนะ โทะริชิมะ เป็นต้น นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับเกาหลีเหนือกรณีการลักพาตัวชาวญี่ปุ่นและเรื่องการครอบครองอาวุธนิวเคลียร์และเนื่องจากข้อพิพาทเรื่องเกาะคูริลในทางกฎหมายแล้วญี่ปุ่นยังคงทำสงครามอยู่กับรัสเซีย เพราะไม่เคยมีการลงนามในข้อตกลงใด ๆ เกี่ยวกับปัญหานี้

เรื่องที่ 2 เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและประเทศในทวีปเอเชีย

2.1 ยุคล่าอาณานิคม

ยุคล่าอาณานิคมเกิดขึ้นเนื่องจากประเทศทางโลกตะวันตก ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส โปรตุเกส ฮอลันดา ฯลฯ พยายามขยายอาณานิคมของตนเองไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศในแถบทวีปเอเชีย เป็นประเทศเป้าหมายสำคัญที่ประเทศมหาอำนาจเหล่านี้เดินทางมาเพื่อล่าเป็นเมืองขึ้น ทั้งประเทศอินเดีย พม่า อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ลาว เวียดนาม เป็นต้น ในบั้นปลายจะกล่าวถึงประเทศที่ถูกยึดเป็นอาณานิคมพอเป็นสังเขปดังนี้

ประเทศพม่าตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีระบบการปกครองที่มอบอำนาจให้แก่ กษัตริย์และขุนนางซึ่งเป็นเพียงกลุ่มคนจำนวนน้อยในสังคม ส่วนไพร่และทาสซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่และมีหลากหลายชาติพันธุ์จะมีหน้าที่ในการส่งส่วยหรือใช้แรงงานแก่รัฐตามกลไกระบบศักดินา

หลังสงครามอังกฤษกับพม่าครั้งที่ 3 สิ้นสุด พระเจ้าธีบอและมเหสีก็ถูกเนรเทศ อังกฤษก็ได้ผนวกพม่าเข้ากับอินเดียทำให้ระบบการปกครองของพม่าล้มเหลว ขุนนางขาดแหล่งอ้างอิง ในการใช้อำนาจที่ชอบธรรม พระราชวังมณเฑียรกลายเป็นศูนย์กลางรวมกองบัญชาการทหาร นอกจากนั้นอังกฤษยังทำการเลิกระบบไพร่และทาสด้วย

ขุนนางของพม่าจำนวนมากยอมให้ความร่วมมือกับอังกฤษและต่อมาไม่นานก็ถูกระบบของอังกฤษดูดกลืน หลังจากนั้นอังกฤษก็ได้ขึ้นมาเป็นชนชั้นปกครองของพม่า พม่าได้ถูกสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้ซึมซาบถึงทุกชนชั้น ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่เชื่อว่าพม่าสมัยใหม่เป็นผลผลิตของอังกฤษ

ICS เป็นกลุ่มนักบริหารอาณานิคม ที่เกิดจากการคัดเลือกซึ่งจะทำงานอยู่ในอินเดียและพม่า เจ้าหน้าที่ 1 คน ต้องรับผิดชอบคนราว 300,000 คน ทำให้ค่อนข้างทำงานหนัก การทำงานของ ICS จำเป็นจะต้องปฏิสัมพันธ์กับคนพื้นเมือง เช่น ในพม่า แต่ด้วยความที่มีอคติมองว่าชาวพม่าเป็นชนชั้นที่ต่ำต้อยจึงทำให้ ICS ส่วนใหญ่ไม่สนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับพื้นเมืองพม่ามากนัก ทำให้ ICS และคนพื้นเมืองพม่าค่อนข้างที่จะเกิดความรู้สึกแปลกแยกทั้งจากเชื้อชาติเดียวกันและต่างเชื้อชาติ

การปกครองของอังกฤษในด้านการเก็บภาษี โดยเฉพาะส่วยที่รัฐบาลเรียกเก็บรายบุคคลทำให้ภาวะราคาข้าวตกต่ำจนชาวพม่าเกิดความกดดันและนำไปสู่การต่อต้านเกิดกบฏหย่าซาน แต่การเกิดความขัดแย้งนั้นอังกฤษมองว่าเป็นการกระทำที่เกิดจากไสยศาสตร์ ความคิดแบบจารีต ไม่ได้กล่าวว่าเป็นการเกิดจากปัญหาสังคม - เศรษฐกิจ

ครั้นถึงช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ต่อช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ประเทศฝรั่งเศสเริ่มให้ความสนใจที่จะขยายอำนาจเข้ามาสู่ดินแดนในแถบลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อหาทางเข้าถึงดินแดนตอนใต้ของจีน เพื่อเปิดตลาดการค้าแห่งใหม่แข่งกับอังกฤษ ซึ่งสามารถยึดพม่าได้ก่อนหน้านั้นแล้ว โดยฝรั่งเศสเริ่มจากการยึดครองแคว้นโคชินจีนหรือเวียดนามใต้ก่อนในปี พ.ศ. 2402 รุกคืบเข้ามาสู่ดินแดนเขมรส่วนนอก

ซึ่งไทยปกครองในฐานะประเทศราชในปี พ.ศ. 2406 (ไทยตกลงยอมสละอำนาจเหนือเขมรส่วนนอกอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2410) จากนั้นจึงได้ขยายดินแดนในเวียดนามต่อจนกระทั่งสามารถยึดเวียดนาม

ได้ทั้งประเทศในปี พ.ศ. 2426 พรหมแดนของสยามทางด้านประเทศราชลาวจึงประชิดกับดินแดนอาณานิคมของฝรั่งเศสอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในระยะเวลาเดียวกัน ในประเทศจีนได้เกิดเหตุการณ์กบฏไท่ผิงต่อต้านราชวงศ์ชิงกองกำลังกบฏชาวจีนฮ่อที่แตกพ่ายได้ถอยร่นมาตั้งกำลังซ่องสุมผู้คนอยู่ในแถบมณฑลยูนนานของจีน ดินแดนสิบสองจุไทยและตามแนวชายแดนประเทศราชลาวตอนเหนือ กองกำลังจีนฮ่อได้ทำการปล้นสะดมราษฎรตามแนวพื้นที่ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง สร้างปัญหาต่อการปกครองของทั้งฝ่ายไทยและฝรั่งเศสอย่างยิ่ง เพราะส่งกำลังไปปราบปรามหลายครั้งก็ยังไม่สงบ เฉพาะกับอาณาจักรหลวงพระบางนั้น ทางกรุงเทพถึงกับต้องปลดพระเจ้ามหินทรเทพนิภาธรเจ้าผู้ครองนครหลวงพระบางออกจากตำแหน่ง เนื่องจากไม่สามารถรักษาเมืองและปล่อยให้กองทัพฮ่อเข้าปล้นสะดมและเผาเมืองหลวงพระบางลงและตั้งเจ้าคำสุกขึ้นเป็นพระเจ้าสักกรินทรฤทธิ์ปกครองดินแดนแทน

ไทย (หรือสยามในเวลานั้น) จึงร่วมกับฝรั่งเศสปราบฮ่อจนสำเร็จ โดยทั้งสองฝ่ายไล่ตีกองกำลังจีนฮ่อจากอาณาเขตของแต่ละฝ่ายให้มาบรรจบกันที่เมืองแกลง (เดียนเบียนฟูในปัจจุบัน) แต่ก็เกิดปัญหาใหม่ คือฝ่ายฝรั่งเศสฉวยโอกาสอ้างสิทธิปกครองเมืองแกลงและสิบสองจุไทย โดยไม่ยอมถอนกำลังทหารออกจากเมืองแกลงเพราะอ้างว่าเมืองนี้เคยส่งส่วยให้เวียดนามมาก่อน ปัญหาดังกล่าวนี้นี้มีที่มาจากภาวะการเป็นเมืองสองฝ่ายฟ้าของเมืองปลายแดน ซึ่งจะส่งส่วยให้แก่รัฐใหญ่ทุกรัฐที่มีอิทธิพลของตนเองเพื่อความอยู่รอด

พระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสง-ชูโต) แม่ทัพฝ่ายไทย เห็นว่าถ้าตกลงกับฝรั่งเศสไม่ได้จะทำให้ปัญหาโจรฮ่อบานปลายแก่ยาก จึงตัดสินใจทำสัญญาฉบับหนึ่งกับฝรั่งเศสในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2431 ให้ฝ่ายไทยตั้งกำลังทหารที่เมืองพวน (เชียงขวาง) ฝรั่งเศสตั้งกำลังทหารที่สิบสองจุไทย ส่วนเมืองแกลงเป็นเขตกลางให้มีทหารของทั้งสองฝ่ายดูแลจนกว่ารัฐบาลทั้งสองชาติจะเจรจาเรื่องปักปันเขตแดนได้ผลจากสนธิสัญญานี้แม้จะทำให้ฝ่ายไทยร่วมมือปราบฮ่อกับฝรั่งเศสจนสำเร็จ และสามารถยุติความขัดแย้งเรื่องแคว้นสิบสองจุไทยเมืองพวน และหัวพันทั้งห้าทั้งหกยุติลงไปชั่วคราว แต่ก็ต้องเสียดินแดนสิบสองจุไทยโดยปริยายไป

การล่าอาณานิคมของอังกฤษ

ในยุคล่าอาณานิคมนั้น กลุ่มประเทศมหาอำนาจตะวันตกหลายประเทศต่างแสวงหาอาณานิคมของตนเอง เช่น ประเทศอังกฤษ โปรตุเกส ฝรั่งเศส ได้แผ่อิทธิพลเข้ามาในทวีปเอเชียหลายประเทศและประเทศหนึ่งที่ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษคืออินเดียนั่นเอง

บริษัทอีสต์อินเดียของอังกฤษเข้ามาทำการค้าในประเทศอินเดีย เป็นประวัติศาสตร์ที่ศูนย์อำนาจชาวอังกฤษที่เข้ามาสู่อินเดียนั้นมาในนามของพ่อค้า ความจริงแล้วมีหลายชาติที่เข้ามาทำการค้ากับอินเดียที่สำคัญ เช่น ชาวโปรตุเกส ชาวฮอลันดา ชาวฝรั่งเศส เป็นต้น

โปรตุเกส นับเป็นยุโรปชาติแรก ๆ ที่เข้ามาทำการค้าบนแผ่นดินอินเดีย นับตั้งแต่ Vasco da Gama เดินทางมาถึงเมืองกาลิกัตทางตะวันตกของอินเดีย ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 และสามารถสร้างเมืองท่าของตัวเองขึ้นเป็นผลสำเร็จที่เมืองกัว (Goa) หลังจากชาวโปรตุเกสแล้ว ก็มีชาวฮอลันดาและชาวฝรั่งเศส ส่วนอังกฤษนั้นเข้ามาในภายหลังเมื่อชาวโปรตุเกส ฮอลันดา และฝรั่งเศสได้มีกิจการที่อินเดียอยู่ก่อนแล้ว และนำศาสนาคริสต์มาเผยแผ่ในอินเดียด้วย

บริษัทอีสต์อินเดียของอังกฤษ ทำให้เกิดเป็นปฏิปักษ์กับชาวอินเดีย ทั้งที่เป็นมุสลิมและฮินดู เพราะบทเรียนเช่นนี้ พ่อค้าชาวอังกฤษจึงไม่ปรารถนาจะให้เรื่องศาสนามาเป็นอุปสรรคในการทำธุรกิจการค้า ที่สำคัญคือ ชาวอังกฤษเองกลับเป็นผู้สนับสนุนชาวอินเดียไม่ว่าจะเป็นมุสลิมหรือฮินดูในการต่อสู้กับพ่อค้าต่างศาสนา

แม้จะเข้ามาสู่อินเดียหลังชาติอื่น แต่อังกฤษกลับประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็วและมากกว่าชาติอื่น ภายในเวลาไม่นาน บริษัทอีสต์อินเดียของอังกฤษ ก็สามารถจัดตั้งศูนย์การค้าของตัวเองได้ตามเมืองท่าสำคัญ นับตั้งแต่แถบตะวันตกที่เมืองสุรัต บอมเบย์ มาจนถึงแถบตะวันออก คือ มัทราส และกัลกัตตา ทั้งนี้ก็ด้วยความช่วยเหลือจากเจ้าผู้ครองนครต่างๆ

เมื่อมาถึงช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นช่วงที่อำนาจปกครองรวมศูนย์โดยกษัตริย์มุสลิมเริ่มเสื่อมลง เป็นโอกาสให้พ่อค้าชาวอังกฤษมีโอกาสเข้าไปแทรกแซงด้วยการช่วยเหลือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มีความขัดแย้งกัน จนในที่สุดบริษัทอีสต์อินเดียก็มีอิทธิพลเหนือเจ้าผู้ปกครองเหล่านั้น และนำไปสู่การมีอำนาจเหนือแผ่นดินอินเดียในเวลาต่อมา

ล่วงมาถึงศตวรรษที่ 19 ประเทศอินเดียทั้งหมดก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอังกฤษ นั่นคือ บางส่วนเป็นเขตปกครองของอังกฤษโดยตรง เรียกว่า บริติช ราช (British Raj) เขตปกครองโดยตรงนี้มีประมาณ 3 ใน 5 ของอินเดียทั้งหมด ส่วนที่เหลือเป็นการปกครองโดยมหาราชาผู้ครองนคร ที่แตกแยกเป็นแคว้นเล็กแคว้นน้อยที่แม้จะปกครองตนเองได้แต่ก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจของอังกฤษ กล่าวคือ ไม่สามารถปฏิเสธอำนาจของอังกฤษได้

ช่วงประมาณ 100 ปี ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 เป็นร้อยปีแห่งความเป็นไปของอินเดีย ที่ถูกกำหนดทิศทางโดยผู้ปกครองชาวอังกฤษ อินเดียที่แตกเป็นแคว้นเล็ก แคว้นน้อยมานานหลายร้อยปี ถูกเชื่อมโยงให้ติดกันเป็นหนึ่งเดียว ด้วยระบบทางรถไฟและการสื่อสารไปรษณีย์ที่อังกฤษจัดสร้างขึ้นบนแผ่นดินอินเดีย

นับตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 มา จนถึงช่วงได้รับอิสรภาพในช่วงกลางศตวรรษ กระบวนการเรียกร้องเอกราชจากการปกครองของอังกฤษก็ทวีรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุด อินเดียสามารถประกาศเอกราชได้สำเร็จ ผู้นำ คือมหาตมะคานธีที่ต่อต้านอังกฤษด้วยวิธีการ “อหิงสา” ซึ่งเป็นวิธีการสงบสันติ พร้อม ๆ กับการแตกอินเดียออกเป็นฮินดูสถาน (เขตประเทศชาวฮินดู) และปากีสถาน (เขตประเทศชาวมุสลิม)

การทำสนธิสัญญาเบาว์ริง พ.ศ. 2398 (Bowring Treaty, 1855) ในสมัยรัชกาลที่ 4

ในช่วง พ.ศ. 2398 เป็นช่วงที่ภูมิภาคเอเชียต้องเผชิญกับการคุกคามของลัทธิจักรวรรดินิยม โดยชาติมหาอำนาจตะวันตกได้ใช้นโยบายเรือปืน คือ การใช้กองกำลังทหารเรือเข้ายึดครองประเทศหรือดินแดนที่อ่อนแอกว่า นโยบายเรือปืนเป็นที่นิยมใช้ของมหาอำนาจทางตะวันตก โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษ ซึ่งขณะนั้นได้ขยายอำนาจมาทางเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยได้ใช้อำนาจทางทะเล คือ เรือรบที่มีปืนใหญ่ที่ทันสมัยพร้อมกำลังทหารประจำเรือเข้ายึดครอง โดยอังกฤษยึดครองอินเดีย พม่า มลายู ส่วนฝรั่งเศสเข้ายึดครองเวียดนาม ลาว และกัมพูชา และต่อมาฝรั่งเศสได้พยายามใช้นโยบายเรือปืนเข้ายึดครองประเทศไทย ทำให้ไทยต้องเสียดินแดนบางส่วนไปใน รศ. 112 (พ.ศ. 2423) โดยฝรั่งเศสได้ส่งเรือปืน

ซื้อลู่ติเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยา ถึงหน้าสถานทูตฝรั่งเศสในกรุงเทพมหานคร เพื่อข่มขู่ให้ไทยยกดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงและดินแดนไทยในกัมพูชาบางส่วนให้กับฝรั่งเศส และเพื่อเข้ามาบีบบังคับให้ประเทศต่าง ๆ ทำตามข้อเรียกร้องของตน ประเทศไทยได้ตระหนักถึงภัยคุกคามดังกล่าว ซึ่งได้เห็นบทเรียนจากการพ่ายแพ้ของจักรวรรดิจีนอันยิ่งใหญ่ต่อประเทศอังกฤษในสงครามฝิ่นครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2385) การคุกคามของอังกฤษที่มีต่อประเทศเพื่อนบ้านอย่างพม่า และการยึดครองเวียดนามของฝรั่งเศส ด้วยเหตุผลดังกล่าวเป็นเหตุให้ไทยต้องดำเนินนโยบายแบบผ่อนปรนหรือลู่ตามลม (Bending with the wind) เพื่อความอยู่รอดของชาติและยินยอมที่ทำสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาค

เมื่ออังกฤษส่งเซอร์จอห์น เบาว์ริง (Sir John Bowring) มาเจรจาทำสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีและการค้า ในปี พ.ศ. 2398 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไทยได้ยินยอมทำสนธิสัญญาที่เรียกว่า "สนธิสัญญาเบาว์ริง" เมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2398 ซึ่งเป้าหมายของสนธิสัญญานี้คือชาติมหาอำนาจตะวันตกต้องการให้ไทยเป็นตลาดระบายสินค้าและการลงทุน ซึ่งส่งผลให้ไทยต้องสูญเสียรายได้จากการค้าต่างประเทศและอำนาจทางการศาลหรือสิทธิสภาพนอกอาณาเขต (Extra territoriality)

สรุปสาระสำคัญของสนธิสัญญาเบาว์ริง ได้ดังนี้

1. ให้คนในบังคับอังกฤษอยู่ภายใต้การควบคุมของกงสุลอังกฤษ ทำให้คนในบังคับอังกฤษไม่ต้องขึ้นศาลไทย
2. ยกเลิกพระคลังสินค้า ให้คนในบังคับของอังกฤษได้รับสิทธิในการค้าเสรีในทุกเมืองท่า สามารถซื้อขายสินค้าได้โดยตรงกับธุรกิจเอกชนของไทย
3. กำหนดอัตราภาษีศุลกากรขาเข้าของสินค้าทุกชนิดในอัตราร้อยละ 3 นอกจากภาษีศุลกากรห้ามเก็บค่าธรรมเนียมและอากรอื่น ๆ จากพ่อค้าของประเทศคู่สัญญา นอกจากได้รับความเห็นชอบจากสถานกงสุล
4. อังกฤษเป็นประเทศที่ได้รับการอนุเคราะห์จากไทย หมายความว่า ถ้าฝ่ายไทยยอมให้สิ่งใด ๆ แก่ชาติอื่น ๆ นอกเหนือไปจากสัญญานี้ ไทยก็ต้องยอมมอบให้อังกฤษเช่นกัน
5. ข้าวเป็นสินค้าหลัก รัฐบาลไทยสงวนสิทธิการส่งออกข้าว ปลา และเกลือ ในยามที่ไทยขาดแคลน
6. ห้ามมีการเปลี่ยนแปลงสัญญานี้จนกว่าจะใช้ไปครบ 10 ปี และถ้าต้องการแก้ไขเปลี่ยนแปลงต้องแจ้งให้คู่สัญญาทราบล่วงหน้า 1 ปี โดยทั้งสองฝ่ายต้องยินยอม

ในการนี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเซอร์จอห์น เบาว์ริงเป็น “พระยาสยามมานุกุลกิจสยามมิตรมหาดไทย” เป็นการแสดงถึงพระราชไมตรีอันดีที่ไทยมีต่อรัฐบาลอังกฤษอีกด้วย

สนธิสัญญาเบาว์ริงได้กลายเป็นต้นแบบของสนธิสัญญาที่นานาชาติเข้ามาเจริญพระราชไมตรีและการค้ากับไทยในช่วงเวลาต่อมาที่ไทยต้องลงนามในสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับประเทศอื่น ๆ เช่นเดียวกับในปี พ.ศ. 2303 ที่ไทยได้ทำสนธิสัญญากับฮอลันดาและปรัสเซีย (เยอรมนี)

ผลกระทบของสนธิสัญญาเบาว์ริง

1. การสูญเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต

ส่งผลให้รัฐบาลไทยพยายามปรับปรุงแก้ไขระบบกฎหมายและการศาลไทยที่ตะวันตกไม่ยอมรับ เพราะขาดความเป็นสากล อีกทั้งระเบียบการพิจารณาคดีและวิธีการลงโทษแบบรุนแรงตามจารีตเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาบ้านเมืองอย่างยิ่ง

2. การเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจของไทย

การทำสนธิสัญญาเบาว์ริง ทำให้ระบบการค้าแบบผูกขาดสิ้นสุดลง นำไปสู่การที่ไทยต้องเปิดประเทศสู่การค้าเสรีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจ ดังนี้

2.1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสินค้าเข้า และสินค้าออกของไทย กล่าวคือ ก่อนทำสนธิสัญญาเบาว์ริงไทยส่งสินค้าออกหลายชนิด แต่เมื่อมีการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงแล้วไทยมีสินค้าส่งออกที่สำคัญเพียงไม่กี่ชนิด โดยสินค้าออกที่สำคัญของไทยหลังสนธิสัญญาเบาว์ริง ได้แก่ ข้าว ยางพารา และดีบุก ส่วนสินค้านำเข้าจากเดิมมีอยู่ไม่กี่ชนิด ส่วนใหญ่เป็นประเภทสินค้าฟุ่มเฟือยที่ตอบสนองความต้องการของชนชั้นสูงก็เปลี่ยนเป็นสินค้าหลากหลายชนิดเพื่อให้คนทั่วไปใช้อุปโภคบริโภค

2.2 การเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตสินค้าทำให้ประเทศไทยต้องเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพมาทำหน้าที่ผลิตสินค้าเฉพาะ ที่ถูกกำหนดตามความต้องการของตลาดโลก ซึ่งข้าวกลายเป็นสินค้าสำคัญ จึงเกิดการขยายพื้นที่เพาะปลูก และใช้แรงงานคนมากขึ้น ดังนั้น รัฐจึงสนับสนุนให้ประชาชนเพาะปลูกข้าวมากขึ้นโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การขูดคลอง ลดภาษีค่านา ลดการเกณฑ์แรงงาน มีการใช้แรงงานจีนช่วยเสริมกำลังการผลิต และเกิดการจ้างแรงงานเพื่อช่วยในการทำงาน

2.3 การค้าระหว่างประเทศขยายตัวมากยิ่งขึ้น เศรษฐกิจของไทยพึ่งพิงต่างประเทศมากยิ่งขึ้น และเกิดระบบเงินตรา เนื่องจากการค้าที่ขยายตัวเงินพดด้วงไม่เพียงพอ จึงมีการผลิตเหรียญกษาปณ์ในสมัยรัชการที่ 4 และการผลิตธนบัตร ในสมัยรัชการที่ 5 ต่อมา

2.4 การลงทุนและพัฒนาการด้านอุตสาหกรรม ด้วยการนำเทคโนโลยีจากตะวันตกโดยมีนายทุนจากยุโรปและจีนได้ลงทุนอุตสาหกรรม เช่น ไม้สัก มีการลงทุนทำไม้สักทางภาคเหนือ การทำเหมืองแร่ดีบุกในภาคใต้ การทำโรงสีไฟ อู่ต่อเรือสมัยใหม่

3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

เนื่องจากระบบการค้าเสรีส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ระบบไพร่ - ทาส ไม่ได้เอื้อต่อระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ นำไปสู่กระบวนการยกเลิกทาสและไพร่ในการต่อมาจึงทำให้ระบบความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป เมื่อข้าวกลายเป็นสินค้าหลัก ชาวนาจึงผลิตมุ่งที่จะผลิตข้าว โดยละทิ้งกิจกรรมอื่นๆ เช่น หัตถกรรมพื้นบ้าน การทอผ้า เพราะสามารถนำเงินที่ได้จากการขายข้าวไปซื้อสินค้าอื่น ๆ ได้ตามความพอใจ ซึ่งมีส่วนทำให้ค่านิยมในสังคมไทยให้ความสำคัญกับเงินทองทรัพย์สินยิ่งขึ้น แรงงานและที่ดินกลายเป็นสิ่งที่มีมูลค่า

การปฏิรูปประเทศในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5)

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าตามแบบตะวันตก โดยการปรับปรุงระบบการบริหารราชการแผ่นดินครั้งใหญ่ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญและส่งผลมาถึงปัจจุบัน การปฏิรูปประเทศมี 3 ด้าน ได้แก่ 1) การปฏิรูปด้านการเมืองการปกครอง 2) การปฏิรูปด้านเศรษฐกิจ และ 3) การปฏิรูปด้านสังคม

สาเหตุของการปฏิรูปประเทศ

การปกครองตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปฏิรูปการปกครองแผ่นดินอย่างขนานใหญ่ ควบคู่ไปกับการปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ก็เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป การปฏิรูปเศรษฐกิจ ได้แก่ การปรับปรุงระบบบริหารงานคลังและภาษีอากร ส่วนการปฏิรูปสังคมได้แก่ การเลิกทาส การปฏิรูปการศึกษา รวมทั้งการปรับปรุงการสื่อสาร และการคมนาคม เป็นต้น สำหรับมูลเหตุสำคัญที่ผลักดันให้มีการปฏิรูปการปกครองมี ดังนี้

ด้านการเมืองการปกครอง

1. มูลเหตุภายใน ทรงพิจารณาเห็นว่าการปกครองแบบเดิมไม่เหมาะสมกับสภาพทางการเมืองการปกครองและทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ประเทศไทยมีประชากรเพิ่มขึ้น การคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร เริ่มมีความทันสมัยมากขึ้น การปกครองแบบเดิมจะมีผลทำให้ประเทศชาติขาดเอกภาพในการปกครองขาดประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดินและพัฒนาได้ยาก

2. มูลเหตุภายนอก ทรงพิจารณาเห็นว่า หากไม่ทรงปฏิรูปการปกครองแผ่นดินย่อมจะเป็นอันตรายต่อเอกราชของชาติ เพราะขณะนั้น จักรวรรดินิยมตะวันตก ได้เข้ามาแสวงหาอาณานิคมในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนั้น แต่เดิมเราต้องยินยอมให้ประเทศตะวันตกหลายประเทศมีสิทธิภายนอกอาณาเขต คือ สามารถตั้งศาลกงสุลขึ้นมาพิจารณาความคนในบังคับของตนได้ โดยไม่ต้องอยู่ใต้การบังคับของศาลไทย เพราะอ้างว่า ศาลไทยล้าสมัย

ด้านเศรษฐกิจ

สมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงเห็นว่าถึงแม้รายได้ของแผ่นดินจะเพิ่มพูนมากขึ้นอันเป็นผลมาจากระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนไป แต่การที่ระบบการคลังของแผ่นดินยังไม่รัดกุมพอ ทำให้เกิดการรั่วไหลได้ง่าย จึงทรงจัดการปฏิรูปการคลังโดยจัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ขึ้น เพื่อปรับปรุงและจัดระบบภาษีให้ทันสมัย ใน พ.ศ.2416 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติงบประมาณ พ.ศ. 2434 เริ่มโครงการปฏิรูปเงินตราใหม่ พ.ศ.2442 จัดการส่งเสริมการเกษตรและการผลิตเพื่อการส่งออกให้มากขึ้น ปรับปรุงการคมนาคมให้ทันสมัยโดยการสร้างทางรถไฟ ตัดถนนสายต่าง ๆ ขุดคลอง เพื่อให้เกิดความสะดวกในการคมนาคม การขนส่งสินค้าและผลผลิตการเกษตร ซึ่งผลจากการปฏิรูปเศรษฐกิจในสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้รายได้ของประเทศเพิ่มมากขึ้น

ด้านสังคม

สมัยรัชกาลที่ 5 ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยมีสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ดังนี้

1. สาเหตุภายนอก

- การคุกคามของมหาอำนาจตะวันตกรัชกาลที่ 5 จึงทรงผ่อนปรนต่อการบีบบังคับของประเทศตะวันตกและเร่งปรับปรุงภายในประเทศให้เจริญก้าวหน้าขึ้น
- การรับอิทธิพลแนวความคิดแบบตะวันตก โดยการเรียนรู้และศึกษาศิลปะวิทยาการตลอดจนแนวความคิดแบบตะวันตกมากขึ้น
- การเสด็จประพาสประเทศใกล้เคียง ทำให้เห็นความเจริญของประเทศเหล่านี้ จึงได้ทรงปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสังคมไทยให้เจริญทัดเทียมประเทศเพื่อนบ้าน

2. สาเหตุภายใน

- การมีระบบไพร่และทาสทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม
- รัชกาลที่ 5 ทรงเห็นว่าการเกณฑ์แรงงานของไพร่เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่
- การมีไพร่อยู่ในความดูแลเป็นจำนวนมาก อาจทำให้ขุนนางผู้ใหญ่ใช้เป็นฐานกำลัง เพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมือง และล้มล้างพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ได้
- การมีระบบทาสทำให้ชาติตะวันตกดูถูกว่าเมืองไทยเป็นเมืองเถื่อนและอาจใช้เป็นข้ออ้างเข้ายึดครองประเทศได้

การปฏิรูปด้านการเมืองการปกครอง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิรูปการปกครองเพราะทรงเห็นว่าเป็นหนทางหนึ่งที่จะรักษาเอกราชของบ้านเมืองไว้ได้ในช่วงการขยายลัทธิจักรวรรดินิยมของชาติตะวันตก การปรับปรุงการปกครองให้ทันสมัย ทำให้ชาวต่างชาติเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่เจริญแล้ว สามารถปกครองดูแลพัฒนาบ้านเมืองได้ นอกจากนี้ยังทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ประเทศชาติมีรายได้ในการทำนุบำรุงบ้านเมืองมากขึ้น ทำให้สายตาของชาวต่างชาติมองประเทศไทยต่างจากประเทศเพื่อนบ้านอื่น ๆ และด้วยการวางวิเทศব্যทางการทูตกับชาติตะวันตกอย่างเหมาะสม ยอมรับว่าชาวยุโรปเป็นชาติที่เจริญ ให้เกียรติและยกย่องพร้อมทั้งเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติบางอย่าง เพื่อให้เห็นว่าไทยไม่ใช่ชนชาติป่าเถื่อน เช่น ให้ข้าราชการสวมเสื้อเวลาเข้าเฝ้า นอกจากนั้น ยังยอมผ่อนปรนอย่างชาญฉลาดแม้จะเสียผลประโยชน์หรือดินแดนไปบ้าง แต่ก็มีส่วนน้อยยังสามารถรักษาส่วนใหญ่ไว้ได้ ประเทศไทยจึงคงความเป็นชาติที่มีเอกราชตลอดมา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีแนวความคิดในการปฏิรูปการปกครอง 3 ประการ คือ

1. การรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางมากขึ้นทั้งนี้เพื่อมิให้ชาติตะวันตกอ้างเอาดินแดนไปยึดครองอีก ถ้าอำนาจของรัฐบาลกลางแผ่ไปถึงอาณาเขตใดก็เป็นการยืนยันว่าเป็นอาณาเขตของประเทศไทย

2. การศาลและกฎหมายที่มีมาตรฐานจากการยอมเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในรัชกาลที่ 4 เป็นเพราะประเทศอาณานิคมอ้างว่าศาลไทยไม่มีคุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน ดังนั้น รัชกาลที่ 5 จึงทรงพระราชดำริที่จะปรับปรุงการศาลยุติธรรมและกฎหมายไทยให้เป็นสากลมากขึ้น

3. การพัฒนาประเทศพระองค์ทรงริเริ่มนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาใช้เพื่อพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น สร้างถนน ขุดคูคลอง จัดให้มีการปกครองไฟฟ้า ไปรษณีย์ โทรเลข รถไฟ เป็นต้น

การปฏิรูปการปกครองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ก่อให้เกิดการจัดระเบียบการปกครองที่สำคัญ จำแนกได้ 3 ส่วนคือ

1. การปกครองส่วนกลาง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงแต่งตั้ง "สภาที่ปรึกษาในพระองค์" ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็น "รัฐมนตรีสภา" ประกอบด้วย เสนาบดี หรือผู้แทนกับผู้ที่ไม่โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง รวมกันไม่น้อยกว่า 12 คนจุดประสงค์เพื่อให้เป็นที่ปรึกษาและคอยทัดทานอำนาจพระมหากษัตริย์ แต่การปฏิบัติหน้าที่ของสภาดังกล่าวไม่ได้บรรลุจุดประสงค์ที่ทรงหวังไว้เพราะสมาชิกส่วนใหญ่ไม่กล้าโต้แย้งพระราชดำริ คณะที่ปรึกษาส่วนใหญ่มักพอใจที่จะปฏิบัติตามมากกว่าที่จะแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงแต่งตั้ง "องคมนตรีสภา" ขึ้นอีก ประกอบด้วยสมาชิกเมื่อแรกตั้งถึง 49 คน มีทั้งสามัญชน ตั้งแต่ชั้นหลวงถึงเจ้าพระยา และพระราชวงศ์องคมนตรี สภานี้อยู่ในฐานะรองจากรัฐมนตรีสภา เพราะข้อความที่ปรึกษาและตกลงกันในองคมนตรีสภาแล้วจะต้องนำเข้าไปประชุมรัฐมนตรีสภาก่อน จากนั้นจึงเสนอต่อเสนาบดีกระทรวงต่าง ๆ

การปรับปรุงการบริหารราชการในส่วนกลางของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 คือ ทรงยกเลิกตำแหน่งอัครเสนาบดี 2 ตำแหน่ง คือ สมุหกลาโหม และสมุหนายกรวมทั้งจตุสดมภ์ โดยแบ่งการบริหารราชการออกเป็นกระทรวงตามแบบอารยประเทศและให้มีเสนาบดีเป็นผู้ว่าการแต่ละกระทรวง กระทรวงที่ตั้งขึ้นทั้งหมด เมื่อ พ.ศ. 2435 มี 12 กระทรวง คือ

1. กระทรวงมหาดไทย มีอำนาจหน้าที่บังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายเหนือและเมืองลาวทั้งหมด
2. กระทรวงกลาโหม มีอำนาจหน้าที่บังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายใต้ หัวเมืองฝ่ายตะวันออก ตะวันตก

และหัวเมืองมลายู ประเทศราช ต่อมา พ.ศ. 2437 กระทรวงกลาโหมทำหน้าที่บังคับบัญชาฝ่ายทหารอย่างเดียว ส่วนการปกครองหัวเมืองทั้งหมดอยู่ในความควบคุมดูแลของกระทรวงมหาดไทย

3. กระทรวงการต่างประเทศ ทำหน้าที่ว่าการต่างประเทศโดยเฉพาะ
4. กระทรวงวัง มีอำนาจหน้าที่บังคับบัญชาเกี่ยวกับกิจการพระราชสำนักและงานเกี่ยวกับ

องค์พระมหากษัตริย์

5. กระทรวงเมืองหรือกระทรวงนครบาล มีอำนาจหน้าที่บังคับบัญชาตำรวจ ดูแลความสงบเรียบร้อยในพระนครและงานเกี่ยวกับนักโทษ

6. กระทรวงเกษตรธิการ มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลเกี่ยวกับงานด้านการเพาะปลูก การค้าขาย การป่าไม้และเหมืองแร่

7. กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ มีอำนาจหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับภาษีอากรและงบประมาณแผ่นดิน

8. กระทรวงยุติธรรม มีอำนาจและหน้าที่บังคับบัญชาศาลทั่วประเทศ

9. กระทรวงยุทธนาธิการ มีอำนาจหน้าที่ตรวจตราและวางแผนเกี่ยวกับกิจการทหารบก ทหารเรือ

10. กระทรวงธรรมการ มีอำนาจหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษา การสาธารณสุข วัดและพระสงฆ์

11. กระทรวงโยธาธิการ มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการก่อสร้าง ถนน คลอง การช่างรถไฟ ไปรษณีย์และโทรเลข

12. กระทรวงมรุธาธิการ รับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาตราแผ่นดินและงานระเบียบสารบรรณ

ภายหลังได้ยุบกระทรวงยุทธนาธิการไปรวมกับกระทรวงกลาโหมและยุบกระทรวงมรุธาธิการไปรวมกับกระทรวงวัง คงเหลือเพียง 10 กระทรวงเสนาบดีทุกกระทรวงมีฐานะเท่าเทียมกัน และประชุมร่วมกันเป็นเสนาบดีสภาทำหน้าที่ปรึกษาและช่วยบริหารราชการแผ่นดินตามที่พระมหากษัตริย์ทรงมอบหมาย เพราะอำนาจสูงสุดเด็ดขาดเป็นของพระมหากษัตริย์ตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

2. การปกครองส่วนภูมิภาค

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริ ให้ยกเลิกการปกครองหัวเมือง และให้เปลี่ยนแปลงเป็นการปกครองส่วนภูมิภาค โดยโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 ขึ้น เพื่อจัดการปกครองเป็นมณฑลเมือง อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ดังนี้

1. ให้จัดระเบียบบริหารราชการหัวเมืองใหม่ ให้ยกเลิกเมืองพระยามหานคร ชั้นเอก โท ตรี จัตวา และหัวเมืองประเทศราช โดยจัดเป็นมณฑลเทศาภิบาล ให้อยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทยเพียงกระทรวงเดียว มณฑลเทศาภิบาล ประกอบด้วยเมืองตั้งแต่ 2 เมืองขึ้นไป มีสมุหเทศาภิบาลที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งไปปกครองดูแลต่างพระเนตรพระกรรณ

2. เมือง ประกอบด้วยอำเภอหลายอำเภอ มีผู้ว่าราชการเมืองเป็นผู้รับผิดชอบขึ้นตรงต่อข้าหลวงเทศาภิบาล

3. อำเภอ ประกอบด้วยท้องที่หลาย ๆ ตำบล มีนายอำเภอเป็นผู้รับผิดชอบ

4. ตำบล ประกอบด้วยท้องที่ 10 - 20 หมู่บ้านมีกำนันซึ่งเลือกตั้งมาจากผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบ

5. หมู่บ้าน ประกอบด้วยบ้านเรือนประมาณ 10 บ้านขึ้นไป มีราษฎรอาศัยประมาณ 100 คน เป็นหน่วยปกครองที่เล็กที่สุด มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ยกเลิก มณฑลเทศาภิบาลและเปลี่ยน เมือง เป็น จังหวัด

การบริหารราชการในระบบใหม่ประสบปัญหาและอุปสรรค เนื่องจากกลุ่มบุคคลที่เคยมีอำนาจในการปกครองประชาชนตามระบอบเก่าสูญเสียผลประโยชน์ จึงพยายามขัดขวาง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไม่ต้องการให้เกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ทรงมีพระบรมราโชบายแบบค่อยเป็นค่อยไป จึงใช้เวลาหลายปีกว่าจะปฏิรูปการปกครองได้ทั่วประเทศ จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2449 จึงมีการปกครองแบบมณฑล

3. การปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การให้ประชาชนในท้องที่แต่ละแห่งได้มีโอกาสปกครองและบริหารงานในท้องที่ที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อฝึกฝนให้บุคคลในท้องที่รู้จักพึ่งพาและช่วยเหลือตนเองโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ และบางส่วนมาจากการให้ความช่วยเหลือของรัฐบาลกลาง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เป็นการวางรากฐานการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น

ใน พ.ศ. 2440 โปรดเกล้าให้ตรา พ.ร.บ. ลักษณะการปกครองท้องที่ ร.ศ.116 โดยรัฐบาลให้สิทธิประโยชน์ในการเลือกผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าปกครองประชาชนในหมู่บ้าน และให้ผู้ใหญ่บ้านมีสิทธิเลือกกำนันเป็นหัวหน้าปกครองในตำบลของตน การเลือกกำนันผู้ใหญ่บ้านยังเป็นระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้กันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

การจัดสุขาภิบาล ใน พ.ศ. 2440 เริ่มจัดตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อทำหน้าที่รักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น ต่อมาจึงขยายงานเป็นกรมสุขาภิบาลสังกัดอยู่ในกระทรวงนครบาล สำหรับต่างจังหวัด เริ่มจัดตั้งสุขาภิบาลเป็นแห่งแรกที่ ตำบลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร โดยมีคณะกรรมการประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่บริหารงานสุขาภิบาล รับผิดชอบงานด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับสวัสดิภาพของประชาชน เช่น การรักษาความสะอาด การกำจัดขยะ การส่งเสริมสุขภาพอนามัย และการป้องกันโรคระบาดที่เกิดกับประชาชน บำรุงรักษาถนนหนทาง เป็นต้น หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น คือ สุขาภิบาลและเทศบาลยังปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน

การปฏิรูปด้านเศรษฐกิจ

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ประเทศไทยเริ่มต้นพัฒนาทางเศรษฐกิจ เพราะเป็นผลมาจากการติดต่อกับต่างประเทศอย่างกว้างขวาง โดยมีการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ มีดังต่อไปนี้

1. การปฏิรูปด้านการคลังรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ขึ้นในปี พ.ศ. 2416 ในพระบรมมหาราชวังทำหน้าที่รับผิดชอบรวบรวมเงินภาษีอากรทุกชนิดนำส่งพระคลังมหาสมบัติ ทำบัญชีรวบรวมผลประโยชน์ ตรวจสอบการเก็บภาษีอากรของหน่วยราชการต่าง ๆ ให้เรียบร้อยรัดกุมรับผิดชอบการจ่ายเงินเดือนในอัตราที่แน่นอนให้กับข้าราชการฝ่ายพลเรือนและทหารเฉพาะในส่วนกลางแทนการจ่ายเบี้ยหวัดและเงินปี

2. การปฏิรูประบบเงินตรา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูประบบเงินตรา ดังนี้

2.1 การประกาศกำหนดมาตราเงินใหม่ ให้มีเพียง 2 หน่วย คือ บาทกับสตางค์ สตางค์ที่ออกมาใช้ครั้งแรก มี 4 ขนาด คือ 20, 10, 5 และ 2 สตางค์ครึ่ง และประกาศยกเลิกใช้เงินพดด้วง

2.2 การออกธนบัตรประกาศใช้พระราชบัญญัติธนบัตร จัดตั้งกรมธนบัตรขึ้น เพื่อทำหน้าที่ออกธนบัตรให้ได้มาตรฐาน ธนบัตรนั้นเดิมประกาศใช้มาตั้งแต่รัชกาลที่ 4 แล้ว

2.3 เปรียบเทียบค่าเงินไทยกับมาตรฐานทองคำ ใน พ.ศ. 2451 ประกาศใช้พระราชบัญญัติมาตรฐานทองคำ กำหนดอัตราแลกเปลี่ยน 13 บาท เท่ากับ 1 ปอนด์เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากล

3. การตั้งธนาคารมีบุคคลคณะหนึ่งร่วมมือก่อตั้งธนาคารของไทยแห่งแรกเรียกว่าบุคคลีย์ (Book Club) ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดตั้งธนาคารจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายเรียกชื่อว่า แบงก์สยามกัมมาจล (Siam Commercial Bank) ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด

4. การทำงบประมาณแผ่นดิน ใน พ.ศ. 2439 รัชกาลที่ 5 โปรดให้มีการจัดทำงบประมาณแผ่นดินขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อให้การรับจ่ายของแผ่นดินมีความรัดกุม โปรดให้แยกเงินส่วนแผ่นดินและส่วนพระองค์ออกจากกันอย่างเด็ดขาดโดยให้พระคลังข้างที่เป็นผู้ดูแลพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์

5. การปรับปรุงทางการเกษตรและการชลประทานมีการขุดคลองเก่าบางแห่งและขุดคลองใหม่อีกหลายแห่ง เช่น คลองนครเนื่องเขต คลองดำเนินสะดวก คลองประเวศบุรีรมย์ คลองเปรมประชา คลองทวีวัฒนา สร้างประตูระบายน้ำ เพื่อช่วยส่งน้ำให้เข้าถึงพื้นที่ทำการเพาะปลูกได้ ด้านการป่าไม้ โปรดให้ตั้งกรมป่าไม้ ส่งเสริมให้ปลูกสวนสัก อีกทั้งได้ส่งนักเรียนไทยไปศึกษาวิชาป่าไม้ ณ ต่างประเทศ

การปฏิรูปด้านสังคม

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงส่งเสริมให้ประชาชนได้รับสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคทางสังคม ดังนี้

1. ทรงยกเลิกระบบไพร่ ซึ่งเป็นระบบที่ทางราชการเกณฑ์ประชาชนไปทำงานให้แก่ขุนนาง โดยไม่ได้รับค่าจ้างหรือผลประโยชน์ตอบแทน ทำให้ประชาชนขาดอิสระในการประกอบอาชีพ บางครั้งถูกกดขี่ข่มเหงจากมูลนายอีกด้วย เป็นเหตุให้เกิดการแบ่งชนชั้นในสังคมไทย ราษฎรไทยไม่ได้รับความเสมอภาคและความยุติธรรมเท่าที่ควร พระองค์จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกแต่กระทำให้แบบค่อยเป็นค่อยไป จนถึง พ.ศ. 2448 จึงยกเลิกโดยเด็ดขาด

2. ทรงเลิกทาส พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าการมีทาสทำให้ประเทศชาติล้าหลัง เป็นสังคมที่มนุษย์ยังไร้ศักดิ์ศรี ขาดความเสมอภาค อิสระภาพและเสรีภาพ ทั้งอารยประเทศต่าง ๆ

ก็ได้ยกเลิกทาสในประเทศของตน จึงมีพระราชดำริยกเลิกทาสแบบค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อพ.ศ. 2417 การเลิกทาสดำเนินไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอนใช้เวลานานถึง 31 ปี จึงสำเร็จเรียบร้อยทั่วประเทศโดยไม่ขัดแย้งกันถึงขั้นทำสงครามกันเองเหมือนดังเช่นที่เกิดขึ้นในระเทศสหรัฐอเมริกา ในพ.ศ. 2448 จึงตราพระราชบัญญัติเลิกทาส เป็นกฎหมายที่ห้ามมิให้ซื้อขายเอาคนมาเป็นทาสโดยเด็ดขาด

การยกเลิกระบบไพร่และทาสดังกล่าว นับเป็นการปฏิวัติสังคมไทยครั้งยิ่งใหญ่ทำให้ชาวไทยได้รับอิสรภาพ เสรีภาพและความเสมอภาค ซึ่งเป็นรากฐานในการพัฒนาสังคมไทยให้ก้าวหน้าไปสู่สังคมที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยในเวลาต่อมา

3. ปฏิรูปการศึกษา การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ จึงทรงมุ่งพัฒนาการศึกษาของไทยให้มีความเจริญรุ่งเรืองและเพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ก้าวหน้าในการสร้างสรรค์อารยธรรมและวัฒนธรรม เช่น ตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในวัง พ.ศ. 2414 ตั้งโรงเรียนนายทหารมหาดเล็กที่พระตำหนักสวนกุหลาบ ตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎรขึ้นครั้งแรกที่วัดมหรธรรพาราม เมื่อ พ.ศ. 2427 และขยายการศึกษาออกสู่หัวเมืองอย่างจริงจังใน พ.ศ. 2441 โดยใช้วัดเป็นสถานศึกษาและมีพระสงฆ์เป็นครูผู้สอน

4. ทรงยกเลิกประเพณีวัฒนธรรมที่ล้าสมัย ดังนี้

- การเปลี่ยนแปลงประเพณีการสืบสันตติวงศ์ รัชกาลที่ 5 โปรดให้ยกเลิกตำแหน่งวังหน้า (พระมหาอุปราช) และทรงสถาปนาตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร แทนสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมารองค์แรก คือ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ แต่ทรงสิ้นพระชนม์ก่อนจึงมีการสถาปนาสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธขึ้นเป็นสยามมกุฎราชกุมารแทน

- การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการแต่งกาย ทรงผนวโปรดให้ชายไทยในราชสำนัก เลิกไว้ผมทรงมหาดไทยเปลี่ยนเป็นไว้ผมตัดยาวทั้งศีรษะอย่างฝรั่ง ผู้หญิงโปรดให้เลิกไว้ผมปัก ให้ไว้ผมยาวทรงดอกกระพุ่ม โปรดให้ชายไทยในราชสำนักนุ่งผ้าม่วงสีต่าง ๆ สวมเสื้อราชปะแตน สวมหมวกอย่างยุโรปให้ข้าราชการทุกระดับ กองแต่งเครื่องแบบนุ่งกางเกงอย่างทหารในยุโรปแทนโจงกระเบน การแต่งกายสตรีเริ่มเปลี่ยนแปลงหลังจากรัชกาลที่ 5 กลับจากประพาสยุโรป ครั้งที่ 2 โดยสตรีไทยนิยมสวมเสื้อของอังกฤษ เป็นเสื้อคอตั้งแขนยาว ตันแขนพองคล้ายขาหมูแฮม

- การเปลี่ยนแปลงประเพณีการเข้าเฝ้าโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกประเพณีการหมอบคลานในเวลาเข้าเฝ้า แต่ให้ใช้วิธีถวายคำนับแทนและให้นั่งเก้าอี้ ไม่ต้องนั่งกับพื้น

- การใช้ศักราชและวันทางสุริยคติในทางราชการโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ ร.ศ. (รัตนโกสินทร์ศก) แทน จ.ศ. (จุลศักราช) ซึ่งใช้มาตั้งแต่สมัยอยุธยาโดยเริ่มใช้ ร.ศ. ตั้งแต่วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2431 เป็นต้นไป เริ่ม ร.ศ. 1 ตั้งแต่ปี 2325 ซึ่งเป็นปีที่สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์

ไทยกับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1

ไทยเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 1 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในช่วงแรกของสงครามไทยได้ประกาศตนเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อรักษาสัมพันธภาพที่ดีไว้ทั้ง 2 ฝ่าย กล่าวคือ ไทยยังมีความสัมพันธ์อันดีกับอังกฤษมาช้านาน ขณะเดียวกันเยอรมนีและ ฝรั่งเศส ก็ยังถือเป็นมิตรที่ดีของฝ่ายไทย

ต่อมาไทยได้เปลี่ยนนโยบายและประกาศสงครามกับฝ่ายเยอรมันนีและออสเตรีย-ฮังการี หรือเรียกว่า ฝ่ายมหาอำนาจกลาง (Central Powers) เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2460 เนื่องจากฝ่ายไทย พิจารณาแล้ว เห็นว่า ฝ่ายเยอรมนีเป็นฝ่ายที่ละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศและรุกรานประเทศก่อน อีกทั้งสหรัฐอเมริกา ได้ประกาศสงครามกับเยอรมนีไปก่อนหน้านี้ ทำให้ไทยมั่นใจว่าฝ่ายพันธมิตร (Allied Power) จะเป็นฝ่ายมีชัยชนะ ถ้าไทยเข้าร่วมกับฝ่ายพันธมิตรจะสามารถ สร้างเกียรติภูมิให้กับประเทศชาติ และจะทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักของประชาคมโลก ซึ่งจะเป็นโอกาสของไทย ที่จะเจรจาเรียกร้องชาติตะวันตกให้ทบทวนแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับฝ่ายไทยที่เคยทำไว้ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4

ดังนั้นในการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นเหตุการณ์ที่ไทยได้เข้าสู่ประชาคมนานาชาติ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงใช้สัญลักษณ์และสร้างสถาบันเพื่อเป็นเครื่องมือ ในการสร้างความ เป็นชาติ และเกียรติภูมิของคนไทยให้ปรากฏสู่สายตาประชาคมโลก พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐ์ ธงชาติใหม่ ในปี พ.ศ. 2460 ซึ่งมีลักษณะเป็นธง 3 สี ประกอบด้วย สีแดง สีขาว สีน้ำเงิน เพื่อเป็นเครื่องหมาย แทนสถาบันสูงสุดของไทย คือชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยพระราชทานชื่อว่า “ธงไตรรงค์” และนำไปใช้ในหน่วยงาน กรม กอง ต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้คนไทยสำนึกในหน้าที่ รักษาชื่อเสียงเกียรติยศของหมู่คณะ

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุด ประเทศไทยสามารถเรียกร้องชาติตะวันตกต่าง ๆ ให้ทบทวนแก้ไขสนธิสัญญากับไทยได้ โดยเฉพาะสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมระหว่างไทยกับเยอรมนีและออสเตรีย ฮังการี ประเทศไทยได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาในสมัยประธานาธิบดี วูดโรว์ วิลสัน (Woodrow Wilson) ในการแก้ไขสนธิสัญญากับสหรัฐอเมริกา ในฐานะที่เป็นประเทศที่มีผลประโยชน์ไม่มากนัก แต่เป็นมหาอำนาจที่สำคัญ โดยในปี พ.ศ. 2463 รัฐบาลไทยและรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ทำสนธิสัญญา ซึ่งระบุให้คนในบังคับสหรัฐอเมริกาขึ้นศาลไทย และยกเลิกข้อจำกัดทางภาษี โดยให้ไทยมีสิทธิเต็มที่ในการตั้งพิกัดอัตราภาษีอากร สนธิสัญญาไทย - อเมริกัน จึงมีความสำคัญเพราะเป็นครั้งแรกที่ไทยได้อิสระภาพ ทางภาษีอากร และมีอำนาจ ในทางการศาลเหมือนคนในบังคับต่างชาติ โดยไม่ต้องเสียสิ่งใดเป็นการตอบแทน ซึ่งทำให้ฐานะทางการเมืองระหว่างประเทศของไทยดีขึ้นในเวลาต่อมา

โดยสนธิสัญญาฉบับนี้ยังใช้เป็นแบบอย่างในการแก้ไขสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่ชาติตะวันตกในปี พ.ศ. 2467 และ พ.ศ. 2468 ไทยประสบความสำเร็จในการเจรจาแก้ไขสัญญาไม่เป็นธรรมกับฝรั่งเศสและอังกฤษ โดยอาศัยความสามารถของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์ กรมหมื่นเทววงศ์วโรปทัย เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น และ ดร. ฟรานซิส บี แซร์ ที่ปรึกษาการต่างประเทศชาวอเมริกันสามารถแก้ไขสนธิสัญญาได้ การเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของไทย จึงเป็นการตัดสินใจครั้งสำคัญ มีผลทำให้เกิดการ

แก้ไขสนธิสัญญาอันไม่เป็นธรรมและทวงคืนอำนาจอธิปไตยทางการศาล และอิสรภาพทางการเมืองไทย กลับคืนมา

การเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ของประเทศไทย

สงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในยุโรปตั้งแต่ พ.ศ. 2482 เมื่ออังกฤษและฝรั่งเศสประกาศสงครามกับเยอรมนี และได้นำพาประเทศอาณานิคมของตนเข้าสู่สงครามจนลุกลาม เป็นสงครามโลก ประเทศไทยถึงแม้จะไม่ตกเป็นอาณานิคมของชาติใด แต่ก็ได้รับผลกระทบจากกระแสความคิดแบบชาตินิยม และการขยายอิทธิพลของญี่ปุ่นในเอเชีย จึงได้ปรับเปลี่ยนท่าทีในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของตนในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เช่น การต่อต้านชาวจีนและชาวยุโรป กรณีพิพาทอินโดจีนใน พ.ศ. 2483 การเข้าร่วมมือกับญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 ของรัฐบาลไทย ซึ่งสาระสำคัญของการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 มีดังนี้

1. ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2

ในขณะที่มหาอำนาจฝ่ายสัมพันธมิตรกำลังเพลี่ยงพล้ำ โดยเฉพาะฝรั่งเศสที่ต้องยอมแพ้ต่อเยอรมนี วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2483 จึงเป็นโอกาสให้ไทยซึ่งมีแนวคิดชาตินิยมเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส และได้เกิดเป็นกรณีพิพาทจนเกิดเป็นสงครามอินโดจีนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส โดยฝรั่งเศสเข้ามาทิ้งระเบิดสนามบิน ที่จังหวัดปราจีนบุรี รวมทั้งระดมยิงปืนใหญ่เข้ามาในฝั่งไทย ในวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 ฝรั่งเศส ส่งเครื่องบินทิ้งระเบิดจังหวัดนครพนม และฝ่ายไทยก็ได้ส่งเครื่องบินทิ้งระเบิดที่พักทหารฝรั่งเศสในวันเดียวกัน หลังจากนั้นก็มีกรต่อสู้กันเรื่อยมาจนฝ่ายไทยสามารถเข้ายึดดินแดนบางส่วนของกัมพูชา และลาวจากฝรั่งเศสมาได้ กรณีพิพาทครั้งนี้ ญี่ปุ่นเข้าแทรกแซงโดยเสนอตนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย และการลงนามในอนุสัญญาโตเกียว เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2484 ส่งผลให้ฝรั่งเศสต้องยอมยกดินแดนบางส่วนของอินโดจีนรวมทั้งดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงที่ฝรั่งเศสยึดไปตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 คืนแก่ไทยด้วย

วันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ญี่ปุ่น ประกาศสงครามกับสัมพันธมิตร โดยยกกำลังพลเข้ามาในภูมิภาคนี้และในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 กองทหารญี่ปุ่นก็เข้าเมืองไทยทางสงขลา ปัตตานี ประจวบคีรีขันธ์ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และสมุทรปราการ และส่งทหารขึ้นบกที่มลายู และโจมตีสิงคโปร์ทางเครื่องบินซึ่งญี่ปุ่นได้ร้องขอให้รัฐบาลไทย ยินยอมให้ทหารญี่ปุ่นเดินทัพผ่านไทย เพื่อไปโจมตีพม่า และมลายูของ อังกฤษ และขอให้ระงับการต่อต้านของคนไทย จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ปฏิบัติตามความต้องการของญี่ปุ่น เพื่อรักษาชีวิตและเลือดเนื้อของคนไทย

วันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2484 รัฐบาลไทยได้ทำกติกาสัมพันธมิตรกับญี่ปุ่น สงครามที่เกิดขึ้นในเอเชียนี้เรียกกันว่า สงครามมหาเอเชียบูรพา ญี่ปุ่นมีวัตถุประสงค์ จะสร้างวงศัฟุพลุยมหาเอเชียบูรพา (The Greater East Asia Co-prosperity Sphere) ทั้งในทางวัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย โดยมีญี่ปุ่นเป็นผู้นำ ในระยะเริ่มแรกของสงคราม กองทัพญี่ปุ่นมีชัยชนะทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ ทำให้รัฐมนตรีบางคน เห็นควรให้ไทยประกาศสงครามกับอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ด้วยคิดว่าญี่ปุ่นจะชนะสงคราม ไทยจึงตัดสินใจประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกา

เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 ระหว่างสงครามนั้น ญี่ปุ่นได้โอบนดินแดนบางส่วน ที่ยึดได้จากอังกฤษคืนให้แก่ไทย คือ รัฐไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู ปะลิส และสองรัฐในแคว้นไทยใหญ่ คือ เชียงตุง และเมืองพาน

2. ขบวนการเสรีไทย

ขบวนการเสรีไทยที่เกิดขึ้นในสงครามมหาเอเซียบูรพา และเป็นส่วนหนึ่งของสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดจากกลุ่มคนไทยที่ต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น และไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลไทยร่วมมือกับญี่ปุ่น และประกาศสงครามของรัฐบาลไทยต่อฝ่ายสัมพันธมิตรแบ่งเป็น 3 กลุ่ม กล่าวคือ ขบวนการเสรีไทยในประเทศ นำโดยนายปรีดี พนมยงค์ ขบวนการเสรีไทยในสหรัฐอเมริกา นำโดย ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการไม่ยอมส่งคำประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกา และถือว่าการประกาศสงครามนั้นมีใช้เจตนาของคนไทย และขบวนการเสรีไทยในอังกฤษ นำโดยนักเรียนไทย ในอังกฤษซึ่งได้ทำหน้าที่เสนอ นายวินสตัน เชอร์ชิล นายกรัฐมนตรีอังกฤษ เพื่อก่อตั้งกองทหารไทยสู้รบกับญี่ปุ่นในประเทศไทย

ทั้ง 3 กลุ่มได้ทำงานประสานความร่วมมือกันด้วยความยากลำบากในภาวะข้อจำกัดของสงคราม ทั้งการจัดตั้งกองกำลังต่อต้านญี่ปุ่น และการสร้างความเข้าใจกับสหรัฐอเมริกา อังกฤษและชาติพันธมิตร จนกระทั่งในวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488 นายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ประกาศสันติภาพ มีสาระสำคัญว่าการประกาศสงครามต่อสหรัฐฯ และอังกฤษตลอดจนการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อฝ่ายสัมพันธมิตรทั้งปวงผิดจากเจตจำนงของประชาชนชาวไทยและขัดกับรัฐธรรมนูญและกฎหมายบ้านเมือง การประกาศสงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นโมฆะ ไม่ผูกพันประชาชนชาวไทย ประเทศไทยได้ตัดสินใจที่จะให้กลับคืนมาซึ่งสัมพันธมิตรอันดีอันเคยมีมากับนานาประเทศเหมือนเมื่อก่อนวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 และพร้อมที่จะร่วมมือเต็มที่ทุกทางกับสหประชาชาติในการสถาปนาเสถียรภาพในโลกนี้

ดังนั้นขบวนการเสรีไทย เป็นขบวนการของประชาชนชาวไทยผู้รักชาติที่มีเป้าหมายชัดเจน คือต้องการรักษาเอกราชของชาติไทยไม่ให้ตกเป็นของต่างชาติในสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายอักษะหรือฝ่ายสัมพันธมิตรก็ตาม โดยมีอุดมการณ์ที่จะรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติไทยเอาไว้ให้เป็นของคนไทย ที่ไม่อาจปฏิเสธได้ต่อบทบาทของเสรีไทยนั้นคือ การต่อสู้จนได้เอกราชของชาติไทยกลับคืนมาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลง

3. ผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีต่อประเทศไทย

3.1 ผลกระทบด้านการเมือง

ญี่ปุ่นแพ้สงครามเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2488 รัฐบาลไทยประกาศว่า การประกาศสงครามกับสัมพันธมิตรเป็นโมฆะ เพราะขัดต่อรัฐธรรมนูญ และความประสงค์ของประชาชนชาวไทย ไทยต้องปรับความเข้าใจกับสัมพันธมิตร สหรัฐอเมริกามีได้ถือไทยเป็นศัตรู ตามประกาศของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา โดย นาย เจมส์ เบิร์นส์ (James Byrnes) รัฐมนตรีต่างประเทศเป็นผู้ลงนาม แต่รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษ นายเออร์เนสต์ เบวิน (Ernest Bevin) ไม่ยอมรับทราบการโมฆะของการประกาศสงคราม วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2489 (เวลานั้น ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้ารัฐบาล) ผู้แทนไทยได้ลงนามกับผู้แทนอังกฤษ

ที่สิงคโปร์ ความตกลงนี้เรียกว่า "ความตกลงสมบูรณแบบ เพื่อเลิกสถานะสงคราม ระหว่างประเทศไทยกับ บริเตนใหญ่ และอินเดีย" ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ไทยจะต้องจัดการเรื่องไทยประกาศสงครามกับอังกฤษให้สู่สภาพเดิมก่อนวันประกาศสงคราม
2. การกระทำที่ไทยทำต่ออังกฤษหลังจากญี่ปุ่นเข้าประเทศไทยถือเป็นโมฆะ และไทยต้องจัดการให้สู่สภาพเดิม หากมีความเสียหายต้องจ่ายค่าชดเชยให้อังกฤษ
3. ไทยต้องยินยอมรับผิดชอบการพิทักษ์รักษาและคืนในสภาพไม่เสื่อมเสีย ซึ่งบรรดาทรัพย์สิน สิทธิ และผลประโยชน์ของอังกฤษทุกชนิดในประเทศไทย
4. ไทยจะร่วมมืออย่างเต็มที่ในบรรดาข้อตกลง เพื่อความมั่นคงระหว่างประเทศ ซึ่งองค์กรสหประชาชาติหรือคณะมนตรีความมั่นคงเห็นชอบแล้ว
5. ไทยต้องไม่ตัดคลองข้ามอาณาเขตไทย เชื่อมมหาสมุทรอินเดียกับอ่าวไทย (คลองคอคอดกระ) โดยรัฐบาลอังกฤษมิได้เห็นพ้องด้วยก่อน
6. ไทยจะให้ข่าวสารโดยไม่คิดมูลค่า 1.5 ล้านตันแก่องค์การ ซึ่งรัฐบาลอังกฤษจะได้ระบุ
7. โดยสัญญาฉบับนี้อังกฤษและอินเดียจะสนับสนุนไทยเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ

การที่ไทยเอาตัวรอดได้ทั้ง ๆ ที่อยู่ในฝ่ายประเทศแพ้สงครามนี้ ขบวนการเสรีไทยมีส่วนช่วยเหลือเป็นอย่างมาก ทำให้ประเทศสัมพันธมิตร โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกากลับเข้าใจเมืองไทย ขณะที่ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา ได้ประท้วงการประกาศสงครามของรัฐบาลไทย และได้รวบรวมคนไทยในสหรัฐอเมริกาขึ้นเป็นขบวนการเสรีไทยต่อต้านญี่ปุ่น ในอังกฤษก็มีขบวนการเสรีไทยเช่นเดียวกัน ติดต่อกับหน่วยพลพรรคใต้ดินประเทศ ซึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นหัวหน้า เสรีไทยทั้งหลายเตรียมที่จะจับอาวุธขึ้นต่อสู้กับญี่ปุ่น ตามวันเวลาที่นัดหมาย พร้อม ๆ กับกำลังของสัมพันธมิตรที่จะรุกเข้ามาทางพม่า แต่ญี่ปุ่นได้ยอมแพ้

3.2 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม

การที่ไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมาก เกิดภาวะการขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค ในด้านสังคมก็เกิดปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุม อีกทั้งประสบปัญหาภาวะเงินเฟ้อ ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยยังต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่เรียกว่า ค่าปฏิกรรมสงคราม หมายถึงของมีค่าที่ต้องจ่ายเป็นค่าชดเชยเพื่อให้ครอบคลุมความเสียหายระหว่างสงคราม ซึ่งโดยทั่วไปหมายถึงเงินหรือสินค้าเปลี่ยนมือ มากกว่าการถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ ที่สำคัญการแก้ปัญหาและเยียวยาความขาดแคลนยากไร้ในช่วงสงครามและหลังสงครามได้กลายเป็นปัญหาใหญ่ที่รัฐบาลขณะนั้นต้องแก้ไขฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน เพื่อให้บ้านเมืองคืนสู่ภาวะปกติโดยเร็ว

การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475

สภาพการณ์โดยทั่วไปของบ้านเมืองก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่ประเทศไทยใช้มาหลายร้อยปีได้สิ้นสุดลงหลังจาก “คณะราษฎร” ได้เข้ายึดอำนาจการปกครองและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การยึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 มีสาเหตุสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาทางการศึกษาแบบสมัยใหม่ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ประเทศไทยเริ่มใช้ระบบการศึกษาแบบตะวันตก เด็กไทยสามัญชนมีโอกาสเล่าเรียนในโรงเรียนหลวง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 รัฐบาลประกาศใช้ พ.ร.บ. การศึกษาภาคบังคับทำให้การศึกษาของชาติแพร่หลายไปส่วนภูมิภาค การที่ชาวไทยได้รับการศึกษาสูงขึ้นกว่าแต่ก่อน ทำให้ชาวไทยมีโอกาสเรียนรู้ความก้าวหน้าแบบสมัยใหม่และวิทยาการจากประเทศตะวันตกรวมถึงความคิดสมัยใหม่ทางการเมืองการปกครองด้วย นอกจากนี้เจ้าชายชนชั้นสูงและสามัญชนได้รับทุนเล่าเรียนหลวงเดินทางไปศึกษาต่างประเทศในทวีปยุโรป จึงประทับใจในความเจริญของบ้านเมืองและระบอบการปกครองของประเทศตะวันตก ผู้นำคณะราษฎรหลายคนได้รับการศึกษาจากประเทศตะวันตก อาทิ นายปรีดี พนมยงค์ นายประยูร ภมรมนตรี ร้อยโทแปลก ชิตตะสังคะ (ต่อมาคือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม) นายแนบ พหลโยธิน นายจรูญ สิงหเสนี เป็นต้น บุคคลเหล่านี้จึงมีแนวความคิดต้องการให้ประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองตามแบบอย่างประเทศตะวันตก

2. การแพร่อารยธรรมแบบตะวันตกในประเทศไทย อิทธิพลของอารยธรรมตะวันตกได้แพร่เข้าสู่ประเทศไทย พร้อม ๆ กับการขยายตัวทางการค้า พ่อค้าและมิชชันนารีได้นำวิทยาการแผนใหม่และความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มาเผยแพร่ในประเทศไทยซึ่งเริ่มในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา ชาวไทยเริ่มสนใจอ่านหนังสือพิมพ์ที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลตลอดจนหนังสือที่เกี่ยวข้องกับความคิดทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงทั่วโลก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทำให้ชาวไทยได้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าแบบตะวันตกเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ในฐานะอารยประเทศ

3. การปฏิวัติในประเทศแถบทวีปเอเชีย ดังเช่นในประเทศจีน คณะปฏิวัติได้ล้มราชวงศ์แมนจูซึ่งปกครองประเทศจีนและเปลี่ยนการปกครองมาเป็นแบบสาธารณรัฐ การปฏิวัติในตุรกีเพื่อล้มการปกครองในระบอบสุลต่าน การปฏิวัติในรัสเซียเพื่อล้มระบบกษัตริย์ การปฏิวัติประเทศญี่ปุ่นเพื่อก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองแบบยุโรปและกลายเป็นประเทศมหาอำนาจทางทหาร การปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ จึงเป็นการกระตุ้นความคิดของผู้นำชาวไทยรุ่นใหม่ ที่จะทำตามแบบอย่างการปฏิวัตินี้ดังกล่าว

4. สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรงและรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ จากสถานการณ์หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เศรษฐกิจตกต่ำไปทั่วโลกก่อให้เกิดผลกระทบมาถึงประเทศไทย คณะราษฎรมีความเห็น

ว่าเป็นเพราะความล้มเหลวของระบบการปกครองของไทยจึงต้องเปลี่ยนระบบการปกครองใหม่เพื่อแก้ไข ปัญหาเศรษฐกิจ

5. ระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีข้อบกพร่องหลายประการ ระบบการปกครอง ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในขณะที่มีความคิดและสังคมของชาวไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เช่น พระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์และขุนนาง ซึ่งเป็นชนชั้นที่ควบคุมอำนาจการปกครองและเศรษฐกิจของประเทศโดยสิ้นเชิง ในขณะที่ราษฎรทั่วไปมีฐานะยากจน ไม่มีสิทธิมีเสียงในการปกครองประเทศ คณะราษฎรจึงมีความคิดที่จะ สร้างความเสมอภาคในสังคม

6. การที่พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ทรงพยายามพัฒนาประเทศเพื่อก้าวไปสู่ ความเป็นสมัยใหม่แบบตะวันตกตลอดจนปลูกความคิดของประชาชนให้ตื่นตัวในเรื่องความคิดชาตินิยม เท่ากับเป็นการจุดความคิดของประชาชนให้ตื่นตัวในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยไปด้วย แม้ว่าจะมี คณะบุคคลที่ได้รับการศึกษาจากตะวันตกกราบบังคมทูลเสนอแนะให้เปลี่ยนระบบการปกครองมาเป็นแบบ ประชาธิปไตยก็ตาม แต่พระมหากษัตริย์ไทยทรงเห็นว่าประชาชนชาวไทยในขณะนั้นยังไม่พร้อมที่จะรับการ ปกครองแบบใหม่ ทรงเห็นว่าควรเตรียมประชาชนให้เข้าใจเสียก่อน ด้วยวิธีค่อยเป็นค่อยไปน่าจะดีกว่า ในที่สุดก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปได้

การดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การยึดอำนาจของคณะราษฎร เข้าตรู่ของวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎร ประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือและพลเรือน โดยมี พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้า ร่วมด้วย พ.อ. พระยา ทรงสุรเดช พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์ พ.ท. พระประศาสน์พิทยายุทธ พ.ต. หลวงพิบูลสงคราม (แปลก ชีตตะสังคะ) น.ต. หลวงสินธุ์สงครามชัย น.ต. หลวงศุภชลาศัย หลวงประดิษฐ์มนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) นายประยูร ภมรมนตรี นายตัว ลพานุกรม นายควง อภัยวงศ์ ฯลฯ ได้นำกำลังทหารและพลเรือนเข้ายึดอำนาจการ ปกครองได้สำเร็จ โดยเข้าควบคุมเจ้านายและขุนนางชั้นสูงมิให้คิดต่อต้าน จากนั้นจึงกราบบังคมทูลอัญเชิญ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ซึ่งประทับอยู่ที่พระราชวังไกลกังวล หัวหิน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ เสด็จนิวัติพระนครทรงดำรงพระประมุขของชาติภายใต้รัฐธรรมนูญ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ทรงทราบข่าวการยึดอำนาจในพระนครแล้ว พระองค์ ทรงเชิญเจ้านายชั้นสูงและแม่ทัพนายกอง ซึ่งตามเสด็จมายังพระราชวังไกลกังวล เข้าร่วมประชุม ปรีक्षाหาหรือว่าจะดำเนินการอย่างไรกันต่อไป ที่ประชุมเสนอความเห็นต่าง ๆ กันไป บางท่านเสนอให้ใช้กำลัง ทหารในต่างจังหวัดยึดอำนาจคืน บางท่านเสนอให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) เสด็จหนี ไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ในที่สุดพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ทรงตัดสินใจพระทัยยอมรับ ข้อเสนอของคณะราษฎร เพื่อเห็นแก่ความสงบสุขและความเรียบร้อยของบ้านเมือง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) เสด็จนิวัติถึงพระนคร โดยขบวนรถไฟพระที่นั่ง พิเศษ เมื่อตอนดึกของคืนวันที่ 25 มิถุนายน ในตอนสายของวันที่ 26 มิถุนายน คณะราษฎรได้ส่งผู้แทนเข้าเฝ้าฯ ณ วังศุโขทัย พร้อมกับทูลเกล้าฯ ถวายร่างรัฐธรรมนูญชั่วคราว วันรุ่งขึ้นคือวันที่ 27 มิถุนายน พระบาทสมเด็จพระ

พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทย เรียกชื่อว่า “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475”

ต่อมาในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวรและทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี โดยมีพระยามโนปกรณ์นิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศไทย

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

1. **ผลกระทบทางการเมือง** การเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อสถานภาพของสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างมาก เพราะเป็นการสิ้นสุดพระราชอำนาจในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) จะทรงยอมรับการเปลี่ยนแปลง และทรงยินยอมพระราชทานรัฐธรรมนูญให้กับปวงชนชาวไทยแล้วก็ตาม แต่พระองค์ก็ทรงเป็นห่วงว่าประชาชนจะมีได้รับอำนาจการปกครองที่พระองค์ทรงพระราชทานให้โดยผ่านทางคณะราษฎรอย่างแท้จริง พระองค์จึงทรงใช้ความพยายามที่จะขอให้ราษฎรได้ดำเนินการปกครองประเทศด้วยหลักการแห่งประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แต่พระองค์ก็มิได้รับการสนองตอบจากรัฐบาลของคณะราษฎรแต่ประการใด จนกระทั่งภายหลังพระองค์ต้องทรงประกาศสละราชสมบัติใน พ.ศ. 2477

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ยังก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ทั้งนี้เป็นเพราะยังมีผู้เห็นว่าการที่คณะราษฎรยึดอำนาจการปกครองมาจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น ยังมิได้เป็นไปตามคำแถลงที่ให้ไว้กับประชาชนนอกจากนี้การที่คณะราษฎรได้มอบหมายให้นายปรีดี พนมยงค์ ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ เพื่อดำเนินการปรับปรุงเศรษฐกิจของประเทศตามที่ได้ประกาศไว้เมื่อครั้งกระทำการยึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น หลายฝ่ายมองว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจมีลักษณะโน้มเอียงไปในทางหลักเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นในหมู่ผู้ที่เกี่ยวข้องภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองสิ้นสุดลงแล้วไม่นาน พระยามโนปกรณ์นิติธาดา นายกรัฐมนตรี เห็นว่าการบริหารประเทศท่ามกลางความขัดแย้งในเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจไม่สามารถจะดำเนินต่อไปได้ จึงประกาศปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ส่งผลให้ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา นำกำลังทหารยึดอำนาจรัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดาในวันที่ 20 มิถุนายน 2476 และหลังจากนั้น พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีบริหารราชการแผ่นดินสืบแทน แต่รัฐบาลของ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้เข้าบริหารประเทศได้ไม่นาน ก็มีบุคคลคณะหนึ่งซึ่งเรียกตนเองว่า คณะกู้บ้านกู้เมือง นำโดยพลเอกพระองค์เจ้า-บวรเดช ได้ก่อการรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลในเดือนตุลาคม 2476 โดยอ้างว่ารัฐบาลได้ทำการหมิ่นประมาทองค์พระประมุขของชาติ และรับนายปรีดี พนมยงค์ เข้าร่วมในคณะรัฐบาล พร้อมกับเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการปกครองประเทศในระบอบรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แต่ในที่สุดรัฐบาล

พ.อ.พระยาพหลฯ ก็สามารถปราบรัฐประหารของคณะกู้บ้านกู้เมืองได้สำเร็จ หลังจากนั้นก็มี การจับกุมและกวาดล้างผู้ต้องสงสัยว่าจะร่วมมือกับคณะกู้บ้านกู้เมือง จนดูเหมือนว่าประเทศไทยมิได้ปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

2. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญของไทย และมีผลกระทบทางเศรษฐกิจ เพราะความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ที่คณะราษฎรได้มอบหมายให้นายปรีดี พนมยงค์ เป็นคนร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ เพื่อนำเสนอนั้น มิได้รับการยอมรับจากคณะราษฎรส่วนใหญ่ ดังนั้น ระบบเศรษฐกิจภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงมีการเปลี่ยนแปลงเป็นทุนนิยมโดยรัฐที่เรียกว่ารัฐวิสาหกิจและโครงสร้างทางเศรษฐกิจยังคงเน้นที่การเกษตรกรรมมากกว่าอุตสาหกรรม ซึ่งต่างจากประเทศตะวันตกส่วนใหญ่ที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ได้พัฒนาไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรม

3. ผลกระทบทางด้านสังคม ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง สังคมไทยได้รับผลกระทบจากเปลี่ยนแปลงพอสมควร คือ ประชาชนเริ่มได้รับเสรีภาพและมีสิทธิต่างๆ ตลอดจนความเสมอภาคภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และได้รับสิทธิในการปกครองตนเอง ในขณะที่บรรดาเจ้าขุนมูลนาย ขุนนาง ซึ่งมีอำนาจภายใต้ระบอบการปกครองดั้งเดิมได้สูญเสียอำนาจและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่เคยมีมาก่อน โดยที่คณะราษฎรได้เข้าไปมีบทบาทแทนบรรดาเจ้านายและขุนนางในระบบเก่า เนื่องจากคณะราษฎรมีนโยบายส่งเสริมการศึกษาของราษฎรอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นรัฐบาลได้กระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่นด้วยการจัดตั้งเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร มีสภาเทศบาลคอยควบคุมกิจการบริหารของเทศบาลเฉพาะท้องถิ่นนั้นๆ โดยมีเทศมนตรีเป็นผู้บริหารตามหน้าที่พ.ศ. 2479 รัฐบาลของ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2479 โดยกำหนดแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ สายสามัญศึกษาและสายอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นการเน้นความสำคัญของอาชีวศึกษาอย่างแท้จริง โดยได้กำหนดความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้ที่เรียนจบการศึกษาในสายสามัญ ได้เรียนวิชาอาชีพเพิ่มเติม นอกเหนือไปจากเรียนวิชาสามัญ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ที่จะออกไปประกอบอาชีพต่อไป

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.2475 จึงได้นำไปสู่การปรับปรุงให้ราษฎรได้รับการศึกษา และสามารถใช้เวลาความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพอย่างมั่นคงและมีความสุข ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงการปกครองในครั้งนี้ส่งผลให้ชนชั้นเจ้านายและขุนนางในระบบเก่าถูกกลืนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจลง

เรื่องที่ 3 พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของ ประเทศไทย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเสด็จพระราชสมภพ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2470 ณ โรงพยาบาลเมาท์ออเบอร์น (MOUNT AUBURN) รัฐแมสซาชูเซตต์ (MASSACHUSETTS) ประเทศสหรัฐอเมริกา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระนามเดิมว่า “พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช” ทรงเป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ (ต่อมาได้รับการเฉลิมพระนามาภิไธยเป็น สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก) และหม่อมสังวาล มหิดล ณ อยุธยา ต่อมาได้รับการเฉลิมพระนามาภิไธยเป็นสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

การศึกษา

เมื่อพระชนมายุได้ 5 พรรษา ทรงเริ่มเข้ารับการศึกษที่โรงเรียนมาแตร์เดอี กรุงเทพมหานคร ต่อจากนั้นทรงเสด็จไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ จากการศึกษาดังกล่าว ทรงรอบรู้หลายภาษา ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และ ละติน ในระดับอุดมศึกษา ทรงเข้าศึกษาในแผนกวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเมืองโลซานน์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2481 ได้เสด็จนิวัตกลับประเทศไทยพร้อมด้วยพระบรมเชษฐาธิราช (พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8) พระบรมราชชนนี และพระเชษฐภคินี (สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์)

การเสด็จถวัลย์ราชสมบัติ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต รัฐบาลโดยความเห็นชอบของ รัฐสภาได้อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช พระชนมพรรษา 18 พรรษา เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 9 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ทรงเฉลิมพระปรมาภิไธยว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องจากยังทรงพระเยาว์และยังมีพระราชกิจด้านการศึกษา จึงเสด็จพระราชดำเนินกลับไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ โดยทรงเลือก ศึกษาวิชากฎหมายและวิชารัฐศาสตร์แทน

พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส

วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2493 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จจวนิวัติประเทศไทย โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2493 ต่อมาเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2493 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดการราชาภิเษกสมรสกับ

หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ที่วังสระปทุม และได้ทรงสถาปนาหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ขึ้นเป็นสมเด็จพระราชินี-
สิริกิติ์

พระบรมราชาภิเษก

วันที่ 5 พฤษภาคม 2493 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงประกอบ
พระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามโบราณขัตติยราชประเพณี ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระมหาราชวัง
เฉลิมพระปรมาภิไธยตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
มหิตลธิเบศร รมหาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร” และได้พระราชทานพระปฐม
บรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ในการนี้ได้ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเฉลิมพระเกียรติยศ สมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ เป็นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ ต่อมาเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2493 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
ได้เสด็จฯพร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ไปยังประเทศสวิตเซอร์แลนด์อีกครั้ง เพื่อทรง
รักษา พระสุขภาพ และเสด็จพระราชดำเนินนิวัติพระนคร เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2494 ประทับ ณ พระตำหนัก
จิตรลดารโหฐาน และพระที่นั่งอัมพรสถาน ทั้งสองพระองค์มีพระราชธิดา และพระราชโอรส 4 พระองค์ดังนี้

1. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ประสูติเมื่อวันที่ 5 เมษายน
2494 ณ โรงพยาบาลมงซัวซี นครโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์
2. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวิศิราลงกรณ์ฯ ประสูติเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2495 ณ พระที่นั่ง
อัมพรสถาน ต่อมา ทรงได้รับสถาปนาเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ฯ
สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2515
3. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ ประสูติเมื่อวันที่ 2 เมษายน
2498 ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน ภายหลังทรงได้รับสถาปนาเป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรี
สิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2520
4. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ประสูติเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม
2500 ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน

ทรงพระผนวช

วันที่ 22 ตุลาคม 2499 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระผนวช ณ
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงจำพรรษา ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ปฏิบัติพระศาสนกิจเป็นเวลา 15 วัน ระหว่างนี้
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ ต่อมาจึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

พระมหากษัตริย์ผู้มากอัจฉริยภาพ

ประชาชนชาวไทยหรือแม้แต่ชาวต่างชาติ จะมองพระมหากษัตริย์พระองค์นี้ว่ามีพระปรีชาชาญ
ด้านการเกษตรหรือการพัฒนาแหล่งน้ำเป็นหลัก เพื่อแก้ปัญหาการอยู่ดีกินดีของราษฎร ซึ่งสะท้อนผ่าน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากมายทั่วประเทศ หรือแม้แต่โครงการหลวงที่ทรงรับสั่งเป็นพิเศษ อยู่เนื่อง ๆ

จนเรื่องราวเหล่านี้ได้บดบังพระอัจฉริยภาพด้านอื่น ๆ ของพระองค์ ซึ่งล้วนมีความโดดเด่นไม่แพ้กัน ซึ่งหลาย ๆ เรื่องไม่ใช่สิ่งที่เร้นลับปิดบัง หรือแม้แต่การกล่าวอ้างที่เกินจริง

เช่นในหมู่นักศิลปินได้ยกย่องพระองค์เป็น “อัครศิลปิน” เนื่องจากพระอัจฉริยภาพอันสูงส่ง ด้านจิตรกรรมที่พระองค์ทรงปฏิบัติด้วยพระราชหฤทัยมานาน เช่นเดียวกับงานด้านดนตรีที่รับรู้กันในหมู่นักดนตรีระดับโลก

ในหมู่นักอ่านก็เช่นที่รับรู้กันว่าพระองค์มีพระอัจฉริยภาพอันล้ำลึกด้านการประพันธ์ หรือแม้แต่งานพระราชนิพนธ์แปล ล้วนจัดเป็นวรรณกรรมอมตะที่ฝากไว้ในบรรณพิภพ

ด้านการกีฬาเป็นที่รู้กันว่าพระองค์ทรงเป็นนักกีฬาเหรียญทองในกีฬาซีเกมส์ จากการแข่งขันเรือใบที่พระองค์ทรงประดิษฐ์เองในชื่อ “ซูเปอร์มด”

ในด้านงานช่างก็เป็นที่ประจักษ์กันว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงสนพระทัยและทรงมีฝีมือ ไม่ว่าจะเป็นงานช่างไม้ ช่างโลหะ ช่างกล ตลอดถึงการเป็นนักประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา

พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

นับแต่เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจอย่างมิทรงเห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย เพื่อให้ประชาชนของพระองค์มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คนไทยทุกคนรู้สึกและรับรู้ตลอดมาว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงงานหนัก เพื่อให้ประชาชนของพระองค์มีความสุข นอกจากจะทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องการพัฒนาด้านทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ แล้ว พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ยังทรงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนทั้งกายและจิตใจเป็นอย่างมาก ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและด้านสาธารณสุข รวมทั้งการให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงให้ความช่วยเหลือประชาชนของพระองค์ครอบคลุมวิถีชีวิตในทุก ๆ ด้าน ดังนี้

1. ด้านการต่างประเทศ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ ทั้งในทวีปเอเชีย ทวีปยุโรปและทวีปอเมริกาเหนือ เพื่อเป็นการเจริญทางพระราชไมตรีระหว่างประเทศไทยกับบรรดามิตรประเทศเหล่านั้น ที่มีความสัมพันธ์อันดีอยู่แล้วให้มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ทรงนำความปรารถนาดีของประชาชนชาวไทยไปยังประเทศต่าง ๆ นั้นด้วยทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักอย่างกว้างไกลมากยิ่งขึ้น นับว่าเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยอย่างมหาศาล และประเทศต่าง ๆ ที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเจริญทางพระราชไมตรี มีทั้งประเทศในทวีปยุโรป ทวีปอเมริกา ทวีปออสเตรเลีย และทวีปเอเชีย เมื่อเสร็จสิ้นการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ แล้วก็ได้ทรงต้อนรับพระราชอาคันตุกะ ที่เป็นประมุข

ของประเทศต่าง ๆ ที่เสด็จฯ และเดินทางมาเยือนประเทศไทยเป็นการตอบแทน และบรรดาพระราชอาคันตุกะทั้งหลายต่างก็ประทับใจในพระราชวงศ์ของไทย

2. ด้านการพัฒนาสังคม

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพัฒนาสังคมเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีในหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

3. ด้านการศึกษา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาว่าเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของบุคคล การศึกษาจึงเป็นการพัฒนาคนซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม จึงพระราชทานความเกื้อหนุนด้านการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาไปจนถึงอุดมศึกษา ดังที่มีพระราชดำรัสว่า

“การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วน ล้วนพอเหมาะกันทุก ๆ ด้านสังคมและบ้านเมืองนั้นจะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด”

พระราชดำรัสดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา ว่าประเทศชาติจะพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าได้ ก็ด้วยการพัฒนาประชาชนในชาติให้มีคุณภาพโดยการให้การศึกษา

พระราชกรณียกิจด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2498 โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนสำหรับพระราชโอรสและพระราชธิดา บุตรข้าราชการบริพาร ตลอดจน

บุคคลทั่วไป ๆ ได้มีโอกาสร่วมเรียนด้วย คือ โรงเรียนจิตรลดา และเมื่อได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรและหน่วยปฏิบัติการทหารตำรวจตามบริเวณชายแดน ทุรกันดาร ทำให้ทรงทราบถึงปัญหาการขาดแคลนที่เรียนของเด็กและเยาวชน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อพัฒนาด้านการศึกษา โดยการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเยาวชนในท้องถิ่น

ทุรกันดารใน พ.ศ. 2499 นอกจากนี้ยังได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการก่อสร้างโรงเรียนพระราชทานนามว่าโรงเรียนร่มเกล้า ซึ่งเป็นโรงเรียนสำหรับเยาวชนในท้องถิ่นชนบทห่างไกลที่มีความไม่สงบจากภัยต่าง ๆ พระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อร่วมสร้างโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สำหรับชาวไทยภูเขาที่อาศัยอยู่ในดินแดนทุรกันดารห่างไกลการคมนาคม ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์” จัดตั้งโรงเรียนราชประชานุเคราะห์เพื่อเป็นสถานศึกษาอยู่ประจำสำหรับเยาวชนที่เป็นบุตรธิดาของคนไข้โรคเรื้อรัง จัดตั้งโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ร่วมกับประชาชนเมื่อเกิดวาตภัยในภาคใต้ที่แหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดใกล้เคียง

นอกจากการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีธยมศึกษาแล้วพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ยังทรงสนพระราชหฤทัยในการศึกษาระดับอุดมศึกษาด้วย โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งทุนภูมิพลขึ้น พระราชทานแก่ผู้ที่มีผลการเรียนดี แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และพระราชกรณียกิจที่คุ้นตาคนไทยดี คือ การเสด็จฯ พระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยของรัฐมาตั้งแต่ พ.ศ. 2493

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ยังได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ก่อตั้งทุน “อานันทมหิดล” ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2498 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเป็นมูลนิธิ อานันทมหิดล เมื่อ พ.ศ. 2502 เพื่อสนับสนุนนักเรียนไทยที่มีความสามารถทางวิชาการยอดเยี่ยมและมีคุณธรรมสูงให้มีโอกาสไปศึกษาจนถึงขั้นสูงสุดในต่างประเทศ

4. ด้านการศาสนา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเลื่อมใสศรัทธาพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภกของพระพุทธศาสนา ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการเพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนา เช่น เสด็จพระราชดำเนินบำเพ็ญพระราชกุศลในวันสำคัญทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา รวมทั้งการเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินตามพระอารามต่าง ๆ และทรงร่วมในงานพิธีทางศาสนาที่ประชาชนกราบบังคมทูลเชิญ

พระราชกรณียกิจทางศาสนาของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

นอกจากทรงทำนุบำรุงวัดตามพระราชประเพณีมาแต่เดิมแล้ว ยังทรงประกอบศาสนพิธีได้อย่างครบถ้วน ที่สำคัญคือ ศาสนธรรม ซึ่งทรงปฏิบัติและทรงสอนธรรมอย่างหาผู้ใดเสมอเหมือนได้ พระราชดำรัสพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ จึงมาจากหลักธรรมทั้งสิ้น บางส่วนมาจากทศพิธราชธรรม บางส่วนมาจากหลักสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตหรือนวโอวาท และหลักธรรมที่อ้างถึงไม่ว่าคนในศาสนาใดก็สามารถรับฟังและเข้าใจได้ นับว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นธรรมราชาอย่างแท้จริง

นอกจากนั้นพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในฐานะองค์อัครศาสนูปถัมภกยังได้พระราชทาน พระราชูปถัมภ์บำรุงศาสนาอื่น ๆ ในประเทศไทยที่คนไทยนับถือด้วย ทั้งศาสนา คริสต์ ศาสนา

อิสลาม ศาสนาสิกข์ ในพระราชอาณาจักรอย่างทั่วถึง โดยได้พระราชทานพระราชทรัพย์อุปถัมภ์และบำรุงศาสนาเหล่านั้นด้วย

5. ด้านศิลปวัฒนธรรม

ศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของบ้านเมืองที่ประกอบด้วยคนหลายชาติพันธุ์ และความเป็นชาติ แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจะทรงพระปรีชาสามารถทางดนตรี จิตรกรรม และประติมากรรม แต่ก็ทรงสนพระราชหฤทัยเรื่องศิลปวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ และการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมทุกแขนง รวมทั้งภาษาไทยอันเป็นภาษาประจำชาติด้วย

วิสัยทัศน์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ด้านการจัดการวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์และมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา สร้างความภาคภูมิใจของคนในชาติและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากที่เสด็จประพาสสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี แสดงให้เห็นความห่วงใยสมบัติวัฒนธรรมของชาติ จนมีรับสั่งเตือนสติอยู่เนือง ๆ ให้ช่วยกันอนุรักษ์และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ คือ การเรียนการสอนให้คนได้รู้จักและเข้าใจอัตลักษณ์ของบ้านเมือง ไม่ควรปล่อยให้เชื้อสายสมบัติของชาติกันอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่เช่นนั้นอาจจะต้องไปชมหรือศึกษาของเราที่ต่างประเทศ “...ก็ควรเป็นเรื่องเศร้าและน่าอับอายมาก...” และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงย้ำเสมอว่าประเทศเรามีความเป็นมายาวนาน “...มีเอกราช มีภาษา ศิลปะและขนบธรรมเนียมเป็นของตนเอง...”

เรื่องภาษาไทย ทรงเตือนให้ตระหนักว่าเป็นภาษาประจำชาติ เป็นมรดกและสมบัติอันล้ำค่าของประเทศชาติควร “...รักษาไว้...” และยกตัวอย่างบางประการที่ประสบมา เช่น การออกเสียงไม่ถูกต้อง สร้างประโยคไม่ถูกต้อง และบัญญัติศัพท์ใหม่โดยไม่จำเป็น ดังมีพระกระแสรับสั่งว่า ภาษาไทยเป็นสิ่งสำคัญสำหรับบ้านเมือง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงสนพระราชหฤทัยอย่างมากในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของชาติ และทรงมีบทบาทในการดำรงรักษามรดกไว้ไม่ให้สูญหาย พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติ คือ ทรงฟื้นฟูพระราชพิธีพืชมงคลจรด พระนังคัลแรกนาขวัญ จึงเป็นพระราชพิธีโบราณเพราะประเทศของเราเป็นประเทศเกษตรกรรม พระราชพิธีนี้ทำเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่พืชพันธุ์ธัญญาหาร และเพื่อบำรุงขวัญกำลังใจแก่เกษตรกร ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฟื้นฟูพระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน โดยทรงขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ฟื้นฟู

พระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค เพื่อถวายผ้าพระกฐินแด่พระอารมหลวง ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติที่มีสืบต่อมาจนปัจจุบันนี้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระราชดำรัสอยู่เสมอว่า โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และโบราณสถานทั้งหลายล้วนเป็นของมีค่า และจำเป็นแก่การศึกษาค้นคว้าในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะและ โบราณคดี เพราะเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทยที่มีมาแต่อดีตกาล จึงควรจะสงวนรักษาไว้ให้คงทนถาวรเป็นสมบัติส่วนรวมของชาติไว้ตลอดไป

พระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงงานอย่างหนักอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นในทุกด้าน โดยเฉพาะผู้ยากไร้ในชนบท ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมุ่งเน้นเรื่องการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพหลักของราษฎรทั้งประเทศ โดยทรงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น แหล่งน้ำ ดินและป่าไม้ ทรงตระหนักว่า น้ำเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งและเป็นความต้องการอย่างมากของราษฎรในชนบท ทั้งการใช้อุปโภคและบริโภคและเพื่อการเกษตร ทรงสนพระราชหฤทัยเรื่องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรและทรงเน้นการพัฒนาที่ดิน รวมทั้งป่าไม้อันเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของประเทศ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ราษฎร จนเป็นที่ประจักษ์ชัดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ แนวพระราชดำริเรื่องทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นการจัดการทรัพยากรน้ำและที่ดินเพื่อการเกษตรเป็นแนวพระราชดำริที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

การจัดการทรัพยากรน้ำ พระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่สำคัญยิ่งคือ งานพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับน้ำ ศาสตร์ทั้งปวงที่เกี่ยวกับน้ำทั้งการพัฒนา การจัดหาแหล่งน้ำการเก็บกักน้ำ การระบาย การควบคุม การทำน้ำเสียให้เป็นน้ำดี ตลอดจนการแก้ไขปัญหา น้ำท่วม พระราชกรณียกิจในช่วงต้น ๆ แห่งการเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ทรงเน้นเรื่องความสำคัญของแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคและการเกษตรกรรม ดังพระราชดำรัสที่ว่า

...หลักสำคัญต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้เพื่อการเพาะปลูก เพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้า ไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้...

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงสนพระราชหฤทัยเรื่องน้ำมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ จึงส่งผลให้มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจำนวนมากที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ นอกจากนี้ ความสนพระราชหฤทัยเรื่องน้ำของพระองค์ มิได้จำกัดอยู่เฉพาะโครงการพัฒนาแหล่งน้ำด้วยวิธีการจัดสร้างแหล่งน้ำถาวร ซึ่งอาจจะเป็นอ่างเก็บน้ำหรือฝายให้ราษฎรในท้องถิ่นต่าง ๆ ใช้น้ำใช้โดยไม่ขาดแคลนเท่านั้น

แต่ยังทรงหาวิธีการจัดหาน้ำช่วยเหลือราษฎรในทุกทาง ด้วยเหตุนี้จึงเกิดแนวพระราชดำริเรื่อง “ฝนหลวง” ขึ้น ดังมี พระราชดำรัสว่า

...แต่มาแยกดูท้องฟ้า มีเมฆ ทำไมไม่มีเมฆ อย่างนี้ทำไมจะดึงเมฆนี้ให้ลงมาได้ ก็เคยได้ยินเรื่องทำฝน ก็มาปรารภกับคุณเทพฤทธิ์ ฝนทำได้ มีหนังสือ เคยอ่านหนังสือทำได้...

จากนั้นโครงการ “ฝนหลวง” หรือ “ฝนเทียม” จึงเกิดขึ้นภายใต้การพระราชทานคำแนะนำของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชอย่างใกล้ชิด โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498

และได้เริ่มทำฝนเทียมครั้งแรกเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2512 จากนั้นการค้นคว้าพัฒนาเกี่ยวกับ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ก็ได้ก้าวหน้าขึ้นอย่างต่อเนื่อง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงทดลองวิจัยด้วยพระองค์เอง และพระราชทานทรัพย์สินส่วนพระองค์ร่วมเป็นค่าใช้จ่าย ในที่สุดด้วยพระวิริยอุตสาหะเป็นเวลาเกือบ 30 ปี ด้วย

พระปรีชาสามารถและพระอัจฉริยภาพ ทำให้สามารถกำหนดบังคับฝนให้ตกลงสู่พื้นที่เป้าหมายได้ จากฝนหลวงที่มุ่งหวังช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบภัยแล้ง โดยการช่วยแก้ไขปัญหขาดแคลนน้ำหรือฝนทิ้งช่วง และช่วยด้านการอุปโภคบริโภค รวมทั้งการทำฝนหลวงเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำเหนือเขื่อนภูมิพล เมื่อเกิดภาวะวิกฤติขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรงในช่วงหน้าแล้ง

การแก้ไขปัญหาน้ำเสีย แนวพระราชดำริเกี่ยวกับเรื่องน้ำที่สำคัญมีหลายโครงการ เช่น เรื่อง “น้ำดีไล่น้ำเสีย” ในการแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำ โดยทรงใช้น้ำที่มีคุณภาพดีจากแม่น้ำเจ้าพระยาให้ช่วยผลักดันและเจือจางน้ำเน่าเสียให้ออกจากแหล่งน้ำของชุมชน พระราชดำริบำบัดน้ำเสียโดยหลักการนี้เป็นวิธีการที่ง่าย ประหยัดพลังงาน และสามารถปฏิบัติได้ตลอดเวลา แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถและพระวิริยอุตสาหะที่ทรงปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของราษฎร และยังโปรดเกล้าฯ ให้มีการทดลองใช้ฝักตบขามาช่วยดูดซับความสกปรก รวมทั้งสารพิษต่าง ๆ จากน้ำเน่าเสีย ประกอบกับเครื่องบำบัดน้ำเสียแบบต่าง ๆ ที่ได้ทรงคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นโดยเน้นที่วิธีการเรียบง่าย ประหยัด และไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชนในพื้นที่

การแก้ไขปัญหาน้ำท่วม พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานแนวทางแก้ไขปัญหาน้ำท่วมด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เช่น การก่อสร้างคันกั้นน้ำ การก่อสร้างทางผันน้ำ การปรับปรุงตกแต่งสภาพลำน้ำเพื่อให้ น้ำที่ท่วมทะเล็กสามารถไหลไปตามลำน้ำได้สะดวก หรือช่วยให้กระแส น้ำไหล เร็วยิ่งขึ้น อันเป็นการบรรเทาความเสียหายจากน้ำท่วมซึ่งได้ นอกจากนี้ การก่อสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำเป็นมาตรการการป้องกันน้ำท่วมที่สำคัญประการหนึ่งในการกักเก็บน้ำที่ไหลท่วมล้นในฤดูน้ำหลาก โดยเก็บไว้ทางด้านเหนือเขื่อนในลักษณะอ่างเก็บน้ำ เพื่อประโยชน์ในการเพาะปลูกของพื้นที่ด้านท้ายเขื่อนในช่วงที่ฝนไม่ตกหรือฤดูแล้ง เขื่อนเหล่านี้มีประโยชน์ด้านการชลประทานเป็นหลักและประโยชน์อื่น ๆ เช่น การผลิตไฟฟ้า การเพาะเลี้ยงปลาและกุ้งในอ่างเก็บน้ำ และการบรรเทาน้ำท่วม

นอกจากนี้ แนวพระราชดำริที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่สำคัญโครงการหนึ่งของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งเป็นโครงการแก้ไขปัญหาพื้นที่ในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑลตามแนวพระราชดำริคือ “โครงการแก้มลิงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ในพื้นที่ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระราชดำริในการพัฒนาทรัพยากรน้ำซึ่งเป็น เรื่องสำคัญที่สุด จนเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในหมู่ประชาชนชาวไทยว่า ทรงเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องน้ำ และ ถือว่าเป็นงานพัฒนาที่สำคัญยิ่งของพระองค์ การพัฒนาเรื่องทรัพยากรอันเป็นพระราชกรณียกิจที่สำคัญนั้นมีเป็น จำนวนมาก จนไม่อาจกล่าวได้อย่างครบถ้วนและด้วยพระอัจฉริยภาพด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัฐบาลไทย จึงได้เทิดพระเกียรติคุณในฐานะที่มีพระมหา- กรุณาธิคุณในการพัฒนาทรัพยากรน้ำ โดยถวายพระราชสมัญญาว่า “พระบิดาแห่งการจัดการทรัพยากรน้ำ” เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 ในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองราชย์สมบัติครบ 50 ปี ใน พ.ศ. 2539

การจัดการทรัพยากรป่าไม้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงสนพระราช หฤทัยและทรงตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้เป็นอย่างยิ่ง ทรงห่วงในเรื่องปริมาณป่าไม้ที่ลดลง ได้ทรง

คิดค้นวิธีการต่าง ๆ ที่จะเพิ่มปริมาณป่าไม้ให้มากขึ้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระราชดำริที่จะอนุรักษ์ป่าไม้ ด้วยการสร้างความสำนึก ให้รักป่าไม้ร่วมกันมากกว่าวิธีการใช้อำนาจบังคับ ตั้งพระราชดำริที่พระราชทานให้มีการปลูกต้นไม้ 3 ชนิด ที่แตกต่างกัน คือ ไม้ผล ไม้โตเร็ว และไม้เศรษฐกิจ เพื่อให้ เกิดป่าไม้แบบผสมผสานและสร้างความสมดุลแก่ธรรมชาติ

อย่างยั่งยืน สามารถตอบสนองความต้องการของรัฐและวิถีประชาในชุมชน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา- ภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานพระราชดำริเรื่องการปลูกป่าหลายประการ เช่น การปลูกป่าทดแทน การปลูกป่า ในที่สูง การปลูกป่าต้นน้ำที่ลำธารหรือการปลูกป่าธรรมชาติ และการปลูกป่า 3 อย่าง ได้ประโยชน์ 4 อย่าง ดังพระราชดำรัสว่า

การปลูกป่า 3 อย่าง แต่ให้ประโยชน์ 4 อย่าง ซึ่งได้ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน และไม้พืชนั้น สามารถให้ ประโยชน์ได้ถึง 4 อย่างคือ นอกจากประโยชน์ในตัวเองตามชื่อแล้ว ยังสามารถให้ประโยชน์อันที่ 4 ซึ่งเป็นข้อ สำคัญคือ สามารถช่วยอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธารด้วย

และได้มีพระราชดำรัสเพิ่มเติมถึงการปลูกป่า 3 อย่าง ได้ประโยชน์ 4 อย่างว่า

...การปลูกป่าถ้าจะให้ราษฎรมีประโยชน์ให้เขาอยู่ได้ ให้ใช้วิธีปลูกไม้ 3 อย่าง แต่มีประโยชน์ 4 อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ โดยปลูกรองรับการชลประทาน ปลูกรับซับน้ำ และปลูกอุดช่วงไหล่ ตามร่องห้วย โดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์อย่างที่ 4 คือ ได้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ...

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ยังมีพระราชดำริหลายประการในการพัฒนาป่าไม้ เช่น การสร้างภูเขาป่า การอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลน ซึ่งเป็นการสร้างวงจรของระบบนิเวศ ด้วยการอนุรักษ์และขยายพันธุ์ไม้ป่าชายเลน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระราชดำริให้หาทางป้องกันอนุรักษ์และขยายพันธุ์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะต้นโกงกาง ซึ่งเป็นไม้ชายเลนที่ขยายพันธุ์ค่อนข้างยาก นอกจากการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนแล้ว ยังมีพระราชดำริในการอนุรักษ์และพัฒนา “ป่าพรุ” ซึ่งเป็นป่าไม้ที่บ่มไม่ผลัดใบประเภทหนึ่ง ซึ่งเหลืออยู่เพียงผืนเดียวในภาคใต้ของประเทศไทย โดยมีลักษณะเด่นชัดคือ เป็นป่าดงดิบที่มีน้ำท่วมขังทั่วบริเวณ ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าพรุที่ใหญ่ที่สุดอยู่ที่จังหวัดนราธิวาส ทำให้มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองขึ้น และให้ดำเนินการพัฒนาพื้นที่พรุให้เกิดประโยชน์หลายด้าน จนปัจจุบันป่าพรุได้ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างอเนกประสงค์ และช่วยให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศ ตามพระราชดำริของพระองค์

การจัดการทรัพยากรดิน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงสนพระราชหฤทัยในงานพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและป้องกันอุทกภัย โดยทรงเริ่มตั้งแต่ฟื้นฟูที่ภูเขาต้นน้ำโดยการปลูกป่าเพื่อการอนุรักษ์ดิน และเพิ่มความชุ่มชื้นให้แก่ดินและป่าไม้ในพื้นที่ต่าง ๆ ทุกภูมิภาคของประเทศ

การพัฒนาในเรื่องดินตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่มีความสำคัญโครงการหนึ่ง คือ การปลูกหญ้าแฝกป้องกันการเสื่อมโทรมและพังทลายของดิน เพราะการชะล้างพังทลายของดินก่อให้เกิดการสูญเสียหน้าดินที่ประกอบไปด้วยสารอาหารที่สะสมในดิน รวมทั้งความอุดมสมบูรณ์จากธรรมชาติ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ทรงตระหนักถึงปัญหาสภาพปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้น โดยทรงศึกษาถึงศักยภาพของหญ้าแฝกที่มีคุณสมบัติพิเศษในการช่วยป้องกันการชะล้างการพังทลายของหน้าดินและอนุรักษ์ความชุ่มชื้นใต้ดินไว้ วิธีการปลูกง่าย ๆ เกษตรกรสามารถดำเนินการได้เอง ไม่ต้องดูแลหลังการปลูกมาก

การดำเนินการปลูกหญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้รับการยอมรับจากธนาคารโลกว่า “ประเทศไทยทำได้ผลอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพยอดเยี่ยม” และเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2536 International Erosion Control Association (IECA) ได้มีมติให้ถวายรางวัล The International Erosion Control Association’s International Merit Award แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในฐานะที่ทรงเป็นแบบอย่างในการนำหญ้าแฝกมาใช้ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2536 ผู้เชี่ยวชาญเรื่องหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำแห่งธนาคารโลก ได้ทูลเกล้าฯ ถวายแผ่นเกียรติบัตร เป็นภาพรากหญ้าแฝกซบสารพัด เป็นรางวัลสดุดีพระเกียรติคุณ (Award Of Recognition) ในฐานะที่ทรงมุ่งมั่นในการพัฒนาและส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ผลการดำเนินงานหญ้าแฝกในประเทศไทยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ไปทั่วโลก นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้รับ

เกียรติให้จัดการประชุมสัมมนาหน้าแผ่นดินชาติขึ้นที่จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในโอกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี

แนวพระราชดำริเรื่องทฤษฎีใหม่ แนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ มีจุดมุ่งหมายที่จะให้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำกินจำกัด เพื่อให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ โดยเฉพาะให้มีความมั่นคงในเรื่องอาหาร คือ ให้สามารถผลิตข้าวได้อย่างพอเพียงต่อการบริโภค เหตุที่เรียกว่าทฤษฎีใหม่เพราะมีการบริหารจัดการแบ่งที่ดินแปลงเล็กออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร ซึ่งไม่เคยมีใครคิดมาก่อน มีการคำนวณโดยหลักวิชาการและมีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบสำหรับเกษตรกรรายย่อย ดังนี้

การจัดสรรพื้นที่ที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30 : 30 : 30 :

10 ซึ่งหมายถึง พื้นที่ส่วนที่ 1 ประมาณร้อยละ 30 ให้ขุดสระเก็บกักน้ำ เพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝน และใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชน้ำต่าง ๆ พื้นที่ส่วนที่ 2 ประมาณร้อยละ 30 ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันสำหรับครอบครัวให้เพียงพอตลอดปี เพื่อตัดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้ พื้นที่ส่วนที่ 3 ประมาณร้อยละ 30 ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น

พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคก็นำไปจำหน่าย พื้นที่ส่วนที่ 4 ประมาณร้อยละ 10 เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์และโรงเรือนอื่น ๆ

โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ทรงค้นคว้าทดลองและวิจัยด้านการเกษตรเป็นโครงการส่วนพระองค์มาตั้งแต่ พ.ศ. 2505 ที่สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ทรงแบ่งโครงการส่วนพระองค์ในสวนจิตรลดาเป็น 2 แบบ คือ โครงการแบบไม่ใช้ธุรกิจ และโครงการกึ่งธุรกิจ โครงการแบบไม่ใช้ธุรกิจ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร

โดยทรงให้ความสำคัญกับการเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในระยะยาว เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ทางด้านอาหาร และสนับสนุนให้มีรายได้เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากรายได้จากภาคเกษตร อีกทั้งยังเน้นการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วย เช่น นาข้าวทดลอง การเลี้ยงปลานิล การผลิตแก๊สชีวภาพ ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อใช้ตรวจคุณภาพของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ผลิตจากโครงการ

ส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชเพื่อขยายพันธุ์ไม้ โครงการบำบัดน้ำเสีย และโครงการสาหร่ายเกลียวทอง ซึ่งนำมาผลิตเป็นอาหารปลา

ส่วนโครงการกิ่งจุกิจ ซึ่งเป็นโครงการที่มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในราคาเยอเยว่ โดยไม่หวังผลกำไรอันเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป เช่น โรงโคนมสวนจิตรลดา โรงนมผงสวนดุสิต ศูนย์รวมนมสวนจิตรลดา โรงสีข้าวตัวอย่างสวนจิตรลดา โรงนมเม็ดสวนดุสิต โรงเนยแข็ง โรงกลั่นแอลกอฮอล์ โรงเพาะเห็ด โรงน้ำผลไม้กระป๋อง โครงการต่าง ๆ เหล่านี้เน้นการนำทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยทางการเกษตรที่มีอยู่มามีใช้อย่างประหยัดและเน้นประโยชน์สูงสุด เพื่อนำผลการทดลองออกเผยแพร่เพื่อเป็นตัวอย่างแก่เกษตรกร

โครงการหลวง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงก่อตั้งโครงการหลวงขึ้น โดยเริ่มจากการเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับ ณ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ และได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ของชาวเขาที่มีฐานะยากจน ปลูกฝิ่น และทำลายป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร จึงทรงริเริ่ม

ส่งเสริมการเกษตรแก่ชาวเขาโดยพระราชทานพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ เพื่อทดแทนการปลูกฝิ่น ใน พ.ศ. 2512 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งโครงการส่วนพระองค์ขึ้น ชื่อโครงการพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขา ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นโครงการหลวงพัฒนาชาวเขา โครงการหลวงได้ให้ทุนสนับสนุนนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หน่วยงานราชการต่าง ๆ ให้ทำการวิจัยจำนวนมาก โครงการวิจัยต่าง ๆ ล้วนเกี่ยวข้องกับการเกษตร

เช่น โครงการวิจัยไม้ผล โครงการวิจัยพืชผัก โครงการวิจัยไม้ดอกไม้ประดับ โครงการวิจัยพืชไร่ โครงการวิจัยศัตรูพืช โครงการวิจัยงานเลี้ยงสัตว์ โครงการวิจัยงานขยายพันธุ์พืช นอกจากการวิจัยแล้ว โครงการหลวงยังขยายผลไปสู่การปฏิบัติโดยชักชวนเกษตรกรชาวเขาเข้ามาร่วมมือดำเนินการเชิงการค้าพร้อมไปกับงานวิจัยปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแปลงเกษตรได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมติดต่อกันไป ส่งผลให้งานส่งเสริมปลูกพืชทดแทนฝิ่นทำได้อย่างรวดเร็วขึ้น พร้อมกับการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ของเกษตรกรก็สามารถทำได้จริงจึง งานของโครงการหลวงได้รับการยอมรับว่า เป็นวิธีการแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นที่ทำได้อย่างสันติวิธีที่สุด และยังเป็น การช่วยชาวเขาให้มีอาชีพมั่นคง มูลนิธิแมกไซไซ แห่งประเทศฟิลิปปินส์จึงประกาศให้โครงการหลวงเป็นองค์กรที่ได้รับรางวัลแมกไซไซในด้าน International Understanding เมื่อ พ.ศ. 2531 ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนสถานภาพของโครงการหลวงเป็นมูลนิธิโครงการหลวง

โครงการหลวงเกิดขึ้นด้วยพระราชหฤทัยมุ่งมั่นของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่จะทรงพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร ทำให้เกษตรกรในชนบทมีอาชีพที่มั่นคง โดยใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรช่วยพัฒนาการเกษตรของประเทศได้เป็นอย่างดี

2. ด้านสาธารณสุข

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในฐานะพระบิดาของปวงชน โดยตั้งพระทัยมั่นที่จะพระราชทานสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตที่ดีแก่พสกนิกร ผู้ใดจะยากดีมีจน อยู่ในเมือง

หรือชนบท หรือจะเป็นชนกลุ่มน้อย หรือจะนับถือศาสนาความเชื่อใด ล้วนได้รับพระมหากรุณาธิคุณโดยทั่วหน้า ซึ่งปรากฏเป็นบริการสาธารณะต่าง ๆ เพื่อมวลชน ทั้งด้านอาหาร น้ำดื่ม น้ำใช้ การศึกษา การทำมาหากินเลี้ยงชีพ และการสาธารณสุข

บริการสาธารณสุขด้านการแพทย์และสุขอนามัย สำหรับประชาชนทั่วไปทั้งประเทศเริ่มมาตั้งแต่ระยะแรก ๆ ของรัชสมัยของพระองค์ท่าน งานด้านนี้ก็เหมือนงานพัฒนา ด้านอื่น ๆ ที่ทรงทำ คือมีการออกแบบและวางแผนเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องแนวคิด การเตรียมการหรือ การลงมือปฏิบัติงาน ล้วนเพื่อประโยชน์ของประชาชน เป็นใหญ่ โครงการด้านสุขภาพหลาย ๆ โครงการของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ช่วยบรรเทาทุกข์เข็ญของราษฎรเหล่านี้ เป็นทั้งความช่วยเหลือแบบทันทีหรือแบบระยะสั้น และมีที่เป็นความช่วยเหลือระยะยาวด้วย

ในการเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมเยียนราษฎรในภูมิภาคต่าง ๆ ได้พบว่าราษฎรส่วนหนึ่งที่มีร่างกายและสุขภาพไม่สมบูรณ์เนื่องจากขาดทุนทรัพย์ในการรักษา ขาดผู้รักษา หรืออยู่ห่างไกลสถานที่รักษา และจำนวนไม่น้อยขาดอาหาร จึงทรงจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่พระราชทาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2497 ทำให้ราษฎรในเขตทุรกันดารได้รับการบำบัดรักษา บางครั้งราษฎรที่ป่วยหนักหรือป่วยเรื้อรัง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงรับสั่งให้ผู้นั้นเป็นคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์ ทำให้ผู้ป่วยและครอบครัวพ้นจากความทุกข์ทรมานทั้งกายและใจ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจึงเป็นที่เคารพรักของปวงชนชาวไทยในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ

3. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของราษฎร และทรงเพียรพยายามที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎร ด้วยเหตุนี้จึงเกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นจำนวนมากและครอบคลุมการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพชีวิตของประชาชน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ราษฎรมีความสุขอย่างแท้จริง มีดังนี้

โครงการตามพระราชประสงค์ คือ โครงการที่ทรงศึกษา ทดลอง ปฏิบัติเป็นการส่วนพระองค์ ทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เมื่อได้ผลดีก็จะให้หน่วยงานของรัฐเข้ารับดำเนินการต่อไป

โครงการหลวง คือ การพัฒนาชีวิตตามความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาให้ดีขึ้น ชักจูงให้เลิกปลูกฝิ่น งด การตัดไม้ทำลายป่า และทำไร่เลื่อนลอย

โครงการตามพระราชดำริ คือ โครงการที่ทรงวางแผนพัฒนาและเสนอแนะให้รัฐบาลเข้าร่วมดำเนินงานตามพระราชดำริ ปัจจุบันเรียกว่า **“โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ”** ซึ่งมีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย

“โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” เป็นโครงการที่ทรงวางแผนเพื่อการพัฒนา ซึ่งเกิดจากการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ และทรงพบเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกษตรกรรม จึงได้พระราชทานคำแนะนำเพื่อนำไปปฏิบัติจนได้ผลดี และได้รับการยอมรับจากผู้ปฏิบัติงานทั้งหลายว่าสมควรยิ่งที่จะดำเนินตามพระราชดำริ พระราชดำริเริ่มแรกซึ่งเป็นโครงการช่วยเหลือประชาชนเริ่มขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2494 โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมประมงนำพันธุ์ปลาหมอเทศจากป็นัง ซึ่งได้รับจากผู้เชี่ยวชาญด้านการประมงขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติเข้าไปเลี้ยงในสระน้ำ พระที่นั่งอัมพรสถาน และเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2496 ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพันธุ์ปลาหมอเทศแก่กำนันและผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศ นำไปเลี้ยงเผยแพร่ขยายพันธุ์แก่ราษฎรในหมู่บ้านของตน เพื่อจะได้มีอาหารโปรตีนเพิ่มขึ้น

4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์การศึกษาพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ การเป็นแหล่งหาความรู้ให้แก่ราษฎร เพื่อให้เป็นตัวอย่างนำไปประยุกต์ใช้กับงานอาชีพของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้เกษตรกรมีรายได้ในการเลี้ยงตนเองและครอบครัวเพิ่มขึ้น

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้จัดตั้งขึ้นตามแนวพระราชดำริในทุกภาคจำนวน 6 ศูนย์ ได้แก่ (1) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา (2) ศูนย์ศึกษาการพัฒนา

ห้วยทราย จังหวัดเพชรบุรี (3) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี (4) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน จังหวัดสกลนคร (5) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ จังหวัดเชียงใหม่ (6) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาทดลอง ทดสอบ และแสวงหาแนวทางวิธีการพัฒนาต่าง ๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

ที่แตกต่างกัน ศูนย์ศึกษาฯ จึงเปรียบเสมือน “ตัวแบบ” ของความสำเร็จที่จะเป็นแนวทาง และตัวอย่างของผลสำเร็จให้แก่พื้นที่อื่น ๆ เป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ คือ สามารถที่จะศึกษาหาความรู้ได้ทุกเรื่อง ทั้งด้านการปรับบำรุงดิน การปลูกพืชสวน พืชไร่ การเลี้ยงสัตว์ การประมง ป่าไม้ ตลอดจนการชลประทาน งานศิลปาชีพ ฯลฯ ซึ่งผลสำเร็จเหล่านี้ได้จัดสาธิตไว้ในลักษณะของ **พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต**

พระอัจฉริยภาพ

เป็นที่ทราบกันดีว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีฝีพระหัตถ์ เป็นเยี่ยมในด้านการช่าง ไม่ว่าจะเป็นงานช่างไม้ ช่างโลหะ หรือช่างกล ซึ่งเป็นงานพื้นฐานทางวิศวกรรมศาสตร์ จึงได้ทรงคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชนของพระองค์ ดังนี้

1. งานด้านการประดิษฐ์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงห่วงใย สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่จำเป็นต่อการมีชีวิตรอยู่อย่างผาสุกของประชาชนชาวไทยที่เสื่อมโทรมลง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องน้ำเสีย ที่นับวันมีเพิ่มมากขึ้นทุกที และทำความเสียหายแก่แหล่งน้ำสะอาดตามธรรมชาติ ทำให้สัตว์ต่าง ๆ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา และอื่น ๆ ที่อยู่ในแหล่งน้ำนั้น หากไม่ตายก็เลี้ยงไม่โตหรือพิการจนไม่อาจใช้บริโภคเป็นอาหาร ได้อย่างปลอดภัย เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยและความเป็นอยู่ของผู้คนอย่างร้ายแรง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จึงพระราชทานแนวพระราชดำริว่า หากเราสามารถเติม

ออกซิเจนลงไปใต้น้ำเสียได้ โดยทำเครื่องกลเติมอากาศที่มีขั้นตอนการประดิษฐ์ที่คนไทยสามารถทำได้ด้วยตนเอง เสียค่าใช้จ่ายน้อย ก็จะช่วยแก้ไขสภาพน้ำเสียได้ ด้วยพระอัจฉริยภาพด้านการประดิษฐ์ พระองค์ทรงกำหนดเครื่องต้นแบบ และเป็นที่มาของ **กังหันน้ำชัยพัฒนา** นำมาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพน้ำตามสถานที่ต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาค

2. งานด้านวรรณกรรม ผลงานด้านวรรณกรรมของพระองค์มีทั้งพระราชนิพนธ์ที่ทรงแต่งและแปล ซึ่งมีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน เช่น

- พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระราชานุกิจรัชกาลที่ 8” ตามคำกราบบังคมทูลขอพระราชทานของ หม่อมเจ้าหญิงพูนพิสมัย ดิศกุล ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในการพระราชกุศล 100 วัน พระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2489

พระราชนิพนธ์เรื่องนี้เป็นเรื่องราวกวีจัตวของรัชกาลที่ 8 ทั้งในส่วนพระองค์ พระราชกิจและพระราชานุกิจขณะเสด็จประพาสสถานที่ต่าง ๆ ทรงใช้ภาษาที่สั้น กระชับและได้ใจความชัดเจน

- พระราชนิพนธ์เรื่อง “เมื่อข้าพเจ้าจากสยามสู่สวีเดนแลนด์” ได้พระราชทานเป็นพิเศษแก่หนังสือวรรณคดี ฉบับเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2490 ใช้รูปแบบบันทึกประจำวัน ตั้งแต่เสด็จฯ จากประเทศไทย เพื่อไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศสวีเดนแลนด์ช่วงก่อนเดินทางจากเมืองไทยไปยังตำหนักวิลลาวัฒนา ระหว่างวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2489 - 22 สิงหาคม พ.ศ. 2489 ซึ่งพระราชนิพนธ์นี้ทรงพรรณนาความรู้สึกของพระองค์ขณะจากเมืองไทย สะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความผูกพันและความห่วงใยในพสกนิกรของพระองค์

- พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงสดับพระธรรมเทศนาของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า แห่งวัดราชผาติการาม เมื่อปี พ.ศ. 2520 เรื่องพระมหาชนกเสด็จทอดพระเนตรพระราชอุทยานในกรุงมลิลา จากนั้นจึงทรงค้นคว้าเรื่องพระมหาชนกเพิ่มเติมในพระไตรปิฎกและทรงแปลเป็น

ภาษาอังกฤษ ในปี พ.ศ. 2539 และแปลเป็นภาษาสันสกฤตอีกภาษาหนึ่ง ก่อนจะแปลเป็นฉบับการ์ตูน ในปี พ.ศ. 2545 เพื่อให้อ่านเข้าใจง่ายขึ้นอันเป็นแนวการดำเนินชีวิตที่เป็นมงคลทางหนึ่ง

- พระราชนิพนธ์เรื่องทองแดง เป็นหนังสือที่แฝงข้อคิด คติธรรมที่มีคุณค่า โดยเฉพาะความกตัญญูรู้คุณของทองแดง สุนัขทรงเลี้ยง ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2541

3. งานแปล

- ตีโต เป็นผลงานแปลชิ้นแรกของพระองค์ โดยทรงแปลจาก Tito ของ Phyllis Auty ในปี พ.ศ. 2519 เพื่อให้ข้าราชการได้ทราบถึงบุคคลที่น่าสนใจคนหนึ่งของโลก ตีโตเป็นผู้ที่ทำประโยชน์ให้ประเทศยูโกสลาเวีย ซึ่งมีประชาชนมาจากหลากหลายชนเผ่า มีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ แต่สามารถรวมตัวกันได้เป็นปึกแผ่นในยามที่ประเทศชาติมีวิกฤติเพื่อร่วมกันรักษาความเป็นปึกแผ่น และความเจริญของประเทศไว้ หนังสือตีโตนี้วางจำหน่าย ในปี พ.ศ. 2537

- เศรษฐศาสตร์ตามนัยของพระพุทธศาสนา

นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ เป็นงานแปลชิ้นที่สองของพระองค์ท่าน โดยทรงแปลจากหนังสือ A Man Called Intrepid ของ William Stevenson ใช้เวลาแปลกว่า 2 ปี จัดพิมพ์ ในปี พ.ศ. 2536

4. งานด้านดนตรี

ความสนพระราชหฤทัยด้านดนตรี

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงสนพระราชหฤทัยดนตรีมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ทรงอ่านหนังสือเกี่ยวกับการดนตรีตั้งแต่ทรงศึกษาอยู่ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทรงได้รับการ

ฝึกฝนตามแบบฉบับการศึกษาวิชาดนตรีอย่างแท้จริง คือ การเขียนโน้ตและบรรเลงแบบคลาสสิกเครื่องดนตรีที่โปรด คือ เครื่องเป่าแทบทุกชนิด เช่น แซกโซโฟน คลาริเน็ต ทรัมเป็ต ทั้งยังทรงกีตาร์และเปียโน นอกจากนี้ทรงเล่นดนตรีร่วมกับวงดนตรีได้ทุกวงทั้งไทยและต่างประเทศ ยังทรงดนตรีได้ทั้งชนิดมีโน้ตและไม่มีโน้ต เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนนครนิวยอร์กประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปีพุทธศักราช 2503 นักดนตรีที่มีชื่อเสียงของ

โลกล้วนถวายการยกย่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในฐานะที่ทรงเป็นนักดนตรีแจ๊สที่มีอัจฉริยภาพสูงส่ง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นนักดนตรีที่มีพระปรีชาสามารถสูงพระองค์หนึ่ง และได้ทรงใช้พระปรีชาสามารถนี้ให้เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสัมพันธภาพอันดีให้เกิดขึ้นในมวลมนุษยชาติ เป็นหนึ่งในตัวอย่างของการที่ทรงนำพระอัจฉริยภาพด้านดนตรีมาใช้เป็นสื่อกลางในการสร้างความสมานฉันท์สำหรับในระดับชาติ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงประสบความสำเร็จในการใช้ดนตรีเป็นภาษาสากล สร้างมิตรภาพระหว่างประเทศได้อย่างงดงาม เช่น เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกา ในปี 2503 ระหว่างงานถวายเลี้ยงพระกระยาหารค่ำที่วอชิงตันเพลส ทรงได้รับการกราบบังคมทูลเชิญให้ร่วมบรรเลงดนตรีกับวงดนตรีที่จัดแสดงถวายหน้าพระที่นั่ง โดยไม่ได้เตรียมพระองค์มาก่อน สร้างความประทับใจแก่ผู้ร่วมงานในวันนั้นอย่างยิ่ง

รางวัลและพระเกียรติยศ

- พ.ศ. 2519 ประธานรัฐสภายุโรปและสมาชิกร่วมกันทูลเกล้าฯ ถวาย “เหรียญรัฐสภายุโรป”
- พ.ศ. 2529 ประธานคณะกรรมการเพื่อการสันติของสมาคมอธิการบดีระหว่างประเทศทูลเกล้าฯ ถวาย “รางวัลสันติภาพ”
  - พ.ศ. 2530 สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ทูลเกล้าฯ ถวาย “เหรียญทองเฉลิมพระเกียรติคุณในการนำชนบทให้พัฒนา”
  - พ.ศ. 2535 ผู้อำนวยการใหญ่โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) ทูลเกล้าฯ ถวาย “เหรียญทองประกาศพระเกียรติคุณด้านสิ่งแวดล้อม” และผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลก (WHO) ทูลเกล้าฯ ถวาย “เหรียญทองสาธารณสุขเพื่อมวลชน”
  - พ.ศ. 2536 คณะกรรมการสมาคมนิเวศวิทยาเชิงเคมีสากล (International Society of Chemical Ecology) ทูลเกล้าฯ ถวาย “เหรียญรางวัลเทิดพระเกียรติในการสงวนรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ” และหัวหน้าสาขาเกษตร ฝ่ายวิชาการภูมิภาคเอเชียของธนาคารโลก ทูลเกล้าฯ ถวาย “รางวัลหญ้าแฝกขุบสาริต” สดุดีพระเกียรติคุณในฐานะที่ทรงเป็นนักอนุรักษ์ดินและน้ำ
  - พ.ศ. 2537 ผู้อำนวยการบริหารของยูเอ็นดีซีพี (UNDCP) แห่งสหประชาชาติ ทูลเกล้าฯ ถวาย “เหรียญทองคำสดุดีพระเกียรติคุณด้านการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด”

- พ.ศ. 2539 องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ทูลเกล้าฯ ถวาย “เหรียญสดุดีพระเกียรติคุณในด้านการพัฒนาการเกษตร”

- พ.ศ. 2549 สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ทูลเกล้าฯ ถวาย “รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์” จากการศึกษาที่ได้ทรงอุทิศกำลังพระวรกายและทรงพระวิริยอุตสาหะในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานัปการ เพื่อยังประโยชน์และความเจริญอย่างยั่งยืนมาสู่ประชาชนชาวไทยทั้งประเทศมาโดยตลอด

นายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ ได้กล่าวในโอกาสทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลดังกล่าวไว้ว่า “หากการพัฒนาคน หมายถึง การให้ความสำคัญประชาชนเป็นลำดับแรก ไม่มีสิ่งอื่นใดแล้วที่ยิ่งใหญ่ไปกว่าการพัฒนาคน ภายใต้แนวทางการพัฒนาคนขององค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้ทรงอุทิศพระวรกาย ทรงงาน โดยไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย ไม่เลือกเชื้อชาติ วรรณะ และศาสนา ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนา ด้วยพระปรีชาสามารถในการเป็นนักคิดของพระองค์ ทำให้นานาประเทศตื่นตัว ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การเดินสายกลาง รางวัลความสำเร็จสูงสุดครั้งนี้ เป็นการจุดประกายแนวคิดการพัฒนาแบบใหม่สู่นานาชาติ”

- พ.ศ. 2551 องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล WIPO Global Leaders Award แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องด้วยงานทรัพย์สินทางปัญญา ส่งเสริมและพัฒนาประเทศรวมถึงชีวิตความเป็นอยู่ของพสกนิกรชาวไทยให้ดีขึ้นอย่างโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก อีกทั้งยังทรงเป็นผู้นำประเทศพระองค์แรกที่ได้รับทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลนี้ นอกจากนี้จากการหารือกันของสหพันธ์สมาคมนักประดิษฐ์ระหว่างประเทศ (International Federal Inventor Association : IFIA) ซึ่งมีสมาชิก 84 ประเทศทั่วโลกยังมีได้มีมติให้วันที่ 2 กุมภาพันธ์ของทุกปี ซึ่งเป็นวันที่ทรงได้รับการจดสิทธิบัตรกั้งหันน้ำชัยพัฒนาเป็นวันนักประดิษฐ์โลกด้วย

ไม่ใช่เพียงแค่นั้น หากย้อนกลับไปในอดีตจะพบว่า หลายองค์กรที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา ได้เคยทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญรางวัล และประกาศนียบัตรต่าง ๆ แต่พระองค์มากมาย ได้แก่ IFIA ประเทศยังการทูลเกล้าฯ ถวายถ้วยรางวัล IFIA Cup 2007 สำหรับผลงานกั้งหันน้ำชัยพัฒนา เหรียญ Genius Prize สำหรับผลงานทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง และสมาคมส่งเสริมการประดิษฐ์แห่งสาธารณรัฐเกาหลี (Korea Invention Promotion Association : KIPA) ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล Special Prize พร้อมประกาศนียบัตรซึ่งถือเป็นรางวัลอันทรงเกียรติของนักประดิษฐ์ในระดับโลก

ถึงแม้ว่ารางวัลเกียรติยศต่าง ๆ เหล่านี้จะมีใช้เป้าหมายสำคัญในการตราครุฑทรงงานอย่างหนักของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และประกาศเกียรติคุณจำนวนนับไม่ถ้วนที่ทรงได้รับมาตลอดระยะเวลาแห่งการครองราชย์จะเทียบมิได้กับพระมหากษัตริย์อันยิ่งใหญ่ของพระองค์ท่านที่มีต่อปวงชนคนไทย แต่ก็มิอาจมีใครปฏิเสธได้ว่าพระองค์ทรงเป็นองค์พระประมุขที่นำพาประเทศไทยก้าวไปข้างหน้า เพื่อให้โลกหันมามองประเทศไทยในแง่มุมใหม่ที่มีเสน่ห์และความงดงามล้ำค่าตามแบบฉบับของตนเองมากกว่าที่จะเป็นเพียงแค่จุดเล็ก ๆ จุดหนึ่งบนแผ่นที่ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปี พ.ศ. 2549 ในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ซึ่งยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในประวัติศาสตร์ชาติไทยและในโลกปัจจุบัน ประเทศที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขจำนวน 25 ประเทศ จากทั้งสิ้น 29 ประเทศทั่วโลก ได้ตอบรับคำเชิญของรัฐบาลไทยมาร่วมเป็นเกียรติในพระราชพิธีอันยิ่งใหญ่ นอกจากจะนับเป็นการชุมนุมของพระประมุขจากประเทศต่าง ๆ มากที่สุดในโลกแล้วยังเป็นการแสดงให้เห็นว่านานาชาติทั่วโลกล้วนแล้วแต่ชื่นชมในพระบารมีอันแผ่ไพศาลของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและไม่ใช่เพียงแต่บุคคลระดับประมุขของประเทศต่าง ๆ เท่านั้น จากบทความและข่าวต่างประเทศจำนวนมากที่ปรากฏสู่สาธารณชนก็เป็นเครื่องยืนยันได้ว่า มิได้มีแต่ราษฎรของพระองค์เท่านั้นที่ประจักษ์แจ้งในน้ำพระทัยอันหาที่สุดมิได้ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นพระธิดาพระองค์ใหญ่ของหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร (ภายหลังเป็น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ) กับหม่อมหลวงบัว กิติยากร (สกุลเดิม สนิทวงศ์) ประสูติเมื่อวันศุกร์ที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2475 และเข้าพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสกับพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2493 ณ วังสระปทุม และเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ให้ประกาศสถาปนาเฉลิมพระเกียรติยศสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ ขึ้นเป็น **สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี** และเมื่อ พ.ศ. 2499 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จฯ ออกผนวชเป็นพระภิกษุ ในพระพุทธศาสนาระหว่างวันที่ 22 ตุลาคม ถึงวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 เป็นระยะเวลา 15 วัน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต่อมาจึงได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ

พระราชกรณียกิจสังเขป

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจน้อยใหญ่นานัปการ เพื่อสนองพระบรมราโชบายในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยเฉพาะอย่างยิ่งภารกิจ ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต อาชีพ และความเป็นอยู่ของผู้ยากไร้ในชนบทห่างไกล โดยได้ตามเสด็จพระราช ดำเนิน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชไปทั่วทุกหนแห่งในแผ่นดินไทย พระราชกรณียกิจ ที่สำคัญมีดังนี้

1. **ด้านการส่งเสริมศิลปาชีพ** เป็นโครงการที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงก่อตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2519 เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ยากไร้ในชนบท โดยส่งเสริมอาชีพ แก่ชาวบ้าน เพื่อให้มีรายได้ทดแทนกรณีที่เกิดผลผลิตทางการเกษตรเสียหายจากภัยธรรมชาติ โครงการส่งเสริม ศิลปาชีพขยายสาขาไปทั่วประเทศ ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งเป็นมูลนิธิ พระราชทานนามว่า "มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษในพระบรมราชินูปถัมภ์" และเมื่อ พ.ศ. 2528 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น **มูลนิธิส่งเสริม ศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ** ซึ่งนอกเหนือจากการส่งเสริมอาชีพแล้ว ยังเป็น การอนุรักษ์และส่งเสริมงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในหลากหลายสาขา อาทิ การปั้น การทอ การจักสาน เป็นต้น

2. ด้านการสาธารณสุข

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ยังทรงเอาพระทัยใส่ในกิจการด้านสาธารณสุข โดยได้ทรงดำรงตำแหน่ง **สถานายิกาสภาภาษาไทย** และหากเสด็จฯ เยือนต่างประเทศ ก็มักจะทรงถือโอกาส เสด็จฯ ทอดพระเนตรกิจการกาชาดของประเทศนั้น ๆ เพื่อทรงนำมาปรับปรุงกิจการสภาภาษาไทยอยู่เสมอ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชหฤทัยอันมุ่งมั่นที่จะบรรเทาทุกข์ให้แก่ ราษฎรอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ในระยะแรกของการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในต่างจังหวัด เมื่อทรงพบเห็นว่าราษฎรที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับเสด็จมีอาการเจ็บป่วย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์-

พระบรมราชินีนาถได้มีพระราชเสาวนีย์ให้แพทย์ที่ตามเสด็จไปในขบวนตรวจอาการ จ่ายยาและให้คำแนะนำแก่ราษฎรในการดูแลรักษาตนเองหากไม่สามารถวินิจฉัยโรคได้ในขณะนั้นหรือเป็นโรคที่ร้ายแรงจะมีพระราชเสาวนีย์ให้ส่งไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลซึ่งอยู่ใกล้ท้องถื่นนั้น โดยพระราชทานหนังสือรับรองว่าเป็นคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์พร้อมค่าเดินทางและค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ส่วนค่ารักษาพยาบาลและค่ายานั้นจะพระราชทานแก่โรงพยาบาลโดยตรง หากผู้ป่วยไม่สามารถไปเองได้จะทรงจัดเจ้าหน้าที่นำไป ถ้าโรงพยาบาลที่อยู่ใกล้ท้องถื่นนั้นขาดบุคลากรทางการแพทย์หรือเครื่องมือเครื่องใช้ในการรักษา ก็ให้ส่งไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลในกรุงเทพฯ

ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรต่างจังหวัดหรือขณะแปรพระราชฐานไปประทับที่พระราชนิเวศน์ในภูมิภาคต่าง ๆ มีราษฎรที่เจ็บไข้มาขอรับพระราชทานความช่วยเหลือเป็นจำนวนมากต้องมีแพทย์และพยาบาลอาสาไปช่วยปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น หลายครั้งที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และพระราชโอรส พระราชธิดาทรงช่วยซักถามประวัติและอาการของผู้ป่วย ตลอดจนช่วยแพทย์ในการจ่ายยา การบันทึกเพื่อติดตามผล นอกจากนี้โรงพยาบาลในท้องถื่นมักมีความจำกัดในเครื่องเวชภัณฑ์และยารักษาโรค สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จึงพระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อจัดซื้อเครื่องมือเครื่องใช้และยาเพิ่มขึ้น

3. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องการอนุรักษ์น้ำ ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ชุมชนอยู่ร่วมกับธรรมชาติโดยพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้ราษฎรทุกหมู่เหล่าต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ได้ร่วมแรงร่วมใจกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ใกล้ชุมชน เป็นผลให้ป่าไม้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเริ่มรักษาไว้ได้มากขึ้น นอกจากนี้ได้พระราชทานแนวพระราชดำริให้ราษฎรอยู่ร่วมกับป่าไม้อย่างสันติสุข พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยชุมชนหรือหมู่บ้านได้มีการจัดตั้งองค์การในการร่วมกันดูแลรักษาป่า ต้นน้ำลำธารและสภาพแวดล้อม โดยมีกิจกรรมหลัก 2 โครงการ คือ

1. โครงการฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชดำริให้ "คน" กับ "ป่า" อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขโดยพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นแนวทางในการพิทักษ์ อนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนด้วย พระราชดำรินี้ทำให้ราษฎรต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ได้ร่วมแรงร่วมใจกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ใกล้ชุมชน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินการฝึกอบรมตามโครงการราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.) เป็นการฝึกอบรมราษฎรในชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ปลูกฝังความรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ในท้องถื่นของตน รวมทั้งคอยดูแลสอดส่องมิให้มีการบุกรุกและลักลอบตัดไม้ทำลายป่าแทน เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีกำลังไม่เพียงพอ

2. โครงการธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต

เป็นการคัดเลือกหมู่บ้านและชุมชนที่ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ให้มีสภาพอุดมสมบูรณ์ ไม่มีการลักลอบตัดไม้ ทำลายป่า หรือบุกรุกพื้นที่ป่า ซึ่งทำการคัดเลือก โดยคณะอนุกรรมการดำเนินโครงการธง "พิทักษ์ป่า เพื่อรักษาชีวิต" แล้วทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์-

พระบรมราชินีนาถ เพื่อขอพระราชทานธง "พิทักษ์ป่า เพื่อรักษาชีวิต" ให้กับชุมชน ลักษณะของธง มีภาพช้าง อยู่ในป่าอยู่ภายใต้ พระปรมาภิไธยย่อ "สก"

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถทรงพระราชทานธง "พิทักษ์ป่า เพื่อรักษาชีวิต" นี้ ให้แก่ราษฎรเป็นหมู่บ้านและชุมชนที่เข้าร่วมกันดูแลหวงแหนอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภายในหมู่บ้านและชุมชนโดยได้ร่วมแรงร่วมใจกันอนุรักษ์ป่าไม้ ไม่เข้าไปตัดไม้ทำลายป่า แผ้วถางทำไร่เลื่อนลอยหรือล่าสัตว์

4. ด้านการทหาร

พระราชกรณียกิจด้านการทหารนั้น ทรงดำรงตำแหน่งพันเอกผู้บังคับการพิเศษ กรมทหารราบที่ 21 รักษาพระองค์ ทรงให้ความสนพระทัยต่อการดำเนินงานของกรมทหารราบที่ 21 รักษาพระองค์ ตลอดมา โดยผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 21 จะเข้ามาถวายรายงานถึงผลการปฏิบัติงานพร้อมกับรับพระราชเสาวนีย์ตลอดจนคำแนะนำไปดำเนินการปฏิบัติอยู่เป็นประจำ

ในด้านความมั่นคงของประเทศ พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมทหารที่ปฏิบัติการสู้รบต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายตามชายแดนถึงฐานปฏิบัติการต่าง ๆ แม้เป็นที่เสี่ยงภัยอันตรายก็ทรงพระอุตสาหะเสด็จฯ ไปทรงดูแลทุกข์สุข ปลอดภัยถึงฐานปฏิบัติการต่าง ๆ เป็นขวัญกำลังใจแก่เหล่าทหารหาญที่ต่อสู้ปกป้องผืนแผ่นดิน นำความร่มเย็นเป็นสุขมาสู่อาณาประชาราษฎร์ให้สามารถทำมาหากินได้อย่างสงบสุข จนกระทั่งภัยจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ได้สลายลงในทุกภูมิภาค ด้วยเดชพระบารมีแห่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

5. ด้านการเกษตรและชลประทาน

ในด้านการเกษตร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จะทรงเน้นในเรื่องการค้นคว้าทดลอง และวิจัยหาพันธุ์พืชใหม่ ๆ ทั้งพืชเศรษฐกิจ พืชสมุนไพร รวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับแมลงศัตรูพืชและพันธุ์สัตว์ต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งแต่ละโครงการจะเน้นให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง มีราคาถูกใช้เทคโนโลยีง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน เกษตรกรสามารถดำเนินการเองได้ นอกจากนี้ ยังทรงพยายามไม่ให้เกิดกรรณียัตติกับพืชผลทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว เพราะอาจเกิดปัญหาอันเนื่องมาจากความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศ หรือความแปรปรวนทางการตลาด แต่เกษตรกรควรมีรายได้จากด้านอื่น นอกเหนือไปจากการเกษตรเพิ่มขึ้นด้วย เพื่อจะได้พึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง

การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกหรือการชลประทาน นับว่าเป็นงานที่มีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เพราะเกษตรกรจะสามารถทำการเพาะปลูกได้อย่างสมบูรณ์ตลอดปี เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน ซึ่งต้องอาศัยเพียงน้ำฝนและน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นหลัก ทำให้พืชได้รับน้ำไม่สม่ำเสมอ และไม่เพียงพอ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงให้ความสนพระราชหฤทัยเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำมากกว่าโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริประเภทอื่น

6. ด้านการศึกษา

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถสนพระราชหฤทัยในด้านการศึกษาและทรงยึดมั่นในคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า "ปัญญาทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์" สติปัญญาเกิดขึ้นได้

ด้วยการศึกษาหาความรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการอ่านหนังสือพระราชกรณียกิจด้านการศึกษานานัปการที่พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยนั้นประกอบด้วยทรงส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน เช่น พระราชทานทุนการศึกษาแก่นักเรียน สร้างโรงเรียน พระราชทานพระราชทรัพย์อุดหนุนโรงเรียน พระราชทานอุปกรณ์การเรียน ทรงรับโรงเรียนไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมโรงเรียน เป็นต้น ด้านการศึกษานอกโรงเรียน เช่น ทรงสอนหนังสือชาวบ้าน ทรงสร้างศาลาร่วมใจ ทรงส่งเสริมการอาชีวศึกษา ทรงอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนางานศิลปาชีพ นอกจากนี้ยังทรงส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณรและทรงรับมูลนิธิแม่ชีไทยไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์และพระองค์ท่านยังทรงรับนักเรียนยากจนขาดโอกาสทางการศึกษาที่ทรงพบด้วยพระองค์เองระหว่างการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์เกือบสองพันคน มีพระราชเสาวนีย์ให้กองราชเลขาฯ ในการในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์-พระบรมราชินีนาถ ติดตามดูแลความประพฤติ และความเป็นอยู่ของนักเรียน นิสิต นักศึกษาที่ได้รับทุนเหล่านี้ อย่างใกล้ชิด เป็นต้น

7. ด้านการศาสนา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นพุทธมามะกะและเป็นอัศร-ศาสนาพถัมภก ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนาตามที่ตนเชื่อและศรัทธา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงตระหนักว่าศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมนุษย์มิให้ประพฤติดุปฏิบัติในสิ่งที่เป็นความชั่ว และเป็นแนวทางให้มนุษย์เลือกกระทำแต่ความดี จึงทรงตระหนักถึงความสำคัญในการอุปถัมภ์ศาสนา นอกจากจะทรงเป็นพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติพระราชกรณียกิจทางศาสนาโดยสม่ำเสมอแล้ว ยังทรงทะนุบำรุงศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ ฮินดู และซิกข์ เพราะทรงถือว่าทุกศาสนาต่างก็มีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนเช่นเดียวกัน ดังนั้น คราวใดที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเสด็จพระราชดำเนินไปในงานพระราชพิธีหรือทรงประกอบพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับศาสนาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถมักจะโดยเสด็จฯ เสมอไม่ว่าจะเป็พิธีของศาสนาใด บางครั้งก็เสด็จพระราชดำเนินโดยลำพังพระองค์เองทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้วยความเคารพในประเพณีของศาสนานั้น ๆ อย่างดีดังพระราชเสาวนีย์ที่ว่า “...ฉันรู้สึกว่ ชีวิตของฉันทั้งโดยฐานะส่วนตัว และในฐานะที่เป็นพระราชินีถ้าเมื่อไม่ได้พระพุทธศาสนา ก็คงจะแข็งแรงอยู่ไม่ได้ อย่างนี้”

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงพยายามทุกวิถีทางและทุกโอกาสที่จะทรงแนะนำให้พสกนิกรเห็นว่า ความเจริญทางด้านจิตใจเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่สุดไม่น้อยไปกว่าความเจริญทางด้านวัตถุ เพราะจะช่วยทำให้ชีวิตมนุษย์สมบูรณ์และมีค่าดังพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่นักศึกษาพยาบาล หอประชุมราชแพทยาลัยโรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2510 ความตอนหนึ่งว่า

“ความเจริญทางด้านวัตถุจำต้องควบคู่ไปกับความเจริญทางด้านจิตใจจะทำให้ชีวิตมนุษย์สมบูรณ์และมีค่า บุคคลแม้จะเป็นผู้ที่ขาดความมั่นคงทางวัตถุแต่ร่ำรวยในด้านคุณธรรม มีความรักและห่วงใยในเพื่อนมนุษย์จึงนับว่าเป็นผู้ที่พระพุทธศาสนายกย่องแล้วว่าเจริญแท้...”

พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานจนองค์ระหว่างประเทศต่างพากันยกย่องและทูลเกล้าถวายรางวัลและปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์เป็นจำนวนมาก ดังเช่น

1. องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญซีเรสเทิตพระเกียรติในฐานะที่ทรงยกฐานะของสตรีให้มีระดับสูงขึ้นและทรงเป็นผู้ "ให้โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง" (11 พฤษภาคม พ.ศ. 2522)

2. มหาวิทยาลัยทัฟส์ จากรัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขามนุษยธรรมในฐานะที่ทรงยกระดับฐานะการครองชีพของประชาชน และช่วยบรรเทาทุกข์ของเด็ก (พ.ศ. 2523)

3. สหพันธ์พิทักษ์เด็ก แห่งนครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลบุคคลดีเด่นด้านพิทักษ์เด็ก (9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2524)

4. สถาบันเอเชียโซไซตี้ แห่งกรุงนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลด้านมนุษยธรรม (14 มีนาคม พ.ศ. 2528)

5. มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าของโลก สดุดีเทิดพระเกียรติ ในฐานะบุคคลดีเด่นด้านอนุรักษ์สัตว์ป่า (19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2529)

6. ราชวิทยาลัยอายุรแพทย์แห่งลอนดอน ประเทศอังกฤษ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายสมาชิกภาพกิตติมศักดิ์ ซึ่งสถาบันแห่งนี้เคยมอบให้แก่เฉพาะผู้ที่แพทย์และนักวิทยาศาสตร์ดีเด่นเป็นที่รู้จักระดับโลกเท่านั้น (1 พฤษภาคม พ.ศ. 2531)

7. ศูนย์ศึกษาการอพยพ ที่มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่รัฐนิวยอร์ก กราบบังคมทูลเชิญเสด็จฯ ไปทรงรับรางวัลความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยประจำปี ณ วอชิงตัน ดี.ซี. (29 มีนาคม พ.ศ. 2533)

8. กลุ่มผู้สนับสนุนพิพิธภัณฑเด็กในสหรัฐอเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534)

9. องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญทองโบโรพุทโธ ในฐานะทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอนุรักษ์และพัฒนางานศิลปหัตถกรรม ณ ศาลาธรรมจังหวัดเชียงใหม่ (30 มกราคม พ.ศ. 2535)

10. กองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ) ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลเกียรติคุณพิเศษในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ ในฐานะทรงอุทิศพระองค์ประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นผลให้แม่และเด็กนับล้านได้รับการขึ้นพื้นฐาน (2 สิงหาคม พ.ศ. 2535)

11. กองทุนพัฒนาเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลแห่งความเป็นเลิศในฐานะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจพัฒนาสตรีไทย (2 สิงหาคม พ.ศ. 2535)

12. มหาวิทยาลัยจอนส์ฮอปกินส์ รัฐแมริแลนด์ สหรัฐอเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขามนุษยธรรม (25 พฤษภาคม พ.ศ. 2538)

2.2 ยุคสงครามเย็น

ยุโรปยุคสงครามเย็น

สงครามเย็น (Cold war) เป็นสงครามที่เกิดจากการปะทะกันระหว่างสหรัฐอเมริกา (เสรีประชาธิปไตย) และสหภาพโซเวียต (คอมมิวนิสต์) ซึ่งจะขอรวมเอาไว้ทั้งหน่วยงานสำคัญ, สถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

สงครามเย็น เป็นลักษณะการเผชิญหน้า ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง คำว่าสงครามเย็นเป็นคำใหม่ ที่เกิดขึ้นก่อนสงครามยุติลง และเรียกต่อมาเป็นการอธิบายลักษณะความตึงเครียดระหว่างประเทศ หรือระหว่างกลุ่มที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีการจับอาวุธขึ้นต่อสู้ เพราะถ้ามีการใช้อาวุธ สถานการณ์จะเปลี่ยนไปเป็นสงครามร้อน (hot war) ซึ่งจะมีขอบเขตกว้างขวางและก่ออันตรายอย่างใหญ่หลวงแก่มนุษยชาติ วิธีการที่ใช้มากในสงครามเย็น คือ การโฆษณาชวนเชื่อ สงครามจิตวิทยา การแข่งขันกันทางการค้า การแข่งขันอาวุธ และการสร้างควมนิยมลัทธิของตน ในประเทศเล็กๆ ที่อาจถูกรวมเข้ามาเป็นประเทศบริวารของแต่ละฝ่าย

สมัยเริ่มต้นสงครามเย็น น่าจะอยู่ในสมัยวิกฤตการณ์ทางการทูตในตอนกลางและปลาย ค.ศ. 1947 เมื่อสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตเกิดขัดแย้งเรื่องการจัดตั้งองค์การสันติภาพในตุรกี ยุโรปตะวันออกและเยอรมนี ซึ่งทำให้สหรัฐอเมริกาเริ่มตระหนักว่าเป็นหน้าที่ของตน ที่จะต้องเป็นผู้นำต่อต้าน แผนการยึดครองโลกของสหภาพโซเวียต ที่เป็นผู้นำฝ่ายคอมมิวนิสต์

การแบ่งสถานภาพของประเทศต่าง ๆ ในสมัยสงครามเย็น คือ

1) ประเทศมหาอำนาจ (Big Powers) คือ ประเทศพัฒนาแล้ว หมายถึง ประเทศที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรม มีภาระหน้าที่นำอารยธรรมไปเผยแพร่ยังประเทศที่ล้าหลัง ทั้งหมดเป็นการสร้างลักษณะจักรวรรดินิยมใหม่ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 คือ การล่าเมืองขึ้นและยึดครองประเทศอาณานิคมในแอฟริกาและเอเชีย มีจุดประสงค์คือความต้องการตลาดระบายสินค้า ต้องการแรงงานราคาถูกและต้องการทรัพยากรในประเทศนั้นมาใช้ประโยชน์ในงานอุตสาหกรรมของตน

2) ประเทศด้อยพัฒนา (Underdeveloped Countries) คือ ประเทศที่ยังไม่มีการพัฒนาอุตสาหกรรม หรือมีการพัฒนาในระดับต่ำ ประเทศเหล่านี้จะมีความล้าหลังทางเทคโนโลยีมีฐานะเป็นประเทศพึ่งพา (dependent) และต้องเผชิญหน้าการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก ส่วนมากเป็นประเทศในเอเชียและแอฟริกา

3) ประเทศอภิมหาอำนาจ (Super Powers) คือ ประเทศที่ปรากฏความสำคัญขึ้นมาแทนมหาอำนาจตะวันตก ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง มีลักษณะเป็นประเทศภาคพื้นทวีป (Continental Character) มีการพัฒนาเทคโนโลยีระดับสูง และเป็นผู้นำลัทธิการเมืองสองฝ่ายคือ ฝ่ายโลกเสรีและฝ่ายคอมมิวนิสต์

ระยะสงครามเย็น

1) ค.ศ. 1947 - 1949 เป็นระยะความตึงเครียดเนื่องจากการเผชิญหน้ากันระหว่างอภิมหาอำนาจ แต่ยังไม่มีการประกาศสงครามหรือใช้กำลัง เป็นสมัยการประกาศแผนการทรูแมน (Truman Doctrine)

วันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1947 กับการประกาศแผนการมาร์แชลล์ เพื่อฟื้นฟูบูรณะยุโรป (The Marshall Plan) การขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในยุโรปตะวันออก และการแบ่งแยกเยอรมนี เป็นต้น

2) ค.ศ. 1950 - 1960 เป็นระยะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนได้เข้ามามีบทบาทในวงการเมืองระหว่างประเทศ เกิดวิกฤตการณ์หลายอย่าง เช่น สงครามเกาหลี สงครามเวียดนามและการรุกรานทิเบตของจีน เป็นต้น

3) ทศวรรษที่ 1960 เป็นระยะการอยู่ร่วมกันโดยสันติ (Peaceful Co-existence) คือ การสร้างความสัมพันธ์แบบไม่เผชิญหน้า ซึ่งเป็นนโยบายของ นายนิคิตา ครุสชอฟ ทำให้เกิดความคิดแตกแยกระหว่างสหภาพโซเวียตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

4) ทศวรรษที่ 1970 เป็นระยะการผ่อนคลายความตึงเครียด (Détente) คือ การแตกข้ออำนาจระหว่างสองค่ายประชาธิปไตย และคอมมิวนิสต์ที่สหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตเผชิญหน้ากันอยู่ได้เพิ่มข้อจำกัดคอมมิวนิสต์เข้ามา เริ่มจากการไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน ในปี ค.ศ. 1972 ของประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ของสหรัฐอเมริกา เยือนสหภาพโซเวียต ในปี ค.ศ. 1973 และต่อมาประธานาธิบดีเบรซเนฟ ของสหภาพโซเวียตก็เดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกาด้วย

5) ค.ศ. 1985 - 1991 นายมิกฮาอิล กอร์บาชอฟ (Mikhail Gorbachev) เสนอนโยบายกลัสนอสต์-เปเรสทรอยกา (Glasnost-Perestroika) หรือนโยบายเปิด-ปรับ (openness-restructuring) ทางการเมืองและเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียต จนถึง ค.ศ. 1989 เริ่มมีการทำลายกำแพงเบอร์ลิน และเยอรมนีตะวันออกกับตะวันตกสามารถรวมประเทศสำเร็จ ใน ค.ศ. 1990 - 1991 ประเทศกลุ่มบอลติก (ลิทัวเนีย ลัตเวีย เอสโตเนีย) ก็ขอแยกตัวออกจากสหภาพโซเวียต

นายมิกฮาอิล กอร์บาชอฟ ได้เป็นประธานาธิบดีจากการเลือกตั้งในสภาแทนการแต่งตั้ง โดยพรรคคอมมิวนิสต์ดังที่ผ่านมา มีการประชุมสุดยอดที่กรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา เป็นการยุติสงครามเย็น แต่เกิดรัฐประหารใน ค.ศ. 1991 เปิดทางให้นายบอริส เยลต์ซิน โด่งดังในฐานะผู้สามารถปราบกบฏ และเตรียมการตั้งเป็นประเทศเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States) ในเดือนธันวาคม นายกอร์บาชอฟ ลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีของสหภาพโซเวียต เป็นการยุติความคงอยู่ของสหภาพโซเวียต คงให้สหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจผู้นำโลกเพียงชาติเดียวและ ถือว่าเป็นการยุติสงครามเย็นด้วย

จากเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียมีการเมืองการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น และแม้แต่ประเทศสังคมนิยม เช่น สหภาพโซเวียต รัสเซียได้พัฒนาการเมืองการปกครองมาเป็นสังคมนิยมสมัยใหม่มีการเปิดประเทศและพัฒนาประเทศให้แข็งแกร่ง ด้านเทคโนโลยีและเศรษฐกิจยิ่งขึ้น

การสิ้นสุดสงครามเย็นในทวีปเอเชีย

ประเทศทวีปเอเชียอยู่ภายใต้อิทธิพลของสังคมนิยม ระหว่างรัสเซียและอเมริกาซึ่งพยายามขยายอิทธิพลมายังประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย เป็นการแย่งชิงทรัพยากรของมหาอำนาจทั้งสองแต่รัสเซีย ซึ่งเป็นต้นแบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ที่จีนรับมาและพัฒนาให้เหมาะสมกับตนเอง จีนจึงเป็นประเทศมหาอำนาจในเอเชียที่มีอิทธิพลต่อประเทศต่าง ๆ แทนรัสเซียตั้งนั้น สงครามเย็นที่เริ่มมีในเวียดนาม ก็พุดซา

เกาหลี จนปะทุ มาเป็นสงครามเย็นซึ่งประชาชนเพื่อลัทธิการเมืองการปกครองจึงมีประเทศผู้สนับสนุน คือ อเมริกา และจีน คนละฝ่ายจนกระทั่งเวียดนามแบ่งประเทศเป็น 2 ฝ่าย และมารวมกันเป็นประเทศเดียว ในที่สุด แต่เกาหลียังแบ่งแยกเป็น 2 ประเทศอยู่ คือ ลัทธิการเมืองแบบประชาธิปไตยและสังคมนิยม จึงเป็นการสิ้นสุดสงครามเย็นในเอเชีย

บทที่ 3

เศรษฐศาสตร์

สาระสำคัญ

เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้สามารถสนองต่อความต้องการของคนในสังคมอย่างเป็นธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ให้อยู่ในภาวะที่เหมาะสม โดยแต่ละประเทศจะมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรการผลิต สภาพภูมิศาสตร์ ตลอดจนพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยมีเป้าหมายเหมือนกัน คือ ต้องการให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ประชากรของประเทศมีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญของเศรษฐศาสตร์มหภาคและจุลภาคได้
2. อธิบายพร้อมยกตัวอย่างระบบเศรษฐกิจไทยได้
3. เปรียบเทียบเศรษฐกิจของไทยกับประเทศในอาเซียนได้
4. ยกตัวอย่างผลกระทบของการเปลี่ยนเศรษฐกิจที่มีต่อประเทศไทยได้
5. รู้และเข้าใจสิทธิพื้นฐานของผู้บริโภคได้
6. นำเสนอผลการเปรียบเทียบสภาพเศรษฐศาสตร์ของประเทศในทวีปเอเชีย
7. รู้และเข้าใจบทบาทและความสำคัญของการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ขอบข่ายเนื้อหา

- เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญของเศรษฐศาสตร์มหภาคและจุลภาค
- เรื่องที่ 2 ระบบเศรษฐกิจในประเทศไทย
- เรื่องที่ 3 คุณธรรมในการผลิตและการบริโภค
- เรื่องที่ 4 กฎหมายและข้อมูลการคุ้มครองผู้บริโภค
- เรื่องที่ 5 ระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย
- เรื่องที่ 6 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญของเศรษฐศาสตร์มหภาคและจุลภาค

ความหมาย เศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาว่าด้วยการผลิต การจำหน่าย แจกจ่าย และการบริโภค ใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชนมี 2 สาขา คือ เศรษฐศาสตร์จุลภาค ได้แก่ เศรษฐศาสตร์ภาคที่ศึกษาปัญหา เศรษฐกิจส่วนบุคคลหรือปัญหาการขาดตลาด เป็นต้น และเศรษฐศาสตร์มหภาค ได้แก่ เศรษฐศาสตร์ภาคที่ศึกษาปัญหา เศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวม เช่น ปัญหาเรื่องรายได้ของประชาชาติ การออมทรัพย์ ของประชากรปัญหาการลงทุน (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 : <http://rirs3.royin.go.th/dictionary.asp>)

เศรษฐศาสตร์ เป็นศาสตร์หรือสาขาความรู้ที่ว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์สูงสุดของสังคม ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจ การผลิต การขาย การตลาด ด้านสุขภาพ ด้านการก่อสร้าง ด้านสถาปัตยกรรม วิศวกรรม ด้านการค้า การขนส่ง จะเกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรอย่างไร จะใช้อย่างไร จะระดมและแบ่งทรัพยากรอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพ คุ่มค่าสูงสุด จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ เศรษฐศาสตร์ทั้งสิ้น เศรษฐศาสตร์จึงนำมาใช้อย่างกว้างขวาง นอกเหนือจากการใช้เพื่อดำเนินนโยบายและ มาตรการเพื่อการบริหารจัดการประเทศ เพื่อให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้เศรษฐศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่มีพลวัตและการพัฒนาเสมอ เรียกว่าเป็นศาสตร์ที่ไม่ตาย ทั้งด้านเทคนิค ทฤษฎี และการประยุกต์ จึงเป็นศาสตร์ที่จะอยู่คู่โลกเสมอ และที่สำคัญนักเศรษฐศาสตร์ต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ ใช้สติปัญญา และมี ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นธรรม ก็เป็นประเด็นที่นักเศรษฐศาสตร์ไม่ละเลย เพราะจะจัดสรรทรัพยากร เพื่อให้สังคมได้ประโยชน์สูงสุด ต้องใช้ทั้งหลักประสิทธิภาพและเสมอภาคด้วย

ความสำคัญของเศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์สามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. **ผู้บริโภค** ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศและของโลกได้ รู้และเข้าใจนโยบายทางเศรษฐกิจที่รัฐบาลกำหนดจะส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคอย่างไร ช่วยให้เตรียมตัว ในการวางแผนใช้จ่าย หรือออกมาภายในครอบครัว หรือการประกอบอาชีพได้

2. **ผู้ผลิต** ช่วยให้ผู้ผลิตสินค้าและบริการสามารถวิเคราะห์และวางแผนการผลิตได้ว่าจะผลิตอะไร จำนวนเท่าไร ผลิตอย่างไร สำหรับใคร ซึ่งต้องคำนึงถึงในทุกขั้นตอนก่อนสินค้าและบริการถึงมือผู้บริโภค เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้

3. **เศรษฐศาสตร์** ช่วยให้รัฐบาลเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคของประชาชน ผู้ผลิต ปัจจัยในการ กำหนดสินค้าต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างตลาดต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจ การกำหนดนโยบายและมาตรการ เพื่อมาใช้แก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ

เศรษฐศาสตร์จุลภาค เป็นการศึกษาถึงหน่วยเศรษฐกิจย่อยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจ ทั้งระบบ เช่น การศึกษาพฤติกรรมในการบริโภค ความชอบ การเลือก ความพึงพอใจ ต่อสินค้าและบริการ เพื่อนำผลการศึกษามากำหนดราคา การคิดต้นทุน การกระจายสินค้า และบริการ เป็นต้น

ขอบข่ายของเศรษฐศาสตร์ แบ่งเป็น 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1. เศรษฐศาสตร์มหภาค เป็นการศึกษาถึงหน่วยเศรษฐกิจเป็นส่วนรวม เช่น การผลิต รายได้ การบริโภค การออม การลงทุน การจ้างงาน การภาษีอากร การธนาคาร รายได้ประชาชาติ การค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น

2. เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Micro Economics) หมายถึง การศึกษาพฤติกรรมของหน่วยเศรษฐกิจส่วนย่อย ซึ่งเป็นส่วนประกอบของระบบเศรษฐกิจส่วนรวม เช่น ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคแต่ละราย หรือกลุ่มของผู้บริโภคสินค้าแต่ละชนิด พฤติกรรมของผู้ผลิตแต่ละราย กลุ่มผู้ผลิตสินค้าแต่ละชนิด การกำหนดปริมาณซื้อของผู้บริโภค การกำหนดปริมาณการผลิตของผู้ผลิต การกำหนดราคาปัจจัยการผลิต ตลอดจนการทำงานของกลไกราคา

เศรษฐศาสตร์มหภาค (Macro Economics) เป็นการศึกษาพฤติกรรมของระบบเศรษฐกิจโดยส่วนรวม ศึกษาถึงภาวะเศรษฐกิจของประเทศในขณะหนึ่ง เช่น ศึกษาเรื่องรายได้ประชาชาติ การจ้างงาน การออม การลงทุน การเงิน การธนาคาร การคลังรัฐบาล การค้าระหว่างประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น

เศรษฐศาสตร์ทั้งสองแขนงนี้มีความสำคัญเท่าเทียมกัน การศึกษาแขนงใดแขนงหนึ่ง จะทำให้ความเข้าใจในการทำงานของระบบเศรษฐกิจเป็นไปอย่างไม่ครบถ้วน เพราะทั้งสองแขนงต่างเป็นส่วนประกอบซึ่งกันและกัน

ฐานความรู้ของการศึกษาเศรษฐศาสตร์ ในการศึกษาเศรษฐศาสตร์ควรเข้าใจแนวคิดและคำศัพท์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาดังนี้

1. ความต้องการ (Wants) หมายถึง ความปรารถนาที่จะได้สิ่งต่าง ๆ มาบริโภค เพื่อตอบสนองความจำเป็นในการดำรงชีวิต และเพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งความต้องการจะเป็นกลไกสำคัญเบื้องต้นที่ก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจตามมาอีกมากมาย

2. ทรัพยากร หมายถึง สิ่งทั้งหลายที่สามารถนำมาใช้ในการผลิตหรือสร้างให้เกิดเป็นสินค้าและบริการ ทรัพยากร แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ทรัพยากรมนุษย์ เป็นทรัพยากรที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

2.2 ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เช่น แร่ธาตุ ที่ดิน น้ำมัน ป่าไม้ แหล่งน้ำ เป็นต้น

ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นทรัพยากรที่ผลิตขึ้นจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นวัตถุดิบ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องจักร อาหาร เสื้อผ้า เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น ถ้ารัฐบาลใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดิน สร้างถนน 1 สาย ใช้เงิน 20,000 ล้านบาท การใช้จ่ายของรัฐบาลผ่านบริษัทธุรกิจที่รับเหมาก่อสร้างถนน ทำให้มีการจ้างงานมากขึ้น ซื้อวัสดุก่อสร้างมากขึ้น ทำให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีรายได้มากขึ้น เมื่อมีรายได้มากขึ้นก็จะมีอำนาจซื้อสินค้าและบริการมากขึ้น คือจะมีอุปสงค์ต่อสินค้าบริการมากขึ้น

เรื่องที่ 2 ระบบเศรษฐกิจในประเทศไทย

ระบบเศรษฐกิจ

ก่อนที่จะเรียนรู้ถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เราควรเข้าใจถึงความหมายของระบบเศรษฐกิจกันก่อน

ระบบเศรษฐกิจ คือ กลุ่มหรือหน่วยธุรกิจที่รวมตัวกันดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยอยู่ภายใต้รูปแบบของการปกครอง จารีตประเพณี สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ เพื่อกำหนดว่าจะผลิตอะไร ปริมาณมากน้อยเท่าใด และใช้วิธีการผลิตอย่างไร เพื่อตอบสนองความต้องการของหน่วยครัวเรือน หรือกลุ่มผู้บริโภคหรือประชาชนนั่นเอง

ระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศในโลก มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบการปกครองและจารีตประเพณี โดยทั่วไปแล้วแต่ละประเทศได้มีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบต่าง ๆ ขึ้น เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของระบบเดิมที่มีอยู่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันจะมีระบบเศรษฐกิจอยู่ 3 แบบ คือ ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม และระบบเศรษฐกิจแบบผสม

ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่เอกชนหรือประชาชนทั่วไป มีเสรีภาพในการตัดสินใจทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ มีทั้งการผลิต การบริโภค การซื้อขาย แลกเปลี่ยน การประกอบอาชีพ การจัดตั้งองค์การทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน โดยรัฐบาลจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้อง

ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่รัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดและวางแผนในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลเป็นผู้ตัดสินใจในการดำเนินเศรษฐกิจทั้งหมด เอกชนไม่มีเสรีภาพในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจแบบผสม หมายถึง ระบบเศรษฐกิจแบบผสมนี้เกิดขึ้นเนื่องจากปัญหาและข้อบกพร่องของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมและแบบสังคมนิยม โดยจะมีทั้งการใช้กลไกราคา เป็นการกำหนด และการวางแผนมาจากรัฐบาลส่วนกลาง กล่าวคือ มีทั้งส่วนที่ปล่อยให้ประชาชนตัดสินใจดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเอง และส่วนที่รัฐบาลพร้อมทั้งเจ้าหน้าที่เข้าไปควบคุมและวางแผนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย

ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยในยุคปัจจุบันมีแนวโน้มจะเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบผสมมากขึ้น จะเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้ให้โอกาสประชาชนมีเสรีภาพทำกิจกรรมทางธุรกิจได้มากขึ้น โดยอาศัยกลไกราคาเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจแต่กิจกรรมทางธุรกิจในบางลักษณะก็ยังคงมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการควบคุมหรือดำเนินการโดยรัฐ เช่น กิจการไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ถนน เป็นต้น

ภาพการส่งสินค้าข้าว

อย่างไรก็ตามระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยนับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย (พ.ศ. 1800 - 1892) ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม มีการส่งเสริมให้มีการค้าโดยเสรีและกว้างขวาง พอมาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893 - 2310) จะเป็นระบบเศรษฐกิจแบบศักดินา ทำการเกษตรเป็นพื้นฐาน ประชาชนทำการผลิตแบบพออยู่พอกิน รายได้หลักของรัฐบาลมาจากส่วยและภาษีอากร และเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสม ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 - 2398) โดยลักษณะระบบเศรษฐกิจจะเป็นแบบก้ำกึ่งกัน ระหว่างเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน และเศรษฐกิจแบบตลาด กล่าวคือ มีการทำการเกษตรเพื่อบริโภคเอง และทำเกษตรเพื่อการค้า แต่การทำเพื่อการค้าจะเป็นลำดับรอง นอกจากการทำการเกษตรแล้ว ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้ ยังได้เริ่มมีการอุตสาหกรรมขึ้นต้นเกิดขึ้นด้วย เช่น อุตสาหกรรมเหมืองแร่ และน้ำตาลทราย เป็นต้น

ต่อจากนั้น หลังช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2504 ระบบเศรษฐกิจไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องจากประเทศไทยได้เปิดการค้าเสรีกับประเทศตะวันตกตามข้อตกลงใน “สนธิสัญญาเบาว์ริง” เป็นผลให้พลังการผลิตไม่พัฒนา และไม่สามารถจะแข่งขันกับคู่แข่งทางการค้าทั้งหลายได้ ผลผลิตที่พอจะก้าวหน้าและมีคุณภาพสูง ก็ถูกจำกัดด้วยนายทุนต่างชาติ และนายทุนเหล่านั้นสามารถควบคุมเศรษฐกิจไทยได้ นอกจากนี้ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2488) สิ้นสุดลง ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจหลายประการ เช่น ปัญหาการขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค ปัญหาเงินเฟ้อ ปัญหาการขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ และปัญหาจากการที่ต้องปฏิบัติตามข้อตกลงตามสัญญาสมบูรณแบบกับประเทศอังกฤษ ดังนั้นในช่วงนี้ประเทศไทยได้มีการแก้ปัญหา โดยมีการออกกฎหมายควบคุมราคาสินค้า ห้ามกักตุนสินค้า ให้ใช้ของที่ผลิตขึ้นในประเทศ มีการเปิดธนาคารของคนไทยเพิ่มมากขึ้น และให้ธนาคารเป็นแหล่งเงินทุนไปทำธุรกิจ รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้นโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม และการขยายตัวของทุนนิยมโดยรัฐ เช่น รัฐเข้ามาส่งเสริมให้มีการประกอบการอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม สาธารณูปโภค ฯลฯ

ส่งเสริมให้คนไทยมีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้น เช่น มีการสงวนอาชีพบางประเภทให้คนไทย ส่วนด้านอุตสาหกรรม รัฐบาลก็จะเข้าไปดำเนินการเอง

นับตั้งแต่ พ.ศ.2504 เป็นต้นมา ระบบเศรษฐกิจของไทยเปลี่ยนแปลงมากอันเนื่องมาจากการเจริญเติบโตทางด้านประชากร และปัญหาด้านทรัพยากรซึ่งมีจำกัด โดยรัฐบาลซึ่งเป็นตัวแทนของสังคมต้องเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้จัดทำเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในขณะนี้เองจึงทำให้ประเทศไทยให้ความสำคัญในการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลและประชาชนร่วมกันดำเนินการ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าระบบเศรษฐกิจไทยได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบผสม โดยมีการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและได้เริ่มจัดทำเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่ฉบับที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2504 มาจนถึงปัจจุบัน คือ ฉบับที่ 11 ซึ่งมีกำหนดวาระของแผน ดังนี้

- (1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 - 2509
- (2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510 - 2514
- (3) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515 - 2519
- (4) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 - 2524
- (5) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 - 2529
- (6) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530 - 2534
- (7) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535 - 2539
- (8) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544
- (9) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 - 2549
- (10) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 - 2554
- (11) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559

ปัญหาเศรษฐกิจของไทย

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา (Developing country) เหมือนกับประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชียอีกหลายประเทศ ทั้งนี้ เนื่องจากประเทศไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจหลายประการที่สำคัญ คือ

1. ความแตกต่างของรายได้ ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอดีตที่ผ่านมา มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปในลักษณะที่ขาดความสมดุล ระหว่างประชาชนในเมืองกับชนบทยังก่อให้เกิดปัญหาความแตกต่างทางรายได้ให้เห็นได้ชัด ประชาชนในชนบทยังยากจนมากกว่า 10 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 90 ของประชาชนในชนบท จากการสำรวจพบว่าผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้ต่ำกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพอุตสาหกรรม 6 เท่าตัว พาณิชยกรรม เกือบ 10 เท่าตัว และด้านบริการกว่า 4 เท่าตัว อีกทั้งยังต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของประชาชนในชาติด้วย ความแตกต่างของรายได้ ผู้ประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ ยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดของประเทศอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. สินค้าขั้นปฐม เป็นสินค้าพื้นฐานของคนไทย อันได้แก่ สินค้าด้านการเกษตร เป็นสินค้าผลิตผลจากการทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์และการประมง ลักษณะสินค้าเกษตรไทย ในปัจจุบันราคาผลผลิตตกต่ำ

เป็นสาเหตุให้เกษตรกรมีรายได้น้อย รายได้ไม่ค่อยจะพอกับรายจ่าย ถ้าเป็นเกษตรกรรายย่อย มักจะประสบปัญหาเกี่ยวกับราคาผลผลิตเสมอ

อย่างไรก็ตามสินค้าผลผลิตขั้นปฐมของคนไทย ถ้าพิจารณาในภาพรวมของประเทศสินค้าประเภทนี้ยังเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศ และทำรายได้ให้กับประเทศปีละมาก ๆ

3. การตลาด เป็นกลไกที่ทำให้ผู้ซื้อและผู้ขายมาพบกัน และเกิดมีการแลกเปลี่ยนกันในกระบวนการแลกเปลี่ยนนั้น ตลาดต้องทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดซื้อสินค้า การเก็บรักษาสินค้า การขายสินค้าและบริการ การจำหน่ายมาตรฐานสินค้า การขนส่ง การยอมรับความเสี่ยงภัยและการเงิน

ลักษณะทางการตลาดของไทยมีทั้งเป็นตลาดแบบผูกขาดและตลาดแบบกึ่งแข่งขัน กึ่งผูกขาด ที่ว่าเป็นตลาดแบบผูกขาดนั้น เป็นตลาดที่มีผู้ซื้อและผู้ขายเพียงรายเดียว เช่น การผลิตบุหรี่ยของโรงงานยาสูบ ลักษณะของตลาดแบบนี้ ผู้ขายเป็นผู้กำหนดราคาสินค้าแต่เพียงผู้เดียว โดยไม่ต้องระมัดระวังว่าจะมีคู่แข่ง สำหรับลักษณะของตลาดอีกแบบหนึ่งที่เป็นกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดนั้นเป็นลักษณะของผลผลิตที่มาจากผู้ผลิตรายใหญ่เพียงไม่กี่ราย เช่น บริษัทผู้ผลิตเครื่องบิน บริษัทผู้ผลิตสุรา บริษัทผู้ผลิตเหล่านี้นี้จะมีผู้ผลิตน้อยราย และมีการแข่งขันกันในการที่จะขายสินค้าของตน แต่จะรวมตัวกันเพื่อขึ้นราคาสินค้าหรือกำหนดราคาสินค้าได้ง่าย

ตลาดสินค้าไทยอีกอย่างหนึ่ง เป็นตลาดสินค้าที่มีผู้ซื้อและผู้ขายจำนวนมาก ซึ่งตลาดเหล่านี้มีอยู่ทั่วไปทุกจังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน การตลาดของไทยยังมีปัญหาสินค้าส่วนใหญ่ตกอยู่ในกลุ่มบุคคลเพียงไม่กี่กลุ่ม การที่มีกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้ขึ้น ถ้าเป็นกลุ่มที่มีคุณธรรมก็จะกระจายรายได้โดยกำหนดราคาที่เหมาะสม ไม่คิดกำไรมาก แต่ถ้ากลุ่มบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่เห็นแก่ได้ กลุ่มเหล่านี้ก็จะรวมกันบีบผู้ผลิต

ให้ขายผลผลิตในราคาต่ำ ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน นอกจากนี้ การกำหนดราคาสินค้าของเมืองไทยเรายังไม่มีมาตรฐานโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สินค้าด้านการเกษตร

4. การขาดดุลการค้า และดุลการชำระเงิน คำว่า **ดุลการค้า** หมายถึง รายรับรายจ่ายจากการค้าระหว่างประเทศ ดุลการค้าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของดุลการชำระเงินเท่านั้น เพราะ**ดุลการชำระเงิน** หมายถึง รายงานที่แสดงถึงยอดรายได้ - รายจ่าย ที่ประเทศได้รับหรือรายจ่ายให้แก่ต่างประเทศในระยะเวลา 1 ปี ฉะนั้นประเทศอาจมีดุลการค้าขาดดุล แต่มีดุลการชำระเงินเกินดุลก็ได้ สำหรับดุลการค้าของประเทศไทยในช่วงที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมนี้ จะขาดดุลการค้ากับบางประเทศ เพราะจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการสั่งซื้อเครื่องจักร

5. การว่างงาน การว่างงานย่อมมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และรวมถึงการเมืองด้วยผลกระทบทางเศรษฐกิจ เช่น ก่อให้เกิดความยากจน เป็นผลกระทบถึงปัญหาครอบครัว ปัญหาอาชญากรรม ฯลฯ และมีผลถึงการฝักใฝ่ในลัทธิเศรษฐกิจและลัทธิการเมือง ทำให้เกิดปัญหาผู้ก่อการร้ายได้ ในทางเศรษฐศาสตร์มีการศึกษาและกำหนดไว้ว่า ถ้าประเทศใดมีอัตราการว่างงานเกิน 4% ของจำนวนแรงงานทั้งหมดแล้ว จะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศนั้นอย่างรุนแรง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้อัตราการว่างงานจะไม่ถึง 4% ดังกล่าว ก็สามารถทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นได้

6. การเงินและการชำระหนี้ การกำหนดและควบคุมปริมาณเงินให้พอดีกับความต้องการและความจำเป็นในการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ เป็นสิ่งจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องกำหนดเป็นนโยบายไว้ เพราะถ้าปริมาณเงินที่ใช้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจมีมากเกินไป หรือน้อยเกินไป เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณสินค้าหรือบริการ รัฐบาลจะต้องเข้าไปแก้ไข โดยมอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ควบคุมปริมาณเงินทำได้ 3 ทาง คือ

1. การนำหลักทรัพย์ออกขายสู่ตลาด ถ้ารัฐบาลต้องการเก็บเงินก็ขายหลักทรัพย์รัฐบาล ถ้าเงินในมือผิดพลาดรัฐบาลก็รับซื้อหลักทรัพย์กลับมาอีก ซึ่งจะเป็นการปล่อยเงินไปสู่ประชาชนเพื่อให้เกิดเงินหมุนเวียน

2. การเพิ่มหรือลดอัตรารับช่วงซื้อลดตั๋วเงิน ทำให้ธนาคารพาณิชย์กู้ยืมเงินจากธนาคารแห่งประเทศไทยเพิ่มขึ้นหรือลดลง ด้วยวิธีให้เงินสดในท้องตลาดลดลง หรือถ้าให้เงินสดในท้องตลาดมีหมุนเวียนคล่องตัวก็ต้องกู้เงินจากธนาคารกลางเพิ่มขึ้น เงินสดในมือประชาชนจะมีมากขึ้น

3. การเพิ่มหรือลดอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย เมื่อพิจารณาฐานะการคลังของรัฐบาล ปีงบประมาณ 2540 - 2541 เป็นช่วงที่เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำมาก จะพบว่าสถานการณ์การเงินคงคลังยังไม่มี ความมั่นคง รัฐบาลต้องประหยัดและจะต้องกู้เงินจากต่างประเทศมาชดเชยการขาดดุลงบประมาณ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยเป็นหนี้ต่างประเทศจำนวนมาก รัฐบาลต้องตั้งงบประมาณชดใช้หนี้สินปีละนับเป็นหมื่นล้านบาท ซึ่งยังผลให้งบประมาณที่จะนำมาใช้ในงานพัฒนามีน้อยมาก

7. เงินเฟ้อ (Inflation) เงินเฟ้อ หมายถึง ภาวะที่ราคาของสินค้าสูงขึ้น หรือหมายถึงภาวะที่ค่าของเงินลดลง สิ่งที่จะทำให้เห็นชัดถึงภาวะเงินเฟ้อ คือ ดัชนีผู้บริโภค เงินเฟ้อมี 2 ประเภท คือ

1. เงินเฟ้ออย่างอ่อน คือ ภาวะที่ราคาของสินค้าและบริการสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในอัตราเล็กน้อย ราวปีละ 2.3 % และไม่เกิน 5 %

2. เงินเฟ้ออย่างรุนแรง คือ ภาวะที่ราคาสินค้าเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดัชนีราคา จะสูงขึ้นกว่าร้อยละ 10 ต่อปี

การที่เกิดภาวะเงินเฟื่อนั้น ย่อมจะทำให้เกิดผลกระทบกระเทือน ดังนี้ คือ

1. ทำให้เกิดผลเสียหายแก่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ

2. ทำให้เกิดภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจ เพราะค่าของเงินลดลง

3. เจ้าหนี้ทั่วไปจะเสียประโยชน์จากมูลค่าหนี้ที่เปลี่ยนแปลง คือ

4. ผู้มีรายได้จากค่าจ้าง เงินเดือน และผู้มีรายได้คงที่อื่น ๆ จะเดือดร้อนจากการครองชีพ เพราะรายได้ไม่ทันกับรายจ่าย

5. รัฐบาลประสบปัญหาหนักขึ้นในการบริหารประเทศเพราะรัฐบาลต้องกู้เงินมากขึ้น รัฐบาลต้องหาเงินมาใช้ให้พอกับอัตราการเฟ้อของเงินทำให้เงินทุนสำรองที่เป็นเงินตราต่างประเทศลดลง

ผลจากการที่รัฐบาลกำหนดให้ค่าเงินบาทลอยตัวเมื่อเดือนกรกฎาคม 2540 ทำให้สินค้า มีราคาสูงขึ้น ค่าของเงินบาทลดลง ทำให้เกิดเงินเฟ้อ ปัจจุบันเงินเฟ้อเริ่มลดลง

การเกิดเงินเฟ้อมีได้มีแต่ผลเสียอย่างเดียว ยังมีประโยชน์อยู่บ้าง กล่าวคือ

1. เป็นผลดีแก่ลูกหนี้ ลูกหนี้จะใช้เงินลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับภาวะเงินปัจจุบัน

2. เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น เพราะเมื่อเกิดเงินเฟ้อ ราคาผลผลิตทางการเกษตรจะมีราคาสูงขึ้น

3. ผู้ประกอบธุรกิจการค้า จะได้รับผลประโยชน์เนื่องจากเงินเฟ้อ จะช่วยส่งเสริมการลงทุนการค้าทั่ว ๆ ไปให้ขยายตัวมากขึ้น

แนวทางพัฒนาเศรษฐกิจของไทย

การพัฒนาอาชีพและรายได้ การประกอบอาชีพของคนไทยมีความหลากหลาย มีทั้งข้าราชการ พลเรือน ข้าราชการตำรวจ ทหาร ลูกจ้างของทางราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พ่อค้า แม่ค้า ฯลฯ อาชีพต่าง ๆ เหล่านี้ถ้าจะจัดเป็นกลุ่มอาชีพจะได้ 3 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม อาชีพอุตสาหกรรม และอาชีพบริการ

1. อาชีพเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ดังนั้นอาชีพเกษตรจึงมีความสำคัญยิ่งสำหรับคนไทย อาชีพเกษตรมีทั้งการทำนา ทำสวน ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ สินค้าเกษตรเป็นสินค้าขั้นปฐมของไทย และเป็นสินค้าที่ส่งไปขายต่างประเทศปีละหลายหมื่นล้านบาท รัฐบาลพยายามส่งเสริมอาชีพเกษตรมากขึ้น และพยายามเชิญชวนให้เกษตรกรไทยเปลี่ยนแปลงการปลูกพืชบางชนิด เมื่อเห็นว่าพืชนั้นมีผู้ผลิตมากและล้นตลาด ทำให้สินค้าราคาตก

2. อาชีพอุตสาหกรรม จากข้อมูลของกรมโรงงานอุตสาหกรรมพบว่า โรงงานอุตสาหกรรมในประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพียงร้อยละ 6 อีกร้อยละ 94 เป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อม อุตสาหกรรมขนาดใหญ่แทนที่จะจ้างคนงานมาก แต่กลับจ้างคนงานน้อย เพราะมีการใช้เครื่องจักรแทนแรงงาน ฉะนั้นความหวังที่จะเข้าไปรับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมจึงเป็นเรื่องยาก

แนวโน้มของการขยายตัวทางอุตสาหกรรมนั้น รัฐบาลได้พยายามส่งเสริมให้ เอกชนลงทุน โดยรัฐบาลให้หลักประกัน พร้อมทั้งเชิญชวนให้ชาวต่างประเทศมาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้น ถึงกับมีการจัดตั้งเขตอุตสาหกรรมขึ้นที่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี อย่างไรก็ตามการสร้างโรงงานขนาดใหญ่ ไม่ส่งผลต่อการจ้างงานเพิ่มขึ้น รัฐบาลจึงพยายามที่จะส่งเสริมให้มีการลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดย่อมเพิ่มขึ้น และขยายการลงทุนไปยังต่างจังหวัดให้มาก เพื่อหวังจะให้มีการจ้างงานในส่วนภูมิภาค มีแผนขยายเมืองหลักทั้ง 4 ภาคของประเทศ และขยายเขตอุตสาหกรรมไปยังจังหวัดใหญ่ ๆ ด้วย

3. อาชีพบริการ ถ้าจะแบ่งเป็นกลุ่มย่อยจะได้ 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่หนึ่ง ประกอบด้วย ข้าราชการและลูกจ้างหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ข้าราชการหมายรวมถึง ทหาร ตำรวจ ด้วย กลุ่มอาชีพนี้มีหน้าที่ให้บริการแก่ประชาชนเพราะเป็นลูกจ้างของรัฐ

กลุ่มที่สอง เป็นพวกที่เป็นลูกจ้างหน่วยงานเอกชน ตามโรงงานอุตสาหกรรม ไร่ สวน และตามบริษัทห้างร้านต่างๆ การจ้างงานจากสถานบริการเหล่านี้ จะอยู่ในวงจำกัดรับได้จำนวนไม่มาก และจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ความจำเป็นในการจ้างงานลดลง

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มที่ประกอบอาชีพอิสระ แนวทางพัฒนาอาชีพในอนาคตนั้น เนื่องจากทางราชการรับบุคคลเข้าทำงานน้อย หน่วยงานเอกชนก็มีการจ้างงานน้อยลง ด้วยเหตุนี้แนวโน้มต่อไปในแผนพัฒนา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) อาชีพอิสระมีความจำเป็นมากสำหรับประชาชน รัฐบาลก็ได้กำหนดเป็นนโยบายไว้ว่า “ให้จัดการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานและให้สามารถประกอบอาชีพส่วนตัวหรือสร้างงานด้วยตนเองให้มากขึ้น เน้นการพัฒนาคุณภาพของประชากรเป็นสำคัญ”

การพัฒนาตลาดแรงงาน

ในปี พ.ศ. 2540 ปัญหาแรงงานในประเทศไทยเริ่มรุนแรงมากขึ้น โรงงานต่าง ๆ หยุดกิจการ มีการเลิกจ้างงานมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาการว่างงานทั้งในลักษณะที่เป็นการว่างงาน โดยเปิดเผย การว่างงานของผู้มีความรู้แต่ทำงานต่ำกว่าระดับรายได้และความสามารถ ตลอดจนปัญหาแรงงานเด็ก รัฐบาลจึงได้เร่งหาแนวทางและมาตรการต่าง ๆ ที่จะลดความรุนแรงด้านปัญหาให้น้อยลง ตลอดจนกำหนดนโยบายที่จะพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้มีงานทำมากขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น

1. การพัฒนาการเกษตรในรูปการเกษตรครบวงจร ตั้งแต่การพัฒนาผลผลิตการเกษตรอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่อง ตลอดจนการจัดการเรื่องตลาดและเสถียรภาพของราคาในพืชหลักที่มีอยู่ การพัฒนาการเกษตรแบบผสมผสานที่เป็นการขยายชนิดพืชและใช้พื้นที่มากขึ้นในเขตชลประทานและเขตน้ำฝน

2. การสร้างงานเกษตรในฤดูแล้ง เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าปัญหาในเขตชนบทส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในฤดูแล้ง มาตรการที่จะช่วยสร้างงานทางการเกษตร ได้แก่ การนำเทคโนโลยีคิดค้นมาได้ไปปฏิบัติ เช่น การทำฝนเทียม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ชนบทยากจน เทคโนโลยีใหม่ ๆ เหล่านี้ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำให้มีน้ำพอเพียงในฤดูแล้งส่งผลให้เกิดผลดีในด้าน การประมง การเลี้ยงสัตว์ การเพาะปลูก ตลอดจนการเพิ่มมาตรการเกี่ยวกับไม้ยืนต้นไม้โตเร็ว เพื่อใช้สอยในระดับหมู่บ้าน การสนับสนุนเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้เพียงพอเพียง จะก่อให้เกิดงานที่มีผลผลิตและรายได้ขึ้นอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในฤดูแล้งซึ่งเป็นฤดูที่มีปัญหา การว่างงานสูง

3. การสร้างงานโดยการสนับสนุนอุตสาหกรรมชนบท ส่งเสริมอุตสาหกรรมชนบทที่ใช้วัตถุดิบทางการเกษตร การสร้างงานให้มากขึ้นในต่างจังหวัดจะเป็นการรองรับแรงงานจำนวนมาก และลดความจำเป็นที่จะอพยพเข้ามาหางานทำในกรุงเทพมหานคร หรือนอกท้องถิ่น ในขณะที่ได้มีการทดลองการให้บริการสนับสนุนอุตสาหกรรมต่างจังหวัดโดยวิธีระดมสรรพกำลังภาครัฐบาลที่มีอยู่ในด้านทุน เทคโนโลยี การจัดการ และการตลาดในหลายจังหวัด คือ พืชัญโลก สงขลา ขอนแก่น และกาญจนบุรี

4. การสร้างงานโดยการพัฒนาอาชีพนอการเกษตร การขยายการจ้างงานในสาขาเกษตรจำเป็นที่จะต้องขยายงานนอการเกษตรภายในชนบท เช่น โครงการส่งเสริมหัตถกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือน ซึ่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญประเภทหนึ่งของประเทศไทย โดยเน้นการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นให้มากที่สุด โดยรัฐบาลต้องให้ความช่วยเหลือ จัดให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เข้าไปดำเนินการส่งเสริมในเรื่องนี้ ฝึกอบรมผู้ที่สนใจให้มีความรู้พิจารณาแหล่งสินเชื่อสำหรับผู้ประกอบกิจกรรมและการตลาด องค์กรที่จัดการที่จะขยายการผลิตในกิจกรรมนอการเกษตร จำเป็นต้องคำนึงถึงการเตรียมคนและฝึกคนให้มีฝีมือสอดคล้องกับความต้องการของงานนอการเกษตร

แม้จะมีแผนนโยบายที่ชัดเจนดังกล่าวข้างต้นแล้วก็ตาม แต่ปัญหาเรื่องการว่างงานในชนบทจะยังคงเป็นปัญหาอยู่ต่อไปอีกนาน ดังนั้น การปรับปรุงนโยบายการพัฒนาการเกษตร เพื่อให้สามารถรองรับแรงงานชนบทได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งการเร่งรัดขยายอุตสาหกรรมต่างจังหวัดเพื่อจ้างแรงงานจากภาคชนบทเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างเอาจริงเอาจังมากขึ้น

5. การเตรียมตัวเข้าสู่ตลาดแรงงาน ถ้านักศึกษาติดตามข่าวทางหนังสือพิมพ์ จะพบว่า อยู่เสมอเกี่ยวกับการที่มีเด็ก ๆ ไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งที่อายุน้อย ยังไม่พร้อมที่จะเข้าสู่ตลาดงาน เด็กเหล่านี้จะได้ค่าจ้างต่ำและบางครั้งต้องประสบภัยอันตรายจากการทำงาน ทั้งนี้เนื่องจากเด็กเหล่านี้ยังไม่พร้อมที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน การเตรียมตัวเข้าสู่ตลาดแรงงานนั้นจะต้องพยายามให้การศึกษาด้านวิชาชีพแก่เด็ก ๆ โดยการปลูกฝังให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อการประกอบอาชีพการฝึกทักษะอาชีพที่เหมาะสมกับวัย มีผลงานอาชีพของผู้เรียนที่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งทำได้โดยการให้การศึกษา ขยายการศึกษาให้กว้างขวางทั่วถึง ให้เด็กได้เรียนอย่างน้อย 12 ปี

การให้การศึกษาแก่เด็กนั้น ต้องจัดหลักสูตรวิชาชีพเข้าไว้ในหลักสูตรในโรงเรียนด้วย ซึ่งปัจจุบันก็ได้มีการจัดหลักสูตรวิชาชีพให้เด็กได้เรียนแล้ว ถ้าเป็นผู้ที่ไม่ได้เรียนอยู่ในโรงเรียนก็ควรต้องขยายการฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้น โดยใช้วิชาการทางการศึกษานอกโรงเรียน จัดบริการฝึกอบรมให้ทั่วถึงทั้งในเมืองและชนบทห่างไกล เพื่อประชาชนเหล่านั้นจะได้มีความรู้และทักษะพร้อมที่จะประกอบอาชีพได้

การพัฒนาผลผลิตและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

ในการพัฒนาผลผลิตการเกษตรนั้นเทคโนโลยีมีความสำคัญ

เทคโนโลยี (Technology) คือ วิทยาการซึ่งได้มาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ รวมทั้งสิ่งที่เป็นหลักการ วิธีการ และเครื่องมือต่าง ๆ

เทคโนโลยีที่ได้นำมาใช้เกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ในประเทศไทยเรามีมากมาย เช่น การรู้จักใช้เครื่องทุ่นแรง รู้จักการใช้ปุ๋ยชนิดต่าง ๆ รู้จักการปรับปรุงดิน รู้จักการผสมพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ทั้งนี้เพื่อช่วยเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตร

ผลผลิตทางการเกษตร หมายถึง สิ่งที่ได้จากการทำเกษตรกรรม และรวมถึงผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผลผลิตนั้น ๆ ด้วย

ชาวนามีอาชีพในการทำนา โดยการเพาะปลูกข้าวในนา จะเป็นโดยการปักดำหรือการหว่านก็ได้ จนข้าวออกรวงและได้เก็บเกี่ยวเพื่อนำมานวด เมล็ดข้าวที่ได้นี้เรียกว่าข้าวเปลือก ถ้าเรานำข้าวเปลือกไปสีในโรงสีหรือเอาไปตำ ก็จะได้เป็นเมล็ดข้าวสีขาว เรียกว่า ข้าวสาร คนเราจึงได้นำเอาข้าวสารนี้ไปหุงต้มหรือนึ่งเสร็จแล้วนี้จึงเรียกว่าข้าว ดังนั้นข้าวจึงเป็นผลผลิตทางการเกษตร

ชาวไร่ก็มีอาชีพในการทำไร่ เช่น การทำไร่ข้าวโพด ไร่มันสำปะหลัง ไร่พริก ในการทำไร่ นั้น ก็ต้องเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์ การเตรียมดินเพื่อการเพาะปลูก การบำรุงรักษาพืชไร่จนกว่าพืชชนิดนั้น ๆ จะได้ออกได้ผล เช่น ข้าวโพดจะต้องให้ฝักแล้วชาวไร่ก็เก็บฝักข้าวโพดมาสีนำไปเป็นอาหารของสัตว์ ดังนั้นข้าวโพดที่ได้ออกมาจึงเป็นผลผลิตทางการเกษตร

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรประมาณร้อยละ 75 มีอาชีพทางการเกษตร ดังนั้น รายได้ส่วนใหญ่ของประเทศจึงได้มาจากการนำผลิตผลทางการเกษตรออกไปจำหน่ายในต่างประเทศ เช่น ข้าว ข้าวโพด ยางพารา มันสำปะหลัง เป็นต้น จากหลักฐานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ บอกว่า ประเทศไทย มีเนื้อที่ในการเพาะปลูกเพียงร้อยละ 20 ของเนื้อที่ทั้งหมด ที่เหลือนอกนั้นก็เป็นที่อยู่อาศัย แม่น้ำลำคลอง ถนนหนทาง ป่าเขา ป่าก็จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสงวนไว้เพื่อเป็นการรักษาต้นน้ำ ลำธาร ป้องกันน้ำท่วม และเป็น การสงวนพันธุ์สัตว์ป่าอีกด้วย

ผลผลิตทางการเกษตร มีประโยชน์มากมาย หรือแทบจะกล่าวได้ว่าผลผลิตทาง การเกษตรเป็น ปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์เลยทีเดียว ซึ่งอาจจะจำแนกได้ดังนี้

1. อาหาร จะเห็นว่ามนุษย์บริโภคอาหารที่ได้มาจากผลิตผลทางการเกษตร ดังจะเห็นได้จาก มนุษย์บริโภคข้าว ข้าวสาลี ข้าวโพด เป็นอาหาร ถึงแม้ว่ามีบางประเทศที่ประชากรของเขาบริโภคอาหาร จำพวกขนมหรือขนมปัง แต่ขนมเหล่านั้นก็ทำมาจากข้าว หรือข้าวสาลี ดังที่เราเคยเห็นแป้งชนิดต่าง ๆ ที่ทำมา จากข้าว เช่น แป้งสาลีก็ทำมาจากข้าวสาลี แป้งข้าวเจ้าก็ทำมาจากข้าวเจ้า เป็นต้น แป้งเหล่านี้ก็นำไปผลิต เป็นพวกขนมต่าง ๆ ได้ หรืออาจจะเป็นพวกเครื่องดื่มต่าง ๆ เช่น กาแฟ น้ำส้ม ล้วนได้มาจากผลิตผลทาง การเกษตรทั้งสิ้น

2. เครื่องนุ่งห่ม ก็เป็นปัจจัยสำคัญของมนุษย์ โดยที่มนุษย์สามารถนำผลิตผลทางการเกษตรที่ให้ เส้นใยมาทอเป็นผ้า แล้วทำเป็นเครื่องนุ่งห่มได้ พืชที่ให้เส้นใย ได้แก่ ฝ้าย ปอ และอื่นๆ ผลิตผลทางเกษตร ที่นำมาใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มนี้ ถือว่าเป็นเครื่องอุปโภค

3. ยารักษาโรค ผลิตผลทางการเกษตรบางชนิดสามารถนำมาสกัดทำเป็นยารักษาโรคต่าง ๆ ได้ เช่น กระเทียม ขิง ข่า และอื่น ๆ เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ความจำเป็นในการผลิตยารักษา โรคยิ่งมีมากขึ้น ในสภาพของการดำเนินชีวิตและมนุษย์แล้วจะหนีไม่พ้น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ไปได้

4. ที่อยู่อาศัย การสร้างสถานที่อยู่อาศัยมีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์มาก ในสมัยโบราณคนเราได้ อาศัยอยู่ตามถ้ำ พอนานเข้าก็มีวิวัฒนาการไปเรื่อย ๆ รู้จักการก่อสร้างที่อยู่อาศัยเอง ซึ่งอาจจะเริ่มจากการนำเอา ใบไม้ใบหญ้ามาผูกหลังคา หรืออาจจะเป็นการนำเอาหนังสัตว์มาทำเป็นที่อยู่อาศัย ต่อมาก็รู้จักการนำเอาต้นไม้ มาแปรรูป เพื่อใช้ก่อสร้างอาคารบ้านเรือน เพื่อให้คงทนและถาวรต่อไป เมื่อคนใช้ต้นไม้มากขึ้น ต้นไม้ก็น้อยลง ทุกที จนถึงปัจจุบันนี้ก็ได้มีการปลูกป่าขึ้น ซึ่งการปลูกป่าหรือปลูกต้นไม้เหล่านี้ล้วนแต่เป็นผลผลิตทางการเกษตร ทั้งสิ้น

5. ผลิตภัณฑ์ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากผลิตผลทางการเกษตรแทบทั้งสิ้น อันได้แก่ อาหารกระป๋อง ไม้อัด นมผง และเครื่องหนังต่าง ๆ เป็นต้น

การอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรม หมายถึง การผลิตสิ่งของปริมาณมากเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้า อุตสาหกรรมได้แบ่งออก ตามลักษณะและขนาดของกิจการได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หมายถึง อุตสาหกรรมที่ต้องใช้เครื่องจักรกล อุปกรณ์และเงินทุน จำนวนมาก เช่น โรงงานผลิตปูนซีเมนต์ โรงงานผลิตเครื่องบิน เป็นต้น

2. อุตสาหกรรมขนาดย่อม เป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดเล็ก ใช้คนงานตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป แต่ไม่เกิน 50 คน และใช้เงินทุนไม่เกิน 2 ล้านบาท อุตสาหกรรมขนาดย่อมนี้ใช้วัตถุดิบที่ได้จากอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มาผลิต ของสำเร็จรูปอีกต่อหนึ่ง เพื่อจะได้เป็นเครื่องอุปโภคบริโภค เช่น การทำน้ำตาล การฟอกหนัง การทำน้ำแข็ง การทำรองเท้า เป็นต้น

3. อุตสาหกรรมในครอบครัว หมายถึง อุตสาหกรรมขนาดเล็กที่ทำกันในครอบครัว ใช้แรงงาน ของคนในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ทำผลิตภัณฑ์ที่ใช้ความชำนาญทางฝีมือแล้วนำออกจำหน่าย เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ การทำอาหารหมักดอง การทำขนม เป็นต้น ประเทศที่เจริญก้าวหน้าทางด้าน อุตสาหกรรมได้ จะต้องเป็นประเทศที่มีความเจริญทางด้านวิชาการสูง สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพดีออกไป จำหน่ายแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ได้ ในกรณีของประเทศไทยยังมีอุตสาหกรรมประเภทนี้อยู่มากนัก และอุตสาหกรรมที่มีอยู่แล้วส่วนใหญ่ก็เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กลงทุนไม่มาก

แนวโน้มในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย

ประเทศไทยได้เริ่มมีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2504 ปัจจุบันเน้นการพัฒนา คน โดยกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาไว้ ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพของคนทุกกลุ่มเป้าหมาย อายุและเพศ ให้คนมีทางเลือกในชีวิตและ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนโดย

1.1 ปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้และฝึกอบรมให้คิดเป็นทำเป็น มีการเรียนรู้จากประสบการณ์และ ของจริง ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องหลากหลาย สนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงองค์ความรู้สากลเข้ากับ ภูมิปัญญาไทยที่มีวิวัฒนาการจากพื้นฐานสังคมการเกษตรภายใต้บริบทของวัฒนธรรม ค่านิยมดั้งเดิมที่ไม่

แปลกแยกจากธรรมชาติ สร้างแนวการดำรงชีวิตที่ประชาชนรู้เท่าทันการพัฒนาและสามารถรักษาระดับการพัฒนาที่เหมาะสมได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

1.2 สนับสนุนให้เกิดการกระจายอำนาจการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้ครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นเข้ามามีบทบาท สามารถจัดการศึกษาได้พร้อม ๆ ไปด้วยผ่อนคลายนโยบายระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ และให้สิ่งจูงใจเพิ่มเติมแก่ภาคเอกชนให้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น

1.3 ให้ความสำคัญเป็นลำดับสูงในการปฏิรูปการฝึกหัดครูเพื่อให้ครูเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติมีศักดิ์ศรีสามารถดึงดูดคนเก่งคนดีเข้าเรียนวิชาครู รวมทั้งเร่งรัดการพัฒนาครูประจำการและบุคลากรทางการศึกษาและปฏิรูปการเรียนการสอนในการผลิตครูอย่างจริงจัง

1.4 เสริมสร้างศักยภาพของสื่อสารมวลชน เพื่อให้สนับสนุนการพัฒนาโดยเป็นยุทธศาสตร์ที่สามารถดำเนินการได้ทันที่อย่างต่อเนื่องไปพร้อม ๆ กับการเพิ่มทักษะของการเป็นผู้รับสารหรือผู้บริโภคสื่อที่มีคุณภาพ โดยเน้นบทบาทของสื่อมวลชนในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการสร้างปัญญาทั้งในระดับท้องถิ่นและในกระแสโลกาภิวัตน์

1.5 สร้างบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน

1.6 สนับสนุนให้มีการพัฒนาจิตใจคนให้เป็นคนดีมีวินัย คุณธรรม และจริยธรรม ตลอดจนส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยเน้นศักดิ์ศรีและศักยภาพของคนไทยในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ

1.7 ปรับปรุงระบบบริการสาธารณสุข ให้สามารถบริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของการมีสุขภาพดีถ้วนหน้า โดยเน้นการป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาทางด้านการรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้าน เช่น แพทย์แผนโบราณ สมุนไพร เป็นต้น

2. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในกระบวนการพัฒนา โดย

2.1 ส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว และชุมชนให้มีบทบาทและส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมืองการปกครอง โดยให้ความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและมีความต่อเนื่อง

2.2 สนับสนุนการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของผู้ด้อยโอกาสในสังคมให้สามารถมีรายได้และพึ่งตนเองได้ เพื่อช่วยลดช่องว่างระหว่างรายได้

2.3 ส่งเสริมบทบาทของสตรีให้เป็นพลังในการพัฒนา และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกๆระดับ ทั้งนี้ เพื่อบูรณาการและสร้างความสมดุลของการพัฒนา

2.4 เร่งรัดการพัฒนาชนบทและกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยเน้นให้มีโครงสร้างขั้นพื้นฐานทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน

2.5 เพิ่มบทบาทของประชาชนในการเรียนรู้การพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการเตรียมคนและชุมชนเพื่อรองรับผลกระทบของการพัฒนาจากภาคเอกชน

2.6 พัฒนาและปรับปรุงระบบประกันสังคมให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2.7 พัฒนาระบบการเมืองให้มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยอย่างเป็นวิถีชีวิต ให้มีค่านิยม วัฒนธรรม กติกา และวิธีการบริหารจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสังคมไทยเพื่อสนับสนุนการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมให้ยั่งยืน

สรุป ในปัจจุบันนี้ ระบบเศรษฐกิจของประเทศ จะมีทั้งภาครัฐและเอกชนต่างมีส่วนเป็นเจ้าของ ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตต่าง ๆ โดยเอกชนใช้กำไรเป็นสิ่งจูงใจเข้ามาทำการผลิตและอาศัยกลไกราคาในการ จัดทรัพยากร และมีบางกิจกรรมที่ควบคุมโดยรัฐ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาค่าพื้นฐานทางเศรษฐกิจและคุ้มครอง ผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม นอกจากนี้รัฐจะเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจเท่าที่จำเป็น ได้แก่

- 1) ดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันประเทศ เช่น ด้านการทหาร ตำรวจและศาล เป็นต้น
- 2) ดำเนินการด้านเศรษฐกิจพื้นฐาน เช่น สร้างสะพาน ถนน เขื่อน เป็นต้น
- 3) ควบคุมและดำเนินการด้านการศึกษาและสาธารณสุข
- 4) ดำเนินกิจการด้านสาธารณูปโภค เช่น การรถไฟ การประปา สื่อสารไปรษณีย์ เป็นต้น
- 5) ดำเนินการเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อกระจายรายได้และทรัพยากรจากชุมชนเมืองไปยังชนบท

โดยกำหนดเป็นนโยบายสำคัญ ๆ เช่น การกระตุ้นเศรษฐกิจ ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน SME วิสาหกิจชุมชน โครงการพัฒนาการศึกษา โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ และการสร้างงานในรูปแบบต่าง ๆ โดยรัฐบาลได้กำหนดเป็น นโยบายไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 - 9 เป็นต้น

หลักการ และวิธีการเลือกใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต

ในการผลิตเพื่อสนองต่อความต้องการของมนุษย์ ผู้ผลิตต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

ปัจจัยการผลิต ปัจจัยการผลิต หมายถึง ทรัพยากรที่ใช้เพื่อการผลิตเป็นสินค้าและบริการ ในความหมายทางเศรษฐศาสตร์แบ่งปัจจัยการผลิตเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ที่ดิน หมายถึง ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมด เช่น ป่าไม้ สัตว์ น้ำ แร่ธาตุ ปริมาณ น้ำฝน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะมีอยู่ตามธรรมชาติ มนุษย์สร้างขึ้นเองไม่ได้ แต่สามารถพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของ ทรัพยากรธรรมชาติได้บ้าง เช่น การปรับปรุงที่ดินให้อุดมสมบูรณ์ขึ้น เป็นต้น ผลตอบแทนจากการใช้ที่ดิน เราเรียกว่า ค่าเช่า

2. แรงงาน หมายถึง แรงกาย แรงใจ ความรู้ สติปัญญา และความคิดที่มนุษย์ทุ่มเทให้แก่การผลิต สินค้าและบริการ แต่ในที่นี้แรงงานสัตว์จะไม่ถือเป็นปัจจัยการผลิตประเภทแรงงาน แต่ถือเป็นทุน ประเภท มีชีวิต ผลตอบแทนของแรงงานเรียกว่า **ค่าจ้างและเงินเดือน** โดยทั่วไปแล้วแรงงานแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

- **แรงงานฝีมือ** เช่น นักวิชาการ แพทย์ นักวิชาชีพต่างๆ เป็นต้น
- **แรงงานกึ่งฝีมือ** เช่น ช่างไม้ ช่างเทคนิค พนักงานเสมียน เป็นต้น
- **แรงงานไร้ฝีมือ** เช่น กรรมกรใช้แรง นักการภารโรง ยาม เป็นต้น

3. ทุน ในความหมายทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง สิ่งก่อสร้าง และเครื่องจักร เครื่องมือที่ใช้ใน การผลิต นอกจากนี้ทุนยังแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

3.1 เงินทุน หมายถึง ปริมาณเงินตราที่เจ้าของเงินนำไปซื้อวัตถุดิบ จ่ายค่าจ้าง ค่าเช่า และ ดอกเบี้ย

3.2 สินค้าประเภททุน หมายถึง สิ่งก่อสร้าง รวมถึงเครื่องมือ เครื่องจักร ที่ใช้ในการผลิต เป็นต้น ผลตอบแทนจากเงินทุน คือ ดอกเบี้ย

4. **ผู้ประกอบการ** หมายถึง บุคคลที่สามารถนำปัจจัยการผลิตต่าง ๆ มาดำเนินการผลิตให้มีประสิทธิภาพที่สุด โดยอาศัยหลักการบริหารที่ดี การตัดสินใจจากข้อมูลหรือจากเกณฑ์มาตรฐานอย่างรอบคอบ รวมถึงความรับผิดชอบต่อผลตอบแทน คือ กำไร

เรื่องที่ 3 คุณธรรมในการผลิตและการบริโภค

การบริโภค หมายถึง การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยใช้เงินเป็นสื่อกลาง เพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคของบุคคล เช่น การใช้จ่ายซื้ออาหาร การใช้จ่ายซื้อที่อยู่อาศัย การใช้จ่ายซื้อเครื่องนุ่งห่ม การใช้จ่ายซื้อยารักษาโรค การใช้จ่ายซื้อความสะดวกสบายเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

การผลิต หมายถึง การสร้างสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองการบริโภคของบุคคล

คุณธรรม เป็นคุณงามความดีที่จะต้องเสริมสร้างให้เกิดทั้งในผู้ผลิตและผู้บริโภค

ในแง่ผู้ผลิตต้องมีความซื่อสัตย์ในการไม่ปลอมปนสารมีพิษหรือสารที่มีประโยชน์ เข้ามาในกระบวนการผลิต หรือหากจำเป็นต้องใช้ก็ต้องใช้ในปริมาณที่ปลอดภัยและไม่เอาเปรียบผู้บริโภค รวมทั้งควรแจ้งให้ผู้บริโภคทราบ เพื่อให้อยู่ในวิจาร์ณญาณของผู้บริโภคที่จะเลือกใช้ ขณะเดียวกันก็ต้องไม่ปล่อยสารพิษหรือสิ่งที่ก่อให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งจะมีผลกระทบต่อคนอื่น

คุณธรรมของผู้ผลิตที่สำคัญมีดังนี้

1. ความขยัน เป็นความพยายาม มุมานะที่จะประกอบการในการผลิตและบริการให้ประสบผลสำเร็จอย่างไม่มีย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค
2. ความซื่อสัตย์ โดยเฉพาะซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค เช่น ไม่ค้ากำไรเกินควร ไม่โฆษณาสินค้าเกินความเป็นจริง ไม่ปลอมปนสินค้า ไม่ผลิตสินค้าที่ไม่ได้คุณภาพ หรือสินค้าที่ผิดกฎหมาย ฯลฯ
3. ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รับผิดชอบต่อความต้องการของผู้บริโภค และไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากการผลิตและบริการ
4. พัฒนาคุณภาพสินค้า เน้นให้สินค้าและบริการเป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภค
5. ดูแลสังคม คือ แบ่งส่วนกำไรที่ได้รับคืนสู่สังคม เช่น ทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม เช่น สิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์ การให้ความรู้ที่ถูกต้อง ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในรูปแบบต่าง ๆ ฯลฯ

ในแง่ผู้บริโภค ก็ต้องใช้สติปัญญาในการพิจารณาว่าควรเชื่อคำโฆษณาของสินค้าหรือไม่ และจะใช้อย่างไรให้คุ้มค่าและไม่ทิ้งของเหลือใช้ให้เป็นมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม ให้ความร่วมมือในการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี เพื่อสุขภาวะของทุกคนในครอบครัวและในชุมชน

คุณธรรมของผู้บริโภค ในการเลือกสินค้าและบริการผู้บริโภคควรคำนึงถึงความจำเป็นหรือประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต คุณธรรมที่สำคัญ มีดังนี้

1. ใช้ตามความจำเป็น ในการบริโภคสินค้าหรือบริการให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตไม่กักตุนสินค้า

2. พิจารณาประโยชน์ที่จะได้รับจากการซื้อสินค้าและบริการ
3. ประหยัด ซึ่งควรพิจารณาถึงคุณภาพ ราคาสินค้า การบริการที่มีคุณภาพ ยุติธรรมเหมาะสมกับค่าบริการ
4. มีค่านิยมในการบริโภคสินค้าผลิตภัณฑ์ไทย

ในปัจจุบันหน่วยธุรกิจต่าง ๆ มีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ขายสินค้าและบริการมากขึ้น ซึ่งเมื่อบางครั้งมีการโฆษณาชวนเชื่อเกินจริง ทำให้ผู้บริโภคไม่ทราบความจริงเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้า ดังนั้นในการซื้อสินค้าและบริการใด ๆ ผู้บริโภคจึงควรพิจารณาถึงคุณภาพ ความจำเป็นของสินค้าและบริการเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภค

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภค

1. ราคาของสินค้า ผู้บริโภคโดยทั่วไปจะซื้อสินค้าบริการที่เป็นไปตามความต้องการ ความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต และมีราคาที่ไม่แพงเกินไปแต่มีคุณภาพดี
2. รสนิยมของผู้บริโภค ผู้บริโภคมีรสนิยมที่แตกต่างกัน บางคนมีรสนิยมที่ชอบสินค้าและบริการที่มาจากต่างประเทศ ผู้บริโภคบางคนมีรสนิยมของความเป็นไทย ก็มักจะซื้อสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นภายในประเทศเท่านั้น
3. รายได้ของผู้บริโภค รายได้ของผู้บริโภค เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภค ถ้าผู้บริโภครายได้น้อย มักต้องการสินค้าและบริการที่ราคาถูก เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ไม่ขาดสน ถ้าผู้บริโภครายได้สูงมักต้องการสินค้าและบริการที่มีคุณภาพดี แม้จะราคาสูงก็ตาม
4. ระบบซื้อขายเงินผ่อน เป็นระบบซื้อขายที่ช่วยให้ผู้มีรายได้น้อยมีโอกาสได้บริโภคสินค้าที่มีราคาแพงได้
5. การโฆษณา การโฆษณาเป็นการทำตลาด ทำให้ผู้บริโภครู้จักสินค้าและบริการ สินค้าและบริการที่มีการทุ่มทุนโฆษณามากๆ มีส่วนทำให้ผู้บริโภคหันไปซื้อสินค้าและบริการนั้นมากขึ้น
6. การคาดคะเนราคาภายนอก ถ้าผู้บริโภคมักมีการคาดคะเนว่าสินค้าใดมีผลผลิตน้อยและราคาจะแพงขึ้น ผู้บริโภคก็จะมีอาการซื้อสินค้านั้นกันมาก
7. ฤดูกาล เช่น ฤดูร้อน ผู้บริโภคจะหาซื้อเสื้อผ้าที่สวมใส่สบายไม่ร้อน ฤดูฝน ผู้บริโภคจะหาซื้อเสื้อผ้าและเครื่องป้องกันฝนกันมาก เป็นต้น

เรื่องที่ 4 กฎหมายและข้อมูลการคุ้มครองผู้บริโภค

หน่วยงานที่คุ้มครองผู้บริโภค

กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณา	0-2629-7037-9 , 0-2629-7041-3
กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลาก	0-2629-7048-50 , 0-2629-7052-5
กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา	0-2629-7061-3 , 0-2629-7065-8
กองเผยแพร่และประชาสัมพันธ์	0-2629-8250-2 , 0-2629-8254-6
กองนิติการ	0-2629-8259-60 , 0-2629-8262-4
สำนักงานเลขานุการกรม	0-2629-8243 , 0-2629-8245-8

การพิทักษ์สิทธิผู้บริโภค

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ทำให้ความสำคัญของการคุ้มครองผู้บริโภค โดยบัญญัติถึงสิทธิของผู้บริโภคไว้ในมาตรา 57 ว่า “สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 ได้บัญญัติสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย 5 ประการ ดังนี้

1. สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการโฆษณาหรือการแสดงฉลากตามความเป็นจริงและปราศจากพิษภัยแก่ผู้บริโภค รวมถึงตลอดถึงสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะไม่หลงผิดในการซื้อสินค้าหรือรับบริการโดยไม่เป็นธรรม

2. สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือรับบริการ โดยความสมัครใจของผู้บริโภค และปราศจากการชักจูงใจอันไม่เป็นธรรม

3. สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือบริการที่ปลอดภัย มีสภาพและคุณภาพได้มาตรฐานเหมาะสมแก่การใช้ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สิน ในกรณีใช้ตามคำแนะนำหรือระมัดระวังตามสภาพของสินค้าหรือบริการนั้นแล้ว

4. สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับข้อสัญญาโดยไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ

5. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองและชดเชยค่าเสียหาย เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามข้อ 1, 2, 3 และ 4 ดังกล่าว

ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้บริโภคในการซื้อสินค้าหรือบริการ

ข้อควรปฏิบัติหลังจากซื้อสินค้าหรือบริการ ผู้บริโภคมีหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวัง ตามสมควรในการซื้อสินค้าหรือบริการ ได้แก่ การให้ความสำคัญกับฉลากของสินค้าและการโฆษณาสินค้าหรือบริการ

1. ผู้บริโภคต้องตรวจดูฉลากของสินค้า เพื่อเป็นข้อมูลในการเปรียบเทียบสินค้าแต่ละยี่ห้อ ก่อนตัดสินใจเลือกสินค้า ฉลากของสินค้าที่ควบคุมจะต้องระบุข้อความดังต่อไปนี้

ชื่อประเภท หรือชนิดของสินค้าที่แสดงให้เห็นเข้าใจ ได้ว่าสินค้านั้นคืออะไร ในกรณีที่เป็นสินค้าส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายให้ระบุชื่อประเทศที่ผลิตด้วย

ชื่อหรือเครื่องหมายการค้า ที่จดทะเบียนในประเทศไทย ของผู้ผลิตเพื่อขายในประเทศไทย

ชื่อหรือเครื่องหมายการค้า ที่จดทะเบียนในประเทศไทย ของผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย

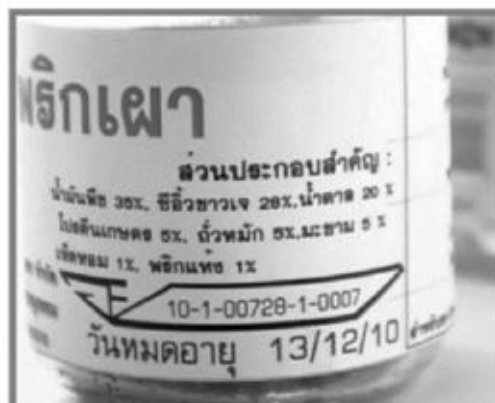
สถานที่ตั้งของผู้ผลิตเพื่อขาย หรือของผู้ส่งหรือผู้นำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายแล้วแต่กรณี **ต้องแสดงขนาดหรือมิติ หรือปริมาณ หรือปริมาตร หรือน้ำหนักของสินค้าแล้วแต่กรณี** สำหรับหน่วยที่ใช้จะใช้ชื่อเต็มหรือชื่อย่อหรือสัญลักษณ์แทนก็ได้

ต้องแสดงวิธีใช้ เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจว่าสินค้านั้นใช้เพื่อสิ่งใด

ข้อแนะนำในการใช้หรือห้ามใช้ เพื่อความถูกต้องในการให้ประโยชน์แก่ผู้บริโภค

วัน เดือน ปี ที่ผลิต หรือ **วัน เดือน ปี ที่หมดอายุการใช้** หรือ **วัน เดือน ปี ที่ควรใช้ก่อน** วัน เดือน ปี ที่ระบุนั้น เพื่อให้เข้าใจในประโยชน์ของคุณภาพหรือคุณสมบัติของสินค้านั้น (ถ้ามี)

ราคาโดยระบุหน่วยเป็นบาท และจะระบุเป็นเงินสกุลอื่นก็ได้

2. สอบถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้าจากผู้ขาย หรือผู้ที่เคยใช้สินค้านั้นแล้ว
3. ศึกษาเงื่อนไข หรือข้อจำกัดของสินค้า เช่น วัน เดือน ปี ที่ผลิตหรือหมดอายุ วิธีการใช้การเก็บรักษา ค่าเตือนหรือข้อควรระวังของสินค้าให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถใช้สินค้าได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและประหยัด
4. ร้องขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบคุณภาพ และปริมาณของสินค้าว่าเป็นจริงตามที่ระบุไว้ที่ฉลากของสินค้าหรือไม่ เพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพและเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค
5. ผู้บริโภคอย่าด่วนหลงเชื่อคำโฆษณาของสินค้าหรือบริการต้องศึกษาเงื่อนไข รายละเอียดอื่นๆ ของตัวสินค้า หรือบริการที่อาจไม่ได้ระบุไว้ในกาโฆษณา เนื่องจากการโฆษณาสินค้าหรือบริการของผู้ประกอบการธุรกิจส่วนใหญ่จะเสนอแต่ข้อดีและเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค ส่วนข้อเสียมักจะกล่าวถึงในการ

โฆษณา จึงจำเป็นที่ผู้บริโภคต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม จากการสอบถามผู้ขายหรือบริษัทผู้ผลิตตลอดจนผู้มีความรู้ ผู้เคยมีประสบการณ์ในการใช้สินค้านั้น ๆ มาแล้ว

ข้อความโฆษณาต่อไปนี้ ถือว่าเป็นข้อความที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค หรือเป็นข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสังคมเป็นส่วนรวม

ข้อความที่เป็นเท็จหรือเกินความจริง

ข้อความที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยใช้หรืออ้างอิงรายงานทางวิชาการ สถิติหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเป็นความจริง หรือเกินความจริงหรือไม่ก็ตาม

ข้อความที่เป็นการสนับสนุนโดยตรงหรือโดยอ้อมให้มีการกระทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรม หรือนำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติ

ข้อความที่จะทำให้เกิดความแตกแยกหรือเสื่อมเสียความสามัคคีในหมู่ประชาชน

ข้อความอย่างอื่นตามที่กำหนดในกระทรวงที่ผู้ประกอบการธุรกิจต้องระบุข้อความให้ครบถ้วน หากฝ่าฝืนมีโทษตามกฎหมาย

ข้อควรปฏิบัติหลังจากซื้อสินค้าหรือบริการ

ผู้บริโภคมีหน้าที่ในการเก็บรักษาพยานหลักฐานต่างๆ ที่แสดงถึง การละเมิดสิทธิของผู้บริโภคไว้ เพื่อการเรียกร้องตามสิทธิของตน พยานหลักฐานดังกล่าว อาจเป็นสินค้าที่แสดงให้เห็นว่ามีปริมาณ หรือคุณภาพไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่ระบุไว้ในฉลาก มีความสกปรก หรือมีพิษที่ก่อให้เกิดอันตราย ควรจำสถานที่ซื้อสินค้าหรือบริการนั้นไว้ เพื่อประกอบการร้องเรียนและต้องเก็บเอกสารโฆษณาและใบเสร็จรับเงินเอาไว้ด้วย

เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคขึ้น ผู้บริโภคมีหน้าที่ในการดำเนินการร้องเรียน ตามสิทธิของตน โดยร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสินค้าหรือบริการนั้นหรือร้องเรียนมาที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ต่างจังหวัดร้องเรียนที่คณะกรรมการการคุ้มครองผู้บริโภคประจำจังหวัด

การเตรียมตัวเพื่อร้องทุกข์สำหรับผู้บริโภค

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 4 ได้บัญญัติสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับการคุ้มครอง 5 ประการ ได้แก่

สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ

สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ

สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ

สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา

สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

ดังนั้น การร้องทุกข์เมื่อไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการซื้อสินค้าหรือบริการ ถือเป็นเรื่อง ที่ชอบธรรมที่ผู้บริโภคควรกระทำ เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจชดใช้ความเสียหายและเพื่อเป็นการลงโทษหรือปรามมิให้ผู้ประกอบการธุรกิจเอาใจเอาเปรียบผู้บริโภค

การเตรียมตัวของผู้บริโภค เพื่อจะมาร้องทุกข์เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ หากเอกสาร หลักฐานที่ผู้บริโภคนำมาไม่ครบถ้วน จะทำให้ผู้บริโภคเสียเวลาในการยื่นเรื่อง

การเตรียมเอกสาร หลักฐานของผู้ร้องเรียน

ผู้ร้องเรียนจะต้องเตรียมเอกสาร หลักฐานให้พร้อม เพื่อจะนำมาใช้ประกอบการบันทึกคำร้องเรียน ให้ผู้บริโภคยื่นเรื่องร้องเรียนที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (กรุงเทพมหานคร) หรือ คณะอนุกรรมการการคุ้มครองผู้บริโภคประจำจังหวัด ในจังหวัดที่ท่านอาศัยอยู่ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้ร้องเรียนกรอกรายละเอียดในแบบบันทึกคำร้องเรียนพร้อมแนบเอกสาร (เอกสารลงชื่อรับรองสำเนาทุกฉบับ) มอบให้เจ้าหน้าที่
2. ผู้ร้องเรียนกรอกรายละเอียดในแบบหนังสือมอบอำนาจ (มอบอำนาจให้ สคบ.ดำเนินการแทนผู้ร้อง)
3. กรณีผู้บริโภคไม่สามารถร้องเรียนด้วยตนเองได้ ผู้มาร้องเรียนแทนจะต้องมีหนังสือรับรองมอบอำนาจจากผู้บริโภค (พร้อมติดอากรแสตมป์ จำนวน 30 บาท) นำมายื่นต่อเจ้าหน้าที่ด้วย หากมีข้อสงสัยประการใดโปรดสอบถามเจ้าหน้าที่เพิ่มเติม หรือโทรศัพท์ติดต่อหน่วยงานที่ให้การคุ้มครองผู้บริโภค

เรื่องที่ 5 ระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย

ความสำคัญของกลุ่มทางเศรษฐกิจในเอเชีย

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ

หลักการการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ของการค้าระหว่างประเทศมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปจากการค้าในอดีต ทั้งในรูปแบบทางการค้า ขอบข่ายกิจกรรมทางการค้า ประเทศคู่ค้าและเทคโนโลยีสารสนเทศที่อำนวยความสะดวกทางการค้า การเจรจาทางการค้าเป็นเรื่องสำคัญ และเป้าหมายหลักของผู้เจรจาทางการค้าที่มาจากภาครัฐ คือ เพื่อสิทธิประโยชน์ทางการค้าของชาติตนเอง เนื่องจากการแข่งขันทางการค้า ประเทศต่าง ๆ จึงมีนโยบายและมาตรการที่ใช้บิดเบือนทางการค้า ซึ่งทำให้การค้าระหว่างประเทศขาดความเป็นธรรมและขาดความเป็นเสรี การเจรจาทางการค้านั้น มุ่งหวังว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนหรือลดหย่อนสิทธิพิเศษทางการค้า จัดทำข้อตกลงทางการค้า ความร่วมมือและพัฒนารูปแบบการค้า และเพื่อแก้ไขข้อพิพาททางการค้าระหว่างประเทศ รูปแบบการเจรจาต่อรองทางการค้านั้นสามารถแบ่งได้ตามระดับของการเจรจา คือทวิภาคี (Bilateral) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่อประเทศการเจรจามากฝ่าย (Plurilateral) อาทิเช่น การเจรจา 3 ฝ่าย หรือการเจรจา 4 ฝ่าย การเจรจาหลายฝ่ายหรือพหุภาคี (Multilateral) ซึ่งเป็นการเจรจาที่มีประเทศเข้าร่วมและใช้เวลายาวนานกว่าจะได้ข้อสรุป การเจรจาต่อรองทางการค้าเหล่านี้นำไปสู่ระดับความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ ปัจจุบันระดับความสัมพันธ์ในระดับกลุ่มประเทศในภูมิภาคใกล้เคียงกันและมีข้อตกลง ต่อกัน (Regional Trade Arrangements) เป็นกลุ่มเศรษฐกิจและเป็นเรื่องสำคัญต่อการพัฒนาที่นำไปสู่การค้าเสรีของโลก

รูปแบบของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมีได้หลายรูปแบบและมีวิวัฒนาการแตกต่างกันโดยแต่ละรูปแบบจะมีความเข้มข้นของความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันแตกต่างกันไป เช่น

1. **ข้อตกลงการให้สิทธิพิเศษทางศุลกากร (Preferential Tariff Agreement)** เป็นข้อตกลงเพื่อลดภาษีให้แกกันและกัน โดยอัตราภาษีที่เรียกเก็บจะน้อยกว่าอัตราภาษีที่เรียกเก็บจากประเทศที่สาม เช่น การรวมตัวกันของกลุ่ม LAIA (Latin American Integration Association) , ASEAN และ Trade Expansion and Cooperation Agreement เป็นต้น

2. **สหภาพศุลกากรบางส่วน (Partial Customs Union)** การรวมตัวทางเศรษฐกิจในรูปแบบนี้ ประเทศที่ทำข้อตกลงกันยังคงอัตราภาษีไว้ในระดับเดิม แต่มีการกำหนดอัตราภาษีศุลกากรในการค้ากับประเทศภายนอกกลุ่มร่วมกัน

3. **เขตการค้าเสรี (Free Trade Areas)** ในเขตการค้าเสรี การซื้อขายสินค้าและบริการระหว่างประเทศภาคี สามารถทำได้อย่างเสรีปราศจากข้อกีดกันทางการค้า ทั้งมาตรการทางภาษีและมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี ในขณะที่เดียวกันแต่ละประเทศสมาชิกยังคงสามารถดำเนินนโยบายกีดกันทางการค้ากับประเทศนอกกลุ่มได้อย่างอิสระ เช่น การรวมตัวกันของกลุ่ม EFTA , NAFTA และ CER เป็นต้น

4. **สหภาพศุลกากร (Customs Union)** เป็นรูปแบบของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่มีระดับความเข้มข้นสูงขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง โดยการรวมกลุ่มในลักษณะนี้ นอกจากจะจัดข้อกีดกันทางการค้าออกไปแล้ว ยังมีการกำหนดพิกัดอัตราภาษีศุลกากรในการค้ากับประเทศภายนอกกลุ่มร่วมกัน และให้มีอัตราเดียวกันด้วย

5. **ตลาดร่วม (Common Market)** รูปแบบของการรวมกลุ่มประเภทนี้ นอกจากจะมีลักษณะเหมือนกับสหภาพศุลกากรแล้ว การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต (แรงงาน ทุน และเทคโนโลยี) สามารถทำได้อย่างเสรี เช่น การรวมตัวกันของกลุ่ม EU ก่อนปี 1992

6. **สหภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Union)** นอกจากจะมีการค้าเสรี การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตอย่างเสรี และนโยบายการค้าร่วมแล้ว ยังมีการประสานความร่วมมือกันในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจทั้งนโยบายการเงิน และการคลังอีกด้วย เช่น การรวมตัวของกลุ่ม EU ในปัจจุบัน

7. **สหภาพทางเศรษฐกิจแบบสมบูรณ์ (Total Economic Union)** เป็นการรวมตัวทางเศรษฐกิจที่มีความเข้มข้นมากที่สุด จะมีการจัดตั้งรัฐบาลเหนือชาติ และมีนโยบายทางเศรษฐกิจเดียวกัน

การมีข้อตกลงทางการค้าเสรีและบทบาทของ WTO

แกตต์หรือองค์การการค้าโลก (WTO) ในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งคือ ต้องการให้การค้าโลกดำเนินไปอย่างเสรี บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน คือ ไม่มีการเลือกปฏิบัติระหว่างประเทศภาคีสมาชิก

การจัดตั้งกลุ่มเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคไม่ว่าจะอยู่ในรูปทวีภาคีหรือพหุภาคีความเป็นเสรีทางการค้ามากขึ้นระหว่างประเทศในกลุ่ม แต่ไม่อาจหลีกเลี่ยงการกีดกันทางการค้าต่อประเทศนอกกลุ่มไปได้ เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของ WTO จะเห็นได้ว่า การรวมกลุ่มหรือการทำความตกลงทางการค้าระดับภูมิภาคเช่นนี้เป็นสิ่งที่ดำเนินการได้ ถือว่าเป็น “ข้อยกเว้น” อย่างหนึ่งของ WTO ที่ประเทศภาคีสมาชิกสามารถเลือกปฏิบัติได้ระหว่างประเทศในกลุ่มกับประเทศนอกกลุ่ม แต่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติมิฉะนั้นอาจจะขัดกับพันธกรณีภายใต้ WTO ได้

การจัดตั้งกลุ่มเศรษฐกิจตามมาตรา 24 นั้น มีอยู่ 3 รูปแบบ คือ

1. สหภาพศุลกากร
2. เขตการค้าเสรี
3. ข้อตกลงชั่วคราวก่อนที่จะจัดตั้งสหภาพศุลกากรหรือเขตการค้าเสรี

เหตุผลของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

ประเทศเล็กที่กำลังพัฒนาถือว่าเป็นกลุ่มเศรษฐกิจมากขึ้น เพราะนานาประเทศตระหนักว่าการที่มีตลาดใหญ่ การร่วมใช้ทรัพยากร การแบ่งงานกันทำอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะประเทศที่อยู่ในอาณาบริเวณใกล้เคียงกันจะนำไปสู่พัฒนาการทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งและสามารถแข่งขันกับตลาดใหญ่ ๆ ได้

ประเทศไทยได้ร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง และได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรระหว่างประเทศหลายองค์กร ดังนี้

1. กลุ่มอาเซียน หรือ สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations : ASEAN) ประกอบด้วย 6 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไน และไทย สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่เมืองจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย

องค์กรนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนการเมืองระหว่างประเทศสมาชิก

จากการก่อตั้งกลุ่มอาเซียน มาตั้งแต่ พ.ศ. 2510 มาจนถึงปัจจุบัน ประเทศสมาชิกอาเซียน มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โครงสร้างทางเศรษฐกิจก็เปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ส่งผลให้ประเทศสมาชิกประสบปัญหาทั้งทางด้าน การขาดดุลการค้า การเพิ่มอัตราค่าจ้างแรงงาน และการขาดแคลนการบริการพื้นฐาน

2. กลุ่มเอเปค (Asia-Pacific Economic Cooperation : APEC) ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2532 มีสมาชิก 12 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา เกาหลีใต้ สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ นิวซีแลนด์ มาเลเซีย ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย แคนาดา บรูไน ออสเตรเลีย และไทย

องค์กรนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการแก้ปัญหาาร่วมกัน ส่งเสริมการค้าเสรี ตลอดจนการปรับปรุงแบบแผนการติดต่อการค้าระหว่างกัน และเพื่อตั้งรับการรวมตัวเป็นตลาดเดียวกันระหว่างประเทศสมาชิก

3. คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิก (Economic and Social Commission for Asia and Pacific : ESCAP)

องค์กรนี้เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสมาชิกที่อยู่ในเอเชียและแปซิฟิก รวมทั้งประเทศไทยด้วย ESCAP เป็นองค์กรที่ขยายมาจากคณะกรรมาธิการเศรษฐกิจแห่งเอเชียและตะวันออกไกล (Economic commission for Asia and the Far East : ECAFE) ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2490 และใน พ.ศ. 2517 ได้ขยายมาเป็น ESCAP ทั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุมประเทศในพื้นที่เอเชียและแปซิฟิกทั้งหมด ประเทศที่เป็นสมาชิกจะได้รับความช่วยเหลือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

4. ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement of Tariffs and Trade : GATT) ก่อตั้งเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2490 มีประเทศสมาชิกเกือบทั่วโลก ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2525 องค์กรนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมระบบการค้าเสรีและส่งเสริมสัมพันธ์ภาพทางการค้าและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยทุกประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของ GATT ประเทศไทยได้รับการส่งเสริมด้านการขยายตัวทางการค้า ทำให้ความเสียหายเปรียบด้านการเจรจาการค้าระหว่างประเทศกับมหาอำนาจทางเศรษฐกิจลดลงไปมาก

ลักษณะ ประเภทสินค้าของประเทศในเอเชีย

ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียมีการผลิตสินค้าที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ตั้งของประเทศ ที่สามารถผลิตสินค้าได้ดี โดยเฉพาะผลผลิตที่เป็นอาหารของโลกที่ได้จากการเกษตร เช่น ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง แต่ก็มีหลายประเทศ เช่น จีน ญี่ปุ่น อินเดีย ที่พลิกผันไปผลิตสินค้าที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ยานยนต์ อุปกรณ์ไฟฟ้า คอมพิวเตอร์ และอื่น ๆ

ประเทศไทย มีการผลิตสินค้าที่ส่งออกขายทั่วโลก สินค้าเกษตรส่งออกสำคัญที่นำรายได้เข้าประเทศสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ ยางพาราและผลิตภัณฑ์ ข้าวและผลิตภัณฑ์ ปลาและผลิตภัณฑ์ กุ้งและผลิตภัณฑ์ ไม้และผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ น้ำตาลและผลิตภัณฑ์ ผลไม้และผลิตภัณฑ์กระดาศและผลิตภัณฑ์เนื้อไก่

นอกจากนี้ยังมีสินค้าที่ประเทศไทยทำการค้าระหว่างประเทศ เช่น สิ่งทอและวัสดุสิ่งทอ การออกแบบผลิตภัณฑ์ อัญมณี และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

อินโดนีเซีย มีทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบ เป็นประเทศที่มีป่าไม้มากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผลิตผลจากป่าไม้ส่วนใหญ่เป็นไม้เนื้อแข็ง **แร่ธาตุ** แร่ธาตุที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันปิโตรเลียม ทำรายได้ให้กับประเทศมากที่สุด อินโดนีเซียเป็นสมาชิกขององค์การประเทศผู้ส่งออกน้ำมันเป็นสินค้าออก **เกษตรกรรม** มีการปลูกพืชแบบขั้นบันได พืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว ยาสูบ ข้าวโพด เครื่องเทศ **ประมง** ลักษณะภูมิประเทศเป็นหมู่เกาะทำให้อินโดนีเซียสามารถจับสัตว์น้ำได้มาก **อุตสาหกรรม** อุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การกลั่นน้ำมัน การต่อเรือ

ญี่ปุ่น การส่งออกของญี่ปุ่นสินค้าส่งออกของญี่ปุ่นที่สำคัญเป็นประเภทยานพาหนะและอุปกรณ์ขนส่ง เครื่องจักร และสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ เรือ ผลิตภัณฑ์เภสัชกรรม เครื่องสำอาง รถไฟ/รถรางและอุปกรณ์ รวมถึงผลิตภัณฑ์จากกระดาศ เช่น การบรรจุภัณฑ์

สิงคโปร์ ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง ไม่มีแร่ธาตุใดๆ แม้กระทั่งน้ำจืดยังไม่มีเพียงพอ ต้องพึ่งแหล่งน้ำจืดจากมาเลเซีย อุตสาหกรรมสำคัญๆ โดยนำเข้าวัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น อุตสาหกรรมกลั่นน้ำมัน โดยซื้อน้ำมันดิบจากอินโดนีเซียและบรูไน นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมถลุงแร่เหล็กและดีบุก อุตสาหกรรมเคมี อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า อุตสาหกรรมผลิตรถยนต์และชิ้นส่วนอะไหล่ ฯลฯ

ประเทศสิงคโปร์

สาธารณรัฐประชาชนลาว สินค้าส่งออกของลาว ได้แก่ ไม้และไม้แปรรูป สินค้าประมงและสัตว์แร้ธาตุ สินค้าการเกษตร เช่น ชา กาแฟ เครื่องเทศ ฯลฯ เครื่องนุ่งห่ม พาหนะและอะไหล่ หนังสือพิมพ์และผลิตภัณฑ์หนังฟอก เครื่องจักรกลที่ไม่ใช้ไฟฟ้าและส่วนประกอบ เครื่องพลาสติก ผลิตภัณฑ์และเครื่องอุปโภค

เวียดนาม สินค้าส่งออกที่สำคัญของเวียดนาม ได้แก่ ข้าว น้ำมันดิบ สิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป รองเท้า ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำทะเล ไม้และเฟอร์นิเจอร์ กาแฟ

สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า (เมียนมาร์) รัฐบาลพม่าประกาศนโยบายตั้งแต่เข้ายึดอำนาจการปกครองใหม่ ๆ ที่จะเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจพม่าจากระบบวางแผนส่วนกลาง (Centrally-planned economy) เป็นระบบตลาดเปิดประเทศ รองรับและส่งเสริมการลงทุนจากภายนอก ส่งเสริมการส่งออก การท่องเที่ยว และขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับภูมิภาค แต่ในทางปฏิบัติการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของพม่าไม่คืบหน้า รัฐบาลพม่าไม่ได้ดำเนินการในทิศทางดังกล่าวอย่างเต็มที่ รัฐบาลยังคงคุมและแทรกแซงภาคการผลิตต่าง ๆ อย่างเข้มงวด มีการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบด้านการค้าการลงทุน

ด้านเกษตรกรรม รัฐบาลพม่าให้ความสำคัญต่อการผลิตและส่งออกผลผลิตข้าว ยางพารา ได้ปรับระบบการส่งออกข้าวขึ้นใหม่ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและจูงใจให้เกษตรกร ขยายการเพาะปลูก และรัฐบาลพม่าพยายามส่งเสริมโครงการปลูกข้าวเพื่อการส่งออก ปัจจุบันแม้ว่ารัฐบาลพม่า ยังไม่ได้ดำเนินการใด ๆ ที่สำคัญเพื่อปฏิรูประบบเศรษฐกิจมหภาค แต่พยายามเร่งการพัฒนาภาคการเกษตร การส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ การส่งเสริมการท่องเที่ยว การนำทรัพยากรมาใช้โดยเฉพาะก๊าซธรรมชาติและพลังงาน

ประเทศจีน มีประชากรมาก และอาณาเขตกว้างขวางเป็นที่สองของโลก ผลผลิตต่าง ๆ ส่วนใหญ่เพื่อเลี้ยงชีพคนในประเทศ แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลได้กำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจให้สามารถส่งออกไปยังนานาประเทศได้ โดยเน้นศักยภาพของพลเมืองเป็นสำคัญ เช่น ทางตะวันตกเฉียงเหนือ มีแร่เหล็กมาก ก็จะเน้นการเจริญเติบโตด้านการผลิตเหล็กกล้า และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเหล็ก เมืองที่เป็นกลางการค้าก็เน้นการบริการส่งออก การผลิตสินค้ายานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เช่น เซี่ยงไฮ้ เมืองที่มี

ประเทศจีน

ทรัพยากรธรรมชาติสวยงาม ก็เน้นธุรกิจการท่องเที่ยว และที่สำคัญผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นของจีนสามารถส่งออกจำหน่ายเป็นคู่แข่งที่สำคัญของประเทศในภูมิภาคเอเชีย เช่น ผัก ผลไม้ และอาหารทะเล เป็นต้น

เรื่องที่ 6 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

1. ความเป็นมา

อาเซียนหรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nation : ASEAN) เป็นองค์กรระหว่างประเทศระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 จนถึงปัจจุบันมีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 10 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย, มาเลเซีย, สาธารณรัฐฟิลิปปินส์, อินโดนีเซีย, สาธารณรัฐสิงคโปร์, บรูไนดารุสซาลาม, สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, สหภาพพม่า และราชอาณาจักรกัมพูชา การก่อตั้งมีวัตถุประสงค์

เพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่งเสริมความร่วมมือซึ่งกันและกันอันจะนำมาสู่ความมั่นคงทางการเมืองความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ในยุคที่สถานการณ์โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การรวมตัวกันของประเทศในกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ให้เข้มแข็ง จะทำให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและปัญหาได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เพราะการที่มีสมาชิกถึง 10 ประเทศ มีท่าที่เป็นหนึ่งเดียวในเวทีระหว่างประเทศ ทำให้อาเซียนมีความน่าเชื่อถือและมีอำนาจต่อรองในเวทีระหว่างประเทศมากขึ้น ดังนั้นในการประชุมผู้นำอาเซียน ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2546 ที่บาหลี ผู้นำมีความเห็นตรงกันว่าอาเซียนควรร่วมมือกันให้เหนียวแน่นเข้มแข็งและมั่นคงยิ่งขึ้น จึงมีการลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนเพื่อกำหนดให้มีการสร้างประชาคมอาเซียนขึ้นภายในปี 2563 ต่อมาได้มีการเลื่อนกำหนดการรวมตัวในปี พ.ศ. 2558 โดยประชาคมอาเซียนประกอบด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนประชาคมสังคม - วัฒนธรรมอาเซียน และประชาคมความมั่นคงอาเซียน ซึ่งในที่นี้เราจะเรียนรู้เฉพาะเรื่องประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Community : AEC) เป็นการรวมกลุ่มของประเทศสมาชิกของอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ที่เน้นให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 8 เมื่อ เดือนพฤศจิกายน 2545 โดยเห็นชอบให้อาเซียนกำหนดทิศทางการดำเนินงานเพื่อมุ่งไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อให้อาเซียนปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานภายในของกลุ่มอาเซียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในการประชุมสุดยอดอาเซียนในปี 2546 ผู้นำอาเซียนได้ออกแถลงการณ์เห็นชอบให้มีการรวมตัวไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายในปี 2558 และเร่งรัดการรวมกลุ่ม เพื่อเปิดเสรีสินค้าและบริการสำคัญใน 12 สาขา ได้แก่ การท่องเที่ยว การบิน ยานยนต์ ผลิตภัณฑ์ไม้ ผลิตภัณฑ์ยาง สิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ สินค้าเกษตร ประมง เทคโนโลยีสารสนเทศ สุขภาพ และ โลจิสติกส์

2. ความสำคัญ

ท่ามกลางบริบททางเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศที่มีการแข่งขันสูงอันส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ต้องปรับตัวเองเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากระบบเศรษฐกิจโลก รวมถึงการรวมกลุ่มการค้ากันของประเทศต่าง ๆ อาทิ สหภาพยุโรป และเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้เห็นชอบให้จัดตั้ง “ประชาคมเศรษฐกิจของอาเซียน” ภายในปี 2585 เพื่อที่จะให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่น ๆ ได้ โดยยึดหลัก ดังนี้

1. มุ่งที่จะจัดตั้งให้อาเซียนเป็นตลาดเดียวและเป็นฐานการผลิตร่วมกัน
2. มุ่งให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้า การบริการ การลงทุน แรงงานฝีมือระหว่างประเทศสมาชิกโดยเสรี
3. ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียน (ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพพม่า และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม หรือ CLMV) เพื่อลดช่องว่าง

ของระดับการพัฒนาของประเทศสมาชิกอาเซียน และช่วยให้ประเทศสมาชิกเหล่านี้เข้าร่วมในกระบวนการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียน ส่งเสริมให้อาเซียนสามารถรวมตัวเข้ากับประชาคมโลกได้อย่างไม่อยู่ในภาวะที่เสียเปรียบและส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียน

4. ส่งเสริมความร่วมมือในนโยบายการเงินและเศรษฐกิจมหภาค การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคมความร่วมมือด้านกฎหมาย การพัฒนาความร่วมมือด้านการเกษตร พลังงาน การท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการยกระดับการศึกษาและการพัฒนาฝีมือ ประชาคมเศรษฐกิจของอาเซียน จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยขยายปริมาณการค้าและการลงทุนภายในภูมิภาค ลดการพึ่งพาตลาดของประเทศในโลกที่สาม สร้างอำนาจการต่อรองและศักยภาพในการแข่งขันของอาเซียนในเวทีเศรษฐกิจโลก เพิ่มสวัสดิการและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนของประเทศสมาชิกอาเซียน

หากอาเซียนสามารถสร้างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้สำเร็จ ประเทศไทยจะได้ประโยชน์จากการขยายการส่งออก โอกาสทางการค้า และเปิดโอกาสการค้าบริการในสาขา ที่ประเทศไทยมีความเข้มแข็ง เช่น การท่องเที่ยว โรงแรมและภัตตาคาร สุขภาพ ฯลฯ ซึ่งอาเซียนยังมีความต้องการด้านการบริการเหล่านี้อีกมาก นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างโอกาสในการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมายังอาเซียน ซึ่งจะเพิ่มอำนาจการต่อรองของอาเซียนในเวทีการค้าโลก และยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในอาเซียนโดยรวมให้ดียิ่งขึ้น

3. กฎบัตรอาเซียน

กฎบัตรอาเซียนเปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญของอาเซียนที่จะทำให้อาเซียนมีสถานะเป็นนิติบุคคล เป็นการวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กรให้กับอาเซียน

ผู้นำอาเซียนได้ลงนามรับรองกฎบัตรอาเซียนในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2550 ในโอกาสครบรอบ 40 ปี ของการก่อตั้งอาเซียน ณ ประเทศสิงคโปร์ เพื่อให้ประชาคมโลกได้เห็นถึงความก้าวหน้าของอาเซียนที่จะก้าวเดินไปด้วยกันอย่างมั่นใจระหว่างประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศ และถือเป็นประวัติศาสตร์จะปรับเปลี่ยนอาเซียนให้เป็นองค์กรที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลในฐานะที่เป็นองค์กรระหว่างรัฐบาล ทั้งนี้ประเทศสมาชิกได้ให้สัตยาบันเป็น กฎบัตรอาเซียนครบทั้ง 10 ประเทศแล้ว เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2551 ดังนั้นกฎบัตรอาเซียนจึงมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2551 เป็นต้นไป

วัตถุประสงค์ของกฎบัตรอาเซียน

1. เพื่อให้องค์กรที่มีประสิทธิภาพ มีประชาชนเป็นศูนย์กลางและเคารพกฎกติกาในการทำงานมากขึ้น
2. เพื่อเสริมสร้างกลไกตรวจสอบเฉพาะและติดตามการดำเนินการตามความตกลงต่าง ๆ ของประเทศสมาชิก ให้มีผลเป็นรูปธรรม
3. เพื่อปรับปรุงโครงสร้างการทำงานและกลไกต่าง ๆ ของอาเซียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเพิ่มความยืดหยุ่นในการแก้ไขปัญหา

4. ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ

ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจของอาเซียนเริ่มมีเป้าหมายชัดเจนเริ่มนำไปสู่การรวมตัวทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคอาเซียน นับตั้งแต่การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ขึ้นและนับแต่นั้นมากิจกรรมอาเซียนได้ขยายครอบคลุมไปสู่ทุกสาขาหลักทางเศรษฐกิจ รวมทั้งในด้านการค้าสินค้าและบริการการลงทุน มาตรฐานอุตสาหกรรมและการเกษตรกรรม ทรัพย์สินทางปัญญา การขนส่ง พลังงาน และการเงิน การคลัง เป็นต้น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียนที่สำคัญ มีดังนี้

4.1 เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area หรือ AFTA)

เขตการค้าเสรีอาเซียน หรือ AFTA เป็นข้อตกลงทางการค้าสำหรับสินค้าที่ผลิตภายในประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมด ทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2535 มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียน ในฐานะที่เป็นการผลิตที่สำคัญในการป้อนสินค้าสู่ตลาดโลก โดยอาศัยการเปิดเสรีด้านการค้า การลดภาษี และยกเลิกอุปสรรคข้อกีดขวางทางการค้าที่มีใช่มิใช่ภาษี

4.2 เขตการลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Area หรือ AIA)

ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 เมื่อเดือนธันวาคม 2538 ที่กรุงเทพฯ ได้เห็นชอบให้จัดตั้งเขตการลงทุนอาเซียน เป็นเขตการลงทุนเสรีที่มีศักยภาพโปร่งใสเพื่อดึงดูดนักลงทุนทั้งจากภายในและภายนอกภูมิภาค ความตกลงครอบคลุมการลงทุนในอุตสาหกรรม 5 สาขา คือ สาขาอุตสาหกรรมการผลิต เกษตรประมง ป่าไม้ และเหมืองแร่ และภาคบริการที่เกี่ยวข้องกับ 5 สาขาการผลิตดังกล่าว ยกเว้น การลงทุนด้านหลักทรัพย์และการลงทุนในด้านซึ่งครอบคลุมโดยความตกลงอาเซียนอื่น ๆ

4.3 ความริเริ่มเพื่อการรวมตัวของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration หรือ IAI)

การรวมตัวของประเทศสมาชิก เพื่อลดช่องว่างด้านการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิกเก่า (ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไน อินโดนีเซีย) กับสมาชิกใหม่ของอาเซียน (สหภาพพม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม) โดยให้ประเทศสมาชิกเก่าร่วมกันจัดทำโครงการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศใหม่ ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

4.4 ความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม (ASEAN Industrial Cooperation Scheme หรือ AICO)

ความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมของอาเซียน เป็นโครงการความร่วมมือที่มุ่งส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีเป็นฐานการผลิต โดยยึดหลักของการใช้ทรัพยากรร่วมกัน การแบ่งส่วนการผลิตตามความสามารถ และความถนัด

4.5 กรอบความตกลงด้านการค้าบริการ (ASEAN Framework Agreement on Services หรือ AFAS)

เป็นการกำหนดกรอบการเปิดเสรีการค้าบริการในสาขาการบริการต่าง ๆ ของอาเซียน โดยจัดทำข้อผูกพันในด้านการเปิดตลาด (market access) การให้การปฏิบัติเยี่ยงคนในชาติ (National Treatment) และด้านอื่น ๆ (additional commitments) นอกจากนี้ สมาชิกอาเซียนยังต้องเร่งรัดเปิดตลาดในสาขาบริการที่เป็นสาขาสำคัญ 5 สาขา ได้แก่ สาขาโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขาสุขภาพ

สาขาการท่องเที่ยว สาขาการบิน และสาขาบริการโลจิสติกส์ ทั้งนี้เพื่อให้อาเซียนมีความพร้อมในการก้าวไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ต่อไป

4.6 ความร่วมมือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและอิเล็กทรอนิกส์ (e-ASEAN Framework Agreement)

ผู้นำของอาเซียน ทั้ง 10 ประเทศ ร่วมกันลงนามในกรอบความตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน ซึ่งเป็นข้อตกลงที่กำหนดแนวทางเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร (Information Technology and Communication-ICT) เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร ในภูมิภาคให้สอดคล้องกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีมาตรการที่ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

- 1) การพัฒนาเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของอาเซียน (ASEAN Information Infrastructure) ให้สามารถติดต่อถึงกันได้อย่างทั่วถึงกันและด้วยความเร็วสูง
- 2) การอำนวยความสะดวกด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) โดยการออกกฎหมายและระเบียบด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ และมีระบบรักษาความปลอดภัยที่เป็นมาตรฐานสากล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค
- 3) ส่งเสริม และเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า บริการ และการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) โดยประเทศสมาชิกอาเซียนจะยกเลิกภาษีและอุปสรรคทางการค้าไม่ใช้ภาษีสำหรับสินค้า ICT
- 4) สร้างสังคมอิเล็กทรอนิกส์ (e-Society) เสริมสร้างความสามารถและพัฒนาอิเล็กทรอนิกส์เพื่อประโยชน์ต่อสังคม
- 5) สร้างรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) ส่งเสริมให้มีการใช้ ICT ในการบริการของภาครัฐให้มากขึ้น

4.7 ความร่วมมือด้านการเงินการคลัง (Financial Cooperation)

เป็นกรอบความตกลงความร่วมมือที่เน้นการสร้างกลไกการสนับสนุนเกื้อกูลระหว่างกันในเรื่องการเงินการคลังของประเทศสมาชิกเพื่อดูแลสถานะเศรษฐกิจด้านการเงิน

- 1) อาเซียนได้จัดตั้งระบบระวังภัยอาเซียน (ASEAN Surveillance Process) ขึ้น เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2541 เพื่อสอดส่องดูแลสถานะเศรษฐกิจและการเคลื่อนย้ายเงินทุนในภูมิภาค โดยให้มีการหารือและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจในประเทศสมาชิกในภูมิภาคและในโลก โดยธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) ได้สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือทางวิชาการและเงินทุนโดยการจัดการฝึกอบรมด้านเทคนิคแก่เจ้าหน้าที่ประเทศสมาชิก และในการจัดตั้ง ASEAN Surveillance Technical Support Unit ในสำนักงานเลขาธิการอาเซียนเพื่อสนับสนุนระบบดังกล่าว
- 2) การเสริมสร้างกลไกสนับสนุนและเกื้อกูลระหว่างกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออก (Enhancing self-help and support mechanism in East Asia) โดยได้กำหนดแนวทางความร่วมมือกับ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ที่สำคัญ ได้แก่ จัดทำความตกลงทวิภาคีด้านการแลกเปลี่ยนการซื้อ-ขายคืนเงินตราหรือหลักทรัพย์

ต่างประเทศ หรือเกี่ยวกับการจัดตั้งระบบเตือนภัยในภูมิภาคและการแลกเปลี่ยนการหารือเกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจในภูมิภาค

3) ความริเริ่มเชียงใหม่ (Chiang Mai Initiative) ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 เป็นการปรับปรุงความตกลงแลกเปลี่ยนเงินตราอาเซียน (ASEAN Swap Arrangement - ASA) ในด้านโครงสร้าง รูปแบบและวงเงิน และให้เสริมด้วยเครือข่ายความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศอาเซียนกับจีน ญี่ปุ่นและสาธารณรัฐเกาหลี (Bilateral Swap Arrangement-BSA) โดยได้ขยายให้ ASA รวมประเทศอาเซียนทั้ง 10 ประเทศแล้ว

4.8 ความร่วมมือด้านการเกษตรและป่าไม้ของอาเซียน และอาเซียน + 3 (สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาชนเกาหลี และญี่ปุ่น)

เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างอาเซียน และประเทศอาเซียน + 3 (สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาชนเกาหลี และญี่ปุ่น) ที่ครอบคลุมความร่วมมือในด้านการประมง ป่าไม้ ปศุสัตว์ พืช และอาหารการเกษตร เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางด้านอาหารและความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนในด้านอาหารและผลผลิตป่าไม้

4.9 ความร่วมมือด้านการขนส่ง

เป็นกรอบความตกลงที่เน้นการอำนวยความสะดวกในการขนส่งทั้งสินค้าและบริการร่วมกัน ระหว่างประเทศสมาชิกที่จะส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจโดยรวมในภูมิภาคเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว

1) โครงการพัฒนาทางหลวงอาเซียน (ASEAN Highway Network Project) ลักษณะของโครงข่ายทางหลวงอาเซียน คือ มีทางหลวงครอบคลุม 23 สาย ทั่วทั้งภูมิภาคอาเซียน และจัดทำมาตรฐานทางหลวงอาเซียน (ป้ายจราจร สัญญาณ และระบบหมายเลข) ให้เป็นแบบเดียวกัน

2) การอำนวยความสะดวก ในการขนส่งสินค้าผ่านแดน มีวัตถุประสงค์ให้ประเทศสมาชิกอาเซียนอนุญาตให้รถยนต์ขนส่งที่จดทะเบียนในประเทศสมาชิกหนึ่งสามารถขนส่งสินค้าผ่านแดน ไปยังอีกประเทศหนึ่งได้

3) การเปิดเสรีบริการขนส่งเฉพาะสินค้าของอาเซียน มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมการขนส่งสินค้าในอาเซียนด้วยกัน

4) การเปิดเสรีบริการขนส่งผู้โดยสารทางอากาศของอาเซียน เป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการส่งออกสินค้าของไทยและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้มีการเปิดเสรีการบินและส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการบินในภูมิภาคนี้ด้วย

4.10 ความร่วมมือด้านพลังงานในอาเซียน (ASEAN Energy Cooperation)

เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนในการจัดหาพลังงาน การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพในภูมิภาคอาเซียน และการจัดการด้านความต้องการพลังงานอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงปัจจัยด้านสภาพสิ่งแวดล้อม และการช่วยเหลือกันในการแบ่งปันปิโตรเลียมในภาวะฉุกเฉิน

4.11 ความตกลงด้านการท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Agreement)

เป็นความร่วมมือเพื่อส่งเสริมให้อาเซียนเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว โดยเน้นความร่วมมือใน 7 ด้าน คือ การอำนวยความสะดวกการเดินทางในอาเซียนและระหว่างประเทศ การอำนวยความสะดวกด้านขนส่ง การขยายตลาดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพความปลอดภัยและความมั่นคงของการท่องเที่ยว การตลาดและการส่งเสริมร่วมกัน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งต่อมาการตกลงด้านการท่องเที่ยวอาเซียนนี้ยังได้ขยายไปยังประเทศอาเซียน +3 (สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาชนเกาหลี และญี่ปุ่น) เรียกว่า “ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวในกรอบอาเซียนและอาเซียน +3 โดยให้ประเทศอาเซียน +3 เสนอแนวทางการร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียนที่ชัดเจนเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน

5. ประโยชน์และผลกระทบต่อประเทศไทย

5.1 ประโยชน์ที่ประเทศไทยได้รับจากการเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

หากอาเซียนสามารถสร้างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ประเทศไทยจะได้ประโยชน์หลายประการ เช่น

- 1) ขยายการส่งออกและโอกาสทางการค้า จากการยกเลิกอุปสรรคภาษีและที่มีใช้ภาษีจะเปิดโอกาสให้สินค้าเคลื่อนย้ายเสรี
- 2) คาดว่าการส่งออกไทยไปอาเซียนจะสามารถขยายตัวได้ไม่ต่ำกว่า 18 - 20% ต่อปี
- 3) เปิดโอกาสการค้าบริการ ในสาขาที่ไทยมีความเข้มแข็ง เช่น ท่องเที่ยว โรงแรมอาหาร และสุขภาพ ทำให้ไทยมีรายได้จากการค้าบริการจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น
- 4) สร้างเสริมโอกาสการลงทุน เมื่อมีการเคลื่อนย้ายเงินทุนได้เสรียิ่งขึ้นอุปสรรคการลงทุนระหว่างอาเซียนจะลดลง อาเซียนจะเป็นเขตการลงทุนที่น่าสนใจทัดเทียมประเทศจีนและอินเดีย
- 5) เพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการไทย เมื่อมีการใช้ทรัพยากรการผลิตร่วมกัน/เป็นพันธมิตรทางธุรกิจร่วมกับอาเซียนอื่น ๆ ทำให้เกิดความได้เปรียบแข่งขัน (Comparative Advantage) และลดต้นทุนการผลิต
- 6) เพิ่มอำนาจการต่อรองของไทยในเวทีการค้าโลก สร้างความเชื่อมั่นให้ประชาคมโลก
- 7) ยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ ผลการศึกษา แสดงว่า AEC จะทำให้รายได้ที่แท้จริงของอาเซียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.3 หรือคิดเป็นมูลค่า 69 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ

5.2 ผลกระทบจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ถึงแม้ประเทศไทยจะได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) แต่ประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน เช่น

- 1) การเปิดตลาดเสรีการค้าและบริการย่อมจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมและผู้ประกอบการในประเทศที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันต่ำ
- 2) อุตสาหกรรมและผู้ประกอบการในประเทศต้องเร่งปรับตัว

กิจกรรมท้ายบทที่ 3 เศรษฐศาสตร์

กิจกรรมที่ 1 ให้ผู้เรียนตอบคำถามต่อไปนี้ เพื่อเสริมความรู้จากในหนังสือเรียน โดยถามจากผู้รู้

1.1 ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเรื่อง สถานการณ์เศรษฐกิจไทยปัจจุบันเป็นอย่างไร มีจุดอ่อน จุดแข็ง ใด

.....

.....

.....

.....

.....

1.2 เพื่อป้องกันถูกเอาเปรียบการใช้สินค้าหรือรับบริการท่านมีวิธีป้องกันหรือแก้ไขอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 2 ถ้าผู้เรียนเป็นผู้ผลิตในระบบเศรษฐกิจ ท่านคิดว่าท่านจะผลิตอะไรในชุมชนที่คาดว่า จะมีผลกำไรเพียงพอต่อการดำเนินชีวิต และจะใช้ปัจจัยการผลิตและกระบวนการผลิตอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 3 ให้ผู้เรียนตอบคำถามต่อไปนี้

3.1 เศรษฐศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยการศึกษาอะไร มีความสำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 ความต้องการ (Wants) ในวิชาเศรษฐศาสตร์หมายถึงอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

3.3 คุณธรรมของผู้ผลิตมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

3.4 ระบบเศรษฐกิจแบบผสมหมายถึงอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 4 จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

1. วิชาเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งใด

ก. การผลิตสินค้า	ข. การให้บริการ
ค. การใช้ทรัพยากร	ง. การทำมาหากินในชีวิตประจำวัน

2. การแข่งขันทางการค้าจะก่อให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง

ก. พ่อค้าจะได้กำไรจากการขายสินค้า
ข. ป้องกันไม่ให้รัฐบาลเข้าไปควบคุมในกิจการค้า
ค. ช่วยป้องกันการค้ากำไรเกินควร
ง. ประชาชนใช้สินค้ามากขึ้น

3. ข้อใดที่แสดงว่าผู้บริโภคนำวิชาเศรษฐศาสตร์มาใช้ในชีวิตประจำวัน
- ซื้อสินค้าเฉพาะที่จำเป็นและราคาไม่แพง
  - กักตุนสินค้าเมื่อรู้ว่าจะขึ้นราคา
  - เลือกซื้อสินค้าที่ถูกที่สุด
  - ซื้อสินค้าจากการโฆษณา
4. ข้อใดอธิบายความหมายของ “ระบบเศรษฐกิจ” ได้ถูกต้องมากที่สุด
- สังคมที่มีแนวปฏิบัติทางเศรษฐกิจภายใต้รูปแบบเดียวกัน
  - สังคมที่อนุญาตให้เอกชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต
  - สังคมที่ใช้กลไกของราคาเข้ามาแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ
  - สังคมที่มีการผลิตภายใต้การควบคุมของรัฐบาล
5. ประเทศไทยต้องกู้เงินจากสถาบันการเงินระหว่างประเทศ เพื่อมาแก้ไขสภาวะเศรษฐกิจจากสถาบันการเงินในข้อใด
ก. โอเปค (OPEC)	ข. ไอเอ็มเอฟ (IMF)
ค. อีซี (EC)	ง. อาเซียน (ASEAN)

กิจกรรมที่ 5 ให้ผู้เรียนพูดคุยกับเพื่อนและสรุปสาระสำคัญของการศึกษาเอกสารเรื่องประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในแบบบันทึกที่กำหนด

แบบบันทึก

- ให้สรุปความสำคัญของประเทศไทยที่ได้รับจากการเป็นประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

.....

.....

.....

.....

- กิจกรรมทางเศรษฐกิจใดบ้างที่ประเทศต้องเข้าร่วมกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

.....

.....

.....

.....

3. ให้อธิบายถึงประโยชน์ที่ประเทศไทยจะได้รับจากการเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 1 ข้อ

.....

.....

.....

.....

บทที่ 4

การเมืองการปกครอง

สาระสำคัญ

รัฐธรรมนูญเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ เป็นกฎหมายสูงสุด ว่าด้วยการจัดระเบียบการปกครองโดยยึดมั่นหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีรูปแบบการปกครองแบบอำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประชาชนและการใช้อำนาจต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ โดยมีบทบัญญัติกฎหมายรองรับ ประชาชนจึงต้องมีหน้าที่ปฏิบัติตนต่อบ้านเมืองตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. อธิบายสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ตระหนักในปัญหาการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย
3. มีส่วนร่วมส่งเสริมและสนับสนุนทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 การเมืองการปกครองที่ใช้อยู่ในปัจจุบันของประเทศไทย

- 1.1 การปกครองในระบอบประชาธิปไตย
- 1.2 รัฐธรรมนูญของไทย
- 1.3 กฎหมายและหน้าที่ของพลเมือง

เรื่องที่ 2 เปรียบเทียบรูปแบบทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยและระบอบอื่น ๆ

เรื่องที่ 1 การเมืองการปกครองที่ใช้อยู่ในปัจจุบันของประเทศไทย

ประเทศไทยได้ยึดหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินมาตั้งแต่พุทธศักราช 2475 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นแนวทางสำคัญตลอดมา

1.1 การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดหรือแบ่งการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและทรงอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ

หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

เป้าหมายของการปกครองระบอบประชาธิปไตยเพื่อจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันของผู้คนในลักษณะที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อประชาชนทุกคนในรัฐ ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างเสมอภาคและยุติธรรม มีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ ซึ่งได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมือง การปกครองและประชาชน รวมถึงสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชนทุกคน
2. มีอำนาจสูงสุดในการปกครอง คือ อำนาจอธิปไตย ประกอบด้วย อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศและการใช้อำนาจต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญที่กำหนด
3. การปกครองระบอบประชาธิปไตยให้ถือว่าเสียงข้างมากหรือเหตุผลของคนส่วนใหญ่เป็นมติที่ต้องยอมรับ
4. มีความเสมอภาค โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในทุกๆ ด้าน เพราะทุกคนอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน

รูปแบบของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

รูปแบบของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แบ่งอำนาจในการบริหารประเทศออกเป็น 3 ส่วน รวมเรียกว่า “อำนาจอธิปไตย” ประกอบด้วย

1. **อำนาจนิติบัญญัติ** พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ใช้พระราชอำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา ซึ่งเป็นอำนาจที่ใช้ในการตรากฎหมาย ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหารและกำหนดนโยบายให้ฝ่ายบริหารปฏิบัติ สถาบันทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับอำนาจนิติบัญญัติ ได้แก่ รัฐสภา ประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา และให้ถือว่ารัฐสภาเป็นตัวแทนของประชาชนทั้งประเทศและเป็นผู้รักษาผลประโยชน์ของประชาชน
2. **อำนาจบริหาร** พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ใช้พระราชอำนาจบริหารผ่านทางรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่ในการวางนโยบาย กำหนดเป้าหมายดำเนินกิจการต่าง ๆ ของรัฐ เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน ด้วยเหตุนี้อำนาจบริหารจึงมีความสำคัญต่อระบบการปกครองของรัฐ

3. อำนาจตุลาการ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ใช้พระราชอำนาจตุลาการฝ่ายทางศาล มีอำนาจหน้าที่รักษาความยุติธรรมตามที่กฎหมายกำหนด รักษาเสรีภาพของบุคคล ป้องกันและแก้ไขมิให้บุคคลล่วงล้ำเสรีภาพต่อกัน ตลอดจนคอยควบคุมมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจเกินขอบเขต

การกำหนดให้มีการแยกใช้อำนาจอธิปไตย 3 ส่วน และมีสถาบัน รัฐสภา รัฐบาลและศาลคอยรับผิดชอบเฉพาะส่วน ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการประชาธิปไตยที่ไม่ต้องการให้มีการรวบอำนาจ แต่ต้องให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน เป็นการป้องกันมิให้เกิดการใช้อำนาจแบบเผด็จการ ยกตัวอย่างเช่น ถ้าให้คณะรัฐมนตรีใช้อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร คณะรัฐมนตรีก็อาจจะออกกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และเมื่อนำกฎหมายนั้นมาบังคับใช้ก็จะไม่เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่ายโดยเฉพาะประชาชน ดังนั้นการบริหารประเทศไทยทั้ง 3 สถาบันจึงเป็นหลักประกันการคานอำนาจซึ่งกันและกันและประการสำคัญเป็นการป้องกันการใช้อำนาจเผด็จการ

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

ดังได้กล่าวแล้วว่าการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด มีสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ตามกฎหมายกำหนด ที่สำคัญคือประชาชนเลือกผู้แทนราษฎรซึ่งสังกัดพรรคการเมืองและรัฐบาลมาจากผู้แทนราษฎรตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญดังนั้น รัฐบาลกับประชาชนจึงมีความเกี่ยวพันกันตลอดเวลา กล่าวคือ รัฐบาลก็มีหน้าที่ออกกฎหมายบริหารประเทศตามเจตนารมณ์ของประชาชน จึงต้องอาศัยความสัมพันธ์กับประชาชนอย่างใกล้ชิด เช่น คอยสำรวจตรวจสอบปัญหาและความต้องการของประชาชนอยู่เสมอและต้องปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเสมอภาคกันทุกคน ขณะเดียวกันประชาชนก็ต้องประพฤติปฏิบัติตนต่อบ้านเมืองตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญเหมือนกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นไปในลักษณะการปกครองที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

การใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย

อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตย ประชาชนสามารถใช้อำนาจอธิปไตยของตนได้ 2 วิธี คือ

1. โดยทางตรง หมายถึง การใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเองโดยตรง จะใช้ได้กับรัฐเล็ก ๆ ที่มีประชากรไม่มาก

2. โดยทางอ้อม หมายถึง การใช้อำนาจอธิปไตยโดยผ่านผู้แทนของประชาชน เนื่องจากจำนวนของประชากรในประเทศมีมาก ไม่สามารถให้ทุกคนใช้อำนาจอธิปไตยได้ด้วยตนเอง จึงต้องมีการเลือกผู้แทนของประชาชนไปใช้อำนาจอธิปไตยในการปกครองประชาชน ปัจจุบันมีหลายประเทศทั่วโลกที่ใช้วิธีนี้รวมทั้งประเทศไทยด้วย

ข้อดีของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1. ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิตในทุก ๆ ด้าน ทั้งการเมืองการปกครอง การประกอบอาชีพ สิทธิในที่ดิน ครอบครองทรัพย์สิน การนับถือศาสนาและอื่น ๆ โดยไม่ละเมิดกฎหมาย
2. ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในด้านต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะร่ำรวย ยากจน ร่างกายสมบูรณ์หรือพิการเพราะทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมายเช่นเดียวกัน
3. ประชาชนมีความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพ เพราะสามารถประกอบอาชีพตามความต้องการของตน ทำให้เศรษฐกิจของประเทศสามารถพัฒนาไปสู่ความเจริญได้
4. รัฐบาลไม่สามารถผูกขาดอำนาจได้ เนื่องจากประชาชนเป็นผู้คัดเลือกรัฐบาลและหากไม่พอใจยังสามารถถอดถอนรัฐบาลได้ ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องมีความสามารถในการบริหารราชการแผ่นดินและมีจริยธรรมในการทำงาน
5. มีความรุนแรงระหว่างประชาชนและรัฐบาลในระดับน้อย เนื่องจากกฎหมายให้อำนาจประชาชนในการคัดเลือกรัฐบาลและการชุมนุมเรียกร้องโดยสันติวิธี มีการเจรจาอย่างมีเหตุผล อีกทั้งมีหน่วยงานที่รองรับกรณีพิพาทระหว่างรัฐและเอกชน เช่น ศาลปกครอง เป็นต้น
6. ในกรณีที่มีปัญหาต้องแก้ไขจะต้องให้ความสำคัญกับเสียงส่วนใหญ่และเคารพเสียงส่วนน้อย

1.2 รัฐธรรมนูญของไทย

รัฐธรรมนูญ หมายถึง กฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ คือ รัฐสภา ซึ่งมีบทบัญญัติกำหนดหลักการสำคัญต่างๆ เช่น รูปแบบการปกครอง การใช้อำนาจอธิปไตย ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการปกครอง ตลอดจนสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชน

ความสำคัญของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายหลักที่สำคัญที่สุด มีรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่เรียกว่า อำนาจอธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ปกครองในระบบรัฐสภา การบริหารประเทศหรือ การออกกฎหมายย่อมต้องดำเนินการภายในกรอบของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ถ้าขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญย่อมไม่มีผลบังคับใช้

ประเภทของรัฐธรรมนูญ

1. รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร เป็นรัฐธรรมนูญที่เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน ดังเช่น รัฐธรรมนูญของประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา
2. รัฐธรรมนูญจารีตประเพณี เป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน ครบถ้วนในเอกสารฉบับเดียวและไม่ได้บัญญัติไว้ในรูปของกฎหมาย เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีในการปกครองต่าง ๆ ประเทศอังกฤษเป็นประเทศหนึ่งที่มีรัฐธรรมนูญประเภทนี้

วิวัฒนาการรัฐธรรมนูญของประเทศไทย

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ตั้งแต่ พุทธศักราช 2475 มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขและประเทศใช้รัฐธรรมนูญและรัฐธรรมนูญการปกครองแล้วรวม 18 ฉบับ ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ในประเทศในแต่ละยุคสมัย อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญที่มีมาทุกฉบับมีหลักการสำคัญเหมือนกันคือ ยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และแต่ละฉบับจะสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบและวิธีการของการปกครองของประเทศเป็นอย่างดี สำหรับ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ฉบับที่ 18 โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ยึดตามแนวทางและแก้ไขจุดอ่อนของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากรัฐธรรมนูญนี้รวม 4 ประการ คือ

1. ค้ำครอง ส่งเสริม ขยายสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเต็มที่
2. ลดการผูกขาดอำนาจรัฐและเพิ่มอำนาจประชาชน
3. การเมืองมีความโปร่งใส มีคุณธรรมและจริยธรรม
4. องค์กรตรวจสอบมีความอิสระ เข้มแข็งและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2550 ประกอบด้วยหมวดต่าง ๆ ดังนี้

- หมวดที่ 1 บททั่วไป มาตรา 1 - 7
- หมวดที่ 2 พระมหากษัตริย์ มาตรา 8 - 25
- หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 26 - 69
- หมวดที่ 4 หน้าที่ของชนชาวไทย มาตรา 70 - 74
- หมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 75 - 87
- หมวดที่ 6 รัฐสภา มาตรา 87 - 162
- หมวดที่ 7 การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน มาตรา 163 - 165
- หมวดที่ 8 การเงินการคลังและงบประมาณ มาตรา 166 - 170
- หมวดที่ 9 คณะรัฐมนตรี มาตรา 171 - 196
- หมวดที่ 10 ศาล มาตรา 197 - 228
- หมวดที่ 11 องค์กรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 229 - 258
- หมวดที่ 12 การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ มาตรา 259 - 278
- หมวดที่ 13 จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ มาตรา 279 - 280
- หมวดที่ 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 281 - 290
- หมวดที่ 15 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 291
บทเฉพาะกาล มาตรา 292 - 309

1.3 กฎหมายและหน้าที่ของพลเมือง

กฎหมาย คือ ข้อบังคับทั้งหลายของรัฐหรือประเทศที่ใช้บังคับความประพฤติของบุคคล ซึ่งผู้ใดจะฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามจะต้องมีความผิดและต้องถูกลงโทษ กฎหมายจึงมีความสำคัญต่อบทบาทของทุก ๆ สังคม ทั้งในด้านให้ความคุ้มครองและถูกลงโทษตามเหตุการณ์

ความสำคัญของกฎหมาย แยกได้เป็น 2 ประการหลัก คือ

1. กฎหมายเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือบริหารประเทศโดยตรง เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ เป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการวางรูปแบบโครงสร้างและกลไกการบริหารงาน และกฎหมายปกครอง เป็นกฎหมายที่จัดระเบียบการปกครองประเทศหรือการบริหารรัฐ เป็นต้น

2. กฎหมายเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมให้สมาชิกในสังคม สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบสุข เช่น กฎหมายอาญา กฎหมายแรงงาน กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น ซึ่งกฎหมายเหล่านี้นอกจากจะมุ่งเน้นให้ประโยชน์สุขแก่ประชาชนแล้ว ยังป้องกันการกระทำที่เป็นผลร้าย มิให้มีการรังแก เอาเปรียบซึ่งกันและกัน ผู้ที่ก่อให้เกิดผลภัย กระทำการไม่ดีถือว่ากระทำตนไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ต้องถูกลงโทษ เพื่อมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่างและเพื่อความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในสังคม

กฎหมายเป็นข้อบังคับที่ประชาชนต้องปฏิบัติตาม ผู้ใดจะฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามไม่ได้ กฎหมายจึงมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้น ประชาชนจึงมีความจำเป็นต้องรู้และเข้าใจถึงประโยชน์ของกฎหมาย ดังนี้

1. ได้รู้จักระวังตน ไม่พลาดพลั้งกระทำความผิดอันเนื่องมาจากไม่รู้กฎหมาย
2. รู้จักการป้องกันมิให้ผู้อื่นเอาเปรียบและถูกโกงโดยไม่รู้กฎหมาย
3. เห็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพ เพราะหากมีความรู้ในหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของตน ย่อมจะป้องกันความผิดพลาดอันเนื่องมาจากความไม่รู้กฎหมายได้
4. เป็นประโยชน์ในทางการเมืองการปกครอง เช่น เมื่อประชาชนรู้ในสิทธิหน้าที่ ตลอดจนปฏิบัติตามหน้าที่อย่างครบถ้วนก็จะทำให้สังคมสงบสุข ปราศจากความเดือดร้อน บ้านเมืองก็จะสงบสุขด้วย

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ หน้าที่ที่สำคัญของประชาชนทุกคนคือ ต้องประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามข้อบังคับของกฎหมายและต้องมีความเคารพยำเกรงต่อกฎหมาย หลีกเลี่ยงการกระทำที่ละเมิดข้อบังคับของกฎหมาย เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ปกครองโดยกฎหมายอย่างแท้จริง ดังนั้นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชนชาวไทยและตระหนักถึงคุณค่าของประชาธิปไตย ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้

ประชาชนชาวไทยทุกคนเป็นสมาชิกในสังคมประชาธิปไตย จึงต้องมีคุณลักษณะประจำตัวและพึงปฏิบัติในสิ่งต่อไปนี้

1. คิดและปฏิบัติด้วยความเป็นประชาธิปไตย
2. ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมด้วยการมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ และเมื่อมีปัญหาควรช่วยกันแก้ไขด้วยการใช้เหตุผลและยอมฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีของสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตน
4. ยึดมั่นในวัฒนธรรม จารีตประเพณีและพัฒนาตนเองและสังคมอยู่เสมอ

คุณค่าของประชาธิปไตย

1. คุณค่าทางการเมืองการปกครอง เช่น ประชาชนสามารถเลือกบุคคลที่เป็นตัวแทนปกครองตัวเองได้ด้วยการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกผู้แทนราษฎร
  2. คุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น มีสิทธิเสรีภาพในการซื้อขายจากการผลิต การบริการ โดยได้รับการคุ้มครองจากรัฐอย่างเป็นธรรม
  3. คุณค่าทางสังคม เช่น ได้รับความคุ้มครองจากรัฐทั้งชีวิตและทรัพย์สินภายใต้กฎหมายเท่าเทียมกัน
- การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นลักษณะการปกครองเพื่อความสงบสุขของประชาชน โดยแท้จริง การดำเนินชีวิตของบุคคลจะเป็นไปอย่างสงบสุขได้นั้น ต้องมีความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญ และเห็นคุณค่าของประชาธิปไตยเป็นแนวทางดำเนินชีวิตประจำวัน

กิจกรรมเรื่องที่ 1 การเมืองการปกครอง

ให้นักศึกษาเลือกคำตอบข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในข้อคำถามดังต่อไปนี้

1. การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาเปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารควบคุมฝ่ายนิติบัญญัติได้ด้วยวิธีใด
  - ก. ยุบรัฐสภา
  - ข. ลงมติไม่ไว้วางใจ
  - ค. ยุบสภาผู้แทนราษฎร
  - ง. แต่งตั้งวุฒิสมาชิกใหม่
2. บทบาทและหน้าที่ของรัฐสภาคือข้อใด
  - ก. ออกกฎหมายควบคุมรัฐบาลและประชาชน
  - ข. ยับยั้งกฎหมายและอภิปรายลงมติไม่ไว้วางใจ
  - ค. ถวายคำแนะนำแก่พระมหากษัตริย์ในการตรากฎหมายฉบับต่าง ๆ
  - ง. ออกกฎหมายและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของราชการ
3. คำว่า “อำนาจอธิปไตย” ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญหมายความว่าอย่างไร
  - ก. อำนาจสูงสุดของรัฐสภาในการร่างกฎหมาย
  - ข. อำนาจสูงสุดของประชาชนในการบริหารประเทศ
  - ค. อำนาจสูงสุดของฝ่ายบริหารในการปกครองประเทศ
  - ง. อำนาจสูงสุดของคณะรัฐมนตรีในการบริหารประเทศ
4. หัวใจสำคัญของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยคือข้อใด
  - ก. ประชาชน
  - ข. การเลือกตั้ง
  - ค. รัฐธรรมนูญ
  - ง. พรรคการเมือง
5. การจัดระเบียบสังคมเกี่ยวข้องกับสถาบันใดมากที่สุด
  - ก. สถาบันศาสนา
  - ข. สถาบันการศึกษา
  - ค. สถาบันครอบครัว
  - ง. สถาบันการปกครอง

6. ข้อใดคืออำนาจของรัฐสภา
  - ก. ศาล
  - ข. บริหาร
  - ค. ตุลาการ
  - ง. นิติบัญญัติ
7. การปกครองแบบรัฐสภา ผู้ที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลคือใคร
  - ก. องคมนตรี
  - ข. นายกรัฐมนตรี
  - ค. ประธานวุฒิสภา
  - ง. ประธานรัฐสภา
8. ผู้ที่มีหน้าที่ใช้อำนาจในการบริหารคือใคร
  - ก. นายกรัฐมนตรี
  - ข. คณะรัฐมนตรี
  - ค. ประธานวุฒิสภา
  - ง. ประธานรัฐสภา
9. ผู้ที่มีหน้าที่ตราพระราชบัญญัติคือใคร
  - ก. คณะรัฐมนตรี
  - ข. นายกรัฐมนตรี
  - ค. สภาผู้แทนราษฎร
  - ง. พระมหากษัตริย์
10. การปกครองระบอบประชาธิปไตยผู้ที่มีอำนาจสูงสุดคือใคร
  - ก. พระมหากษัตริย์
  - ข. นายกรัฐมนตรี
  - ค. ผู้บัญชาการเหล่าทัพ
  - ง. ประชาชนชาวไทย
11. วัฒนธรรมในการทำงานแบบใดที่จะส่งเสริมให้มีความเจริญก้าวหน้าของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น
  - ก. การทำงานคนเดียว
  - ข. การทำงานเป็นทีม
  - ค. การทำงานตามที่ตนถนัด
  - ง. การทำงานกับคนที่ชอบพอกัน

12. รัฐธรรมนูญจะประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ หลายส่วน ส่วนใดที่มีผลโดยตรงต่ออำนาจอธิปไตยของประชาชน
- หมวดทั่วไป
  - หมวดหน้าที่ของปวงชน
  - หมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ
  - หมวดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทย
13. สิทธิของปวงชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นคือข้อใด
- การเลือกตั้งสมาชิกแห่งชาติ
  - การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา
  - การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
  - การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
14. สิทธิเสมอภาคทางกฎหมาย หมายถึงอะไร
- ประชาชนทุกคนมีสิทธิออกกฎหมายเหมือนกัน
  - ประชาชนทุกคนมีสิทธิรับรู้กฎหมายโดยเท่าเทียมกัน
  - ประชาชนทุกคนมีสิทธิได้รับสวัสดิการจากรัฐโดยเท่าเทียมกัน
  - ประชาชนทุกคนมีสิทธิได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน
15. เพราะเหตุใดจึงต้องมีการจำกัดสิทธิของประชาชนให้อยู่ภายใต้กฎหมาย
- เพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ
  - เพื่อรักษาความสงบสุขของบ้านเมือง
  - เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน
  - ถูกทุกข้อ
16. กฎหมายจราจรทางบกได้เพิ่มโทษสูงแก่ผู้ฝ่าฝืนในลักษณะใด
- เมาสุรา
  - ขับรถฝ่าไฟแดง
  - ขับรถโดยประมาท
  - ขับรถโดยไม่มีใบอนุญาตขับขี่
17. สิทธิเสรีภาพถูกควบคุมโดยข้อใด
- รัฐบาล
  - จริยธรรม
  - กฎหมาย
  - เจ้าหน้าที่ตำรวจ

18. ใครคือบุคคลได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจากรัฐ
- ประชาชน
  - ข้าราชการ
  - เด็กและคนชรา
  - ถูกทุกข้อ
19. ตามรัฐธรรมนูญประชาชนไม่มีสิทธิในด้านใด
- การนับถือศาสนา
  - การว่าร้ายผู้อื่น
  - การประกอบอาชีพ
  - การเลือกที่อยู่อาศัย
20. ตามรัฐธรรมนูญของไทยสิทธิในด้านใดของมนุษย์จะได้รับการปกป้องเป็นพิเศษ
- สิทธิส่วนบุคคล
  - การเมืองการปกครอง
  - สิทธิด้านการพูดในที่สาธารณะ
  - สิทธิด้านการถือครองทรัพย์สิน

กิจกรรมเรื่องที่ 2

ให้นักศึกษาตอบคำถามโดยอธิบายให้เข้าใจดังนี้

1. เพราะเหตุใดระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยจึงถือว่าเหมาะสมที่สุดในปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. รัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีลักษณะแตกต่างกับรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

เรื่องที่ 2 เปรียบเทียบรูปแบบทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยและระบอบอื่น ๆ

ระบอบการเมืองการปกครอง หมายถึง การจัดระบบให้คนส่วนใหญ่ในสังคมสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีระเบียบแบบแผน มีความสัมพันธ์กันอันก่อให้เกิดข้อตกลงอันดีงามร่วมกัน บังเกิดความผาสุกและความสามัคคีในสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

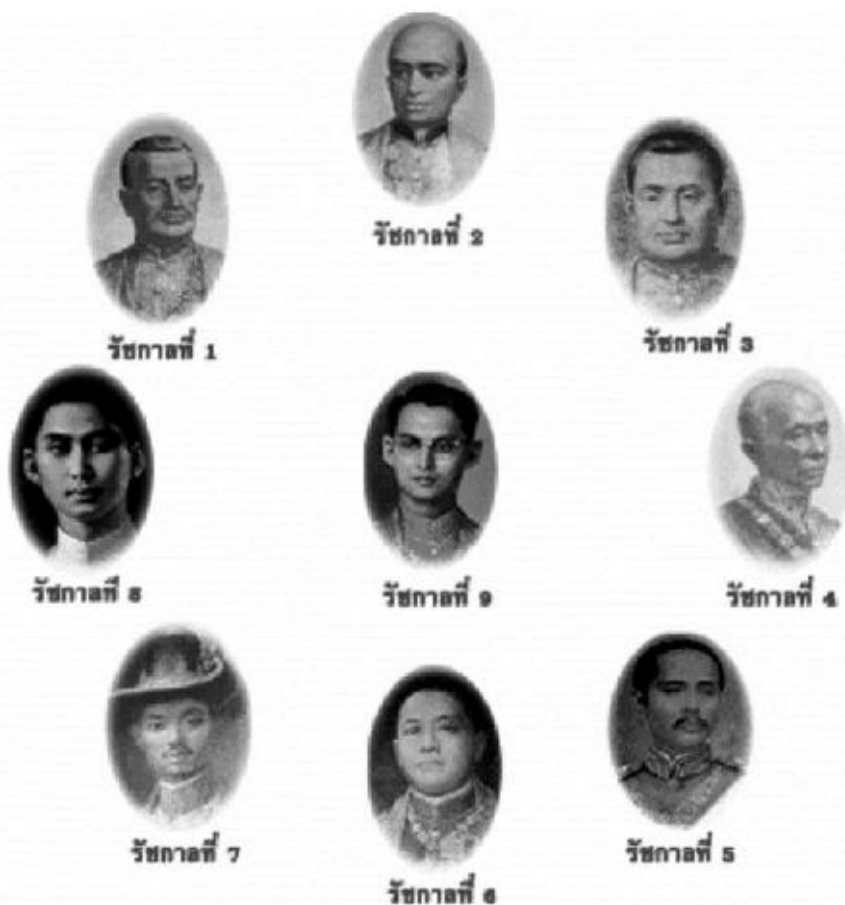
1. ระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย
2. ระบอบการเมืองการปกครองแบบมีประธานาธิบดีเป็นประมุข

ระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองที่ประเทศส่วนใหญ่ในโลกนิยมใช้เป็นหลักในการจัดการปกครองและบริหารประเทศ รวมทั้งประเทศไทยซึ่งใช้มานานกว่า 70 ปีแล้ว การปกครองระบอบประชาธิปไตยเกิดจากความศรัทธาในคุณค่าของความเป็นมนุษย์และเชื่อว่าคนเราสามารถปกครองประเทศได้ จึงกำหนดให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจในการปกครอง ซึ่งถือว่าการเมือง การปกครองมาจากมวลชน รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ระบอบประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รัฐธรรมนูญและการปกครองของไทยทุกฉบับกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า เสด็จในพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันสูงสุด ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะผู้ใดจะละเมิดมิได้ รัฐธรรมนูญกำหนดว่า ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้ พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์จึงมีกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยปกติรัฐธรรมนูญกำหนดให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นของประชาชนโดยใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรีและอำนาจตุลาการผ่านทางศาล การกำหนดเช่นนี้หมายความว่า อำนาจต่าง ๆ จะใช้ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ซึ่งในความเป็นจริง อำนาจเหล่านี้มีองค์กรเป็นผู้ใช้ ฉะนั้นการที่บัญญัติว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการผ่านทางองค์กรต่าง ๆ นั้นจึงเป็นการเฉลิมพระเกียรติ แต่อำนาจที่แท้จริงอยู่ที่องค์กรที่เป็นผู้พิจารณานำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย

อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่งพระมหากษัตริย์ในระบอบรัฐธรรมนูญ จะได้รับการเชิดชูให้อยู่เหนือการเมือง และกำหนดให้มีผู้รับสนองพระบรมราชโองการในการปฏิบัติราชการทางการปกครองทุกอย่าง แต่พระมหากษัตริย์ก็ทรงมีพระราชอำนาจบางประการที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญและเป็นพระราชอำนาจที่ทรงใช้ได้ตามพระราชอัธยาศัยจริง ๆ ได้แก่ การตั้งคณะองคมนตรี การพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นต้น

พระราชอำนาจที่ส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครองอย่างแท้จริง คือ พระราชอำนาจในการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ทรงไม่เห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านการเห็นชอบของรัฐสภามาแล้ว และนายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้ ก็อาจใช้พระราชอำนาจยับยั้งเสียก็ได้ ซึ่งรัฐสภาจะต้องนำร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งนั้นไปพิจารณาใหม่ แต่ในทางปฏิบัติไม่ปรากฏว่า พระมหากษัตริย์ทรงใช้ พระราชอำนาจนี้

2. ระบอบประชาธิปไตยแบบมีประธานาธิบดีเป็นประมุข ระบบนี้ได้ถูกสร้างขึ้นมานานกว่า 200 ปีแล้ว โดยมีประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นแม่แบบ ซึ่งมีบทบาทสำคัญทางการเมือง คือ ประธานาธิบดี จะเป็นทั้งผู้นำทางการเมืองและเป็นผู้นำประเทศ ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งของประชาชนทั่วประเทศ โดยผ่านคณะผู้เลือกตั้ง ส่วนสมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชนแต่ละมลรัฐและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในแต่ละเขตเลือกตั้ง มีการบริหารประเทศโดยมีรองประธานาธิบดีและรัฐมนตรีร่วม

ปัจจุบันมีระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบมีประธานาธิบดีเป็นประมุข เรียกว่า ระบบกึ่งประธานาธิบดี ซึ่งมีมาเมื่อประมาณ 40 ปีนี้ โดยมีประเทศฝรั่งเศสเป็นแม่แบบ ระบบนี้ประชาชนจะเป็นผู้เลือกตั้งประธานาธิบดีและผู้แทนราษฎรโดยตรง แต่การเลือกวุฒิสภาจะเลือกโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัดและผู้แทนสภาเทศบาลจะเป็นผู้เลือกแทนประชาชน ประธานาธิบดีจะเป็นทั้งประมุขและผู้นำประเทศที่สำคัญที่สุด แต่จะไม่มีตำแหน่งรองประธานาธิบดี จะมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้จัดตั้งคณะรัฐมนตรี โดยมีความเห็นชอบและไว้วางใจจาก สภาผู้แทนราษฎรและสภาผู้แทนราษฎรนี้มีอำนาจปลดนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีได้ แต่นายกรัฐมนตรีไม่มีสิทธิยุบสภา ผู้มีอำนาจยุบสภา คือ ประธานาธิบดีและคณะรัฐมนตรีสามารถเสนอร่างกฎหมายได้เหมือนระบบรัฐสภาโดยทั่วไป

ระบอบการเมืองการปกครองแบบเผด็จการ

การปกครองแบบเผด็จการ เป็นระบบการเมืองที่รวมอำนาจแบบเบ็ดเสร็จไว้ที่ผู้นำคนเดียวหรือคณะเดียวให้อำนาจการตัดสินใจที่รัฐ การปกครองและการบริหารประเทศให้ความสำคัญกับรัฐมากกว่าประชาชน รวมทั้งประโยชน์ที่รัฐจะได้รับ ประชาชนเปรียบเสมือนเป็นส่วนประกอบ ของรัฐเท่านั้น และที่สำคัญรัฐจะต้องสูงสุดและถูกต้องเสมอ การปกครองแบบเผด็จการ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ แบบอำนาจนิยมและแบบเบ็ดเสร็จนิยม

เผด็จการแบบอำนาจนิยม หมายถึง การให้อำนาจแก่ผู้ปกครองประเทศเป็นสำคัญ ประชาชนไม่มีส่วนร่วมและรับรู้ความเป็นไปของบ้านเมือง จะรู้ก็ต่อเมื่อผู้นำหรือคณะผู้ปกครองประเทศมีความต้องการให้รับรู้เท่านั้น โดยถือว่าเรื่องการเมืองเป็นเรื่องเฉพาะของผู้ปกครองประเทศเท่านั้น ประชาชนจะเข้าไปเกี่ยวข้องได้ในกรณีที่ผู้ปกครองต้องการสร้างความชอบธรรมในบางเรื่องและบางสถานการณ์ แต่ก็เป็นไปโดยจำกัด ประชาชนต้องอยู่ใต้การปกครองและจะต้องฟังคำสั่งอย่างเคร่งครัด แต่ประชาชนจะได้รับสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา สำหรับเรื่องทางเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป ผู้ปกครองที่มักจะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ดำเนินกิจการต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ แต่ต้องระมัดระวังไม่ให้กระทบอำนาจของผู้ปกครอง

ลักษณะการปกครองแบบอำนาจนิยม

1. อำนาจทางการเมืองเป็นของผู้นำ มุ่งหมายที่จะควบคุมสิทธิเสรีภาพของทางการเมืองการปกครองของประชาชนเป็นสำคัญ
2. การบริหารประเทศดำเนินไปอย่างมีเอกภาพ รวมอำนาจไว้ที่รัฐบาลกลาง ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ
3. ประชาชนต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำอย่างเคร่งครัดและต้องไม่ดำเนินการใด ๆ ที่ขัดขวางนโยบายของผู้นำ
4. ควบคุมประชาชนด้วยวิธีการลงโทษอย่างรุนแรงแต่ก็มีการใช้กระบวนการยุติธรรมอยู่บ้าง
5. ลักษณะการปกครองแบบนี้ปัจจุบันยังใช้กันอยู่หลายประการ ทั้งในทวีปอเมริกาใต้ แอฟริกาและเอเชีย

เผด็จการแบบเบ็ดเสร็จนิยม หมายถึง รัฐบาลจะใช้อำนาจอย่างเต็มที่ ควบคุมกิจกรรมทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประชาชนทุกคน แสดงให้เห็นถึงประชาชนไม่มีสิทธิเสรีภาพอันใด ระบบเผด็จการแบบนี้ ยังแบ่งรูปแบบออกได้อีก 2 รูปแบบ คือ

1. ระบบเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จนิยมของพวกฟาสซิสต์ รูปแบบของระบบนี้จะเห็นการใช้อำนาจ รัฐบาลควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนอย่างทั่วถึง นโยบายส่งเสริมชาตินิยมเป็นไปอย่างรุนแรงและสร้างความ แข็งแกร่งเพื่อแสดงถึงความยิ่งใหญ่ของชาติ

2. ระบบเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จนิยมคือการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ รูปแบบของระบบเน้น การใช้อำนาจรัฐบาลควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนอย่างทั่วถึง คล้ายกับพวกฟาสซิสต์แต่จะเชิดชูชนชั้น กรรมชีพและทำลายล้างชนชั้นอื่น ๆ ให้หมดสิ้น รวมทั้งชนชั้นอื่น ๆ ทุกสังคมทั่วโลก เป้าหมายต้องการให้มี สังคมโลก มีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์

ลักษณะการปกครองแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จนิยม

1. สร้างศรัทธาให้ประชาชนยึดมั่นในระบบการปกครองและผู้นำอย่างมั่นคงและต่อเนื่องตลอดไป
2. ควบคุมการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ประชาชน ไม่มีสิทธิเสรีภาพใด ๆ ทั้งสิ้น
3. ประชาชนต้องเชื่อฟังคำสั่งของผู้นำอย่างเคร่งครัดจะโต้แย้งไม่ได้
4. มีการลงโทษอย่างรุนแรง
5. รัฐบาลมีอำนาจอย่างเต็มที่ กิจการในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษาจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ
6. มีการโฆษณาชวนเชื่อและอบรมประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ
7. ลักษณะการปกครองแบบนี้ ปัจจุบันยังใช้กันอยู่หลายประเทศ เช่น โซเวียตรัสเซีย สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เขมร เวียดนามและเยอรมนี เป็นต้น แต่สังคมในโลก ปัจจุบัน การแข่งขันเศรษฐกิจสูงส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ เหล่านี้พยายามผ่อนคลายนโยบายลงมีความเป็น ประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นเพื่อให้มีความสามารถในทางเศรษฐกิจ

เปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการปกครองระบอบเผด็จการ

ข้อดีของการปกครองระบอบประชาธิปไตย	ข้อดีของการปกครองระบอบเผด็จการ
<ol style="list-style-type: none"> 1. ประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ในด้านกฎหมาย 2. ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในทุก ๆ ด้าน เพราะทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมาย เช่นเดียวกัน 3. รัฐบาลไม่สามารถผูกขาดอำนาจได้เนื่องจาก ประชาชนเป็นผู้คัดเลือกรัฐบาลและหากไม่ พอใจยังสามารถถอดถอนรัฐบาลได้ 4. การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ยึดถือแนวทางสันติวิธีมี การเจรจาอย่างมีเหตุผลและมีหน่วยงานรองรับ กรณีพิพาทระหว่างรัฐและเอกชน เช่น ศาลปกครอง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. รัฐบาลมีความเข้มแข็ง 2. รัฐบาลมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น 3. การตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ เป็นไปอย่าง รวดเร็ว

ข้อเสียของการปกครองระบอบประชาธิปไตย	ข้อเสียของการปกครองระบอบเผด็จการ
<ol style="list-style-type: none"> 1. การแก้ไขบ้านเมืองบางครั้งมีความล่าช้า เนื่องจากมีกระบวนการหลายขั้นตอนที่ต้อง ผ่านความเห็นชอบซึ่งบางครั้งอาจแก้ไขได้ ไม่ทันเวลา 2. ในบางประเทศประชาชนส่วนใหญ่ยังขาด ความรู้ในด้านการเมืองการปกครอง ในกรณีคัดเลือกผู้แทนบริหารอาจไม่เหมาะสม จะส่งผลกระทบต่อรัฐบาลได้ 3. ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งจำเป็นต้องใช้เงินเป็น จำนวนมากดังนั้นประเทศยากจนจึงเห็นว่า เป็น การเสียเงินโดยไม่ก่อให้เกิดประโยชน์และควร นำเงินไปใช้ในการพัฒนาประเทศส่งเสริมให้ ประชาชนมีงานทำหรือช่วยเหลือประชาชน ที่ยากจน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการปกครอง 2. ไม่คำนึงถึงความต้องการของประชาชน 3. รัฐบาลและประชาชนไม่มีความสัมพันธ์กัน อย่างใกล้ชิด 4. ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร 5. ผู้นำอาจใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตน และพวกพ้องได้ 6. การบริหารประเทศอยู่ที่ผู้นำหรือคณะเพียง กลุ่มเดียว การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาอาจ ผิดพลาดได้ง่าย 7. ประชาชนไม่มีอิสระในการประกอบอาชีพ อย่างเต็มที่ส่งผลให้ความเป็นอยู่ของ ประชาชนไม่ค่อยดีและอาจทำให้ไม่มีความสุข

กิจกรรมที่ 3

ให้นักศึกษาตอบคำถามต่อไปนี้ โดยอธิบายให้เข้าใจและได้ใจความที่สมบูรณ์

1. รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขรัฐธรรมนูญ การปกครองของไทยทุกฉบับกำหนดสาระไว้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบประธานาธิบดีมีลักษณะการปกครองอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. การปกครองระบอบประชาธิปไตยของทุกประเทศจะมีรูปแบบการปกครองแตกต่างกัน แต่หลักการใหญ่ ๆ จะมีเหมือนกันคืออะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ให้นักศึกษาบอกข้อดีและข้อเสียของการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการปกครองระบอบเผด็จการ

ข้อดี ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1. ....
2. ....
3. ....

ข้อเสีย ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1. ....
2. ....
3. ....

ข้อดี ของการปกครองระบอบเผด็จการ

1. ....
2. ....
3. ....

ข้อเสีย ของการปกครองระบอบเผด็จการ

1. ....
2. ....
3. ....

กิจกรรมที่ 4

ให้นักศึกษาเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในข้อคำถามต่อไปนี้

1. หน้าที่ของคนไทยที่ต้องดำรงความเป็นไทย คือข้อใด
  - ก. การป้องกันประเทศ
  - ข. เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
  - ค. การรับราชการทหารและเสียภาษีอากร
  - ง. ดำรงไว้ซึ่งชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์
2. ข้อใดไม่ใช่สิทธิของประชาชนชาวไทยที่กฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้
  - ก. สิทธิในทรัพย์สิน
  - ข. สิทธิทางการเมือง
  - ค. สิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์
  - ง. สิทธิที่จะได้รับสวัสดิการเมื่อสูงอายุ
3. ประชาชนทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเพียงใด
  - ก. ไม่มีขอบเขตจำกัด
  - ข. มีจำกัดโดยอำนาจของผู้ปกครอง
  - ค. มีจำกัดโดยข้อบัญญัติของกฎหมาย
  - ง. มีจำกัดตามฐานะของแต่ละบุคคล

4. พฤติกรรมในข้อใดที่แสดงว่าประชาชนยังไม่ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตย
  - ก. ลุงบุญมี ฟังข่าวสารการเมืองจากวิทยุก่อนนอนทุกคืน
  - ข. นายอ่อน ร่วมเดินขบวนประท้วงนโยบายปรับค่าจ้างแรงงาน
  - ค. สมหญิง เขียนบทความลงหนังสือพิมพ์เสนอวิธีแก้ปัญหายาเสพติด
  - ง. สมชาย ไม่ไปลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพราะไม่ว่าง
5. เพราะเหตุใดการปกครองแบบประชาธิปไตยจึงได้รับความนิยมมากกว่าการปกครองแบบอื่น
  - ก. พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
  - ข. มีการจัดตั้งพรรคการเมืองได้หลายพรรค
  - ค. มีการเลือกตั้งผู้นำฝ่ายบริหารเข้าไปปกครองประเทศ
  - ง. ประชาชนมีโอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง
6. ความมีอิสระในการกระทำของบุคคลโดยไม่ขัดต่อกฎหมายคืออะไร
  - ก. สิทธิ
  - ข. หน้าที่
  - ค. อำนาจ
  - ง. เสรีภาพ
7. ลักษณะการส่งเสริมการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ดีคือข้อใด
  - ก. เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงออก
  - ข. ให้การศึกษาแก่ประชาชนอย่างเต็มที่
  - ค. ให้มีการเลือกตั้งสม่ำเสมอเป็นประจำ
  - ง. ส่งเสริมรายได้ประชาชนอย่างต่อเนื่อง
8. นักศึกษาคิดว่าการเมืองเป็นเรื่องของใคร
  - ก. คณะรัฐมนตรี
  - ข. รัฐสภาเท่านั้น
  - ค. ประชาชนทุกคน
  - ง. พรรคการเมืองเท่านั้น
9. ข้อความใดกล่าวถูกต้อง
  - ก. ประเทศจีนและลาวมีระบบการปกครองแตกต่างกัน
  - ข. ประเทศรัสเซียกับจีนมีระบบการปกครองแตกต่างกัน
  - ค. ประเทศไทยและประเทศอังกฤษมีระบอบการปกครองเหมือนกัน
  - ง. ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา มีระบบการปกครองแตกต่างกัน

10. ข้อใดเป็นเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) ทรงให้ความช่วยเหลือประชาชนมากที่สุด
- ก. สนับสนุนให้มีอาชีพ
  - ข. ให้ทุนการศึกษาเด็กยากจน
  - ค. ให้ยารักษาโรค ช่วยเหลือผู้ป่วย
  - ง. แสวงหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

แนวเฉลยกิจกรรม บทที่ 1 ภูมิศาสตร์กายภาพทวีปเอเชีย

กิจกรรมที่ 1.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศในทวีปเอเชีย

1) ให้ผู้เรียนอธิบายจุดเด่นของลักษณะภูมิประเทศในทวีปเอเชีย ทั้ง 5 เขต

1. **เขตที่ราบต่ำตอนเหนือ** ส่วนใหญ่อยู่ในเขตโครงสร้างแบบหินเก่า มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบขนาดใหญ่ มีแม่น้ำอ้อบ แม่น้ำเยนิเซ และแม่น้ำลีนาไหลผ่าน แต่ไม่ค่อยมีผู้คนอาศัยอยู่ เพราะเนื่องจากมีภูมิอากาศหนาวเย็นมากและทำการเพาะปลูกไม่ได้

2. **เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ** มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบและมักมีดินอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก ส่วนใหญ่อยู่ทางเอเชียตะวันออก เอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ที่ราบลุ่มฮวงโห แวงซี จีน ลินรุ คงคา พรหมบุตร ในประเทศปากีสถาน อินเดีย และบังกลาเทศ ที่ราบลุ่มแม่น้ำไทกริสยูเฟรทีส ในประเทศอิรัก ที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง ในประเทศกัมพูชาและเวียดนาม ที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงในประเทศเวียดนาม ที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในประเทศไทย ที่ราบลุ่มแม่น้ำสาละวินตอนล่าง ที่ราบลุ่มแม่น้ำอิรวดี ในประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า

3. **เขตเทือกเขาสูง** เป็นเขตเทือกเขาหินใหม่ เทือกเขาสูงเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาที่แยกตัวไปจากจุดรวมที่เรียกว่า ปามิร์นอต ตอนกลางประกอบไปด้วยที่ราบสูง มีเทือกเขาที่แยกไปทางทิศตะวันออก ได้แก่ เทือกเขาหิมาลัย เทือกเขาอาระกันโยมา และเทือกเขาที่มีแนวต่อเนื่องลงมาทางใต้ มีบางส่วนที่จมหายไปในทะเล และบางส่วนโผล่ขึ้นมาเป็นเกาะ ในมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก ถัดจากเทือกเขาหิมาลัยขึ้นไปทางเหนือ มีเทือกเขาที่แยกไปทางตะวันออก ได้แก่ เทือกเขาคุนลุน เทือกเขาอัลไตน์ตัก เทือกเขานานชาน และแนวที่แยกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ เทือกเขาเทียนชาน เทือกเขาอัลไต ฯลฯ เทือกเขาที่แยกไปทางทิศตะวันตก แยกเป็นแนวเหนือและแนวใต้ แนวเหนือ ได้แก่ เทือกเขาฮินดูกูช เทือกเขาเอลบูร์ซ ส่วนแนวใต้ ได้แก่ เทือกเขาสุไลมาน เทือกเขาซากรอส

4. **เขตที่ราบสูงตอนกลางทวีป** เป็นที่ราบสูงอยู่ระหว่างเทือกเขาที่หินใหม่ ได้แก่ ที่ราบสูงทิเบต ซึ่งเป็นที่ราบสูงขนาดใหญ่และสูงที่สุดในโลก ที่ราบสูงยูนนาน ทางใต้ของประเทศจีน และที่ราบสูงที่มีลักษณะเหมือนแอ่ง ชื่อ ตากลามากัน ซึ่งอยู่ระหว่างเทือกเขาเทียนชานกับเทือกเขาคุนลุน แต่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลมาก และมีอากาศแห้งแล้ง เป็นเขตทะเลทราย

5. **เขตที่ราบสูงตอนใต้และตะวันตกเฉียงใต้** เป็นที่ราบสูงตอนใต้ และตะวันตกเฉียงใต้ ได้แก่ ที่ราบสูงขนาดใหญ่ทางตอนใต้ของทวีปเอเชีย ซึ่งมีความสูงไม่มากเท่ากับที่ราบสูงทางตอนกลางของทวีป ที่ราบสูงดังกล่าว ได้แก่ ที่ราบสูงเดคคาน ในประเทศอินเดีย ที่ราบสูงอิหร่าน ในประเทศอิหร่าน และอัฟกานิสถาน ที่ราบสูงอนาโตเลีย ในประเทศตุรกีและที่ราบสูงอาหรับ ในประเทศซาอุดีอาระเบีย

2) ภูมิอากาศแบบใดที่มีหิมะปกคลุมตลอดปี และพืชพรรณที่ปลูกเป็นประเภทใด
ภูมิอากาศแบบทุนดรา (ขั้วโลก) พืชพรรณธรรมชาติเป็นพวกตะไคร่น้ำ และมอสส์

กิจกรรมที่ 1.2 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์กายภาพ

1) ให้ผู้เรียนอธิบายว่าการเกิดแผ่นดินไหวอย่างรุนแรงจะส่งผลกระทบต่อประชากรและสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง

- ประชาชนได้รับความเดือดร้อน อาจถึงขั้นเสียชีวิต หรือบาดเจ็บสาหัสขาดที่อยู่อาศัย
- ประชาชนป่วยเป็นโรคจิตเวช ซึ่งเกิดขึ้นกับเหยื่อภัยพิบัติทุกชนิด
- อาคารและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เสียหาย
- อาชีพการให้บริการ เช่น ค้าขาย ฯลฯ

2) ให้บอกความแตกต่างและผลกระทบที่เกิดต่อประชากรและสิ่งแวดล้อมของพายุฝนฟ้าคะนอง พายุหมุนเขตร้อน และพายุทอร์นาโด

1. พายุฝนฟ้าคะนอง มีลักษณะเป็นลมพัดย้อนไปมา หรือพัดเคลื่อนตัวไปในทิศทางเดียวกัน อาจเกิดจากพายุที่อ่อนตัวและลดความรุนแรงของลมลง หากสภาพแวดล้อมต่างๆ เหมาะสม ก็จะทำให้เกิดฝนตก

ผลกระทบ คือ อาจจะถูกฟ้าผ่า เกิดน้ำท่วมขัง

2. พายุหมุนเขตร้อนต่าง ๆ เช่น เฮอริเคน ไต้ฝุ่น และไซโคลน ซึ่งล้วนเป็นพายุหมุนขนาดใหญ่ เช่นเดียวกัน จะเริ่มต้นก่อตัวในทะเล หากเกิดเหนือเส้นศูนย์สูตร จะมีทิศทางการหมุนวนเข็มนาฬิกา และหากเกิดใต้เส้นศูนย์สูตรจะหมุนตามเข็มนาฬิกา โดยมีชื่อต่างกันตามสถานที่เกิด

ผลกระทบ คือ ฝนตกชุก น้ำท่วม ประชาชนอาจได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต อาคารบ้านเรือนทรัพย์สินและสาธารณูปโภคต่าง ๆ เสียหาย ถ้าพายุมีความเร็วสูงก็จะทำให้สิ่งก่อสร้างและอาคารบ้านเรือนพังเสียหาย ราบเป็นหน้ากลอง

3. พายุทอร์นาโด เป็นชื่อเรียกพายุหมุนที่เกิดในทวีปอเมริกา มีขนาดเนื้อที่เล็กหรือเส้นผ่าศูนย์กลางน้อย แต่หมุนด้วยความเร็วสูง หรือความเร็วที่จุดศูนย์กลางสูงมากกว่าพายุหมุนอื่น ๆ ก่อความเสียหายได้รุนแรงในบริเวณที่พัดผ่าน เกิดได้ทั้งบนบกและในทะเล

ผลกระทบ คือ ประชาชนอาจได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต สิ่งก่อสร้างและอาคารบ้านเรือนพังเสียหาย ราบเป็นหน้ากลอง

3) คลื่นสึนามิส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากมายหลายอย่างในความคิดเห็นของผู้เรียนผลกระทบด้านใดที่เสียหายมากที่สุด พร้อมให้เหตุผลประกอบ

ผลกระทบต่อชีวิตของประชากรและทรัพย์สินที่อยู่อาศัย เพราะเมื่อเกิดเหตุการณ์แล้ว ประชาชนจะรู้สึกกลัวว่าจะเกิดเหตุการณ์แบบนี้อีกในอนาคต ทำให้เกิดวิตกกังวลการสูญเสียชีวิตของญาติมิตร ครอบครัว ญาติพี่น้อง ในการประกอบอาชีพเปลี่ยนแปลงไปเพราะทุกอย่างโดนกวาดต้อนลงทะเลไปในเวลาฉับพลันเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ ดังนั้นผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ จึงมีความวิตกกังวลอยู่ตลอดเวลา

กิจกรรมที่ 1.3 วิธีใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์

- 1) ถ้าต้องการทราบระยะทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ผู้เรียนจะใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ชนิดใด
แผนที่

2) ภาพถ่ายจากดาวเทียม มีประโยชน์ในด้านใดบ้าง

ให้ข้อมูลพื้นผิวของเปลือกโลก ทำให้เห็นภาพรวมของการใช้พื้นที่ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ตามที่ปรากฏบนพื้นโลก ซึ่งเหมาะแก่การศึกษาทรัพยากรผิวดิน เช่น ป่าไม้ การใช้ประโยชน์จากดิน หิน และแร่

3) แผนที่ มีประโยชน์ในด้านใดบ้าง

1. ด้านการเมืองการปกครอง เพื่อใช้ศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์และนำมาวางแผนดำเนินการ เตรียมรับหรือแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้

2. ด้านการทหาร ในการพิจารณาวางแผนทางยุทธศาสตร์ของทหาร ต้องหาข้อมูลหรือข่าวสารที่เกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์ และตำแหน่งทางสิ่งแวดล้อม

3. ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านเศรษฐกิจ ใช้งานในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อให้ทราบทำเลที่ตั้งสภาพทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร

4. ด้านสังคม สภาพแวดล้อมทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยแผนที่เป็นสำคัญ และอาจช่วยให้การดำเนินการวางแผนพัฒนาสังคมเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง

5. ด้านการเรียนการสอน แผนที่เป็นตัวส่งเสริมกระตุ้นความสนใจ และก่อให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนดีขึ้น ใช้เป็นแหล่งข้อมูลทั้งทางด้านกายภาพ ภูมิภาค

6. ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยว แผนที่มีความจำเป็นต่อนักท่องเที่ยวในอันที่จะทำให้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวได้ง่าย สะดวกในการวางแผนการเดินทางหรือเลือกสถานที่ท่องเที่ยวตามความเหมาะสม

4) ถ้าต้องการทราบว่าประเทศไทยอยู่พิภพภูมิศาสตร์ที่เท่าไร ผู้เรียนจะใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ชนิดใดได้บ้าง

แผนที่ และลูกโลก

กิจกรรมที่ 1.4 สภาพภูมิศาสตร์กายภาพของไทยที่ส่งผลต่อทรัพยากรต่าง ๆ และสิ่งแวดล้อม

1) ให้ผู้เรียนอธิบายว่าสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศไทย ทั้ง 6 เขต มีอะไรบ้าง และแต่ละเขตส่วนมากประกอบอาชีพอะไร

1. เขตภูเขาและหุบเขาทางภาคเหนือ ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาและเทือกเขา จะทอดยาวในแนวหรือได้สลับกับที่ราบหุบเขา โดยมีที่ราบหุบเขาแคบ ๆ ขนานกันไป อันเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำคลองหลายสาย ทำให้เกิดที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งอยู่ระหว่างหุบเขาอันอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิอากาศคล้ายคลึงกับภูมิอากาศทางตอนใต้ของเขตตอนบนของประเทศไทยที่มี 4 ฤดู ประกอบอาชีพเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และทำเหมืองแร่

2. เขตเทือกเขาทางภาคตะวันตก ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่แคบ ๆ ทอดยาวขนานกับพรมแดนประเทศพม่า ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีแหล่งทรัพยากรแร่ธาตุ และป่าไม้ของประเทศ มีปริมาณฝนเฉลี่ยต่ำกว่าทุกภาค ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำและชายฝั่ง ลักษณะภูมิอากาศ โดยทั่วไปมีความแห้งแล้งมากกว่าในภาคอื่น ๆ ประกอบอาชีพปลูกพืชไร่และการประมง

3. **เขตที่ราบของภาคกลาง** ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำอันกว้างใหญ่ มีลักษณะเอียงลาดจากเหนือลงมาได้ เป็นที่ราบที่มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดเพราะเกิดการทับถมของตะกอน ประกอบอาชีพการเกษตร (ทำนา)

4. **เขตภูเขาและที่ราบบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก** ลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงและที่ราบซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ราบลูกฟูก และมีแม่น้ำที่ไหลลงสู่อ่าวไทย แม่น้ำในภาคตะวันออกส่วนมากเป็นแม่น้ำสายสั้น ๆ ซึ่งได้พัดพาเอาดินตะกอนมาทิ้งไว้ จนเกิดเป็นที่ราบแคบ ๆ ตามที่ลุ่มลักษณะชายฝั่งและมีลักษณะภูมิประเทศเป็นเกาะ อ่าว และแหลม ลักษณะภูมิอากาศมีลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จาก อ่าวไทย จึงทำให้มีฝนตกชุกหนาแน่นบางพื้นที่ประกอบอาชีพการประมง ทำสวนผลไม้ ปัจจุบันมีการทำสวนยางพารา

5. **เขตที่ราบสูงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงขนาดต่ำทางบริเวณตะวันตกของภาคจะมีภูเขาสูง ทางบริเวณตอนกลางของภาคมีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ มีแม่น้ำชีและแม่น้ำมูลไหลผ่าน ยังมีที่ราบโล่งอยู่หลายแห่ง โดยมีแนวทิวเขาภูพานทอดโค้งยาวค่อนไปทางตะวันออกเฉียงเหนือของภาค ถัดเลยจากแนวทิวเขาภูพานไปทางเหนือมีแอ่งทรุดต่ำของแผ่นดิน ประกอบอาชีพทำนา การประมงน้ำจืด

6. **เขตคาบสมุทรภาคใต้** ลักษณะภูมิประเทศเป็นคาบสมุทรยื่นไปในทะเล มีเทือกเขาทอดยาวในแนวเหนือใต้ ที่เป็นแหล่งทับถมของแร่ดีบุก บริเวณชายฝั่งทะเล ทั้งสองด้านของภาคใต้เป็นที่ราบมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น ภาคใต้ได้รับอิทธิพลความชื้นจากทะเลทั้งสองด้าน มีฝนตกชุกตลอดปี และมีปริมาณฝนเฉลี่ยสูง ประกอบอาชีพยางพารา ปาล์มน้ำมัน การประมง

2) ผู้เรียนคิดว่า ประเทศไทยมีทรัพยากรอะไรที่มากที่สุด บอกมา 5 ชนิด แต่ละชนิดส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชากรอย่างไรบ้าง

- ป่าไม้ ประชากรประกอบอาชีพ ทำเฟอร์นิเจอร์ ทำของป่าชาย
- แร่ดีบุก ประชากรประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมเหมืองแร่
- ลิคไนต์ ประชากรประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมเหมืองแร่
- พลอย ประชากรประกอบอาชีพ การเจียรนัยพลอย
- ทรัพยากรสัตว์น้ำ ประชากรประกอบอาชีพ การประมง

กิจกรรมที่ 1.5 ความสำคัญของการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับทรัพยากรในประเทศ

1) ให้ผู้เรียนอธิบายว่าในภาคเหนือของไทยประชากรจะอาศัยอยู่หนาแน่นในบริเวณใดบ้าง พร้อมให้เหตุผล และส่วนมากจะประกอบอาชีพอะไร

ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่หนาแน่นตามเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่

2) ผู้เรียนคิดว่าภาคใดของไทย ที่สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุด พร้อมให้เหตุผลและสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าวคืออะไรบ้าง พร้อมยกตัวอย่าง

ภาคใต้และภาคตะวันออก เพราะมีชายฝั่งทะเลที่งดงาม มีเกาะแก่งมากมาย มีบริการที่ประทับใจ ภาคเหนือมีป่าไม้ มีวัฒนธรรมดั้งเดิมคือจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย

3) ปัจจัยใดที่ทำให้มีประชากรอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากขึ้น

การเจริญเติบโตของเขตอุตสาหกรรมมาบตาพุด และท่าเรือน้ำลึกเพื่อขนส่งลงทะเลและมีแหล่งท่องเที่ยวอ่าวนางงาม

4) ทวีปใดที่กล่าวกันว่าเป็นทวีป “แหล่งอารยธรรม” เพราะเหตุใดจึงกล่าวเช่นนั้น

ทวีปเอเชียเพราะเป็นดินแดนที่ความเจริญเกิดขึ้นก่อนทวีปอื่นๆ ประชากรรู้จักและตั้งถิ่นฐานกันมาก่อน อารยธรรมที่สำคัญๆ คืออารยธรรมจีน อินเดีย ขอม

5) ในทวีปเอเชีย ประชากรจะอาศัยอยู่กันหนาแน่นบริเวณใดบ้าง เพราะเหตุใด

ริมชายฝั่งทะเลและที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ เช่น ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียง ลุ่มแม่น้ำแดง และลุ่มแม่น้ำคงคา และในเกาะบางเกาะที่มีดินอุดมสมบูรณ์ เช่น เกาะของประเทศไทยฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และญี่ปุ่น

แนวเฉลยกิจกรรม บทที่ 2 ประวัติศาสตร์ทวีปเอเชีย

คำชี้แจง ให้ผู้เรียนเขียนเครื่องหมายถูก (✓) หน้าข้อความที่ถูกและเขียนเครื่องหมายผิด (✗) หน้าข้อความที่ผิด

- ..... 1. ประเทศจีนเป็นประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดในโลก
- ..... 2. ประเทศอินเดียเป็นประเทศประชาธิปไตยที่มีประชากรมากที่สุดในโลก
- ..... 3. กษัตริย์พม่าที่สามารถรวบรวมประเทศให้เป็นปึกแผ่นเดียวกันได้สำเร็จเป็นครั้งแรก คือ พระเจ้าอโนรธา กษัตริย์เมืองพยู
- ..... 4. พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ กษัตริย์พม่าที่สามารถตีกรุงศรีอยุธยาแตกในปี พ.ศ. 2112
- ..... 5. ประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่เป็นหมู่เกาะที่ใหญ่ที่สุดในโลก
- ..... 6. สงครามเจ็ดปี (Seven Years' War) เป็นสงครามที่เกิดขึ้นในฟิลิปปินส์จนทำให้ญี่ปุ่นเกิดการสูญเสียมากที่สุด
- ..... 7. ประเทศญี่ปุ่นได้ชื่อว่า “ดินแดนแห่งพระอาทิตย์อุทัย”
- ..... 8. ยุคศักดินา หมายถึง ยุคที่จักรพรรดิเป็นใหญ่ที่สุดในญี่ปุ่น
- ..... 9. การทิ้งระเบิดที่เมืองฮิโรชิมาและนางาซากิ ทำให้ญี่ปุ่นต้องยอมแพ้สงครามโลกครั้งที่ 1
- ..... 10. ญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่ต่อต้านสหรัฐอเมริกาส่งกองกำลังทหารไปสู้รบในอิรัก
- ..... 11. ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีนมีการลงทุนในประเทศไทยเป็นอันดับ 2 รองจากญี่ปุ่น
- ..... 12. กลุ่ม ICS เป็นกลุ่มชนชั้นกรรมกรที่อังกฤษคัดเลือกให้ทำงานในอินเดียและพม่า
- ..... 13. ประเทศไทยตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกและทำให้เสียดินแดนไปถึง 14 ครั้ง
- ..... 14. สงครามเดียนเบียนฟูเป็นสงครามที่ประเทศไทยร่วมมือกับฝรั่งเศสขับไล่จีนให้ออกจากเวียดนามจนสำเร็จ

..... 15. สงครามเย็นทำให้เกิดการแบ่งสถานภาพกลุ่มประเทศเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มประเทศ
มหาอำนาจ กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา และกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา

เฉลยกิจกรรมท้ายบท

- .... 1.   .... 2.   .... 3.   .... 4.
 .... 5.   .... 6.   .... 7.   .... 8.
 .... 9.   .... 10.   .... 11.   .... 12.
 .... 13.   .... 14.   .... 15.

แนวเฉลยกิจกรรม บทที่ 3 เศรษฐศาสตร์

กิจกรรมที่ 3.1 เศรษฐศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยการศึกษาอะไร มีความสำคัญอย่างไร

เศรษฐศาสตร์ หมายถึง การเลือกใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดและหายากในการผลิตสินค้าและบริการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งรวมถึงการกระจายสินค้าและบริการเพื่อให้ความเป็นธรรมและความอยู่ดีกินดีของประชาชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

กิจกรรมที่ 3.2 ความต้องการ (Wants) ในวิชาเศรษฐศาสตร์หมายถึงอะไร

ความต้องการ (Wants) ในวิชาเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ความปรารถนาที่จะได้สิ่งต่าง ๆ มาบริโภค เพื่อตอบสนองความจำเป็นในการดำรงชีวิตและเพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ

กิจกรรมที่ 3.3 คุณธรรมของผู้ผลิตมีอะไรบ้าง

คุณธรรมของผู้ผลิตมี ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ เป็นความพยายามมุ่งมั่นที่จะประกอบกิจการในการผลิตและบริการให้ประสบผลสำเร็จอย่างไม่มีข้อต่อปัญหาอุปสรรค
2. ความซื่อสัตย์ โดยเฉพาะซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค เช่น ไม่ค้ากำไรเกินควร ไม่โฆษณาสินค้าเกินความเป็นจริง ไม่ปลอมปนสินค้า ไม่ผลิตสินค้าที่ไม่ได้คุณภาพ หรือสินค้าที่ผิดกฎหมาย
3. ความรับผิดชอบ ในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค รับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากการผลิตและบริการ
4. พัฒนาคุณภาพสินค้าให้เป็นสินค้าและบริการเป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภค
5. ดูแลสังคม แบ่งส่วนกำไรที่ได้รับคืนสู่สังคม เช่น ทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในรูปแบบต่าง ๆ

กิจกรรมที่ 3.4 ระบบเศรษฐกิจแบบผสมหมายถึงอะไร

ระบบเศรษฐกิจแบบผสม หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากปัญหาและข้อบกพร่องของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมและสังคมนิยม โดยมีกลไกราคาเป็นตัวกำหนด มีการวางแผนจากรัฐบาลส่วนกลางบางส่วนให้เอกชนตัดสินใจดำเนินกิจกรรมเอง

กิจกรรมที่ 4 จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

1. ง 2. ค 3. ก 4. ค 5. ข

แนวเฉลยกิจกรรม บทที่ 4 การเมืองการปกครอง

กิจกรรมที่ 1

1. ค 2. ก 3. ข 4. ก 5. ง 6. ง 7. ข 8. ข 9. ง 10. ง
11. ข 12. ง 13. ง 14. ง 15. ง 16. ก 17. ค 18. ง 19. ข 20. ก

กิจกรรมที่ 2

1. เพราะเหตุใดระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยจึงถือว่าเหมาะสมที่สุด ในปัจจุบัน

แนวตอบ

เป็นระบอบการปกครองที่ยอมรับสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจปกครองประเทศอย่างทั่วถึงและมีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการผูกขาดอำนาจทางการเมืองของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

2. รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างไร

แนวตอบ

ให้ประชาชนกำหนดนโยบายการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ

3. รัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีลักษณะแตกต่างกับรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างไร

แนวตอบ

รัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นรัฐธรรมนูญที่รวบรวมกฎหมายการปกครองประเทศไว้ในเอกสารฉบับเดียว ส่วนรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร มีลักษณะเป็นรัฐธรรมนูญที่อาศัยจารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นกฎหมาย

กิจกรรมที่ 3

1. รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รัฐธรรมนูญการปกครองของไทยทุกฉบับกำหนดสาระไว้อย่างไร

แนวตอบ

พระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดและกล่าวหาหรือฟ้องร้องในทางใดๆ มิได้

2. การปกครองระบอบประชาธิปไตย ระบบประธานาธิบดี มีลักษณะการปกครองอย่างไร

แนวตอบ

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญทางการเมือง คือ ประธานาธิบดี เป็นทั้งผู้นำทางการเมืองและเป็นผู้นำประเทศ มาจากการเลือกตั้งของประชาชน บริหารประเทศร่วมกับรองประธานาธิบดีและคณะรัฐมนตรี มีประเทศ สหรัฐอเมริกาเป็นแม่แบบ

3. การปกครองระบอบประชาธิปไตยของทุกประเทศ จะมีรูปแบบการปกครองแตกต่างกัน แต่หลักการใหญ่ ๆ จะมีเหมือนกันคืออะไร

แนวตอบ

ประชาชนปกครองตนเอง โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย ซึ่งบัญญัติขึ้นตามเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน

4. ให้ออกข้อดี ข้อเสีย ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการปกครองระบอบเผด็จการ

แนวตอบ

ข้อดี

ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1. ประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ในด้านกฎหมาย
2. ประชาชนทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และมีสิทธิเสรีภาพในทุกๆ ด้าน
3. การแก้ไขปัญหาต่างๆ ยึดถือแนวทาง สันติวิธี มีการเจรจาอย่างมีเหตุผล ฟังเสียงข้างมาก

ข้อเสีย

ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1. การแก้ไขบ้านเมือง บางเรื่องอาจมีความ ล่าช้าหลายขั้นตอน
2. ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในด้าน การบริหารประเทศ

ข้อดี

ของการปกครองระบอบเผด็จการ

1. รัฐบาลมีความเข้มแข็ง
2. รัฐบาลมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น
3. การตัดสินใจในกิจการต่างๆ เป็นไป อย่างรวดเร็ว อาจเกิดการผิดพลาด ได้ง่าย

ข้อเสีย

ของการปกครองระบอบเผด็จการ

1. ประชาชนไม่มีสิทธิเข้าร่วมในการ ปกครอง
2. ไม่คำนึงถึงความต้องการของ ประชาชน
3. ประชาชนขาดความสุข รัฐบาลและ ประชาชนไม่มีความสัมพันธ์กันอย่าง ไกล่ล้น

กิจกรรมที่ 4

1. ง	2. ก	3. ค	4. ง	5. ง
6. ง	7. ก	8. ง	9. ค	10. ง

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์

ไทย :จะเรียนการสอนกันอย่างไร. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

การรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียน เอกสารเผยแพร่ออนไลน์ กรมอาเซียน กระทรวง

การต่างประเทศ (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก www.mfa.go.th/asean/asean_web/docs/asean_economy.doc

การศึกษาทางไกล. สถาบัน. กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ชุดการเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2546.

การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. ชุดการเรียนทางไกล หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. พฤษภาคม 2540.

โกเมน จิรัฐกุล, รศ.ดร.และเสรี ลีลาสัย, รศ. หนังสือเรียน ส.504 สังคมศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

ข้อมูลทั่วไปของอาเซียน. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.mfa.go.th/web/1694.php> เว็บไซต์

กองอาเซียน กระทรวงต่างประเทศ

คิม ไชยแสนสุข, รศ.และต้นสนีย์ วรรณาวุฑฒ. ชุดปฏิรูปการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.

2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 4 สาระ 3 เศรษฐศาสตร์.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประสานมิตร, 2545.

เคน จันทรวงษ์ สรุปล่มุขยใจทยคคลังข้อสอบสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักพิมพ์ SCIENEC CENTER, มปป.

เครือข่ายเรารักพระเจ้าอยู่หัว. 2554. “พระราชกรณียกิจด้านการเกษตรและการยกระดับสภาพชีวิต

ความเป็นอยู่ของประชาชน”. (online).

<http://www.xn--12co9drbac8a9as5aiidh8iseilnpa.com/>

[content/index.php?page=content&type-view&cat=3&id=74_and_%20literature.php](http://www.xn--12co9drbac8a9as5aiidh8iseilnpa.com/content/index.php?page=content&type-view&cat=3&id=74_and_%20literature.php).

สืบค้นวันที่ 2 กรกฎาคม 2557.

_____. “พระราชกรณียกิจพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

มหาราชด้านการศึกษา”. (online).

http://king.kapook.com/job_duties_international_relations.php. สืบค้นวันที่ 2 กรกฎาคม

2557.

_____. “พระราชกรณียกิจพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

มหาราชด้านภาษาและวรรณกรรม”. (online).

http://king.kapook.com/job_duties_language_and_%20literature.php.

สืบค้นวันที่ 2 กรกฎาคม 2557.

เครือข่ายกาญจนาภิเษก. 2557. “พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
มหาราช”. (online). <http://kanchanapisek.or.th/biography/hmk.th.html>.

สืบค้นวันที่ 2 กรกฎาคม 2557.

ชาญ นพรัตน์ และสิทธิธา มีชอบธรรม **หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น**
 ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 บริษัท ปิยมิตร มัลติมีเดีย จำกัด, 2546.

แขน ปิจจุสานนท์, พลเรือตรี. **กรณีพิพาทระหว่างประเทศไทย ฝรั่งเศส และการรบที่ปากน้ำ**

เจ้าพระยา สมัย รศ. 112. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา. 2519.

ถนอม พันธุ์มณี. **หนังสือเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน**
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เสนาธรรม, มปป.

นายชาติชาย มุกสง. 2556. **ขบวนการเสรีไทย**. (online). [http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/](http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/ขบวนการเสรีไทย)
 ขบวนการเสรีไทย. สืบค้นวันที่ 3 กรกฎาคม 2557.

นิชา แก้วพาดิษ. **เสริมสาระการเรียนรู้พื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ม.3 : สำนักพิมพ์**
เดอะบุ๊กส์ จำกัด, 2551.

“**แนวพระราชดำริทางการศึกษา**”. (online). [http://obec.go.th/sites/obec.go.th/](http://obec.go.th/sites/obec.go.th/files/document/attachment/17892/183229.pdf)
 files/document/attachment/17892/183229.pdf

ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เอกสารเผยแพร่และสื่อประชาสัมพันธ์ กรมอาเซียน กระทรวง
 การต่างประเทศ (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [http://www.mfa.go.th/](http://www.mfa.go.th/internet/document/1808.doc)
 internet/document/1808.doc)

ประโยชน์ที่ไทยได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่มอาเซียน. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.mfa.go.th>
 หนังสือ “มารู้จักอาเซียนกันเถอะโดยกรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ
 ประเวศ วะสี. **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม : แนวทางผลิตฟื้นฟูเศรษฐกิจสังคม**. กรุงเทพฯ พิมพ์ดี,
 2544.

ปิยพร บุญเพ็ญ. **หลักเศรษฐศาสตร์ 3200-0101, 005-110-103**. กรุงเทพฯ:
 บริษัท บัณฑิตสาส์น จำกัด, มปป.

พัชรียา ฉัตรเท. เอกสาร เรื่องคลื่นสึนามิกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
 เพ็ญศรี ติ๊ก, ศ.ดร. 2539. **ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับฝรั่งในคริสต์ศตวรรษที่ 11**. กรุงเทพฯ.

เพ็ญสุรัตน์ หอมเย็น และคณะ. **คู่มือเตรียมสอบ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม**
 ม.1-2-3 : บริษัท ไทเนรมิตกิจ อินเตอร์โพรเกรสซีฟ จำกัด, 2537.

เพ็ญสุรัตน์ หอมเย็น และคณะ. **คู่มือเตรียมสอบ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม**
 ม.1-2-3 กรุงเทพฯ : ไฮเด็ดพับลิชชิง จำกัด, “มปป.”

ไพฑูริย์ พงศบุตร และวันชัย ศิริรัตน์. หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส.504 สังคมศึกษา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. กรุงเทพมหานคร : บริษัท โรงพิมพ์ไทยวัฒนา
 พานิชย์ จำกัด, 2537.

มานิต กิตติจุงจิต และสุรพล เอี่ยมอุทัย. **กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 ช่วงชั้นที่ 3 :** แสงจันทร์การพิมพ์, 2546.

ราชบัณฑิตสถาน. **ไ้ร่มพระบารมี จักรีนฤบดินทร์ สยามินทราธิราช.** 2547.

รุจิเรจ โลหารชุน และคณะ. **หนังสือเรียนชุดการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) หมวดวิชาพัฒนาสังคมและ
 ชุมชน.** (สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพฯ : ประสานมิตร
 (ปมส.), 2549.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. มปพ. **“พระราชกรณียกิจด้านความมั่นคงภายในประเทศ”.** (online).

http://th.wikipedia.org/wikicite_note_-1. สืบค้นวันที่ 2 กรกฎาคม 2557.

วิไล ทรงโฉม, **หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การศึกษานอกโรงเรียน :**
 บริษัท สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพฯ) จำกัด, 2546.

ศิริพร ดาบเพชร คมคาย มากบัว และประจักษ์ แป๊ะสกุล. **ประวัติศาสตร์ไทย ม.4-ม.6.**

พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์

สมนึก ปฏิปทานนท์ และคณะ. **คู่มือเตรียมสอบสังคมศึกษา ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3)** กรุงเทพฯ : ภูมิบัณฑิตการ
 พิมพ์, 2537.

สมสวย เห็นงาม และคณะ. **ติวเข้มก่อนสอบ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม**

ช่วงชั้นที่ 3 : บริษัท ฐานบัณฑิต จำกัด กรุงเทพฯ, 2537.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. **ไทยกับ**

สงครามโลกครั้งที่ สอง. (online).[http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/](http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=4&chap=9&page=t4-9-infodetail06.html)

[book.php?book=4&chap=9&page=t4-9-infodetail06.html](http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=4&chap=9&page=t4-9-infodetail06.html) สืบค้น วันที่ 3 กรกฎาคม

2557.

สำนักข่าวเจ้าพระยา. **“พระราชกรณียกิจด้านการศาสนา”.** (online). 2553.

<http://www.chaoprayanews.com> สืบค้นวันที่ 2 กรกฎาคม 2557.

สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. **ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.**

กรุงเทพฯ : สกสค ลาดพร้าว. 2555.

_____. **ประวัติศาสตร์ เล่ม 1 ประวัติศาสตร์ไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6.** พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สกสค ลาดพร้าว.

_____. **เอกสารการสอนชุดประวัติศาสตร์ไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สุโขทัยธรรมมาธิราช , มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดประวัติศาสตร์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 8.

นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2552.

_____ . เอกสารการสอนชุดประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 30.

นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2551.

สุพิชฌาย์ สวัสดิราชภูร์ และกุลธิดา รัตนโกศล. หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น : บริษัท สำนักพิมพ์ ลองโลฟ เอ็ด จำกัด นนทบุรี, 2549.

อภิวัฒน์ จันตะนี และชัยยศ ผลวัฒนา. ระบบเศรษฐกิจไทยและการสหกรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ พิทักษ์อักษร, 2538.

อภิวัฒน์ จันตะนี. เอกสารคำสอนเศรษฐศาสตร์มหภาค 1. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์

คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์ พิทักษ์อักษร, 2538.

เอกสาร “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ฉบับประชาชน โดยกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ
กระทรวงพาณิชย์.

<http://earthquake.usgs.gov/>

<http://www.thaigoodview.com>

<http://www.vcharkarn.com/varticle/33610>

<http://www.bloggang.com>

<http://www.thaipr.net>

<http://www.thai.cri.cn>

<http://www.thaigoodview.com>

<http://th.wikipedia.org>

<http://rirs3.royin.go.th/dictionvary.asp>

<http://www.thaigoodview.com/node/76621>

<http://www.mwit.ac.th>

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

1. นายประเสริฐ	บุญเรือง	เลขาธิการ กศน.
2. ดร.ชัยศ	อิมสุวรรณ	รองเลขาธิการ กศน.
3. นายวัชรินทร์	จำปี	รองเลขาธิการ กศน.
4. ดร.ทองอยู่	แก้วไทรฮะ	ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร กศน.
5. นางรักขณา	ต้นทพุทโธ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน

ผู้เขียนและเรียบเรียง

1. นางสาวสุดใจ	บุตรอากาศ	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
2. นางสาวพิมพ์พร	อินทจักร์	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
3. นางดุขนิ	เหลียมพันธุ์	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
4. นางดวงทิพย์	แก้วประเสริฐ	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
5. นายนิพนธ์	ณ จันตา	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
6. นางอุบลรัตน์	มิโชค	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
7. นางกรรณิการ์	ยศตื้อ	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
8. นางณิชากร	เมตาภรณ์	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ

ผู้บรรณาธิการและพัฒนาปรับปรุง

1. นางพรทิพย์	เข้มทอง	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
2. นางสาวพิมพ์พร	อินทจักร์	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
3. นางสาวสุรัตนา	บุรณะวิทย์	สถาบัน กศน. ภาคตะวันออก
4. นางสาวสุปรีตา	แหลมหลัก	สถาบัน กศน. ภาคตะวันออก
5. นางสาวสาลินี	สมทบเจริญกุล	สถาบัน กศน. ภาคตะวันออก
6. นายอุดมศักดิ์	วรรณทวี	สำนักงาน กศน. อ.โขงเจียม
7. นายเรืองเวช	แสงรัตนา	สำนักงาน กศน. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
8. นางพัฒนัสุดา	สอนชื่อ	ข้าราชการบำนาญ
9. นางธัญญาวดี	เหล่าพานิชย์	ข้าราชการบำนาญ
10. นางพรทิพย์	เข้มทอง	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
11. นางสาววรรณพร	ปัทมานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
12. นายเรืองเดช	แสงวัฒนา	สถาบัน กศน. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
13. นางมยุรี	สุวรรณเจริญ	สถาบัน กศน. ภาคใต้

14. นางสาวสุรัตนา	บุรณะวิทย์	สถาบัน กศน. ภาคตะวันออก
15. นางสาววาสนา	โกสิย์วัฒนา	สถาบันการศึกษาทางไกล
16. นางธัญญาวดี	เหล่าพาณิชย์	ข้าราชการบำนาญ
17. นางพรทิพย์	เข้มทอง	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้พัฒนาและปรับปรุงครั้งที่ 2

1. นางสาวสุดใจ	บุตรอากาศ	ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
2. นางพรทิพย์	เข้มทอง	ข้าราชการบำนาญ
3. นางบุษบา	มาลินีกุล	ครูชำนาญการพิเศษ
4. นางพรทิพย์	พรรณนิทานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5. นางสาวกรวรรณ	กวีวงษ์พัฒน์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

คณะทำงาน

1. นายสุรพงษ์	มันมะโน	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2. นายศุภโชค	ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
3. นางสาววรรณพร	ปัทมานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4. นางสาวศรียุญา	กุลประดิษฐ์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5. นางสาวเพชรินทร์	เหลืองจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้พิมพ์ต้นฉบับ

1. นางปิยวดี	คะเนสม	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2. นางสาวเพชรินทร์	เหลืองจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
3. นางสาวกรวรรณ	กวีวงษ์พัฒน์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4. นางสาวชาลีณี	ธรรมธิษา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5. นางสาวอริศรา	บ้านชี	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้ออกแบบปก

นายศุภโชค ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
------------------------	-------------------------------

คณะผู้จัดทำ

เนื้อหาเพิ่มเติม เรื่อง “พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย”

ที่ปรึกษา

1. นายการุณ	สกุลประดิษฐ์	เลขาธิการ กศน.
2. นายชาญวิทย์	ทับสุพรรณ	รองเลขาธิการ กศน.
3. นายสุรพงษ์	จำจด	รองเลขาธิการ กศน.
4. นางศุทธิณี	งามเขตต์	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน

ผู้เขียน เรียบเรียง จากการประชุม ครั้งที่ 1

1. นายปณณพงศ์	ท้าวอาจ	สำนักงาน กศน. จังหวัดสุโขทัย
2. นายจิรพงศ์	ผลนาค	กศน.อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย
3. นายวรุฒิ	จริยภัครดิกร	กศน.อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
4. นายร่อศักดิ์	เหะเหรัมย์	กศน.อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
5. นางสาวประภารัสมิ์	พจนพิมล	กศน.อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
6. นางสาววันทนา	จะระ	กศน.อำเภอลำปาง จังหวัดพะเยา
7. นายรุจน์	หาเรือนทรง	โรงเรียนสตรีวิทยา 2 ในพระอุปถัมภ์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ผู้เขียน เรียบเรียง และ บรรณาธิการ จากการประชุมครั้งที่ 2

1. นายสันติ	อิศรพันธุ์	กศน.อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
2. นางสาวประภารัสมิ์	พจนพิมล	กศน.อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

คณะทำงาน

1. นายสุรพงษ์	มันมะโน	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
2. นายศุภโชค	ศรียัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
3. นางสาวสุลาภ	เพ็ชรสว่าง	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
4. นางสาวเบญจวรรณ	อำไพศรี	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
5. นางสาวทิพวรรณ	วงศ์เรือน	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
6. นางสาวชมพูนท	สังข์พิชัย	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน

ออกแบบโดย : ศุภาโชค ศรีรัตนศิลป์

คณะผู้ปรับปรุงข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ปี พ.ศ. 2560

ที่ปรึกษา

1. นายสุรพงษ์	จำจด	เลขาธิการ กศน.
2. นายประเสริฐ	หอมดี	ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ปฏิบัติหน้าที่รองเลขาธิการ กศน.
3. นางตรีณัฐ	สุขสุเดช	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ผู้ปรับปรุงข้อมูล

นางเพ็ญลดา	ชินโกลม	กศน.เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร
------------	---------	------------------------------

คณะทำงาน

1. นายสุรพงษ์	มันมะโน	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. นายศุภโชค	ศรียัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
3. นางสาวเบ็ญจวรรณ	อำไพศรี	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
4. นางเยาวรัตน์	ปิ่นมณีวงศ์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
5. นางสาวสุลาภ	เพชรสว่าง	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
6. นางสาวทิพวรรณ	วงศ์เรือน	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
7. นางสาวนภาพร	อมรเดชาวัฒน์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
8. นางสาวชมพูนท	สังข์พิชัย	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย